

Riksdagens protokoll

1993/94:106

Onsdagen den 18 maj

Protokoll
1993/94:106

Kl. 9.00 – 17.54

19.00 – 22.57

1 § Förnyad bordläggning

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1993/94:FiU18 och FiU21

Skatteutskottets betänkande 1993/94:SkU31

Utrikesutskottets betänkanden 1993/94:UU22, UU24, UU26 och UU29

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1993/94:SfU17

Utbildningsutskottets betänkanden 1993/94:UbU10 och UbU19

2 § Vårdnadsbidrag, barnomsorg m.m.

Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1993/94:SoU25 Vårdnadsbidrag (prop. 1993/94:148) och

1993/94:SoU29 Barnomsorg m.m. (prop. 1993/94:148).

Andre vice talmannen meddelade att socialutskottets betänkanden SoU25 och SoU29 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Vårdnadsbidraget är ett viktigt steg mot ökad rättvisa och större valfrihet för familjerna. Med de avdragsmöjligheter som ges för den som väljer annan barnomsorg än den subventionerade, som kommunen tillhandahåller, utgör vårdnadsbidraget ett steg mot en rättvisare fördelning av det allmännas stöd till barnfamiljerna.

Framför allt ger det familjerna en större möjlighet att välja vem som skall ta hand om barnen de första åren. Många dagmammor som i dag arbetar svart kommer att betala skatt för inkomsterna. De som själva vill ta hand om sina egna barn de första åren får det mycket lättare ekonomiskt. Många lågavlönade väljer detta även i dag, trots att det betyder väldigt stora uppgifter för familjen.

Som alltid när möjligheter till egna beslut ökar kommer också nya lösningar. Det kommer vi att uppleva trots att vårdnadsbidraget är ganska så begränsat. Det finns all anledning att i framtiden gå vidare mot målet om

likvärdiga villkor oavsett valet av barnomsorg. Stat och kommun borde egentligen stå helt neutrala till vilken barnomsorg som föräldrarna väljer.

Socialdemokraterna har naturligtvis motsatt sig ett vårdnadsbidrag under alla år när vi har diskuterat detta i kammaren. Socialdemokraterna är fullständigt låsta i sin familjepolitik. Den består av föräldraförsäkring, barnbidrag och barnomsorg, som bestäms och fördelas av politiker. Det står att läsa i deras reservation: "Förvärvsarbete är den faktor som har störst betydelse för familjernas ekonomi och jämställdheten."

Det finns faktiskt andra värden, som många familjer anser viktigare. Allt har sin tid. Småbarnstiden i en familj går mycket fort. Den är snart förbi. I debatten om vårdnadsbidraget verkar det ibland som om småbarnstiden pågår hela livet, med allt tal om kvinnofälla, brist på jämställdhet och allt elände som kan drabba svenska familjer som kommer i åtnjutande av vårdnadsbidrag.

Det är viktigt att poängtera att vårdnadsbidraget är frivilligt. Det är frivilligt om man vill utnyttja vårdnadsbidrag eller inte. Om föräldrarna vill jobba heltid och ha kommunal barnomsorg är det deras val. De har då valt bort vårdnadsbidraget därför att det kanske inte passar just deras familj. Men de har ändå fått del av samhällets stöd den kommunala barnomsorgen, som är subventionerad.

Familjer har olika värderingar som inte alltid passar in i den socialdemokratiska mallen. Det har heller inte fallit Socialdemokraterna in att en del väljer annan form av barnomsorg än den som kommunen erbjuder. Men med avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader kommer detta att bli verklighet för många.

Utskottets majoritet anser att vi inte har råd med ett vårdnadsbidrag och att förslaget är ofinansierat. Nettokostnaden blir 2,3 miljarder, och det är finansierat i den framlagda budgeten. Det görs precis på det sätt som man brukar finansiera sådana utgifter, utan att man direkt pekar ut från vilka poster medlen tas.

Dessutom sparar kommunerna åtskilliga miljoner om familjerna väljer andra former av barnomsorg i stället för den dyra kommunala omsorgen. Det har ju nyligen sagts från Kommunförbundets sida att kommunerna vill ha kompensation för de kostnader som barnomsorgslagen kan innebära med eventuell utbyggnad av kommunal barnomsorg. Även här borde vårdnadsbidraget komma till nytta.

Jag förstår mig inte på Ny demokrati. Det tror jag inte att era väljare gör heller. Visserligen har ni långtgående förslag i motionen, som inget parti stöder. Men utöver detta föreslår ni i reservation 3 att ett vårdnadsbidrag skall utgå till barn upp till 6 års ålder. Ni anser även att dagens orimliga stöd till kommunal barnomsorg bör upphöra. Man kan tycka att vårt förslag om vårdnadsbidrag skulle vara att komma en bra bit på vägen för er del.

Vad kan man då läsa i betänkande 25? Jo, att ni yrkar bifall till den socialdemokratiska motionen. Ni skriver under på att Socialdemokraterna står för den bästa familjepolitiken. Det är faktiskt citerat i betänkandet. Det finns refererat på s. 7 och 8. Ni yrkar alltså bifall till detta. Yrkandena står på s. 16. Tror ni inte att det blir litet förvirrande för era väljare som läser reservation

3, och samtidigt får klart för sig att ni yrkar bifall till den socialdemokratiska motionen?

Vore det inte mera logiskt att stödja vårdnadsbidraget och komma en bit på väg mot målet, större rättvisa mellan de som har kommunal barnomsorg och de som väljer andra former? Vore det inte mera logiskt att ni hjälpte till att ge föräldrarna litet större möjligheter att själva besluta om vem som skall ta hand om barnen? Vad är det som ni säger ja till egentligen genom att stödja den socialdemokratiska motionen?

Ny demokratis representant i utskottet har sagt ja till fortsatt makt för politiker – ingen förskjutning över till familjerna. Ny demokratis ställning innebär ett ja till fortsatt orättvisa mellan de som får den suventionerade barnomsorgen och de som vill välja annan barnomsorg. Ny demokrati har gjort det svårare för unga familjer att själva ta hand om sina barn under en förhållandevis kort period av livet.

Ny demokratis agerande har varit nödvändigt för att socialdemokraterna skulle få igenom sin politik här i kammaren. Utan ert stöd har inte socialdemokraterna någon möjlighet att få igenom sin egen politik. Det är verkligheten som den ser ut om ni följer utskottets linje. Ni talar ju så mycket om att ni befinner er i verkligheten. Var det på det sättet som ni skulle förverkliga er vision? Det är dags att tänka om!

Under de senaste åren har vi från den borgerliga sidan undan för undan flyttat fram positionerna inom familjepolitiken till förmån för familjerna, som har fått allt större möjligheter att själva göra sina val.

Från början var det ett absolut motstånd mot all barnomsorg som inte var kommunal. Så småningom tvingades Socialdemokraterna undan för undan att ge efter för opinionen. Efter stor vända blev det tillåtet att driva föräldra-kooperativ och så småningom även personalkooperativ, men med ganska många restriktioner.

Först när det blev en borgerlig regering blev det tillåtet med barnomsorg i privat regi. Detta gav familjerna större valfrihet, och det blev en viktig strategi för att klara full behovstäckning. Statsbidrag till daghem och fritidshem som drevs av annan än kommunen blev en första etapp i utvecklingen mot ökad valfrihet inom barnomsorgen.

Senare fattades det beslut om att samma ekonomiska villkor skall gälla för daghem i kommunal och privat regi och att kommunen inte kan neka etablering.

Vad är det som har hänt efter de besluten? Jo, en mängd nya barnomsorgs-former har uppstått. Den kommunala barnomsorgen har kompletterats med olika enskilda alternativ. Det har uppstått daghem med olika inriktningar och olika pedagogik. Många familjer har valt de nya alternativen. De står sig bra i konkurrensen med den traditionella kommunala barnomsorgen – båda behövs. Det är bra för dem som skall välja.

Men det tycker inte Socialdemokraterna. I utskottets betänkande 29 upprepar Socialdemokraterna sina gamla krav från motioner som har blivit avslagna här i kammaren. De beklagar sig över att kommunerna måste ge samma stöd till privata alternativ som till kommunala. Det är oacceptabelt att kommunens pengar skall gå till verksamheter som det inte finns behov

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

av, kan man läsa i reservationen. Vad menas med "behov av"? Vem är det som bestämmer behovet?

Det är återigen nödvändigt att tala om att det är föräldrarna som bestämmer. Om det inte finns behov av en kommunal anläggning därför att föräldrarna väljer en privat får den kommunala läggas ner – eller tvärtom. När vi fattade dessa beslut förstod Ny demokrati vad det handlade om och röstade efter det.

Betänkande 29 tar i övrigt upp gamla motioner från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet som riksdagen både har debatterat och fattat beslut om tidigare. Socialdemokraterna återkommer naturligtvis till alla församlingar som de anser har skett under de borgerliga regeringsåren. De glömmar som vanligt att tala om att under den tidigare regeringen ökade den offentliga konsumtionen, vilket ledde till att tillväxten sjönk, räntan steg och investeringarna flyttade utomlands. Hela samhällsekonomin kom i otakt.

Det var bl.a. sådana problem som den borgerliga regeringen måste ta itu med. Som en följd av detta måste även kommunerna minska sina utgifter. För att lyckas med detta krävs det verkligen engagerade och skickliga kommunalpolitiker som är framsynta och prioriterar rätt. Det visar sig också att vissa kommuner har klarat det bättre än andra.

Socialstyrelsens rapport visar också att den generella kvaliteten inom barnomsorgen är god på de flesta håll i landet. I de kommunerna där besparingarna och förändringarna är väl genomtänkta och förberedda har verksamheten anpassats till förändrade ramar utan försämringar, står det att läsa i rapporten. Speciellt i storstäderna finns det anledning för kommunalpolitikerna att fästa uppmärksamheten på detta eftersom det är där som problemen är störst.

Socialdemokraternas och Vänsterns reservationer i övrigt i utskottsbetänkande 29 innehåller inget nytt. Allt har, som jag sade tidigare, beslutats och debatterats. Det finns inga nya tankar och inga som helst visioner i de socialdemokratiska förslagen med anledning av det nödvändiga förändringsarbete som pågår i kommunerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i SoU25 och i övrigt till utskottets hemställan samt bifall till utskottets hemställan i SoU29 i dess helhet.

Anf. 2 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! År 1994 har av FN utropats till familjens år. Något familjens år har vi tyvärr inte sett så mycket av i Sverige ännu. Ibland är jag orolig för att vi inte får se så mycket av det heller. När man lyssnar på de politiska partierna får man ibland ett intryck av att vi är ganska få som öppet och tydligt deklarerar familjens betydelse som vårt samhälles viktigaste fundament. Jag beklagar detta djupt.

När man lyssnar på vissa av de övriga partierna får man ofta intrycket av att de tror och önskar att Sverige domineras av en massa ensamstående mammor och pappor i mer eller mindre trassliga samboförhållanden och med mer eller mindre alkoholiserade kontrahenter. Vidare får man intrycket av att den viktigaste omsorgen om barnen visas genom den offentliga barnomsorgen allt under det att föräldern förvärvsarbetar och sliter långt utöver

vad vederbörande vill och vad som är nyttigt och önskvärt. Allt detta sker för att kunna uppfylla dessa partiers krav på jämställdhet och oberoende.

Jämställda barn kanske bara är sådana som har haft förmånen att få gå på dagis. Barn som tvingas vara hemma med mamma och pappa är ojämställda, men det vet de inte. De är i stället naiva nog att vara lyckliga över den kärlek och omsorg som mamma och pappa visar dem.

Herr talman! Förlåt om jag är ironisk. Dess värre ligger det ett djupt allvar bakom min ironi.

Herr talman! När vi nu kan summera regeringens familjepolitik under de gångna tre åren blir jag litet ledsen. Tänk att en borgerlig regering skall ha så svårt att föra en borgerlig politik! Det blir än mer svårt för mig att förstå när jag studerar de fyra regeringspartiernas familjepolitiska program. Jag kan försäkra församlingen att jag har studerat dem mycket noga.

När man läser dem kan man konstatera precis vad vi sade under valrörelsen 1991, nämligen att det rimligtvis inte kunde vara några problem att sy ihop en bra familjepolitik utifrån dessa fyra program. Men nu vet vi sanningen. Det var uppenbarligen inte lätt. Ett av skälen är naturligtvis att alla partier inte följer sina partiprogram nu när de sitter i regeringen. Det beklagar jag också djupt.

Ställd inför detta faktum blir det plötsligt Ny demokrati som är skurken. Man anser att det är vårt fel. Skulle det vara så är vår makt makalöst stor. Vi brukar ju beskyllas för motsatsen. Hur kan ett misslyckande bero på oss? Den logiken förstår jag inte.

Kds partiledare, vår vän Alf Svensson, har t.ex. sagt att han är djupt besviken. Han låtsas vara litet förvånad över att vi så konsekvent hävdar vår familjepolitik. Han vill att vi skall komma på vad han kallar "bättre tankar". Jag har förstått att han menar att "bättre tankar" är kds-tankar. Ideologiskt tror jag att vi ligger varandra ganska nära. Det tycker jag är uppenbart när man läser våra respektive program i familjepolitiskt hänseende. I andra sammanhang finns det stora skillnader. Men vi kommer att fortsätta att driva vår familjepolitik lika konsekvent och lika uthålligt som hittills.

För ett antal månader sedan blev jag upprörd mer än en gång. Då fick jag via medierna höra att vi skulle ha svängt och vinglat i den här frågan. Om det är någon fråga där vi inte har svängt och vinglat är det i familjepolitiken. Vi har konsekvent sagt precis samma sak hela tiden. Därför blev jag upprörd när t.ex. Alf Svensson sade att vi under valrörelsen 1991 pläderade för vårdnadsbidrag.

Det är inte sant. Det gjorde vi inte alls. Det är en osanning eller, som min kära gamla farmor sade, det är att ha livlig fantasi. Hon kunde nämligen inte tänka sig att människor ljög. Vi pläderade inte ens för vår familjepolitik. Vi hade nämligen ingen familjepolitik i valrörelsen 1991. Vi sade just, som jag citerade nyss, att vi inte trodde att det skulle bli ett problem att tillsammans med de fyra borgerliga partierna sy ihop någonting.

Vår utmärkta familjepolitik är av betydligt senare datum. Den presenterades offentligt den 21 januari 1993 kl. 14.30. Jag vet det, herr talman, eftersom det var jag själv som presenterade den på presskonferensen och det är jag som är huvudarkitekten bakom vår familjepolitik.

Vi har vidare aldrig rest land och rike runt och pläderat för vårdnadsbi-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

drag. Vi har pläderat för en familjepolitik som är rättvis och som ger valfrihet, och det tycker vi att bl.a. vår familjepolitik gör. Men vi tycker också – hör och häpna – när vi läser om Folkpartiets, Moderaternas, kds och Centerns familjepolitik att denna har många beröringspunkter med vår. Också deras politik skulle ge rättvisa och valfrihet, om partierna följde sina parti-program.

Vi vet också att det inte finns någon riksdagsmajoritet som stöder vårt förslag, och vi accepterar parlamentarismens sätt att fungera. Men det är precis samma sak för regeringspartierna. Det finns inte heller någon majoritet för dem. Vi sitter alltså på sätt och vis i samma båt eller, om man så vill, i var sin båt men i samma sjö. Vi har försökt att sitta litet lugnt i båten för att inte störa de känsliga diskussionerna. Vi har också mycket tydligt gjort klart hur vi ser på de här frågorna. Det kan inte ha varit något som helst tvivel för någon, varken på Rosenbad eller inom Socialdepartementet, om var vi står i familjepolitiska frågor.

Ibland får jag en känsla av att man njuter av att spela parlamentarisk rysk roulette. Låt mig försäkra, herr talman, att vi inte gör det. Ibland får jag en känsla av att man faktiskt är djupt oense inom regeringen i de familjepolitiska frågorna och att man faktiskt har olika familjepolitiska grundvärderingar. Jag blir därför konfunderad när jag läser dessa partiers program. Där framkommer nämligen inte detta, utan där är det gemensamma grundvärderingar som tonar fram.

Vi vet alla att det är andra faktorer som har skapat de tyvärr mycket starka prestigelåsningar som tidigare har präglat förslagen. Men, som sagt, vi får skulden. Man kritiserar oss för att vi inte förbehållslöst stöder regeringens – låt mig kalla det så – familjepolitiska sylta. Det är nämligen många komponenter i denna.

Och varför skulle vi då stödja den? Jo, man säger att den är ett steg i rätt riktning och att den är det näst bästa alternativet. Jag funderar då över om det möjligen är så att man tycker att vår familjepolitik är det bästa alternativet.

Vad menas då med ”rätt riktning”? Jo, pappamånad, en tvingande barnomsorgslag och ett oerhört starkt understrykande av den kommunala barnomsorgen. Det finns i detta dessutom politiska pekpinnar som vi inte alls gillar. Man permanentar djupa orättvisor och ger vårdnadsbidrag till miljonärer. Det finns i detta även en krydda som vi inte är förtjusta i och som vi kallar Myrdalsk Westerbergideologi. Herr talman! Det är inte i denna riktning som Ny demokrati vill medverka till att driva familjepolitiken.

Vilken är då vår inriktning? De fyra grundpelarna är valfrihet, rättvisa, barnets bästa och föräldrarnas ansvar. Det är de grundvärderingar som bär upp hela vårt familjepolitiska program. När jag läser regeringspartiernas familjepolitiska program finner jag inte att deras grundvärderingar skiljer sig från våra, men jag har lärt mig att man kan lägga in olika betydelser i ord.

Vårt förslag resulterar dessutom i en samhällsekonomisk besparing på drygt 20 miljarder. Det är en sifferuppgift som vi har fått hjälp med att verifiera via Finansdepartementet. Det är alltså inte bara våra egna datorer och huvudräknare som har kommit fram till den. Den ideologiska grunden för Ny demokratis familjepolitik är att familjen är individens och det svenska

samhällets absolut viktigaste och mest betydelsefulla fundament och att föräldrarna alltid har det hela och fulla ansvaret för sina barn, även om föräldrarna skulle vara frånskilda eller bo åtskilda.

Självklart skall staten erbjuda ett stöd för föräldrarnas ansvarstagande. Vi tycker att det är självklart att stödet skall vara lika för alla, men det skall inte utgå till miljonärer. Vi ser inget skäl i världen till att man skall ta pengar från människor som har knappt om dem och ge dem till människor som uppenbarligen inte behöver dem.

Detta har resulterat i vårt förslag, som i korthet innebär att vi vill införa vad vi kallar en vårdnadsersättning, vilken i normalfallet skall vara 8 000 kr i månaden och skall utgå under alla år fram till skolstarten. Vi föreslår också en höjning av barnbidraget, som skall börja utbetalas när skolgången börjar och precis som i dag skall fortsätta fram till 16 års ålder. Vi föreslår att det skall utgå med 1 000 kr i månaden och, som sagt, skall utbetalas till dem som behöver det. Detta innebär att vi trappar ned bidraget när föräldrarnas sammanlagda årsinkomst överstiger 300 000 kr och att det inte skall utgå med en enda krona när deras årsinkomst överstiger 500 000 kr. Vi tycker att det är helt i sin ordning.

Men, herr talman, en viktig faktor är att vi också vill avskaffa föräldraförsäkringen. Det finns ingen föräldraförsäkring i vårt förslag. Den tillkommer alltså inte som en ytterligare påbyggnad, som grädde på moset eller lök på laxen. Vi vill också totalrevidera det offentliga stödet i form av statsbidrag till barnomsorgen i kommunerna. Vi menar att det är föräldrarna som skall styra barnomsorgsformerna. De skall kunna välja mellan att själva behålla vårdnadsersättningen, som i vårt förslag utgår netto och är pensionsgrundande, eller att köpa barnomsorg. De skall kunna anställa barnflicka eller förfara på annat sätt. Valfriheten är nära nog obegränsad.

Vi menar att vårt förslag med stor sannolikhet skulle resultera i att många föräldrar faktiskt kommer att göra det som de egentligen vill, nämligen vara hemma mera med sina barn, minska sin arbetstid, gå ner på deltid, kanske rent av välja att stanna hemma på deltid under ett, två eller tre år för att förvalta sin största förmögenhet, nämligen barnen. Vi anlägger inga värderingar på det ena eller andra valet, men vi tycker att ett fundament är viktigt: Det är föräldrarna som skall fatta beslutet. De skall ha den reella valfriheten att fatta detta beslut.

Vi tror att konsekvensen av detta skulle bli väsentligt färre vilsna och mentalt trasiga barn. Vi tror att många fler barn då skulle få uppleva en kärleksfull uppväxt. Varenda klok förälder vet att detta är den enda garantin för utvecklandet av harmoniska, självständiga och ansvarstagande människor.

Vårt förslag skulle också minska arbetslösheten. Vi tycker att många av de förslag som t.ex. Ann-Marie Pålsson och regeringens utredare Lars Vinell har lagt fram är utmärkta. De skulle möjliggöra för många föräldrar att öka sin valfrihet genom att köpa tjänster. Vi har mycket svårt att se att det skulle vara stötande att ha en anställd butler som tar hand om barnen. Det är enligt vårt sätt att se ett hedervärt yrke.

Avslutningsvis, herr talman: Vårt förslag är helt och hållet finansierat inom familjepolitikens ram. Det ger dessutom ett nettotillskott till statskassan vilket minskar våra barns och barnbarns skuld med över 20 miljarder.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Låt mig till sist peka på vår utsträckta hand, en hand som vi under nästan ett år har hållit fram till regeringen. Vi har skickat många och entydiga signaler om att vi är beredda att medverka till en bra och samhällsekonomiskt ansvarsfull politik. Vi må kritiseras för att vi vill spara hårt. Att vi kritiseras för att ta ekonomiskt ansvar för Sverige är något som vi tar med jämnmood och är stolta över. Den kritiken kan vi bära.

Herr talman! Jag har gjort en ändring i den allra sista delen av mitt förbörreda anförande. I stället för de bifallsyrkanden som jag ursprungligen hade tänkt framföra har jag, mot bakgrund av diskussionerna under gårdagens eftermiddag och kväll samt under morgonen stannat för att yrka på återremiss av socialutskottets betänkande SoU25.

Anf. 3 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att jag inte riktigt förstod mig på Ny demokrati och deras agerande i frågan om barnomsorgen och särskilt när det gäller vårdnadsbidraget. Jag blev inte mycket klokare efter Stefan Kihlbergs anförande. Det innehöll visserligen en hel del åsikter som vi kan ställa oss bakom, t.ex. att det är föräldrarna som har ansvaret och att man strävar efter rättvisa mellan dem som får subventioner och dem som inte får det. Men för övrigt tycker jag ändå att Stefan Kihlberg har hamnat i fel båt.

Han säger också att makten måste vara makalöst stor eftersom vi, om den socialdemokratiska politiken går igenom, lägger skulden på Ny demokrati. Ja, det blir ju på det sättet om Ny demokrati sätter sig i samma båt som socialdemokraterna. Jag har också tidigare sagt att det endast är Ny demokrati som kan se till att den socialdemokratiska familjepolitiken blir cementerad här i kammaren.

Det är resultat som gäller. Det är kanske det som Ny demokrati inte riktigt har klart för sig. Man vill ha igenom hela sin motion precis som den är skriven, och det kan vi inte ställa upp på. Däremot inser vi att Ny demokratis åsikter om en del saker när det gäller vårdnadsbidraget och effekterna av detta stämmer överens med våra. Därför anser jag att man borde ställa upp på vårdnadsbidraget.

Jag sade att det är resultat som gäller. Det gör också att man får arbeta på det sättet att man tar ett steg i taget här i riksdagen. Det kan vara väldigt svårt för ett enskilt parti att ta ett enda skutt mot det slutmål och den vision man har. Man får faktiskt anpassa sig till verkligheten.

Jag måste verkligen protestera när Stefan Kihlberg talar om regeringens familjepolitik under de gångna åren och säger att det inte har hänt någonting. Det fanns en hel del missuppfattningar i hans syn på vad som har hänt. I mitt inledningsanförande talade jag om hur mycket som har hänt och att vi har åstadkommit en otrolig mängd enskilda alternativ som tidigare har varit förbjudna. Vi har mot socialdemokraternas vilja och trots deras motioner åstadkommit otroligt mycket under den här tiden. Det första beslut som den borgerliga regeringen fattade var att ge möjligheter för privat barnomsorg. Det var bara precis en månad efter det att regeringen tillträdde.

Anf. 4 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror att Ingrid Hemmingsson förstår vår familjepolitik. Jag tror också att hon förstår vårt agerande. Om det är någonting som faktiskt är lätt att förstå är det vår familjepolitik och den fullständigt 100-procentiga konsekvens vi har drivit den med.

Nej, Ingrid Hemmingsson, vi sätter oss inte i fel båt. Vi sätter oss inte i någon socialdemokratisk familjebåt. Jag är fullständigt klar över att Ny demokrati och Socialdemokraterna har olika utgångspunkter för hur man vill att samhällets familjepolitik skall se ut. Men vi i Ny demokrati skäms inte för att sitta i samma båt som socialdemokraterna om de också tycker att det är viktigt att ta samhällsekonomiskt ansvar. Vi sitter gärna i båtar med människor som tar samhällsekonomiskt ansvar, oavsett om de är vänsterpartister eller socialdemokrater eller om de är från Moderaterna, kds, Centern eller Folkpartiet. Vi har inga problem med det sällskapet.

Ingrid Hemmingsson säger att det är resultat som gäller och att mycket har hänt. Ja, till viss del kan jag hålla med om det. En tvingande barnomsorgslag har kommit. En pappamånad är på väg. Det har också blivit litet lättare att starta privata daghem. Men det var faktiskt jag som fick strida och kämpa som en furie i socialutskottet för att vidga möjligheterna för privata omsorgsformer. Vi lyckades till viss del med en skrivning, men såvitt jag förstår tycker man på sina håll att den skrivningen inte är så mycket värd.

Herr talman! Vi inser att parlamentarismen nu en gång är sådan att man får kompromissa och ge och ta, så vi har inga som helst illusioner om att få igenom hela vår familjepolitiska motion. Det har vi aldrig drömt om. Vi är realister. Det är inte det som är problemet.

Just därför skulle jag vilja säga precis tvärtom: Om det är något parti som har varit anspråkslöst i sina krav så är det Ny demokrati. Om man summerar alltsammans – det vet regeringen, herr talman – har vi ytterst bara ställt ett enda krav. Det handlar om samhällsekonomiskt ansvar. Finansiera vårdnadsbidraget inom familjepolitikens ram i tid och i rätt omfattning! Det är egentligen det enda krav vi har ställt. Vi har sagt: Fixa det! Jag tror inte att någon har givit så många förslag som jag till *hur* man skulle kunna göra. Men inte ens detta är man beredd att göra, trots att Sverige befinner sig i sin djupaste ekonomiska kris någonsin! Det, herr talman, gör mig ytterligt bedrövad.

Anf. 5 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Stefan Kihlberg nämnde i sitt anförande att han ändrade sitt yrkande och yrkade på återremiss. Det vore väldigt intressant att få höra av Stefan Kihlberg vad Ny demokrati vill åstadkomma med detta. Jag hoppas att det handlar om att ni tar tillbaka det yrkande om bifall till den socialdemokratiska motionen ni gjort. I och med att ni har yrkat bifall till den har ni också ställt upp på texten i motionen, och det har ni kanske inte riktigt uppmärksammat. Motionärerna framhåller just att socialdemokraterna står för den bästa familjepolitiken med föräldraförsäkring osv. Om ni har yrkat bifall till den motionen har ni också yrkat bifall till innehållet. Därför skulle jag vilja veta vad återremissyrkandet egentligen innebär och vad ni syftar till.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.

Det förslag om barnomsorgslag som antogs här i riksdagen ingick i ett helt paket. Jag tycker att man skall se den i sitt sammanhang. Den innebär att kommunerna skall se till att det finns barnomsorgsplatser till alla som önskar detta. I och med vårdnadsbidraget finns det större möjligheter för alla att få välja sin barnomsorg. På det sättet kan barnomsorgslagen inte heller i Ny demokratis ögon utgöra en hämsko på någon.

Jag skulle gärna vilja veta vad återremissyrkandet innebär och vad Ny demokrati syftar till med detta.

Anf. 6 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Om det är någonting som Ny demokrati inte vill ha eller förtjänar skulden för är det en tvingande barnomsorgslag i Sverige. Vi var det enda politiska parti som aktivt röstade mot den. Jag är klar över att konsekvenserna av politiken sedan kan bli ökade kostnader. Men jag tycker att vanlig både intellektuell och parlamentarisk heder kräver att man själv tar konsekvenserna av de beslut man har drivit igenom här i kammaren och inte lastar skulden på dem som har röstat emot. Det tycker jag är ytterligt be-
drövligt.

Jag kan inte svara på Ingrid Hemmingssons sista fråga ännu. Skälet till att jag yrkar på återremiss är att jag är optimist. Det har förekommit kontakter med regeringspartierna. De kontakterna har givit oss anledning att begära denna återremiss för att ytterligare penetrera frågan och se om vi kan hitta en lösning.

Jag sade i mitt huvudanförande att vi uthålligt, upprepat och konstruktivt har sträckt ut handen i nästan ett år. Den är fortfarande utsträckt. Därför begär vi återremiss, och jag är optimist.

Jag tror och hoppas, på grundval av de underhandskontakter vi har haft, att återremissen skall kunna leda fram till att regeringens familjepolitik faktiskt går igenom i kammaren. Men jag kan inte och vill inte heller, för att tillfredsställa Ingrid Hemmingsson, nu stapla upp krav och liknande, utan jag ber henne acceptera att vi går in i det här med öppna och konstruktiva ambitioner.

Anf. 7 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det första ämnet för dagens debatt, vårdnadsbidrag, kan man känna en lätt trötthet inför, eftersom det inte är första gången vi har den frågan uppe här i riksdagen och argumenten för börjar bli rätt utnötta.

Utskottets majoritet har avstyrkt förslaget om vårdnadsbidrag, vilket gör att vi egentligen inte skulle behöva orda så mycket om saken. Men jag tror ändå att det är nödvändigt att slå fast några av de grundläggande skälen för Vänsterpartiet att säga nej till vårdnadsbidraget.

För att börja med det ekonomiska argumentet, är det helt klart för alla partier att budgetunderskottet är stort och att vi behöver spara pengar. Det blir därför väldigt märkligt när 3,7 miljarder skall kunna anslås till en s.k. ny reform.

Vi menar att om man nu har så pass mycket pengar och vill satsa på stöd till familjerna och stöd till barn i utsatta situationer, är det helt andra frågor som borde lyftas fram, ett helt annat stöd.

Vänsterpartiet har önskemål om att förlänga föräldraförsäkringen, men jag måste tillstå och beklaga att vi inte har pengar i vårt budgetförslag, så vi kan inte yrka på en sådan förbättring i det här sammanhanget utan får komma igen.

Eftersom förslaget till vårdnadsbidrag är ofinansierat, är det uppenbart att ett genomförande av det sannolikt kommer att drabba andra former av stöd till familjer eller föräldraförsäkring eller kommunal barnomsorg. Det är ett mycket tungt vägande skäl för avslag.

Det andra skälet som jag vill lyfta fram är jämställdhetsaspekten. Det är helt uppenbart att tillgången till vårdnadsbidrag kommer att göra att många arbetsgivare anser att framför allt kvinnor kan vara hemma i stor utsträckning. Vårdnadsbidraget kommer också att påverka diskussionen "på hemmaplan". När kvinnan har lägre lön än mannen, blir hon den som får vara hemma och därmed förlora väldigt lång tid på arbetsmarknaden.

Det tredje skälet som jag skulle vilja ta upp är frivilligheten att utnyttja bidraget. Ingrid Hemmingsson talade om valfriheten. Jag menar att den är en chimär. Det finns ingen valfrihet att utnyttja vårdnadsbidraget eller att inte göra det. Vilka familjer kan utnyttja det? Jo, det är självklart de familjer där två föräldrar svarar för försörjningen. Men hur går det för en ensamstående förälder?

När Ingrid Hemmingsson och Stefan Kihlberg talade familjens lov, tyckte jag att det hördes ytterst litet om familjer med endast en vårdnadshavare, framför allt ensamstående kvinnor som drar försorg om sina familjer. Vilken ensamstående mamma kommer att ha möjlighet att utnyttja vårdnadsbidraget?

Jag tycker att det är tydligt och klart att det är fråga om en reform som kan utnyttjas av familjer där mannen har en relativt hygglig inkomst. Väldigt många andra kommer över huvud taget inte att kunna utnyttja den.

Som ett fjärde exempel mot vårdnadsbidraget skulle jag kunna tala om att jag tycker att hela propositionen är väldigt slarvigt beredd av regeringen. När man nu är för reformen, har man t.ex. glömt adoptivbarnen, vilket har lyfts fram i flera motioner.

Vänsterpartiet är alltså mycket kritiskt mot vårdnadsbidraget, men vi menar att skall det över huvud taget införas, måste det självfallet omfatta även adoptivbarn som kommer till Sverige när de är äldre än ett år. Att så inte är fallet i propositionen, tycker jag är ett exempel på hur slarvigt frågan är beredd i regeringskansliet.

Jag tycker att det är märkligt – och intressant också – att konstatera att när vi diskuterar den här frågan i dag finns inte socialministern på plats. Bengt Westerberg, som är den som i regeringskansliet har hand om de här frågorna, har alltså valt, av för mig okänd anledning, att inte vara på plats och försvara vårdnadsbidraget.

Detta är inte sagt med någon som helst ringaktning mot hans partikamrat Lennart Rohdin, som jag har en hög uppskattning om. Men det handlar inte om personer, utan det handlar om roller. Det handlar om att socialministern är den som i regeringen har lagt fram förslaget och väl också borde kunna vara här och försvara det. Jag tycker att hans frånvaro talar för sig själv.

Herr talman! Från Vänsterpartiets sida har vi alltså starka invändningar

mot vårdnadsbidraget, och jag vill bara kort nämna att vårt alternativ, som definitivt går ut på att stärka barnfamiljerna, är att på sikt bygga ut föräldraförsäkringen. För närvarande har vi inga pengar till det i vårt budgetförslag, men det är annars det som vore en väldigt viktig reform.

Vi vill också ha sex timmars arbetsdag, som inte heller går att genomföra på en gång. Men framför allt vill vi ge stöd till kommunerna för att de skall kunna bedriva en bra barnomsorg. Vidare vill vi införa en kommunakut, och vi vill låta kommunerna själva bestämma om de vill höja skatten för att kunna hålla en bra standard. Det skulle vara ett betydligt bättre stöd till barnfamiljerna i Sverige.

Jag vill med det alltså yrka bifall till majoritetens förslag i betänkande 25 om vårdnadsbidrag.

Så, herr talman, är det logiskt att fortsätta debatten om barnomsorg. I det betänkande som vi har framför oss från socialutskottet behandlas en rad motioner som har lyft fram situationen inom barnomsorgen.

Inledningsvis vill jag gärna understryka att jag känner mig stolt över den svenska barnomsorgen, den modell som vi har arbetat fram i vårt land. Vid resor i landet och i Stockholm, där jag känner till situationen bäst inom barnomsorgsområdet, träffar jag ofta föräldrar och personal, som har stort förtroende för varandra, och ser att det är ett fantastiskt bra jobb som utförs.

Jag menar också att tillkomsten av barnomsorgslagen var välkommen, därför att den stadgade krav på kommunerna att ordna barnomsorg. Men med det sagt vill jag inte underlåta att ta upp de problem som definitivt finns inom barnomsorgen och som – det kan jag se tydliga tecken på – faktiskt ökar.

Det sker en privatisering, där medel förs över från kommunal barnomsorg till privata alternativ. Jag vill i sammanhanget framhålla att Vänsterpartiet inte är emot utan har accepterat privata barnomsorgsformer. Vi menar att speciellt alternativa pedagogiska modeller har ett klart och stort värde för att visa hur man utifrån en annan pedagogik kan bedriva en bra barnomsorgsverksamhet.

Men det betyder ju inte, herr talman, att privata alternativ som bygger på ekonomisk vinning har en framtid och har kommit till för att ge barnen en bättre omsorg.

De problem som har visat sig runt om i vårt land, exempelvis stora barngrupper, som personalen har protesterat mot, är väldigt tydliga. Socialstyrelsen har lyft fram de här problemen i sin slutrapport om hur barnens situation ser ut i dag. Jag menar att regeringen och den borgerliga majoriteten inte tycks låta rapporterna spela någon roll, och jag är väldigt förundrad över det.

Inte bara i officiella rapporter utan runt om i vårt land – på skolor, på daghem, fritidshem, osv. – framkommer den stora oro som föräldrar och personal känner. Det har varit protester i Gottsunda utanför Uppsala, och på en rad håll i vårt land har man väldigt tydligt visat att gränsen är nådd för hur långt besparingar kan göras utan allvarliga men för barnen.

Jag var nyligen på besök på ett daghem i Flen, Nybble daghem, där föreståndaren, som jobbat väldigt länge, beskrev vilket fint arbete man har gjort. Vi diskuterade frågan om barngruppernas storlek, och hon konstaterade att

det först var 16 barn och att det sedan blev 17-18, och nu undrade hon: När kommer det 19:e barnet? Ansvariga personer på en rad andra daghem, som tvingats ta emot 19:e, 20:e och 21:a barnet, menar att man inte kan göra på det sättet och samtidigt bibehålla en bra kvalitet.

Jag har därför väldigt svårt att förstå att övriga partier inte inser att vi behöver föra en diskussion om var gränsen går. Jag kan inte säga exakt var gränsen för barngruppernas storlek skall gå, men jag menar att man måste diskutera saken, och man måste kunna fastställa något slags övre gräns. Vi har i vår meningsyttring med ett förslag till en sådan övre gräns, och jag beklagar att vi är ensamma om det. Jag tycker att åtminstone Socialdemokraterna väldigt klart borde stöda det kravet.

I vår meningsyttring har vi också tagit upp några andra frågor, exempelvis barnomsorgsplaner. Vi hänvisar i det sammanhanget till 17 § socialtjänstlagen, som vi menar bör vara kvar för att kommunerna därigenom skall få rätt att undersöka om det finns behov av ytterligare privata alternativ och om dessa fungerar bra ihop med övriga former av barnomsorg som finns i kommunen. Vi menar att de privata alternativen visst skall få finnas men att det är kommunen som i sista hand ändå måste ta reda på hur dessa kan komplettera den kommunala barnomsorgen.

Vi har också tagit upp frågan om utbildning av personal. Man har i dag på många håll personal som har jobbat länge men som inte hinner med vidareutbildning. Det finns alltså ett stort behov av sådan utbildning, och personalen har också på grund av en pressad arbetssituation små möjligheter att gå ifrån arbetet för att delta i utbildning. Jag stöder på den punkten reservation 3 från Socialdemokraterna.

Jag vill också, herr talman, ta upp frågan om utbildning för att möta asylsökande barns behov. Vi har kunnat konstatera att det finns stora brister i det sammanhanget.

Jag vill nämna förslaget att det skulle vara möjligt att genomföra sanktioner mot kommuner. Jag tror att det vore ett verksamt medel mot de kommuner där man faktiskt bryter mot barnomsorgslagen. Det är bra att lagen finns, men om man inte kan följa upp lagen och visa vad följderna blir för den kommun som inte följer lagen, blir den inte verkningsfull.

Vi har också tagit upp frågan om barnvårdare, som fyller en väldigt viktig funktion och som tyvärr är en grupp som är på utdöende i vårt land. Vi vill i det sammanhanget lyfta fram hur just ensamstående föräldrar har drabbats särskilt hårt.

Till slut vill jag nämna föräldrautbildningen, som ser väldigt olika ut på olika platser runt om i vårt land. Vi menar att det skulle vara av stor vikt att lyfta fram föräldrautbildningen och se till att den får ett ökat stöd.

Herr talman! Jag vill alltså yrka bifall till mom. 1 om barngrupper och mom. 2 om barnomsorgsplaner i vår meningsyttring till socialutskottets betänkande 29. I övrigt vill jag hänvisa till Vänsterpartiets meningsyttring i båda betänkandena.

Till slut vill jag skicka med en fråga till Ny demokrati. Jag har väldigt svårt att förstå Stefan Kihlbergs resonemang om återremiss. Jag uppfattade i utskottet att ni i Ny demokrati var överens om att yrka avslag på förslaget om vårdnadsbidrag. På vilket sätt skulle det gagna frågan att nu göra en återre-

miss av ärendet? Syftet är väl enbart att lyfta fram era egna minst sagt omåttliga besparingsplaner, som skulle drabba Sveriges barnfamiljer på ett sätt som vi väl ännu aldrig har sett och som vi hoppas att vi slipper se.

Anf. 8 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har många gånger här i kammaren debatterat Vänsterpartiets alternativ till familjepolitik, och det står väl helt klart att det är en väldigt stor skillnad mellan Vänsterpartiets syn på familjepolitiken och den syn som vi i de borgerliga partierna har. Vänsterpartiet vill ha en politikerstyrd barnomsorg. Det framgick också av vad Eva Zetterberg sade om att medel från kommunal barnomsorg förs över till de privata alternativen och att det skulle vara en orättvisa. Detta lämnar jag därför därhän.

Därmed vill jag gå in på Eva Zetterbergs argument mot vårdnadsbidraget. Hon säger att argumenten för vårdnadsbidraget är utnötta. Det tycker jag inte alls, jag tycker att argumenten i dag är mycket aktuella och inte alls utnötta.

Hon säger också att vårdnadsbidraget skulle vara ofinansierat. Det var ovanligt att höra att någon från vänstern har bekymmer med ekonomin. Jag har tidigare sagt att vårdnadsbidraget icke är ofinansierat utan att det är finansierat inom den budget som har lagts fram.

Eva Zetterberg nämnde också att jag hade sagt att det är frivilligt om man vill utnyttja vårdnadsbidraget eller inte. Det är faktiskt det. Debatten omkring vårdnadsbidraget har hittills varit så statisk. Socialdemokraterna och vänstern har inte velat tala om något annat än att vårdnadsbidraget skall gå till högavlönade som har hemmafruar som kan stanna hemma – detta återkommer i alla reservationer. Men så är det ju inte.

Vad som är mycket viktigt att påpeka är att det med den lilla hjälp som man får är möjligt att välja andra former av barnomsorg än den kommunala. Denna möjlighet har alltså även ensamstående. Vi kan inte här i riksdagen tala om hur olika familjer och olika mammor med barn skall ordna sin barnomsorg, men vi kan ge den här möjligheten. Det kommer nu att finnas pengar så att den som kanske bor i glesbygd eller som av andra orsaker kanske inte vill eller kan utnyttja den kommunala barnomsorgen får den här möjligheten att välja ett annat alternativ.

Som jag sade tidigare: Var så säker på att det, när det här förslaget har genomförts, kommer att visa sig att människor är väldigt påhittiga vad gäller att ordna för sig själva och sina familjer på många olika sätt.

I valfriheten ligger också att den som inte vill utnyttja vårdnadsbidraget utan har en bra kommunal plats ju redan har fått sin subvention, sitt stöd av samhället, i och med det stora stöd som går till en kommunal barnomsorgs-plats. Då kan man väl inte missunna andra, med andra förhållanden, möjligheten att få en liten hjälp, så att vi uppnår en större rättvisa?

Anf. 9 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Ingrid Hemmingsson talar om frivilligheten, men hur kan det finnas någon frivillighet om man inte har möjlighet att ta del av det hela? Vårdnadsbidraget handlar ju om 2 000 kr i månaden. Då undrar jag: Vilken ensamstående förälder kan klara sig på det? Om ni från den borgerliga sidan

hade menat allvar med att vårdnadsbidraget faktiskt skulle vara tillgängligt för alla, då skulle bidraget vara i storleksordningen 10 000 kr i månaden, eller hur? Då skulle det kunna vara ett alternativ för en ensamstående förälder.

Men vad är alternativet nu för en ensamstående utan rika föräldrar och utan – som Ingrid Hemmingsson antyder – andra resurser i bakfickan? Ja, det blir i så fall socialbidrag som får fylla ut. Jag kan inte anse att den modellen är särskilt önskvärd, att vi skulle rekommendera människor att ta ett vårdnadsbidrag som skulle fyllas ut av socialbidrag. Jag tycker att det är mycket märkligt att Ingrid Hemmingsson uppenbarligen förespråkar en sådan modell. Det blir i så fall fråga om frivillighet för dem som har råd, och det är i mina ögon felaktigt.

Ingrid Hemmingsson har invändningar mot att jag tidigare hävdade att förslaget är ofinansierat. Ja, de 3,7 miljarderna finns i och för sig med i regeringens totala budget, men man har samtidigt inte angett varifrån pengarna skall tas. Jag menar att det är en stor brist. Jag är mycket oroad, och jag tror att det finns god anledning att vara oroad över att pengarna skall tas just från andra områden som barnfamiljer är beroende av, bl.a. föräldraförsäkring och barnomsorg – kanske även barnbidrag, vad vet jag? Om regeringen tycker att min och många andras oro är obefogad, borde man ha talat om varifrån pengarna skall tas – att de skall tas från försvaret eller från det ena eller det andra som vi kan tycka är onödigt – men så har inte skett.

Anf. 10 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Vi här i riksdagen kan inte komma med pekpinnar och tala om hur familjerna skall ordna sin tillvaro. Därför kan vi inte heller i det här fallet komma med pekpinnar. Däremot kan vi ge familjer möjligheter. Genom vårdnadsbidraget ger vi dem som så önskar möjligheten att själva ta hand om sina barn, och vi ger också människor möjligheten att välja andra former av barnomsorg, barnomsorg som man i dag inte har möjlighet att välja – det kan vara flera familjer som går ihop, och det finns mängder av olika lösningar som passar olika familjer.

Det är detta, att vi ger möjligheter, som är så viktigt. Vi skall ge familjer sådana möjligheter i stället för att hela tiden utgå från att det är vi politiker som skall styra och som vet bäst. Det framgår mycket tydligt av reservationerna att Vänstern inte har någon förståelse för det, och inte Socialdemokraterna heller. Man tänker så statiskt! Man har inga visioner, och man är så fast i uppfattningen att politiker vet bäst och att familjerna inte har riktigt klart för sig vad som är bra för dem.

Anf. 11 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag och Vänsterpartiet menar inte alls att politiker alltid vet bäst. Men när det gäller kommunal barnomsorg har ju svenska folket i olika undersökningar klart angivit vilka alternativ de önskar. Drygt 90 % av svenska folket vill ha kommunal barnomsorg. Den saken behöver man inte ens fråga politiker om.

Men jag menar att det finns ett demokratiskt innehåll i de beslut som politiker fattar i exempelvis en kommun. Där finns det möjligheter till demokra-

tisk kontroll. Vi har yttrandefriheten, och vi har offentlighetsprincipen. Det gör att invånarna i en kommun kan tala om för sina kommunalpolitiker vad de vill ha; de kan också klaga, och de kan besluta sig för att välja andra om de är missnöjda med sina politiker. Det är ett sätt att föra fram sina synpunkter. Men som jag inledningsvis sade är det också tydligt vad svenska folket anser om behovet av vårdnadsbidrag respektive kommunal barnomsorg.

Anf. 12 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg konstaterade att 90 % i en undersökning hade sagt sig vilja ha kommunal barnomsorg. Det är struntprat, Eva Zetterberg. Det finns en elementär sanning om enkäter och intervjuer, och det är: Som man frågar får man svar. Det är inga problem att ställa en fråga så, att man får precis det svar man vill ha. Det är just vad den undersökningen har lyckats med.

Jag kan tala om att jag i min undersökning har kommit till resultatet att hundra procent vill ha *bra* barnomsorg. Det säger alla som vi har frågat. Och bra barnomsorg är inte detsamma som kommunal barnomsorg. Det är när föräldrarna själva kan välja – vad som är bra för dem vet varken jag eller Eva Zetterberg.

Jag skall inte gå i polemik – det är ganska meningslöst att Eva Zetterberg och jag för en ideologisk diskussion. Jag är hyfsat insatt i marxismen. Jag var tvungen att läsa både *Das Kapital* och dialektisk analys när jag läste sociologi; på den tiden – under det röda 60-talet – hette det sociologi. Jag känner därför igen de resonemang som Eva Zetterberg för. Låt mig bara ta några exempel.

Det är inte många år sedan vi pratade om lex Pysslingen. Då var det fult, ja det värsta man kunde göra, att ens andas om att man skulle kunna bedriva barnomsorg och ha något kommersiellt utbyte av det. Det var så vansinnigt fult att kunna tjäna pengar. En meningsfrände till Eva Zetterberg – Sten Andersson – talade med emfas om hur kusligt otäckt det var att man kunde tjäna pengar på barn! Jag är inte marxist, än mindre socialist.

Vi värnar också om dem som av ett eller annat skäl är ensamstående mammor. Enligt våra familjepolitiska förslag får man 8 000 skattefritt i månaden. Jag kan fortfarande inte förstå – därför skall Eva Zetterberg gärna få svara på den frågan – hur detta kan skapa annat än valfrihet för en ensamstående mamma. Hon kan välja att stoppa dessa 8 000 netto i fickan – de är pensionsgrundande – och vara hemma och ta hand om sitt barn, om hon vill det. Hon kan också välja att förvärsarbete och använda pengarna till att anställa barnflicka, ensam eller tillsammans med någon annan, eller köpa kommunal dagisplats. Jag förstår inte varför det skulle vara svårare för en ensamstående mamma att fatta de besluten än för någon annan.

Avslutningsvis vill jag säga, herr talman, att jag har välgrundad anledning att yrka på återremiss – det är inte effektsökeri. Vi har fått tydliga signaler från regeringsföreträdare som vi inte ett ögonblick misstror, så vi har en realistisk förhoppning om att det kanske skulle kunna lösa problemet. Men jag var litet slarvig i mitt yrkande. Jag yrkar i första hand på återremiss och i andra hand – om det yrkandet faller – på bifall till utskottets hemställan i mom. 1 och bifall till vår reservation, nr 3.

Anf. 13 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Det är bra att Stefan Kihlberg ägnar viss tid åt att studera marxismen – det kan säkert inte skada. Men när det gäller barnomsorgsfrågor tycker jag personligen att det har givit mer att träffa och diskutera med föräldrar och personal, just för att få deras synpunkter på hur den skall fungera idealt. Där har i varje fall inte jag hittat särskilt mycket i marxismen.

Självklart handlar det om en *bra* barnomsorg, Stefan Kihlberg. Det var ju det jag var inne på i mitt anförande: Den kommunala barnomsorgen håller på att urholkas. Som jag sade är jag rädd för att vi håller på att bygga upp en barnomsorg med ett A- och ett B-lag: Föräldrar som har det gott ställt kan välja privata alternativ som har större personaltäthet och som har barn från familjer med färre problem än andra och som därmed kan ge en lugn och trygg miljö, medan B-laget får betydligt svårare att hävda sina intressen. Det är självfallet det som det handlar om.

Jag vet inte vilka undersökningar Stefan Kihlberg åberopar, men jag tänker inte bara på *en* undersökning, utan det har gjorts återkommande undersökningar om vilken barnomsorg föräldrar önskar. Det jag redovisade är inte hämtat ur mina privata sonderingar av vad folk i allmänhet tycker, utan det är välgrundade resultat av undersökningar som har gjorts av Statistiska centralbyrån, olika opinionsinstitut, osv. Av dem framgår det tydligt vad föräldrar önskar.

Anf. 14 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Fru talman! Ja visst, det framgår tydligt vad de önskar: bra barnomsorg! Jag vädjar till Eva Zetterberg: Låt föräldrarna själva aktivt välja! Problemet är att det i dag inte finns några möjligheter att välja. På det här området gäller Henry Fords klassiska uttalande: Välj vilken färg ni vill, bara den är svart. Så ser valfriheten på det här området i praktiken ut i dag. Välj vilken barnomsorg ni vill, men det finns i stort sett bara ett kommunalt utbud.

Det är det mönstret vi vill bryta. För oss är mamma och pappa till barnen de enda som har rätt att fatta beslutet. Vi vänder oss i grunden mot den förmyndarmentalitet som ligger bakom Eva Zetterbergs uttalande om vad som är bäst för barn.

Visst studerar jag barnomsorgen – intensivt, skulle jag vilja påstå, Eva Zetterberg. Dess värre har jag litet svårare att göra det lika intensivt sedan jag hamnade i riksdagen som när jag bor i Göteborg. Jag bor nämligen granne med ett daghem; ett kommunal daghem är vår allra närmaste granne. Jag har tillbragt många timmar där, men vi har inte haft våra egna barn där.

Eftersom vi bodde grannar försökte vi få tillstånd för våra barn att leka med dagisbarnen, men det fick de inte. Vi fick inte släppa in våra barn för att leka med dagisbarnen på Svetsaregatan 10 i Göteborg! Varför inte det? Nej, det kunde de inte ta ansvar för. Nej, sade jag, det behöver ni inte. Vi kan friskriva er från det i ett dokument: Vi, mamma och pappa, tar ansvaret, vad som än händer. Men det gick inte. Det tycker inte jag är barnomsorg! Jag tror t.o.m. – ja, jag vet det – att dagisbarnen gärna ville att Petra, Andreas och Sara skulle komma och leka med dem, men det fick de inte. – Jag tycker alltså inte att Eva Zetterberg skall utnämna sig till den som ensam är kunnig på området.

I måndags var jag på en debatt för blivande förskollärare på Lärarhögskolan här i Stockholm. Det var ungefär 300 – naturligtvis var 295 kvinnor; det är ju så. Men det skall vi inte klandra dem för. Men det skrämmer mig litet grand att nyrekryteringen fortfarande är så totalt kvinnodominerad.

Något som gjorde mig litet beklämd var att det framgick så tydligt vilka politiska uppfattningar dessa blivande förskollärare hade. Jag frågade en av lärarna: Har ni gjort något skolval eller liknande? Jag har nämligen en hypotes. – Nej, svarade han och såg påtagligt besvårad ut; han förstod min hypotes. Jag kan garantera att det så att säga inte hade blivit samma resultat i det skolvalet som det blir på Handelshögskolan i Stockholm!

Anf. 15 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Jag skall kommentera den senaste frågan. Både Stefan Kihlberg och jag bör fundera över om det är hur man ser på kontakten med barnen och på deras behov som gör att man väljer annorlunda politiskt.

Hur Stefan Kihlberg har löst eller inte löst sina barnomsorgsproblem tänker jag inte lämna några synpunkter på. Stefan Kihlberg och Ny demokrati tar upp det faktum att det på vissa håll har funnits och finns en stelbent byråkrati inom den kommunala barnomsorgen. Att man tar det till intäkt för att hela verksamheten skulle vara fel eller inte vara till gagn för föräldrarna är att gå väldigt långt i sina slutsatser. Jag ställer inte upp på det.

Däremot finns det all anledning att se till att föräldrar får mer att säga till om även inom den kommunala barnomsorgen och att man får möjlighet att där pröva alternativ pedagogik. Det finns mycket att göra på det området.

Till sist, fru talman, vill jag ta upp frågan om återremissen. Jag tycker inte att Stefan Kihlberg lämnar en bra förklaring. Denna fråga har vi nämligen diskuterat under en lång tid i socialutskottet. Stefan Kihlberg har haft alla möjligheter att lägga fram sina alternativa förslag och försöka få med sig de borgerliga representanterna i socialutskottet, men han har inte lyckats. Varför komma med detta i elfte timmen? Det verkar vara en ursäkt för att komma undan och tillgodose de borgerliga partierna, trots att man har sagt sig vilja stå för ett avslag när det gäller vårdnadsbidraget. Jag kan inte tolka det på något annat sätt.

Anf. 16 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Vi socialdemokrater yrkar avslag på regeringens proposition om införande av ett vårdnadsbidrag. Det gör också majoriteten i socialutskottet.

Vår inställning är väl känd. Ett vårdnadsbidrag kommer att öka orättvisorna, minska välfriheten, hota jämställdheten och öka budgetunderskottet i statens finanser.

Vårt land befinner sig i en ekonomisk kris med massarbetslöshet, urusla statsfinansier och ökande klyftor mellan människorna.

Krisen drabbar barnen. I måndags kom ännu en larmrapport från barnens värld. Sveriges kommuner skall spara 1,6 miljarder på barnomsorgen bara i år. Det är SKTF, Kommunaltjänstemannaförbundet, och IMU som har sammanställt en omfattande och nedslående rapport om läget inom barnomsorgen.

I går kom Socialstyrelsen med sin skrift Social rapport 1994. Den visar bl.a. att 500 000 barn i vårt land växer upp i familjer med knappa ekonomiska resurser. För vart femte barn med ensamförälder täckte inte familjens inkomst de beräknade levnadsomkostnaderna.

I detta utomordentligt dystra läge har regeringen lagt fram sitt förslag till vårdnadsbidrag med en beräknad kostnad på 3,7 miljarder. Det är ett helt ofinansierat förslag som bara spår på det redan rekordhög budgetunderskottet. Till det kommer ungefär 70 miljoner i ökade administrativa kostnader. Det behövs nämligen en rejäl byråkrati för att räkna ut och betala ut vårdnadsbidraget.

Regeringen visar med detta en anmärkningsvärd brist på ekonomiskt ansvar – men inte bara det. Regeringen visar också en anmärkningsvärd brist på rättvis prioritering.

Samtidigt som kommunerna tvingas skära bort 1,6 miljard i barnomsorgen tar regeringen på sig spenderbyxorna och lägger 3,7 miljarder på ett vårdnadsbidrag. Vilka vinner och vilka förlorar på den politiken?

Ensamstående småbarnsmammor kommer inte att få någon nytta alls av vårdnadsbidraget. De kommer bara att få vara med och betala genom sin skatt. Som ensamförsörjare måste de arbeta minst 30 timmar per vecka, och det betyder noll kronor i vårdnadsbidrag.

Vårdnadsbidraget blir mest intressant för dem som redan har råd att stanna hemma, familjer med en högavlönad man och en hemmafru. Vårdnadsbidraget blir i kronor räknat allra mest värt för de familjer där bägge föräldrarna förvärvsarbetar, har goda inkomster och kan anställa en barnflicka. De familjerna får hela bidraget på 2 000 kr och får dessutom göra avdrag vid taxeringen för kostnaderna för barnflickan. Det betyder att de får 2 000 kr i månaden efter skatt i vårdnadsbidrag.

Man kan verkligen fråga sig om det är dessa familjer som nu främst behöver samhällets stöd.

I ett svårt ekonomiskt läge gäller det att hålla samman och se till att klyftorna mellan människor blir så små som möjligt. Att bära varandras bördor har för oss socialdemokrater en djup etisk betydelse. Regeringens politik går tyvärr i motsatt riktning.

Socialstyrelsen lämnade nyligen sin rapport Barns villkor i förändringstider till regeringen och socialminister Bengt Westerberg. Av det digra materialet kan man dra många slutsatser. Jag skall dra tre:

För det första prioriteras inte verksamheter för barn. Tvärtom minskar resurserna mer för barn och unga än för annan kommunal verksamhet. Det visar också den nyligen publicerade undersökningen från SKTF och IMU.

För det andra fortsätter nedskärningarna allra mest i storstäder och förortskommuner som har en mer ansträngd ekonomi än andra.

För det tredje blir barnfamiljernas egen ekonomi allt viktigare för barnens välfärd. Många familjer kan med pengar, tid och kunskap kompensera sina barn när dagis, skola, fritis, bibliotek och musikskola försämras eller läggs ner. Andra familjer har inte en chans att kompensera.

Barnombudsmannens kommentar var att rapporten är oroväckande när det gäller synen på barn enligt FN:s barnkonvention. Regeringen har anledning att titta på hur man lever upp till åtagandena i barnkonventionen. De

långsiktiga effekterna är inte belysta säger barnombudsmannen Louise Sylwander.

Precis samma kritik kan riktas mot vårdnadsbidragspropositionen. Regeringen har inte analyserat vilka effekter vårdnadsbidraget kommer att ge. Hur många småbarnsmammor kommer att stanna hemma? Vad händer med arbetskraftsutbudet på sikt? Kommer kvinnor att helt tappa fotfästet på arbetsmarknaden? Hur många barnfamiljer kommer att välja bort barnomsorg som har offentligt stöd? Hur många fler småbarnsföräldrar kommer att skiftarbeta? Hur många barn med behov av särskilt stöd kommer att sluta i barnomsorgen? Vad kommer att hända med vår väl utbyggda barnomsorg?

På alla dessa frågor ger propositionen inga svar. Ingen vet.

Som vårdnadsbidraget är konstruerat gynnar det privata tillsynsalternativ framför offentligt stödd barnomsorg. Kostnaden för helprivat tillsyn får dras av motsvarande bidraget på 2 000 kr. Avgifterna till kommunalt dagis eller föräldrakooperativ får inte dras av alls.

Eftersom vårdnadsbidraget betalas fullt ut bara till dem som har helprivat tillsyn eller ingen alls finns det risk för att allt fler kommer att "saxa" sina arbetstider för att behålla så mycket som möjligt av bidraget. Vårdnadsbidraget blir en extrainkomst i vardagsbudgeten, och det ligger nära till hands att många föräldrar ser sig tvingade att lösa barnomsorgen på billigast möjliga sätt och avstå från en daghemsplats. Det kanske blir en släkting, en granne eller ett äldre syskon som får se till barnen medan föräldrarna arbetar. Mest drabbas barnen med behov av särskilt stöd.

Konstruktionen av vårdnadsbidraget innebär att föräldrarna kan använda pengarna till vad som helst – utom till barnomsorg med offentligt stöd. Då fryser pengarna inne.

Om regeringen var genuint intresserad av att förbättra barnfamiljernas situation genom att satsa ytterligare 3,7 miljarder hade man naturligtvis valt de upparbetade vägar som vi har i den svenska familjepolitiken. Man kunde ha höjt barnbidraget. Man kunde ha förbättrat bostadsbidraget för att nå framför allt låginkomstfamiljerna. Man kunde ha byggt vidare på föräldraförsäkringen. Man kunde ha satsat på kommunerna för att klara kvaliteten i barnomsorgen.

Men detta gör man inte. Man är ute efter något annat. Det handlar inte om att ge barnfamiljerna mer stöd. Man vill åstadkomma ett systemskifte i svensk familjepolitik genom stora nedskärningar i välfärden och genom en helt annan syn på kvinnors och mäns uppgifter i samhället.

Många kvinnor i Sverige är i dag rädda för den europeiska unionen och för ett svenskt EU-medlemskap med dess befarade konsekvenser när det gäller kvinnors rätt till arbete och utbildning. Jag vill påstå att det är en obefogad rädsla i förhållande till vad regeringen tänker åstadkomma alldeles på egen hand.

Inga Persson, docent i nationalekonomi som har arbetat åt Finansdepartementet, svarade i en intervju på frågan om vad som händer svenska kvinnor vid ett EU-medlemskap. Hon sade: "Ett vårdnadsbidrag som gör det lönsamt för många kvinnor att stanna hemma blir ett större bakslag för jämställdheten än ett medlemskap i EU."

Fru talman! Vårdnadsbidraget hotar jämställdheten på flera sätt.

Marginaleffekterna är extrema. För lågavlönade deltidsarbetande kvinnor blir det knappt lönsamt att arbeta. Samtidigt är bidraget så litet att knappast någon enda pappa kommer att stanna hemma med barnen. Signalen är tydlig – småbarnsmammor behövs inte i arbetslivet. Deras insats är försumbar.

Vårdnadsbidraget bidrar till att kvinnor får ännu sämre villkor i arbetslivet med bl.a. en sämre löneutveckling. Sambandet mellan förhållandena i arbetslivet och fördelningen av föräldraansvaret mellan mamman och pappan är mycket tydlig. Jämställda villkor i arbetslivet förutsätter en jämnare fördelning av föräldraansvaret. Vårdnadsbidraget verkar i rakt motsatt riktning. Kopplingen till tre års tjänstledighet innebär att många kvinnor aldrig kommer in på arbetsmarknaden eller kommer att utestängas från den. Kvinnorna som stannar hemma blir återigen beroende av männnens inkomster. Kvinnorna tappar fotfästet på arbetsmarknaden, och däri ligger också det största hotet mot jämställdheten.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill i stället driva en familjepolitik som sätter barnens levnadsvillkor i främsta rummet, som främjar jämställdheten mellan kvinnor och män och som stärker kvinnornas ställning i arbetslivet.

Den socialdemokratiska familjepolitiken har lett till att vi i dag lever i ett av världens mest jämställda länder. Kvinnor och män kan kombinera förvärvsarbete och föräldraskap. Nästan alla småbarnsmammor arbetar utanför hemmet, samtidigt som vi har höga födelsetal.

Föräldraförsäkring, god barnomsorg och barnbidrag till alla barn är hörnstenar i den socialdemokratiska familjepolitiken. Vill man förbättra barnfamiljernas ekonomi och samtidigt öka valfriheten och jämställdheten så krävs en helt annan politik än den regeringen för.

Det krävs en politik som ser till att god barnomsorg blir tillgänglig för alla barn. Det krävs en politik för full sysselsättning så att alla föräldrar som vill arbeta kan göra det. Förvärvsarbete är den faktor som har störst betydelse för familjernas ekonomi och för jämställdheten.

För kvinnornas och barnens skull hoppas jag att en majoritet av riksdagens ledamöter i dag bestämmer sig för att avvisa regeringens förslag.

Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande nr 25 och avslag på reservationerna nr 1 och 3. Jag yrkar bifall till reservation 2 under förutsättning av bifall till reservation 1.

Vi socialdemokrater står självfallet bakom samtliga reservationer i betänkande nr 29, men för att vinna vöteringstid yrkar jag bifall till reservation 1.

I detta anförande instämde Georg Andersson, Elvy Söderström, Ewa Hedkvist Petersen, Hans Karlsson, Inger Lundberg, Maud Björnemalm, Lahja Exner, Ulla Pettersson, Jan Andersson, Monica Widnemark, Martin Nilsson, Catarina Rönnung, Ingvar Björk, Berit Löfstedt och Birgitta Dahl (alla s).

Anf. 17 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Fru talman! Det var inga nyheter som Maj-Inger Klingvall kom med. Det var egentligen en repetition av det som har sagts här tidigare. Jag kan verkligen konstatera att det statiska tänkandet som socialdemokraterna har demonstrerat tidigare här i kammaren kvarstår. Man kan inte heller låta bli att

konstatera att det här vårdnadsbidraget som anses vara så litet och obetydligt ändå enligt den socialdemokratiska synen kan ställa till med så förfärligt mycket elände. Jag tänker inte repetera allt. Ni har hört det många gånger tidigare.

Maj-Inger Klingvall säger att det här är så orättvist. Det är precis vad det inte är. Det här för oss ett steg närmare rättvisa mellan olika familjer och olika föräldrar som väljer på olika sätt. Det finns familjer som har tillgång till subventionerad kommunal barnomsorg. Det gäller ganska mycket pengar. Eftersom det är fråga om småbarnsplatser så gäller det mellan 70 000 och 80 000 kr per plats. Det finns också familjer som inte kan eller inte vill eller av något skäl inte har möjlighet att utnyttja kommunal barnomsorg. Här kan vi utjämna så att det blir rättvist. Det finns också väldigt många lågavlönade föräldrar som trots stora ekonomiska umbäranden själva vill välja att stanna hemma och ta hand om sina egna barn.

Maj-Inger Klingvall säger att vi inte har analyserat effekterna och inte kan ge något svar. Nej, tänk att vi inte kan ge något svar. Gissa varför! Det är nämligen människorna själva som skall välja. Därför kan vi inte i förväg analysera allt. Men, som jag har sagt tidigare, vi vill ge möjligheter och en större rättvisa.

Det är självklart att man bara får dra av för barnomsorg som man har fått utanför den subventionerade. Eftersom avdragen gäller barnomsorg som man själv har betalat för med vårdnadsbidraget förstärker det möjligheten för dem som så önskar att kunna välja annan barnomsorg.

Hur kan ett vårdnadsbidrag så totalt hota jämställdheten, som Maj-Inger Klingvall vill påstå? Vårdnadsbidraget är så pass försiktigt att det bara gäller under två år när barnen är små. Under två år får föräldrarna möjlighet att t.ex. välja att stanna hemma eller att använda någon annan form av barnomsorg. Vad är det för ett samhälle som Socialdemokraterna vill skapa, eller snarare tvinga på människor? Det gäller ju begränsade möjligheter. Jag hoppas att vi i framtiden kommer att kunna uppnå den rättvisa som vi strävar efter.

Anf. 18 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Ingrid Hemmingsson. Trots att vi har haft så många debatter i denna kammare i de här frågorna har jag aldrig förstått på vilket sätt valfriheten ökar för barnfamiljerna med ett vårdnadsbidrag. Vilken valfrihet är det som Ingrid Hemmingsson egentligen talar om? Hur ökar valfriheten för den lågavlönade ensamstående mamman med detta vårdnadsbidrag? Kan Ingrid Hemmingsson klara ut det för mig i den här debatten skulle det vara mycket bra.

Ingrid Hemmingsson hade också en annan synpunkt på rättvisa i sitt inlägg, som jag också måste få fråga om. På vilket sätt blir det en mera rättvis fördelning mellan män och kvinnor när det gäller ansvarstagandet för barnen med ett vårdnadsbidrag? För mig är det en mycket stor gåta. Om Ingrid Hemmingsson kan lösa den vore jag mycket tacksam.

Så till frågan om hur vi skall använda samhällets stöd. Vilka grupper är det som behöver samhällets stöd mest just nu? Jag återkommer till det faktum att vi nu vet att barnomsorgen kommer att fortsätta att utsättas för svåra

nedskränningar. Samtidigt vill regeringen lägga 3,7 miljarder på ett vårdnadsbidrag som – så som jag ser det – ger mest till dem som minst behöver dessa pengar. Vad tycker Ingrid Hemmingsson om den här prioriteringen som regeringen gör? Det stora problemet i dag är att barnen drabbas av för många av nedskränkningarna i kommunerna. Det handlar inte bara om barnomsorgen. Det gäller också många andra mycket viktiga delar av välfärden. I den situationen väljer regeringen ett vårdnadsbidrag. Är det rättvist? Kommer det att leda till att föräldrarna kommer att få bestämma mera?

Ingrid Hemmingsson, vad är det för fel på föräldraförsäkringen och barnbidraget? Om Ingrid Hemmingsson är beredd att satsa mer på barnfamiljerna, varför vill hon då inte gå den vägen? Den vägen är väl beprövad. Den är rättvis, och den når alla.

Sedan sade också Ingrid Hemmingsson att familjepolitiken med barnbidrag och bra barnomsorg är politikerstyrd. Men vem är det som skall bestämma om ett vårdnadsbidrag? Det, om något, är väl politikerstyrd familjepolitik.

Regeringen har kört svensk ekonomi i botten, och jag tycker att regeringen skall ta ansvar för det. Då kan man inte i detta läge lägga fram förslag om ytterligare reformer, som kostar 3,7 miljarder.

Anf. 19 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag protestera mot påståendet att regeringen skulle ha kört ekonomin i botten. Det är en fullständig osanning. Det är nog bara socialdemokraterna själva som tror på det.

I mitt inledningsanförande tog jag upp vad som har orsakat den ekonomiska kris som vi har. Maj-Inger Klingvall nämnde inte med ett ord att kommunerna faktiskt är tvungna att spara. Men jag sade också att det gäller att det finns duktiga och kunniga politiker i kommunerna för att man skall kunna spara på rätt ställe, så att det inte blir fel.

Maj-Inger Klingvall frågade mig om den prioritering som regeringen gör är riktig, om det är rätt att satsa 2,3 miljarder på vårdnadsbidraget och sedan dra undan några andra miljarder från barnomsorgen.

Det seglar omkring väldigt många sådana här uppgifter nu, som kommer från en Socialdemokraterna närstående organisation, eller vad man skall kalla det för. Det finns inte någon som helst anledning att uppmärksamma dem. Statsbidraget till kommunerna ges ju numera i en enda påse, och det är faktiskt kommunalmännen själva som får göra prioriteringarna inom hela sin budget.

Maj-Inger Klingvall ställde en hel del frågor, t.ex: Var ligger valfriheten med vårdnadsbidraget och rättvisan mellan män och kvinnor?

Vad gäller rättvisan mellan män och kvinnor anser jag att varje familj själv skall bestämma hur man skall ha det från tid till annan. Återigen ser vi detta statiska tänkande, att det är vi politiker som skall komma med pekpinnar om vad som är jämlikhet mellan män och kvinnor i den enskilda familjen. Det är så olika i olika familjer, så detta måste vara något som man själv kommer överens om. De möjligheterna ges i förslaget.

Med ett vårdnadsbidrag får man större rättvisa och valfrihet i och med att de som i dag väljer någon annan omsorg än den som kommunen erbjuder

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

faktiskt inte får ett öre. De som vill vara hemma någon längre tid än vad föräldraförsäkringen föreskriver måste kunna få den möjligheten. Jag upp-
repar: Vi ger möjligheten. Hur man sedan utnyttjar den måste vara familjer-
nas ensak.

Som jag har sagt tidigare, finns det kanske människor som vårnadsbidra-
get inte passar för, eftersom de hellre vill jobba heltid och utnyttja kommu-
nal barnomsorg. Men då kan man väl inte säga att vi skall undanhålla möjlig-
heten också för alla andra, de som efterfrågar den.

Vi kan inte göra några analyser därför att vi faktiskt litar på familjerna,
på människorna. Det gör inte Socialdemokraterna.

Anf. 20 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Det var inte så väldigt klargörande när det gäller i vilken mån
valfriheten ökar för barnfamiljerna.

Ingrid Hemmingsson sade att det finns barnfamiljer som inte får ett öre,
och att detta förslag skulle öka rättvisan. Det är inte sant. Alla barnfamiljer
i dag har ju rätt till barnbidrag, och alla barn har rätt till förskola och chans
att gå på öppen förskola, deltidsgrupp eller vad föräldrarna tycker passar
bäst. Som barnfamilj har man också möjlighet att få bostadsbidrag, om man
är en låginkomstfamilj, och naturligtvis kan man också utnyttja föräldraför-
säkringen.

Om man vill satsa på en ökad valfrihet för barnfamiljerna som innebär att
de skall kunna välja hur mycket de vill arbeta och hur mycket de vill vara
hemma hos sina barn, och om man vill göra det på ett rättvist sätt – ja, då
finns det inget bättre medel än en utbyggd föräldraförsäkring.

Den kan användas på ett oerhört flexibelt sätt och ger, som sagt, mycket
mer rättvisa. Framför allt ger den också alla pappor möjlighet att vara
hemma och vara nära sina barn.

Ingrid Hemmingsson tycker uppenbarligen inte att denna regering har nå-
got ansvar för den ekonomiska situation som vi har i dag. Jag är av en helt
annan uppfattning. Vi har i dag 600 000 personer som befinner sig utanför
den ordinarie arbetsmarknaden, och vi har ett rekordstort budgetunder-
skott.

Jag tror att det är dags att regeringen börjar ta ansvar för situationen i
svensk ekonomi. Det är självklart att den situationen också bidrar till att fri-
heten för människor minskar. För varje dag som arbetslösheten ökar, mins-
kar människors frihet. Det tycker jag är en självklar slutsats med tanke på
den situation som vi har.

Till slut skall jag säga något om barnomsorgen, rättvisan och valfriheten
för föräldrarna att själva bestämma. Den väl utbyggda barnomsorg som vi
har i dag är en effekt av ett uttalat behov hos dagens familjer.

I dag har alla ungdomar skaffat sig utbildning och arbete. Efter det vill
man bilda familj; så ser mönstret ut för de allra flesta i Sverige. Nog vore det
konstigt om vi som förtroendevalda inte tog hänsyn till det? Familjepolitiken
är naturligtvis inte något påfund av maktfullkomliga politiker.

Detta är min sista replik. Jag vill passa på att tacka Ingrid Hemmingsson
för sex års debatterande om familjepolitik, eftersom jag vet att detta är hen-

nes sista debatt. Det har varit mycket stimulerande och roligt, och jag vill också tacka för ett mycket långt samarbete i socialutskottet.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 21 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Den här veckan kan riksdagen fullfölja den reformering av den svenska familjepolitiken, som den här regeringen inledde för snart tre år sedan. Det är en reformering för ökad valfrihet också i familjepolitiken.

Med införande av vårdnadsbidrag och pappamånad kan riksdagen ta de sista stegen i denna omgång på vägen mot ökad valfrihet för småbarnsfamiljerna. Det är den samlade effekten av samtliga förslag som regeringen har lagt fram som skall öka valfriheten för så många småbarnsfamiljer som möjligt.

Låt mig ändå gärna tillstå att regeringens familjepolitik naturligtvis är en kompromiss mellan fyra partier, som förvisso lägger tonvikten litet olika i familjepolitiken. Vart och ett av våra fyra partier skulle inte ha lagt exakt samma förslag, men ändå är det en bra kompromiss, som vi alla kan ställa oss bakom. Framför allt är det en bra kompromiss som verkligen ökar valfriheten i svensk familjepolitik.

Även dagens debatt kommer att visa att få politiska områden väcker så många och så starka känslor som familjepolitiken. Det visar hur viktig frågan om våra barns uppväxt och den omvårdnad som vi vill ge dem under denna tid är för oss alla.

På detta område finns också väldigt starka ideologiska värderingar om hur vi vill att barnfamiljer skall forma denna känsliga och mödosamma tid. Och som denna debatt redan har visat, finns det lika starka ideologiska värderingar om hur man inte önskar att de skall göra.

Var och en av oss har säkert en mycket bestämd upfattning om vad som är, eller vad som var, rätt för oss själva och vår familj. Men för mig som liberal är det ändå viktigt att forma en familjepolitik som är byggd på valfrihet just för den enskilda barnfamiljen – en valfrihet som ger möjlighet att själv välja vad som passar familjen bäst. Inte minst småbarnsfamiljen är utsatt för en rad konflikter och valsituationer, något som ingen familjepolitik kan hjälpa den att undvika helt. Men varje familjepolitik måste stötta den i de val som den ändå gör. Det skapar största möjliga trygghet för varje småbarnsfamilj, en trygghet som vi alla vet har avgörande betydelse för vilken start den familjens barn skall få på livets vandring.

Fru talman! Ordet valfrihet kan användas på många sätt. Motståndarna till varje form av vårdnadsbidrag hävdar t.ex. att ett vårdnadsbidrag – även med den utformning det fått i regeringens förslag – inte alls ökar valfriheten när det gäller många småbarnsfamiljer. Visst är det sant! Det är sant på samma sätt som att en väl fungerande kommunal barnomsorg inte heller ökar valfriheten för *varje* småbarnsfamilj. Det finns många småbarnsfamiljer som inte har plats i kommunal barnomsorg.

Det kan bero på att alltför många kommuner ännu inte byggt ut barnomsorgen eller på ett likvärdigt sätt understött alternativ barnomsorg. Det var ju ett av motiven för regeringens förslag om en barnomsorgsgaranti som riksdagen antog strax före jul.

I en del fall beror det dock på att kommunal barnomsorg helt enkelt inte

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

passar – och det gäller inte så få småbarnsfamiljer. För dem ökar inte valfriheten för att vi inför en barnomsorgsgaranti, men det gör den för dem som äntligen kan få en barnomsorgsplats.

En barnomsorgsgaranti är således ett rejält steg i familjepolitiken i riktning mot ökad valfrihet.

Inte heller pappamånaden kommer, ens när pappor och mammor vant sig vid tanken att det är lika naturligt att pappa är hemma hos sitt lilla barn som att mamma är det, att i varje skede av en familjs liv vara optimalt för den. Men pappamånaden är ändå ett stort steg för att ge papporna ett verkligt insteg i småbarnens värld. Det är också ett steg i riktning mot ökad valfrihet.

Fru talman! Valfrihet skulle inte behövas om alla småbarnsfamiljer hade samma behov och samma önskemål. Valfriheten behövs för att vi är olika, för att barn i samma familj är olika, för att familjer kan göra olika val över tiden. Ökad valfrihet innebär inte att varje inslag i familjepolitiken ökar varje småbarnsfamiljs valfrihet lika mycket. Ökad valfrihet innebär att varje småbarnsfamilj genom familjepolitiken i så stor utsträckning som möjligt kan välja att utforma tillvaron så som det bäst passar den familjen under den tid barnen är små.

Vårdnadsbidraget innebär således inte heller att alla småbarnsfamiljer får lika mycket ökad valfrihet. Men det innebär att en del småbarnsfamiljer, som i förhållandevis liten utsträckning har fått del av samhällets stöd till barnfamiljerna och som ändå, av skäl som inte samhället skall lägga sig i, valt sin väg, nu också kan få ett visst stöd under den tid de valt att stanna hemma längre än vad föräldraförsäkringen kunnat ge dem.

Fler kan göra ett val som passar dem bäst. Det är innebörden av ökad valfrihet.

Fru talman! Den här regeringen har infört en barnomsorgsgaranti som skall ge alla småbarnsfamiljer som så önskar en barnomsorgsplats.

Den här regeringen har sett till att alternativa barnomsorgsformer behandlas likvärdigt vad gäller samhällets stöd.

Den här regeringen har ställt krav på kvaliteten i barnomsorgen.

Den här regeringen har lagt fram ett förslag till vårdnadsbidrag. Riksdagen kan i dag besluta om ett stöd till dem som valt att stanna hemma längre med sina små barn.

Den här regeringen har lagt fram ett förslag som riksdagen på fredag kan besluta om – att ge småbarnspapporna ökade möjligheter att gå in och dela på föräldraledigheten.

Den här regeringen har under den här mandatperioden med de här förslagen sammantaget gjort det möjligt att väsentligt öka valfriheten i svensk familjepolitik. Om Sveriges småbarnsfamiljer skall få ökad valfrihet, det bestämmer riksdagen. Hur varje småbarnsfamilj väljer att utforma sin korta tid med sina små, det skall den själv bestämma. Vi skall ge den möjligheten att välja.

Fru talman, jag yrkar bifall till reservation 1 i socialutskottets betänkande angående vårdnadsbidrag och i övrigt till utskottets hemställan i betänkan- dena 25 och 29.

Anf. 22 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att det är en svår dag i dag för Folkpartiet, som väl såvitt jag kan bedöma inte är intresserat av att riksdagen skall fatta något beslut om vårdnadsbidrag.

Jag har också noterat att socialministern inte är här i kammaren och följer debatten.

Jag beklagar att Folkpartiet för att klara sämjan i regeringen får acceptera det här förslaget. Det finns delar av familjepolitiken där vi är ganska överens med Folkpartiet. Jag tänker på barnomsorgsgarantin och pappamånaden. Jag kan, som sagt, bara beklaga att vi nu har hamnat i det läget att Folkpartiet stöder förslaget om vårdnadsbidrag i propositionen och i det här betänkandet.

Lennart Rohdin har värtaligt yttrat sig om valfrihet. Jag noterade hans definition: Ökad valfrihet innebär att fler kan välja, säger Lennart Rohdin. Det är intressant. Vilka är dessa "fler"? Vilka är det som får ökad valfrihet? Det är definitivt inte alla. Det visar också de erfarenheter vi har om hur familjernas situation är.

Valfriheten bestäms dessutom, Lennart Rohdin, av många olika faktorer. Det som hänt under dessa tre år med en moderatledd borgerlig regering är att valfriheten har minskat på grund av att vi haft en ökande arbetslöshet och en kris i ekonomin, där kommunerna varit tvingade att göra stora nedskärningar i välfärden, vilket just har drabbat barnen. Detta framkommer mycket tydligt i Socialstyrelsens rapport.

Jag tolkar alltså Lennart Rohdin så att för Folkpartiet är valfrihet en valfrihet för flera, inte för alla. Det är, som sagt, intressant att få den saken klar för sig.

När det gäller prioriteringarna vill jag ställa samma fråga till Lennart Rohdin som jag ställde till Ingrid Hemmingsson: Hur ser Folkpartiet på regeringens prioriteringar i dagsläget?

Folkpartiet finns på Socialdepartementet. Bengt Westerberg har dragit i gång Socialstyrelsens rapportskrivning om barns situation. Tycker Lennart Rohdin att 3,7 miljarder på ett nytt vårdnadsbidrag är den rätta prioriteringen? Vi ser vilka stora behov det finns för barnen och barnfamiljerna ute i våra kommuner.

Om man vill stödja barnfamiljerna, varför väljer regeringen ett vårdnadsbidrag? Varför, Lennart Rohdin, väljer man inte att bygga vidare på de former som vi redan har, barnomsorg, föräldraförsäkring, barnbidrag?

Anf. 23 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Till att börja med, Maj-Inger Klingvall, är detta inte någon svår debatt för Folkpartiet. Den som studerar Folkpartiets familjepolitiska program sedan många år tillbaka vet att även ett bidrag till småbarnsföräldrarna, alltså någon form av vårdnadsbidrag, ingår som en del i ett samlat program för Folkpartiets familjepolitik.

Maj-Inger Klingvall gör ett stort nummer av det svåra ekonomiska läge som Sverige befinner sig i. Det är ju, som även Maj-Inger Klingvall väl vet, ett problem som har uppstått under lång tid. Jag vill bara uppmärksamma Maj-Inger Klingvall på den proposition som den socialdemokratiska rege-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

ringen lade fram den 8 februari 1990, undertecknad av Ingvar Carlsson och Mona Sahlin. Den, om någon, visar väl på den medvetenhet som den socialdemokratiska regeringen redan då hade om vart svensk ekonomi var på väg att köras med den socialdemokratiska ekonomiska politiken. Det har naturligtvis skapat ett svårt ekonomiskt läge, som har drabbat stora delar av den svenska befolkningen och som den här regeringen har fått använda mycket energi till att långsiktigt bygga upp förutsättningarna för att ta oss ur igen.

När det sedan gäller valfriheten, har familjepolitiken i stor utsträckning varit inriktad på att stödja barnomsorg, framför allt kommunal barnomsorg, och det är riktigt att den har efterfrågats av en stor del av småbarnsfamiljerna. Det är anledningen till att vi från Folkpartiets sida också stöder en sådan politik. Men om den barnomsorgen inte efterfrågas av alla, av olika skäl, är införandet av kompletterande inslag i familjepolitiken ett steg mot ökad valfrihet för ännu fler. Det gör att de som har stått utanför delar av den hittillsvarande familjepolitiken också får ökad valfrihet. Det innebär inte att valfriheten minskar för dem som redan hittills har haft valfrihet.

Anf. 24 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! När det gäller den ekonomiska situationen handlar det naturligtvis i dag om hur regeringen har förmått hantera den lågkonjunktur som drabbade Sverige någon gång runt 1990-1991. Där blir betyget tyvärr BC eller möjligen C. Vi har en situation där 600 000 är arbetslösa. När den nuvarande regeringen tog över hösten 1991 hade vi Europas lägsta arbetslöshet. Det är klart att det är många som vill utkräva regeringens ansvar när det gäller den ekonomiska politiken.

När det gäller valfriheten är det en konstig myt, som även Ingrid Hemmingsson odlar, att det finns barnfamiljer och barn som har stått utanför. Det är ingen som har stått utanför den familjepolitik som vi har bedrivit i det här landet – alla barn har omfattats av den. Ett vårdnadsbidrag kommer, enligt min bedömning, inte att på något sätt öka valfriheten för de grupper som jag och Socialdemokraterna tycker att det är viktigt att stödja i nuvarande läge.

Frågan om vilka prioriteringar man skall göra är naturligtvis oerhört viktig ju sämre de ekonomiska resurserna är. Jag tycker att det är oerhört magsarkt att lägga fram förslaget om vårdnadsbidrag i detta läge, när vi ser vilka behov som finns ute i samhället för barnen och barnfamiljerna.

Kvinnornas ställning på arbetsmarknaden har också varit en folkparti-fråga när det gäller jämställdheten mellan män och kvinnor. Här finns det mycket stora risker med vårdnadsbidraget, även om det är litet, bl.a. i fråga om effekter för kvinnornas ställning. Det gäller inte minst förslaget om tre års tjänstledighet, där både arbetsgivar- och arbetstagarsidan har hissat varningsflagg för vad det kan betyda för kvinnornas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden och att komma igen. Hur tänker Folkpartiet klara de här effekterna?

Jag upprepar att det inte finns någon analys i propositionen. Men nog måste ni väl ändå ha tänkt på vad det här kan komma att betyda för kvinnors ställning. En följd av det här är också att orättvisorna mellan kvinnor och män och mellan olika grupper kommer att öka.

Anf. 25 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Till skillnad från Maj-Inger Klingvall och Socialdemokraterna sticker inte Folkpartiet huvudet i sanden. Vi är medvetna om att det även när det gäller familjepolitiken finns konflikter som det inte går att undvika. Om man vill åstadkomma jämställdhet fullt ut, maximalt, skall familjer över huvud taget inte skaffa barn. Vad det handlar om är att ge möjligheter att hantera en situation som innebär konflikter mellan olika önskemål i den enskilda familjen.

Maj-Inger Klingvall tar upp risker med vårdnadsbidrag och tre års tjänstledighet. Visst finns det risker, och de är också i någon mån ett hot mot jämställdhet. Men de riskerna finns också med föräldraförsäkringen. Den ger precis samma möjligheter för arbetsgivarna att resonera så att det är stor risk för att småbarnsmammorna kommer att använda föräldraförsäkringen till att vara hemma i betydligt större utsträckning än vad småbarnspapporna gör – vilket de faktiskt gör.

När jag är ute i Europa och argumenterar för en föräldraförsäkring av svensk modell, är det precis de argument som Maj-Inger Klingvall här för fram som de som inte vill riskera jämställdheten använder mot föräldraförsäkringen. Det finns en konflikt här, och det gäller att försöka hantera den.

Framför allt gäller det att ge möjligheter för den enskilda barnfamiljen att själv välja hur man prioriterar under de här åren mellan de olika önskemål som man har.

Regeringen skall naturligtvis ta ansvar för den ekonomiska politiken. I den proposition som jag hänvisade till, som kom ett och ett halvt år innan denna regering tillträdde, innan den lågkonjunktur kom som Maj-Inger Klingvall hänvisar till, föreslog den socialdemokratiska regeringen ett lönestopp och ingrepp i avtalsfriheten. Den var tecken på att även den socialdemokratiska regeringen då hade insett att den dåvarande ekonomiska politiken var på väg mot en katastrof. Detta var långt innan den nuvarande regeringen kom till. Det är klart att det tar tid att ta sig ur en så djupgående ekonomisk svacka som Sverige då var på väg in i.

Slutligen säger Maj-Inger Klingvall att det har rått valfrihet också med den hittillsvarande familjepolitiken, med en stor satsning på barnomsorg, framför allt kommunal barnomsorg. Ja, det har det gjorts, formellt sett. Men vi vet att det finns ett antal barnfamiljer som ändå inte har kunnat använda sig av denna. Det är för att ge också dem ökad valfrihet som familjepolitiken behöver kompletteras. För Socialdemokraterna och Maj-Inger Klingvall ligger valfriheten i att välja den familjepolitik som Socialdemokraterna har bestämt är den riktiga. Det behövs kompletteringar för att öka valfriheten för dem som ställer sig utanför Socialdemokraternas familjepolitik.

Anf. 26 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Jag vill först säga att det är överraskande att det här inte är en svår diskussion för Lennart Rohdin, eftersom Folkpartiet ju gärna har velat göra sig känt genom jämställdhetsfrågorna. Jag konstaterar också att priset för pappamånaden – jag välkomnar det förslaget – har varit högt för Folkpartiet. Jag undrar om Lennart Rohdin tycker att det har varit värt det.

Jag skall inte uppta mer tid för att diskutera valfrihet, men det är ändå helt

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

uppenbart att Folkpartiet vill öka valfriheten bara genom att ge möjlighet till vårdnadsbidrag. Däremot har det tydligen inte varit aktuellt att höja barnbidraget, som väsentligt skulle ha förbättrat för många barnfamiljer.

Den fråga jag vill ställa till Lennart Rohdin är: Hur ställer ni er till Ny demokratis förslag om återremiss? Som jag ser det, kan en återremiss av det här ärendet inte leda till annat än att de borgerliga partierna går vidare med Ny demokratis satsning på ytterligare försämringar för Sveriges barnfamiljer. Är Folkpartiet och övriga borgerliga partier verkligen beredda att gå den vägen, i stället för att acceptera att det inte finns ett underlag för vårdnadsbidrag i dag?

Till slut vill jag, fru talman, bara komplettera yrkandet i mitt tidigare anförande. Jag yrkar också bifall till meningsyttringen från Vänsterpartiet i betänkandet om vårdnadsbidrag.

Anf. 27 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Jag tror nog att Eva Zetterberg uppfattade mitt entydiga yrkande beträffande de förslag som de fyra regeringspartierna har lagt fram i utskottet, som jag framförde från talarstolen för en stund sedan.

När det gäller frågan om vad som är svårt, sade jag nog i det föregående replikskiftet att jag är fullt medveten om att det är en svår situation för småbarnsfamiljer, att försöka tillgodose de olika önskemål som man har i familjen: barnens önskemål, kvinnans önskemål, mannens önskemål och familjens samlade önskemål.

Av egen erfarenhet vet jag att det för de allra flesta småbarnsfamiljer inte innebär att man kan tillgodose alla dessa önskemål till hundra procent samtidigt, och att olika familjer olika framgångsrikt försöker hitta en avvägning. Den valfrihet som jag och Folkpartiet talar om är en familjepolitik som innehåller flera olika inslag som gör att varje barnfamilj kan göra den valmix som i största möjliga utsträckning tillgodoser deras önskemål.

Då innebär inte vårdnadsbidraget i sig hela valfriheten. Vårdnadsbidraget är – som Eva Zetterberg vet – även med det här förslaget en liten del av den samlade familjepolitiken, en liten del av de resurser som samhället satsar på familjepolitiken. Men vårdnadsbidraget innebär att ytterligare ett antal familjer, som av olika skäl inte i samma utsträckning som andra har kunnat eller velat använda sig av det hittillsvarande batteriet inom familjepolitiken, får större möjligheter att även de bättre välja hur de vill utforma tiden med sina små barn.

Om fler familjer får större möjligheter att välja ökar valfriheten, inte bara för den stora majoritet som redan i dag hyfsat har kunnat använda sig av den hittillsvarande familjepolitiken. Familjepolitiken ändras inte, men den kompletteras med vårdnadsbidraget som ökar inslaget av valfrihet.

Anf. 28 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta den här debatten om valfrihet längre. Jag beklagar att Folkpartiet har hamnat vid den här ståndpunkten. Jag har mycket svårt att se hur detta kan ge valfrihet annat än till en liten grupp som har ekonomiska möjligheter att klara sig på det vis som ett vårdnadsbidrag ger möjlighet till.

Jag uppfattar det så, Lennart Rohdin, att man från Folkpartiets sida inte är beredd att stödja kravet på återremiss. Jag hoppas att det är ett besked som gäller för hela den borgerliga gruppen.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Anf. 29 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag håller med om att debatten om valfriheten och vårdnadsbidraget har pågått länge under det här riksdagsåret och att argumenten kanske börjar tryta. Men man kan inte hitta en lösning som löser alla problem. Det gäller att hitta flera olika möjligheter, som slutligen ger den enskilda barnfamiljen rätten att själv välja för sin egen del.

Vårdnadsbidraget kommer inte att vara lösningen för alla småbarnsfamiljer, säkerligen inte för en majoritet av dem. Men de andra inslagen i familjepolitiken är inte heller lösningen för alla småbarnsfamiljer.

Flera gånger har frågan ställts om inte vårdnadsbidraget innebär att valfriheten bara ökas för vissa, att det är vissa som gör största möjliga vinst på vårdnadsbidraget. Det är klart att det finns sådana inslag. Men den linje som exempelvis Vänsterpartiet och Eva Zetterberg förespråkar, nämligen en ökad satsning på föräldraförsäkringen, att ytterligare bygga ut den – vilket jag tycker skulle vara tilltalande på många sätt – innebär naturligtvis också att vissa tjänar mer på en utbyggnad av föräldraförsäkringen än vad andra gör, eftersom den bygger på inkomstrelaterade ersättningar. Det är naturligtvis ingen principiell invändning mot att ändå göra detta, i ett läge då vi har ekonomiska förutsättningar att göra det.

Men i realiteten kommer vi inte undan att det finns olika konflikter i familjepolitiken. Vi måste ge barnfamiljerna möjlighet att själva välja.

Anf. 30 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag vet inte för vilken gång i ordningen som vi i riksdagen diskuterar ett vårdnadsbidrag. Det skulle vara intressant att se statistik över det. Men det är i dag som vi för första gången har att ta ställning till ett färdigt förslag. Eftersom det i denna kammare finns en majoritet för ett vårdnadsbidrag, talar förstås all logik för att vi nu också får ett beslut om detta.

Det var Centerns dåvarande partiledare Gunnar Hedlund, som först satte sitt namn under en motion om införande av vårdnadsbidrag. Året var 1965. Det har runnit mycket vatten under broarna sedan dess, men trots det är den vision som fanns bakom hans förslag den gången, nämligen grundtryggheten för barnfamiljerna, valfriheten och jämlikheten, fullt giltig och aktuell fortfarande.

Likaväl som det fanns, och fortfarande finns, ett barnbidrag lika för alla barn, som är ett stöd till barnfamiljernas konsumtion, bör det finnas ett likvärdigt stöd också till barnomsorgen i vid mening. Då inkluderar jag föräldrarnas egna omsorgsinsatser, vilket egentligen borde vara en självklarhet.

Jag har, ärligt talat, svårt att förstå det bittra motstånd som Socialdemokraterna fortfarande spelar upp. Vänsterpartiet har jag litet större förståelse för. Med deras ideologi och tro på kollektivets styrka är det kanhända naturligt att bekämpa en stödform som riktar sig till individen, eller till familjen, och som bygger på en tilltro till människors egen förmåga.

Men, som sagt, Socialdemokraterna har ändå på de flesta andra områden

visat en vilja att förnya sig, att ompröva gamla dogmer, och de har slaktat en del av sina tidigare heliga kor. Kan det vara så att de har gjort vårdnadsbidraget till den sista riktiga symbolfrågan, att de i alla fall vill visa att de har något som de håller fast vid att de är emot och att de är det till varje pris?

Motståndet från Socialdemokraterna handlar mycket om att de ger en bild av verkligheten som inte alls stämmer. De talar om föräldraförsäkringen och barnomsorgen som en egen skapelse och som om den skulle stå i motsatsförhållande till ett vårdnadsbidrag. Så är det inte alls. När den första borgerliga regeringen tillträdde 1976 omfattade föräldraförsäkringen sju månader, men byggdes under perioden ut till 12 månader. Antalet platser i barnomsorgen ökade mer än någon gång tidigare, det gällde både daghem och familjedaghem. Rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar infördes, liksom s.k. barnår i pensionssystem. Flerbarnstillägget infördes likaså.

Jag vet att när det begav sig fanns ett motstånd från Socialdemokraterna på en del av de här punkterna. Men under mina ganska många år här i riksdagen har jag inte hört ett ord mer om detta. Tvärtom förklarar man nu gärna det uppnådda förhållandet som om det vore i stort sett ett eget verk.

Det var under Karin Söders tid såsom socialminister som en stor del av de insatser som jag nämnt gjordes. Hon var en mycket varm anhängare av en utbyggd barnomsorg, men hon brukade säga att familjepolitiken inte kan stå på bara ett ben, nämligen barnomsorgen. Det behövs också ett andra ben, ett vårdnadsbidrag, för att man skall kunna tala om jämlikhet och rättvisa och för att föräldrarna skall kunna känna att de har samhällets stöd för det egna valet, även om det består i att man vill ge mer egen tid till barnen under deras första levnadsår.

Jag läste motionen av Ingvar Carlsson m.fl. som går ut på avslag på propositionen. Jag hörde också Maj-Inger Klingvall läsa ur den tidigare. Där står det bl.a. att ett vårdnadsbidrag mest gynnar familjer med högavlönade män och kvinnor. Orättvisorna ökar, jämställdheten hotas och bidraget blir en kvinnofälla. Det här är ingenting annat än upprådande av ett antal gamla klyschor utan någon substans.

Man håller envetet fast vid myten att redan privilegierade grupper skulle gynnas med ett vårdnadsbidrag. Men då glömmer man sådana som man annars brukar säga sig vilja måna om, nämligen många från LO-grupperna. För det är inte de som mest använder sig av den kommunala barnomsorgen. I många fall hankar man sig i stället fram utan barnomsorg genom att pussla med arbetstider och barnomsorg. När den ena föräldern förvärvsarbetar tar den andra hand om barnen och så byter man. Det handlar alltså om en ganska jobbig situation, ofta med tungt skiftarbete. Man räknar sig knappast till de högavlönade eller särskilt gynnade grupperna.

Om de här familjerna skulle få ett bidrag på 2 000 kr per barn och månad, så att en av föräldrarna, förmodligen oftast mamman, kan minska sin arbetstid, kan någon på allvar påstå att orättvisorna därigenom skulle öka eller att jämställdheten skulle minska? Jag är för min del övertygad om att den mamman inte skulle uppleva att hon fastnat i den fördömda kvinnofällan. Förmodligen skulle hon i stället känna sig litet friare än tidigare, friare att kunna och orka ta sitt föräldraansvar.

En annan grupp som också missgynnas av dagens ofullständiga system är

de föräldrar som inte har hunnit etablera sig på arbetsmarknaden och som inte kan dra nytta av föräldraförsäkringens förmåner. Deras barn har samma rätt som alla andra till en trygg tillvaro, till trygga föräldrar som känner att de också har rimlig ekonomisk möjlighet att ge sina barn en bra uppväxt.

Det finns en allvarlig hake i socialdemokraternas resonemang, en av flera vill jag säga. Det är att man ständigt återkommer till kvinnofällan. Man säger att eftersom det är kvinnorna som har de lägre lönerna så blir det de som avstår från förvärvsarbete. Detta finner jag vara ett något märkligt resonemang. Det är som om man för all framtid är beredd att acceptera att kvinnor har lägre lön än män. Men det är en fråga för sig, som man måste ta sig an i särskild ordning – något som man verkligen måste förklara att man har en vilja att göra.

Om vi från samhällets sida menar något med våra ord om jämlikhet och solidaritet måste alla människor omfattas av våra trygghetsinsatser. Det gäller barnfamiljerna, pensionärerna, de sjuka, de handikappade, m.fl. Det är det som vi i Centern brukar kalla för grundtrygghet.

Vi ser förslaget till vårdnadsbidrag som en del av denna grundtrygghet. Jag är inte beredd att hävda att det här förslaget är till alla delar fulländat. Säkert går det att hitta detaljer. Vi har redan sett prov på det, och jag föreställer mig att vi kommer att få se ytterligare exempel, där man hävdar att den och den detaljen kommer att slå orättvist.

Men de detaljer som eventuellt inte är allra bäst utformade är heller inte omöjliga att rätta till i efterhand. Det är snarast naturligt att det kan finnas vissa svagheter i en ny reform. Det är något som är vanligt i alla sammanhang. Exempelvis kan tiderna för barnomsorg och därmed gränserna för bidragets varierande storlek vara en sådan sak som man måste se över. Det har man också från regeringens sida förklarat att man är beredd att göra.

Men det är, herr talman, inte i första hand detaljerna som det handlar om, utan principen om ett rättvisare stöd där inga grupper lämnas utanför.

Jag yrkar bifall till reservation 1 till betänkande nr 25 och i övrigt till utskottets hemställan.

Jag skall avslutningsvis bara orda något om betänkande nr 29, som handlar om barnomsorgen. Där uppfattar jag att vi egentligen i stort sett är överens. Reservationerna från Socialdemokraterna har gjort mig något konfunderad. I reservation 1 hävdas det att man måste skapa garantier för rättvisa, kvalitet och valfrihet i barnomsorgen. Det är egentligen det yrkandet går ut på. Men hela denna reservation är egentligen ett ordsvall. Jag skulle vilja veta på vilket sätt man har tänkt sig att formulera den här garantisedeln.

Reservation nr 3 hade Maj-Inger Klingvall den goda smaken att inte yrka bifall till. Det har jag en viss förståelse för. Den är utomordentligt märklig. Där anmärker man på att regeringen inte har varit tillräckligt tydlig när det gäller utbildningsbehovet för barnomsorgspersonalen. Regeringen säger att "barns behov av omsorg och god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses". Det är riktigt. Personalen skall "ha en sådan utbildning eller erfarenhet att barns behov av omsorg och god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses". Men, säger reservanterna, detta är inte tillräckligt. Sedan kommer man med det egna förslaget. Där säger man att personalen skall ha "sådan utbildning och erfarenhet att barnens behov av omsorg och god pedagogisk verksamhet

kan tillgodoses". Man föreslår alltså i reservationen ordagrant det som man vänder sig emot i regeringens förslag. Det skulle jag gärna vilja ha en kommentar till. Är inte detta om något att ägna sig åt luftförslag?

Jag yrkar bifall till hemställan i dess helhet i betänkande nr 29.

I detta anförande instämde Stina Eliasson, Karin Israelsson, Ulla Tillander, Birgitta Carlsson, Roland Larsson, Ingrid Skeppstedt och Kjell Ericsson (alla c).

Anf. 31 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Rosa Östh gör ett tappert försök att skjuta över frågan om vårdnadsbidrag på oss socialdemokrater. Vi skulle ha gjort den till en symbolfråga. Sanningen är att detta är en otrolig symbolfråga för i första hand kds, men också för regeringssamarbetet, såvitt jag kan förstå. Här handlar det om att till vilket pris som helst driva igenom vårdnadsbidraget.

Är det något som är en gammal dogm är det väl att fortfarande arbeta för ett familjepolitiskt förslag som lades fram 1965. Det har runnit mycket vatten under broarna sedan dess, och det har hänt mycket i det svenska samhället som gör att den moderna familjepolitik som Socialdemokraterna står för och som även fler står för är den som passar väldigt bra och som är mycket önskad av dagens familjer.

Problemet med vårdnadsbidraget, Rosa Östh, är att det är för litet för att det skall vara något alternativ, samtidigt som det är för stort genom att det ställer till med allvarliga problem.

Det är ett faktum att det är de privilegierade grupperna som kommer att få mest glädje av vårdnadsbidraget. Det är de grupper som redan i dag har möjligheter att vara hemma. Hur pengarna skall räcka till privat tillsyn med kvalitet för lågavlönade familjer kan möjligen Rosa Östh svara på. Det kan i alla fall inte jag ha något som helst grepp om. Det verkar oerhört svårt.

Vad skall den ensamstående mamman göra med 2 000 kr? Vad skall hon ha för glädje av dem? Hon måste arbeta minst 30 timmar och kommer inte att få ett öre i vårdnadsbidrag.

Rosa Östh har i många debatter om familjepolitiken och vårdnadsbidraget talat sig varm för möjligheten att gå ned i arbetstid med hjälp av ett vårdnadsbidrag. Tyvärr gör den konstruktion som vårdnadsbidraget har fått i regeringens proposition det helt omöjligt. Man får alltså, som Rosa Östh väl vet, ingenting om man jobbar mer än 30 timmar i veckan. Jobbar man mellan 15 och 30 timmar får man 700 kr. Hur det skall kunna underlätta för en vanlig barnfamilj att gå ned i arbetstid är för mig en stor gåta.

Vad det handlar om, Rosa Östh, är fortfarande det jag har sagt tidigare i debatten: föräldraförsäkringen. Föräldraförsäkringen kan användas precis på det sätt och ge de möjligheter som Rosa Östh vill ha. Varför, Rosa Östh, inte bygga ut föräldraförsäkringen i stället?

Vilka är det som skall kunna välja, Rosa Östh? Vilken valfrihet får ensamma mammor? Vilken prioritering tycker Rosa Östh är rättvis i dagens läge? Är det de barnfamiljer som skall ha 3,7 miljarder, eller skulle vi möjligen kunna använda de här pengarna så att de kom alla till del på ett rättvist sätt?

Anf. 32 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Det är inte i första hand en symbolfråga för oss, Maj-Inger Klingvall, utan en rättvisefråga. Vi i Centerpartiet kallar det gärna för en grundtrygghetsfråga.

Vårdnadsbidraget omfattar, till skillnad från det system som gäller i dag, alla grupper i samhället. Jag tycker att det är litet oroande att Maj-Inger Klingvall avskärmar sig så från verkligheten och även från de grupper som hon normalt brukar säga sig ha god kontakt med, nämligen LO-familjerna. De har i många fall inte någon barnomsorgsplats, utan de har en jobbig tillvaro där de, som jag sade tidigare, hankar sig fram genom att avlösa varandra med förvärvsarbetet och med barnomsorgen i hemmet.

Det gäller just de människorna och den grupp – jag förstår att Maj-Inger Klingvall nu väljer att inte svara på det som jag tog upp i mitt anförande – som inte har hunnit etablera sig på arbetsmarknaden och som inte kan tillgodogöra sig föräldraförsäkringen, hur bra den än är för dem som har fått en ganska hög inkomst. Vad har Maj-Inger Klingvall för någonting att erbjuda dem?

Menar man något med rättvisa och solidaritet är det i varje fall för oss i Centerpartiet självklart att det skall omfatta alla, att man inte skall utestänga vissa grupper därför att de inte har valt att anpassa sig efter det system som en majoritet i riksdagen har valt.

Ensamföräldrarna skulle inte ha möjlighet att gå ned i arbetstid, säger Maj-Inger Klingvall. Men det är ju just det som är avsikten med det här bidraget. Jag har sagt det tidigare, och jag erkänner att det kan finnas vissa problem med just 30-timmarsgränsen. Nivån för den tid som man arbetar kan ligga något högre. Men det är sådant som vi får se över och ändra på, om vi kommer fram till att det behövs.

Anf. 33 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Det var i alla fall skönt att Rosa Östh erkände att det skulle bli vissa problem för ensamföräldrarna. Sanningen är ju att det inte kommer att bli någon ökad valfrihet eller någon förbättring för de här grupperna kvinnor. Konstruktionen av vårdnadsbidraget är gjord på det sättet att man inte får ett öre i vårdnadsbidrag om man arbetar mer än 30 timmar i veckan. De ensamma kvinnor som har försörjningsansvar måste självklart jobba heltid för att klara sin och sin familjs försörjning.

LO-familjernas problem, Rosa Östh, löser vi inte med ett vårdnadsbidrag. Till det behövs helt andra saker. Det är prioriteringarna som jag har försökt att envist föra fram i denna debatt, vilka insatser som man behöver göra i svåra tider och vilka grupper som har störst behov av att vi når dem med samhällets insatser. Det kan aldrig vara ett vårdnadsbidrag, Rosa Östh, som är det mest nödvändiga och det som ger mest effekt för de här familjerna. Tvärtom har LO-familjernas situation redan kraftigt försämrats, och den kommer fortsättningsvis att försämrats med det här vårdnadsbidraget. Det kommer inte att ge dem någon ökad rättvisa eller någon ökad valfrihet.

Om vi vill öka jämställdheten för kvinnor, om vi vill förbättra kvinnornas situation på arbetsmarknaden, kan vi inte införa ett bidrag som kraftigt försämrar kvinnornas situation. Den familjepolitik som vi står för står på tre

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

ben: barnbidraget, barnomsorgen och föräldraförsäkringen. Vill Rosa Östh vara med och förbättra barnfamiljernas situation och göra det möjligt för småbarnsföräldrar att kunna välja ett liv som passar dem, handlar det framför allt om föräldraförsäkringen. Den ger precis de möjligheter som Rosa Östh är ute efter.

Innan jag slutar min replik till Rosa Östh vill jag framföra samma tack som till Ingrid Hemmingsson. Jag har förstått att det är den sista debatten som vi för i den här kammaren. Det har för mig varit sex intressanta och stimulerande år att få debattera med Rosa Östh och att få samarbeta med henne i socialutskottet.

Anf. 34 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Det är mycket tydligt att man från Socialdemokraternas sida hänger sig åt detaljutformningen och söker ofullständigheten i denna. Men vad det handlar om är de obotfärdigas förhinder i det här sammanhanget. Om Socialdemokraterna någon gång hade visat minsta intresse för att diskutera principen som sådan, tror jag att vi mycket väl tillsammans skulle ha kunnat arbeta fram ett förslag som hade tillgodosett valfriheten och som hade ökat tryggheten för de grupper som i dag – för det är så Maj-Inger Klingvall – helt står utanför samhällets trygghetssystem.

Maj-Inger Klingvall säger också att det behövs andra saker för LO-grupperna. Vilka saker? Det som Socialdemokraterna gör i det här sammanhanget är att man yrkar avslag på regeringens proposition om vårdnadsbidrag utan att man egentligen har något eget konkret att komma med. Socialdemokraterna presenterar inte i det här läget som alternativ en utbyggd föräldraförsäkring med tre eller sex månader.

De senaste åren under denna regeringsperiod har Socialdemokraterna ständigt återkommit till att den här regeringen har medfört att kommunerna måste spara och gnetas så att det har blivit sämre och sämre, inte minst för barnfamiljerna. Därför hade man förväntat sig att Socialdemokraterna i samband med kompletteringspropositionen skulle komma med ett förslag där man presenterade mer pengar till kommunerna. Men såvitt jag har förstått har man inte lyckats åstadkomma en enda krona.

Slutligen, herr talman, vill jag gärna återgälda de vänliga orden till Maj-Inger Klingvall och tacka så mycket för den givande debatt som vi har haft genom åren.

Anf. 35 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Vi står i dag inför det kanske viktigaste beslutet någonsin på familjepolitikens område. I dag har vi chans att besluta om en kursändring till förmån för familjens självbestämmande. I dag kan vi besluta om att ta ett stort steg på vägen mot en bättre rättvisa för Sveriges familjer.

Herr talman! Jag har under de två och ett halvt år som gått ett antal gånger försökt att i den här talarstolen ge argument för vår ideologiska syn. Men uppenbart är att de tål att upprepas en dag som denna.

Vi måste bry oss om våra barn mer! De allra första levnadsåren är så oändligt viktiga. Då tar människan de djupaste intryck. Då formas personlighe-

ten. Då skapas förutsättningar för att barnet skall uppleva trygghet och trivsel senare i livet.

Barn måste få känna att de är älskade. Vi vuxna måste ge mer tid åt barnen och ge dem den bästa tänkbara omsorg och mest kärleksfulla fostran.

Samhället blir känslokallt och otryggt om umgänget mellan föräldrar och barn, umgänget över generationsgränser, inte värderas och främjas. Utan fungerande hemmiljöer kan vi inte bygga ett samhälle som präglas av omtanke och trygghet.

Herr talman! Familjen är det lilla samhället. Det säkraste sättet att minska våld och kriminalitet, att motverka rotlöshet och drogbruk är faktiskt att ge allt tänkbart stöd till hem och familjer. Det är i de små nära miljöerna som vi kan skapa en motkraft till den materialistiska människosyn som föder egoism och hänsynslöshet. Föräldrars kravlösa kärlek kan knappast ersättas av något. Familjen blir vad man skulle kunna kalla samhällets bästa och mest naturliga solidaritetsskola. Just därför är familjepolitiken ett av de absolut viktigaste områdena i samhällsarbetet. Familjepolitiken griper in i så gott som alla sammanhang. Det är i familjegemenskapen som värdemönster, normer och vägledande etik kan överföras från generation till generation.

Egentligen handlar vårdnadsbidrag om rättvisa. Jag vill gärna nämna några siffror. 43 % av alla barn mellan 6 månader och 6 år står i dag utanför den av staten subventionerade barnomsorgen. 43 % av alla barn har föräldrar som har betalat till en barnomsorg som de inte kan eller vill utnyttja. För den kategori som vårdnadsbidraget gäller är situationen ännu orättvisare. 60 % av alla 1-åringar i Sverige och 40 % av alla 2-åringar har barnomsorg hemma eller på annat sätt. De får inte en krona av den subventionerade barnomsorgen.

Kommunal barnomsorg är bra för många barn. En del måste eller vill utnyttja andra alternativ. Med ett vårdnadsbidrag ökar valfriheten i och med att familjerna kan använda vårdnadsbidraget till den barnomsorg som de tycker passar bäst för just deras barn och familj.

Maj-Inger Klingvall påstår att vårdnadsbidraget försämrar valfriheten – det är otroligt. Jag vill till Maj-Inger Klingvall rikta frågan: Hur kan det försämrade valfriheten?

Ett vårdnadsbidrag är inte så komplicerat som man vill göra gällande. Vårdnadsbidraget handlar inte heller om fraser om kvinnor fjättrade vid spisar, tvingade att vara hemma och ta hand om man och barn osv. Det handlar om rättvisa och chansen att få mer tid med sina barn för båda föräldrarna. Svenska kvinnor har faktiskt förmåga att bestämma över sina liv, även om det inte låter så i debatten.

Herr talman! Att ägna några år helt åt barnet är för de flesta människor lika berikande som, eller mer berikande än, en karriär och ett yrkesliv utanför hemmet. När vi talar för vårdnadsbidrag gör vi det för att vuxna människor skall få större möjligheter att välja. En av grunderna för fungerande familjer är att föräldrarna själva skall få bestämma – detta är egentligen en självklarhet – på vilket sätt deras barn skall få sin omsorg.

Det enda sättet att på sikt bygga upp en väl balanserad ekonomi är att föra över goda normer och införa valfrihet i familjepolitiken. Det är naivt att tro att bristande familjestabilitet och icke-fungerande familjer inte skulle ha

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

ekonomiska konsekvenser. Ju bättre fungerande familjer, desto bättre samhälle.

Det har diskuterats mycket om den ekonomiska klokheden i ett vårdnadsbidrag. Jag skulle vilja säga så här: Det här är egentligen ingen ekonomisk fråga utan en ideologisk fråga. I det sammanhanget vill jag gärna också jämföra olika kostnader inom barnomsorgen. Vårdnadsbidraget beräknas initialt kosta 2,3 miljarder netto, men kostnaderna för hela stödet till barnfamiljer uppgår faktiskt till 80 miljarder kronor.

Nu vet vi också att det på sikt kommer att vara en god ekonomi att införa vårdnadsbidraget. Trots det är det inte vårt huvudargument.

Jag vill motsätta mig när socialdemokraterna ständigt säger att vårdnadsbidraget inte är finansierat. Det är finansierat i budgeten. Enligt beräkningar av Statistiska centralbyrån kommer redan en minskning av efterfrågan på kommunal barnomsorg med ca 10 % att ge ett överskott på ca 1 miljard kronor. En minskning med 10 % skulle uppnås om barn i den kommunala barnomsorgen börjar där tre fyra månader senare än vad de gör i dag. Jag är övertygad om att det blir mer än 10 % som väljer att förlänga sin tid med barnen ett tag med hjälp av vårdnadsbidraget.

Herr talman! Det harmoniska samhället, balansgången mellan eget ansvar och gemensamt ansvar, nås bäst genom att bygga upp trygga familjer. Familjepolitiken är i allt väsentligt inriktad på att ge barn goda uppväxtvillkor genom generella insatser, som innebär att man värnar om barnfamiljernas ekonomiska trygghet och stöd i olika former vid barnens vård och fostran. Familjepolitiken är till för att underlätta för föräldrarna att själva välja den vård och fostran av barnen som passar dem och barnen bäst. Om varje barnfamilj får möjlighet att ordna barnomsorgen på det sätt den själv önskar, skapas större trygghet för både föräldrar och barn.

Alla fagra ord som uttalats under åren om barnomsorg och om hur viktigt det är för barnen att träffa sina föräldrar mer står i djup kontrast till den praktiska politiken. Familjepolitiken har i praktiken getts ganska låg status. Vi bör ställa oss frågan: Vad är egentligen viktigast? För oss kristdemokrater är saken klar: Fostran av barn, omsorgen om barn, är en av de allra viktigaste uppgifterna i samhället. Familjen, den lilla gemenskapen, formar hela framtiden.

Politiker kan inte, och skall inte heller, besluta i detaljer runt föräldrar och barn. Men politiker är skyldiga att ange en viljeinriktning. Om man prioriterar och finner att det är viktigt att låta föräldrarna avsätta mer tid för att vara tillsammans med barnen, då är det naturligt att underlätta detta val även via ett ekonomiskt stöd. Vårdnadsbidraget är till för att barn skall, om föräldrarna så vill, få del av deras tid, antingen så att mamma eller pappa jobbar deltid, sextimmarsdag eller halvtid eller så att någon av föräldrarna under en del av barnets första levnadsår på heltid har barnomsorgsansvaret, eller genom något annat alternativ. Beslutet i det enskilda fallet skall föräldrarna själva fatta. Det är detta som är viktigt.

Herr talman! Vårdnadsbidraget kommer att vara till störst glädje för metallarbetare, sjukvårdsbiträden, undersköterskor, busschaufförer, snickare, träindustriarbetare, kontorister och alla med vad vi brukar kalla normala LO-löner. Det är dessa föräldragrupper som i dag har minst möjlighet att

förändra sin arbetstid – detta på grund av att ekonomin för familjen inte tillåter att någon sänker sin sysselsättningsgrad eller är hemma ett par månader efter föräldraförsäkringen. Vårdnadsbidraget är för dessa familjer ett rejält handslag och konkret stöd, om man vill avsätta mer tid för att vara tillsammans med barnen. Vårdnadsbidraget är ett erbjudande, inget tvång. Erbjudandet är format för att låta alla föräldrar, inte enbart dem med höga löner som hittills, få chans att välja mer tid tillsammans med sina barn under barnens första levnadsår.

Beträffande andra frågor har politiker ofta böjt sig för vad väljarna vill och tycker. Eva Zetterberg har ett antal gånger i debatten talat om att majoriteten av svenska folket vill ha kommunal barnomsorg. När det gäller vårdnadsbidraget torde det finnas få frågor där åsikterna är så väldokumenterade. Totalt har 15 opinionsundersökningar gjorts angående vårdnadsbidraget. I alla finns ett starkt stöd för att genomföra denna barn- och föräldrareform. Speciellt starkt är stödet hos barnfamiljer och kvinnor. I två av de senaste Sifoundersökningarna sade 65 % respektive 64 % av kvinnorna i åldern 16–29 år ja till ett vårdnadsbidrag. Endast 22 % respektive 36 % sade nej, trots att man av debatten att döma kan tro att siffrorna skulle vara de omvända. Av önskemålen framgick också att hela 75 % av de tillfrågade ville gå ner i arbetstid, om de fick bättre ekonomiska förutsättningar med hjälp av ett vårdnadsbidrag.

Herr talman! I dag fattar vi beslut om barnens framtid. Med ett vårdnadsbidrag har vi chansen att öka valfriheten och flytta över litet av beslutanderätten från politikerna till familjerna. Det är väl det som familjepolitik skall handla om?

(Applåder)

Anf. 36 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att det här är en stor dag för kds. Någon vårddlön har det ju inte blivit, men det har blivit ett bidrag, som enligt kds bara är början. Då vill jag fråga Chatrine Pålsson: Början på vad då? Början på ett samhälle där kvinnor med barn inte längre arbetar och där det familjestöd som vi under många år har byggt upp minskar? På sikt skall vårdnadsbidraget bli billigare. Det har jag läst i pressen och det sade även Chatrine Pålsson i sitt anförande.

Jag har tidigare frågat representanterna för regeringspartierna om de bristfälliga analyserna i vårdnadsbidragspropositionen. Det förefaller som att Chatrine Pålsson sitter inne med en analys, i alla fall av hur många kvinnor som kommer att stanna hemma och på det sättet minska kommunernas kostnader. Det vore intressant att få veta vilka beräkningar som Chatrine Pålsson stöder sig på när hon säger att vårdnadsbidraget kommer att bli billigare. Och i så fall: På vilket sätt skall vårdnadsbidraget bli billigare? Det finns alltså ingenting i vårdnadsbidragspropositionen som på något sätt stöder tanken att det skulle bli billigare.

Sedan sade Chatrine Pålsson att detta inte är en ekonomisk fråga utan en ideologisk fråga. Det var skönt att få det belagt, eftersom det känns att detta verkligen är en ideologisk fråga. Det är ingen ekonomisk fråga, och det är inte heller någon valfrihetsfråga. Det handlar om ideologi och inte om att ge

föräldrar och barn ett ökat stöd, därför att då finns det – som jag redan tidigare har sagt – bra och upparbetade vägar att gå med den familjepolitik som vi under många år har bedrivit i det här landet. Den möjligheten finns, om man vore intresserad av att ge familjerna ett ökat stöd. Men uppenbarligen är man intresserad av någonting annat. Då är min fråga: Är det ett annat samhälle som Chatrine Pålsson talar om, där män och kvinnor har andra uppgifter än vad de har i dag?

Jag måste kommentera ett helt otroligt påstående som Chatrine Pålsson gjorde. Hon sade att LO-familjerna skulle med ett vårdnadsbidrag verkligen kunna få utrymme för att gå ner i arbetstid och välja andra lösningar. Om man arbetar mellan 15 och 30 timmar, alltså en vanlig deltidstjänst, får man 700 kr minus skatt i månaden. Jobbar man mer än 30 timmar, vilket är det allra vanligaste, får man ingenting. Att komma med det påstående som Chatrine Pålsson gjorde är att fullständigt slå blå dunster i folk. Jag kräver faktiskt litet mer.

Anf. 37 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag vill först säga till Maj-Inger Klingvall att vi har kallat detta för vårdlön, eftersom vi tycker att det handlar om ett arbete som också skall accepteras som ett arbete. Men om det kallas för lön eller bidrag är ingen huvudfråga. Det är innehållet som är det avgörande.

Maj-Inger Klingvall frågade vad vårdnadsbidraget var början till. Ja, det är en början till att familjepolitiken skall utgå från familjens behov, och det är det som vi kristdemokrater vill bygga vidare på.

Sedan undrade Maj-Inger Klingvall hur vi hade fixat prognoserna och vem som hade bestämt att föräldrarna skall vara hemma. Det är olika beräkningar som har gjorts. Just att vi inte exakt kan tala om hur det kommer att bli beror på att man får välja själv. Vi kan bara göra beräkningar. Skulle jag exakt ha kunnat ange hur det skulle ha blivit, hade man inte fått den valfrihet som vi vill ha.

Vårdnadsbidraget är en ideologisk fråga framför allt för Maj-Inger Klingvall och hennes parti. Man tycker att det är bättre att samhället fostrar barn än att föräldrarna ger mer tid åt sina barn. Det är uppenbart att man i Socialdemokraternas Sverige kan byta barn med grannen och få del av familjestödet. Men om man sköter sina egna barn är det värt 0 kr. Det är det som jag avser när jag talar om att detta är en ideologisk fråga.

Det är precis som att Maj-Inger Klingvall skulle vara rädd för att använda LO-familjerna som exempel. 2 000 kr i månaden är väl mer än 0 kr! Nu kan inte en förälder från en LO-familj med ganska små inkomster vara hemma längre tid med barnen, därför att pengarna inte räcker. Men om man får 2 000 kr extra i månaden är det säkert många som kan välja att vara hemma ytterligare ett visst antal månader. Om man inte vill stanna hemma, är det inget tvång, utan då får man utnyttja samhällets barnomsorg och arbeta. Vårdnadsbidraget är en möjlighet och ingen svårighet.

Anf. 38 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag måste ställa ytterligare en fråga till Chatrine Pålsson: Är det inte så i dag att familjerna kan bestämma hur de vill ha det? Bestämmer

inte familjerna i dag hur de vill ordna det för sina barn, vilken barnomsorg de vill ha, hur länge man vill arbeta osv.?

Den familjepolitik som sedan lång tid tillbaka har bedrivits i vårt land bygger på familjernas behov. Sedan är den politiken inte fulländad, självfallet inte. Det finns många hål att fylla. Inte minst med dagens ekonomiska läge och höga arbetslöshet är det naturligtvis många insatser som i en framtid måste till för att vi skall kunna nå ett läge då barn och familjer kan leva ett så idealt liv som möjligt.

Med de tre inslag som den svenska familjepolitiken har haft under lång tid – barnbidrag, barnomsorg och föräldraförsäkring – har vi skapat ett samhälle med väldigt god jämställdhet mellan kvinnor och män och som har gett barn unikt goda uppväxtvillkor. Detta vill vi Socialdemokrater bygga vidare på och vara rädda om. Vi tycker att det är oerhört viktigt att satsa på barnen i en framtid – barnen är för oss framtiden. Därför kan vi Socialdemokrater aldrig se att förslaget om ett vårdnadsbidrag är ett alternativ som på något sätt leder till en bättre framtid.

Anf. 39 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Man bestämmer i dag inte själv hur man vill ha det med familjen. Om man vill ge mer tid till sina barn och vara hemma, måste man har goda ekonomiska möjligheter till detta. Har man inte dessa möjligheter finns det ingen valfrihet.

Enligt opinionsundersökningarna är inte heller svenska folket nöjt med dagens barnomsorg. Då skulle det inte vara 65–70 % som vill ha vårdlön.

Vårdnadsbidraget är ingen jämställdhetsfråga. Det är en rättvise- och frihetsfråga. Vårdlön skulle kanske visa att samhället äntligen värderar det arbete som kvinnor oavlönat har utfört i hundratals år. Av det skälet kanske det är en positiv jämställdhetsfråga. Som det är nu har ju de flesta kvinnor ingenting annat än en tvångströja på sig. De måste gå ut och jobba för att klara ekonomin.

Maj-Inger Klingvall och jag har helt skilda värderingar om vad som är frihet. Frihet är för mig att jag som förälder tillsammans med min familj får bestämma hur jag vill ordna min barnomsorg och att samhället accepterar mitt beslut. Även mitt beslut om privata alternativ eller om jag väljer att själv ta hand om mina barn skulle kunna vara värt samhällets stöd.

Anf. 40 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag har ett litet barnbarn. Han är åtta månader gammal och heter Gustav. Det är mitt första barnbarn, och det är ju spännande och intressant.

Häromdagen kom hans mamma till mig och frågade: Pappa, hur blir det med vårdnadsbidraget? Det låg oro i hennes fråga. Den unga familjen, i vilken båda har yrkesutbildning och inte lider av det gamla spissyndromet, ser just i vårdnadsbidraget en ökad möjlighet att skapa goda förutsättningar för lille Gustav och för eventuella andra barn som skall komma i den familjen.

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att frågan om vårdnadsbidrag är av utomordentligt stor vikt för tusentals familjer i Sverige i dag. Vad det ytterst handlar om är frågan vem som skall bestämma. Vem skall bestämma över

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

de egna barnen? Hur skall vi politiker fatta beslut som skapar förutsättningar för barnfamiljerna att få en ökad möjlighet att påverka sin egen tillvaro?

Jag vill fråga socialdemokrater och vänsterpartister: Varför förneka unga moderna barnfamiljer denna valfrihet? Vad finns det för motiv? Vad finns det för orsaker?

Sett utifrån det historiska perspektivet finns det givetvis ideologiska motiv för socialister att säga nej till vårdnadsbidraget.

Jag har tittat tillbaka litet grand i den socialistiska historien. Titta på Gunnar och Alvar Myrdals böcker, där de t.ex. menade att det i ett flerbostadshus är onödigt att ha familjekök. Där räcker det med ett stort kollektivt kök, där man kokar sina morgonägg och sin morgongröt gemensamt och sedan äter gemensamt. Det är ju rationellt och bra.

Vad är grunden till en sådan uppfattning? Jo, det är en strikt materialistisk människosyn.

Om jag går vidare i den socialdemokratiska historien och tittar på det socialdemokratiska kvinnoförbundets program från slutet av 1970-talet, märker jag en familje- och äktenskapsfientlighet som är ideologiskt betingad. Den är inte sakligt utan ideologiskt betingad.

Om man går till början av 1980-talet och tittar på de propositioner som bl.a. dåvarande biträdande socialminister Bengt Lindqvist skrev, märker man också där en hyllning till kollektivismen och ett ifrågasättande av föräldrarnas möjlighet att ta hand om sina egna barn.

Om vi tittar på dagens situation, nådens år 1994, är det ideologiska motståndet från socialistiskt håll i denna kammare precis likadant.

Ärade kammarledamöter! I dag på morgonen var jag med om ett mycket intressant möte. Det ägde rum i TV 2. Det var två kvinnors möten. Den ena kvinnan heter Margareta Winberg, och den andra kvinnan heter Lena Roos.

Lena Roos är en trebarnsmamma som väntar på att vi här skall besluta om ett vårdnadsbidrag, därför att hon insett att det skapar ökade möjligheter för henne och hennes make att ge sina tre barn en bättre förutsättning, en bättre möjlighet i livet. Margareta Winberg har, som vi vet, en annan uppfattning. Jag respekterar den.

Diskussionen avslutades med en fråga till Socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande: Nå vad säger du? Varför vill du förneka Lena Roos att stanna hemma och ta hand om sina egna barn?

Margareta Winbergs svar blev: Hon får gärna vara hemma, men hon får inte räkna med att vi betalar för detta.

Det var ett intressant kvinnors möte i svensk TV en morgon nådens år 1994, därför att det där var fråga om hon och vi. Där avslöjades å ena sidan individens önskemål inom ramen för en ung mammas önskemål och å andra sidan kollektivismens besked till denna unga mamma och hennes önskemål. Jag måste säga att det var oerhört avslöjande. Det visade en genomgående brist på solidaritet.

Alldeles nyss hörde vi Maj-Inger Klingvall i talarstolen säga: Vi socialdemokrater skall bära varandras bördor.

En liten uppmaning, Maj-Inger Klingvall: Tala om detta för Socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande, som i dag på morgonen, utifrån socialistisk ideologisk utgångspunkt, har gett uttryck för någonting helt annat!

Ärade kammarledamöter! De besked som vi får från socialdemokratiskt håll kan kommenteras så här: Så inkonsekvent, så avslöjande och så orättvist.

När vi sedan lyssnar till de kritiker som är emot vårdnadsbidraget, är det något alldeles fantastiskt vad detta vårdnadsbidrag kan ställa till med. Det är en kvinnofälla – hur det nu kan vara det i och med att kvinnorna och männen får ökade möjligheter att bestämma. I hela begreppet kvinnofälla ligger ju faktiskt en kvinnofientlighet, därför att man inte tror att kvinnor inom ramen för en solidarisk familj själva har möjlighet att bestämma över sin egen situationen.

Det andra man säger är att det kostar för mycket pengar. Jag vill ställa en fråga till Maj-Inger: Skall svensk socialdemokrati sätta stopp för utbyggnad av barnomsorgen om ni socialdemokrater vinner valet i höst? Om svaret på min fråga är nej, hur skall ni finansiera utbyggnad av barnomsorgen? Skall ni gå så långt att ni säger att kommunalskatten får höjas? Jag vill gärna ha ett besked när det gäller dessa frågor.

Eftersom Socialdemokraterna nu gör ett stort nummer av att detta skulle vara en stor ekonomisk kostnadsfråga, krävs det besked från socialdemokratiskt håll om vilka besparingar ni skall göra i familjepolitiken. Vilka satsningar skall ni göra, och hur skall de betalas?

Maj-Inger Klingvall talade också om 500 000 barn, tror jag det var, som inte lever i familjer med godtagbara ekonomiska förutsättningar. Men, Maj-Inger Klingvall, hur kan då deras ekonomiska förutsättningar bli sämre om de får ett vårdnadsbidrag?

Vi ser här slående brister på logik i hela detta resonemang. Maj-Inger Klingvall säger att vårdnadsbidraget är både för stort och för litet. Det är ju också logik. Risken är bara att man, om man försöker att sitta på två stolar samtidigt, ramlar emellan och slår rumpan ordentligt. Jag tycker faktiskt att det är det som socialdemokraterna gör i debatten om vårdnadsbidraget.

Jag läste för några månader sedan i Aftonbladet en artikel där några far- och mormödrar ojade sig över vårdnadsbidraget. De skrev: Om det blir ett vårdnadsbidrag tvingas vi stanna hemma och ta hand om våra barnbarn. Det var kända far- och mormödrar som gav uttryck för denna tanke i Aftonbladet.

Det är något alldeles fantastiskt vilka effekter ett vårdnadsbidrag kan få! Den grånade friheten för far- och mormödrar i detta land skulle starkt begränsas om vi får ett vårdnadsbidrag. Det är fullständigt horribla resonemang! Vad det faktiskt handlar om är raka motsatsen.

Förresten, ärade kammarledamöter: Vad är det för syn på solidaritet, inom ramen för ett vidare familjebegrepp, som dessa far- och mormödrar ger uttryck för i Aftonbladet? Jag tycker egentligen att den är ganska skrämmande. Den är grundad i materialism, och den formar ett kallt samhälle i stället för att utgå från det värde och den gemenskap som finns i det vida familjebegreppet.

Socialdemokratisk och socialistisk familjepolitik innebär styrning, brist på valfrihet och orättvisa. Jag har många gånger ställt mig frågan – jag vet att frågan är känslig, men jag ställer den ändå: Hur många svenska barn har hamnat i sociala problem beroende på en ensidig socialistisk familjepolitik?

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Jag menar inte med detta att offentlig barnomsorg är dålig. Den är bra i väldigt många fall. Jag menar inte att svensk barnomsorg är dålig. Den är bra i väldigt många fall. Vad jag menar är att konsekvenserna för familjer och barn, för vilka den formen av barnomsorg inte passar, men där man ändå tvingas in i den formen, kan bli förödande. Vem är beredd att ta det politiska ansvaret för den formen av sociala effekter?

Herr talman! Jag har lekt med tanken: Tänk om vi skulle tillämpa denna orättfärdiga styrningspolitik på andra områden? Hur skulle då reaktionen bli?

Tänk om vi i kammaren skulle gå ut och säga, eller jag skulle föreslå: Nu skall vi se till att pensionerna bara går till de pensionärer som handlar på Domus och som bor i allmännyttan. Några andra pensionärer skall inte få pension. Det skulle vara högsta sanning, solidaritet och social rättvisa. Om någon sade så, skulle man givetvis säga: Den där talaren och detta förslag tyder på att man har tappat någonting av förståndet.

Men när det gäller familjepolitiken är man beredd att fullt ut acceptera denna orättvisa, en orättvisa som skulle vara fullständigt otänkbar när det gäller pensionärspolitiken är sanning, rätt och högsta rättvisa när det gäller familjepolitik!

Herr talman! Jag tar detta exempel eftersom jag tycker att det finns anledning att fundera över denna situation.

Herr talman! Förslaget om vårdnadsbidrag och avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader är faktiskt revolutionerande. Det bryter en gammal trend. Det är detta som gör att den här dagen är en så viktig dag i svensk politik.

Från moderat sida har vi under många år arbetat för ett vårdnadsbidrag. Vi har gjort det därför att vi bygger vår politik på den ideologiska grunden att familjen är en viktig hörnsten i det svenska samhällsbygget, och inte bara i det svenska.

Familjen är den lilla världens tyngsta grundsten. Det är i familjen som föräldraansvaret och tryggheten starkast dokumenteras. Det är i och för sig angivet i svensk lag. Men det finns ju andra lagar som inte är skrivna som styr detta faktum, nämligen de naturliga lagarna. Familjen är grunden.

Att skapa en god förutsättning för familjen att verka innebär också att vi har möjligheter att skapa det goda samhället. Det är något som vi moderater vill arbeta för. Det goda samhället är inte bara en offentlig sektor, utan det inkluderar hela samhällets alla sfärer.

Effekten blir en ökad valfrihet, och den är inte negativ för någon. Den är inte negativ för den ensamstående. Den ensamstående får faktiskt också ökad valfrihet genom detta förslag. Den är inte negativ för dem som i fortsättningen väljer kommunal eller offentlig barnomsorg. De skall ha rätt att välja sådan omsorg. Jag är den förste att ställa upp på det.

I förslaget finns den totala valfriheten. Det är inte fråga om att dirigera till vårdnadsbidrag eller till någonting annat, utan man öppnar för valfriheten. Det innebär att Lena Roos, som sågs i TV 2 nu på morgonen, får ökade möjligheter att ta hand om sina barn hemma, därför att hon vill det. Det innebär också att andra familjer har möjlighet att välja annan barnomsorg i

större utsträckning, därför att de vill det och därför att det är bra för deras egna barn.

Det förslag som i dag ligger på riksdagens bord innebär faktiskt en mycket klar förstärkning av familjen. Förslaget innebär därmed också en mycket stark förstärkning när det gäller ökad social trygghet inom ramen för en bättre familjepolitik. I denna mycket viktiga och angelägna politiska fråga har vi i dag kommit till ett vägskäl.

Herr talman! Jag har förståelse för att det har utbrutit litet grand av stora skälvan i socialistlägret i denna kammare. Det är alldeles uppenbart att det, om denna kammare under denna mandatperiod är beredd att fatta ett beslut om införande av ett vårdnadsbidrag och en ökad valfrihet, blir hart när omöjligt för socialister att ta tillbaka det beslutet. Då har svenska familjer fått smaka på den ökade valfriheten. Vi har då brutit den politiska dirigeringstrenden i svensk familjepolitik och skapat ökade möjligheter för att gå vidare på valfrihetens väg.

Herr talman! Jag vill med detta vädja till alla som inte accepterar en socialistisk familjepolitik att nu i detta sammanhang ta sitt ansvar och att stöda denna markanta trendförändring i riktning mot ökad valfrihet och förstärkt familjepolitik. Jag vill vädja om detta. På så vis stärker vi svenska, moderna barnfamiljers möjlighet att på ett riktigt sätt skapa sin egen framtid.

Det handlar om att skapa en ökad möjlighet till valfrihet och att också skapa förutsättningar för barnens rätt till ökad trygghet. Det är någonting av det angelägnaste vi kan ställa upp på i ett sådant här sammanhang.

I detta anförande instämde Leif Carlson, Karl-Gösta Svenson, Carl G Nilsson, Maud Ekendahl, Wiggo Komstedt, My Persson, Bengt Wittbom, Inger René och Gustaf von Essen (alla m).

Anf. 41 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det finns vissa typer som alltid gör mig så uppretad. Det är upplåsta män som med pekfingret talar om för oss kvinnor hur vi skall vara och vad vi skall göra, och som med pösighet recenserar ett samtal som jag hade i morse på TV 2. Det var ett samtal i mycket vänlig ton. Det är män som talar om för oss hur det skall vara, men som inte med ett ord nämner männen och männens roll eller pappornas roll i det här sammanhanget.

Göte Jonsson är urtypen för den uppblåstheten. Göte Jonsson talar om solidaritet. Jag vill fråga: Vem tjänar på ett vårdnadsbidrag?

Jo, det är den högavlönade mannen med en hemmafru. Allra mest tjänar de två högavlönade, man och kvinna, som kan ha ett hembiträde eller en barnflicka, som vi hörde tidigare i dag. Är det solidaritet?

Göte Jonsson beskrev vårt samtal i TV i morse. Men han glömde att beskriva att jag också talade om vad jag som förvärvsarbetsande skattebetalare faktiskt bidrar till när det gäller Lenas försörjning. Det handlar om sjukvård, utbildning, barnbidrag, tandvård och bostadsbidrag, som hon sannolikt hade. Det är jag villig att solidariskt betala för, men däremot inte för ett vårdnadsbidrag.

Göte Jonsson talade också om det socialdemokratiska kvinnoförbundets

familje- och äktenskapsfientliga program. Får jag be om en precisering, tack!

Sedan gjorde Göte Jonsson ett oförlåtligt övergrepp när han antydde att den svenska barnomsorgen gör barnen till brottslingar. Är det moderat politik? Är det så att förskollärare och barnskötare i det här landet gör barnen till brottslingar, Göte Jonsson? Jag tycker att det fordrar en ursäkt till alla de förskollärare och barnskötare i det här landet som gör ett alldeles utmärkt jobb.

(Applåder)

Anf. 42 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte recensera det betyg som Margareta Winberg satte på mig och på andra som har en annan uppfattning om familjepolitik än vad hon har själv. Jag bara konstaterar att de som inte har en socialistisk familjepolitisk syn är typer, uppblåsta män och pösmunkar. Jag ifrågasätter inte Margareta Winbergs rätt att sätta det epitetet på mig och på andra moderater som har en annan uppfattning än vad hon har själv. Jag skall inte svara med samma mynt.

Jag har sagt att jag respekterar Margareta Winbergs socialistiska grundsyn. Men jag accepterar inte de effekter den får. Därför har jag pekat på de negativa effekter som Margareta Winbergs socialistiska grundsyn innebär.

Sedan säger Margareta Winberg, som beskyller mig för att vara pösmunk, att vårdnadsbidraget bara går till högavlönade män som tjänar en massa pengar. Försök i stället att litet grand applicera frågan på dagens realitet, Margareta Winberg! Men snälla Margareta Winberg, det var i dag på morgonen som Margareta Winberg mötte Lena Roos – en ung trebarnsmamma. Hon vädjade till Margareta Winberg att rösta för vårdnadsbidraget.

Har Margareta Winberg tänkt på att hennes svar till mig är ett direkt besked till Lena Roos att hon är en högavlönad man som struntar i kvinnoperspektivet? Har Margareta Winberg tänkt på att den där pösmunken som skulle tjäna på vårdnadsbidraget är min måg hemma i Jönköping, i Kaxholmen, som är en jobbare. Det är dessa människor Margareta Winberg sätter begreppet pösmunk på. Jag tycker att det är oerhört avslöjande för den här debatten.

Sedan säger Margareta Winberg: Be om ursäkt, Göte Jonsson, för påhoppet på barnomsorgspersonalen som skulle fostra barnen i förskolan eller på dagis till brottslingar!

Kom ihåg att jag aldrig har sagt det! Jag sade, och det står jag för, att kommunal barnomsorg och offentlig barnomsorg är bra. Jag kan gärna understryka att de som jobbar där är duktiga. Jag känner många av dem. Jag sade att alla barn inte passar där. Det är de som drabbas av den socialistiska familjepolitiken. Det är inte rika pösmunkar. Det är oftast de fattigaste, barnen. Kom ihåg det, Margareta Winberg!

(Applåder)

Anf. 43 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag anklagar verkligen inte dem som skulle ta emot ett eventuellt vårdnadsbidrag för att vara pösmunkar. Göte Jonsson missuppfattade

mig. Jag talade om Göte Jonsson. Jag tror inte att han är mottagare av ett vårdnadsbidrag.

Jag kunde notera att tonen var litet mindre uppblåst, åtminstone i början av repliken. Jag respekterar andras åsikter, men jag tycker att de skall framföras med en viss respekt och inte med pekfinger och uppblåsthet.

Göte Jonsson ifrågasatte faktiskt om inte den socialistiska familjepolitiken – jag tolkar det som den svenska familjepolitiken – hade fostrat brottslingar. Eftersom den socialistiska, dvs. den svenska, familjepolitiken består av barnomsorg, barnbidrag och föräldraförsäkring måste jag dra den slutsatsen, eftersom ett barnbidrag knappast fostrar några brottslingar. Föräldraförsäkringen gör det inte heller. Det är ju familjen, som regel mamman, som utnyttjar den. Då finns ju bara barnomsorgen kvar som fostrar dessa brottslingar. Därför tycker jag att det är befogat med den ursäkt som jag tidigare bad om.

Sedan noterar jag att den precisering som jag bad om när det gäller det socialdemokratiska kvinnoförbundets familjepolitiska program från 1972, tror jag, inte kom. Det kan jag bara tolka som att det inte går att göra en sådan precisering därför att det Göte Jonsson sade inte var sant.

Anf. 44 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Nu retirerar Margareta Winberg. Det tycker jag är bra. Det stämmer att jag inte har några förutsättningar att få ett vårdnadsbidrag. Jag har inte heller argumenterat i egen sak.

Margareta Winberg sade att det är de högavlönade männen som tjänar på vårdnadsbidraget. Det är möjligt att det är skillnad på pösmunkar och högavlönade män. Det är det kanske. Jag accepterar det, och jag ber om ursäkt om jag eventuellt gjorde en sammanblandningen.

Men nu råkar det ju vara så att vårdnadsbidraget går ut till alla familjer, Margareta Winberg. Det är inte heller könsbundet. Det beror på familjen själv hur man vill disponera vårdnadsbidraget.

Margareta Winberg säger att hon som har förvärvsarbetat har bidragit till Lena Roos förutsättningar att få det ena och det andra. Jag respekterar Margareta Winbergs förvärvsarbete. Jag respekterar alla som väljer det sättet att leva. Det är inte detta det handlar om. Men då måste också Margareta Winberg erkänna Lena Roos arbete och insatser för det svenska samhället. Även hennes barn kommer att vara en positiv del i det framtida svenska samhället.

Sedan återkommer Margareta Winberg och försöker påtala att jag skulle ha sagt att barnomsorgen skulle fostra brottslingar. Jag har inte sagt det. Jag sade att den socialistiska familjepolitiken, som inskränker valfriheten för familjerna och som gör att föräldrar själva har begränsade möjligheter att bestämma över sin egen barnomsorg, kan innebära risker för barnen. Jag ställde frågan: Hur många barn kan ha drabbats socialt av det faktum att föräldrarna inte har haft valfrihet?

Jag tycker inte att Margareta Winberg skall brusa upp över detta utan i stället sätta sig ner och analysera den frågan. Jag tror att det skulle vara betydligt mer konstruktivt i det här sammanhanget. Det innebär, herr talman, ingen kritik mot dem som arbetar i kommunal barnomsorg, ingen kritik mot de föräldrar som självmant och uppriktigt väljer den barnomsorgsformen.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Det handlar om en kritik mot den socialistiska familjepolitik som inte öppnar upp valfrihet för de föräldrar och de barn som inte vill eller har möjlighet till detta alternativ.

Anf. 45 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av vad Margareta Winberg har sagt i sin replik. Göte Jonsson har gått ut mycket hårt, på gränsen till alltför hårt, med välkända argument. Men dessa argument blir inte mera övertygande för att Göte Jonsson upprepar dem även i den här debatten. Märkligt är det dock att Göte Jonsson så starkt betonar etiketteringen socialistisk av den familjepolitik som till stora del även moderaterna har varit med om att rösta igenom här i riksdagen.

Jag tänker inte minst på beslutet före jul om en barnomsorgsgaranti. Jag uppfattade att moderaterna var med på denna, som kommer att få stora effekter för barnfamiljer. Det är också väl känt att det i det svenska samhället över huvud taget finns en stor uppslutning kring den familjepolitik som har bedrivits i vårt land under många år.

Göte Jonsson var vidare inne på frågan om vi bär varandras bördor. Jag vill bara förtydliga och utveckla det som Margareta Winberg sade. Självklart bär vi i vårt samhälle varandras bördor. Majoriteten av småbarnsmammorna förvärvsarbetar och bidrar med sitt arbete och sin skatt till att alla barn i vårt land har chans att gå i förskola och kan få barnbidrag och till att familjerna kan få bostadsbidrag. Den stora andel förvärvsarbetande kvinnor som vi har i vårt land bidrar till att vi bär varandras bördor.

Däremot, Göte Jonsson, är det inte ett uttryck för att man bär varandras bördor när en lågavlönad ensamstående mamma med sitt arbete och sin skatt och med 0 kr i vårdnadsbidrag skall vara med om att betala vårdnadsbidraget för en högavlönad man med hemmafru. Jag kan aldrig gå med på det. Det är fråga om en orättvisa, som visar hur orättvist vårdnadsbidraget med den utformning som det har kommer att vara för mycket stora grupper av barnfamiljer, som skulle behöva helt andra insatser.

Så över till frågan om den svenska barnomsorgen. Göte Jonssons argument blir inte sannare för att de upprepas. Bengt-Erik Andersson, professor i pedagogik, har under många år forskat om barn på dagis och om barn i andra omsorgsformer. Han visar att det går mycket bra för de barn som tidigt börjat på dagis. De blir kreativa, frimodiga, trygga och samarbetsvilliga, och de får ett bra språk. Han har i sin forskning på Höskolan för lärarutbildning i Stockholm inte hittat några negativa effekter av en tidig start på dagis.

I stället är det faktiskt så att den svenska familjepolitiken med möjligheten att få en bra barnomsorg och att vara hemma när barnen är sjuka har lett till en ideal situation för svenska barn.

Anf. 46 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har sedan regeringen tillträdde satsat på en rad positiva beslut inom familjepolitikens område. Vi har från moderat sida givetvis ställt oss bakom dessa. De har inneburit en ökad valfrihet och en fri etableringsrätt i alternativa barnomsorgsformer. Detta har varit positivt för barnfamil-

jerna. Detsamma gäller barnomsorgsgarantin och ändringen av barnomsorgslagen i stort.

Denna ändring skall ses i ett totalt perspektiv. I samband med att vi fattade det beslutet hade det aviserats att det också skulle komma ett förslag om vårdnadsbidrag och om avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader. Dessa båda inslag är mycket viktiga i helhetssynen på familjepolitiken, som vi i dag diskuterar. Dessa båda viktiga delar säger socialdemokraterna nej till. Därmed innebär den socialdemokratiska politiken en begränsad valfrihet jämfört med den helhetssyn som den borgerliga regeringen har anlagt på familjepolitiken.

Vad beträffar att bära varandras bördor, Maj-Inger Klingvall, kan jag inte tolka det på annat sätt än att det här handlar om vilken inriktning det gäller. De lågavlönade ensamstående mammorna förlorar inte på vårdnadsbidraget. Valfriheten ökar faktiskt också för lågavlönade ensamstående i det här sammanhanget, eftersom också de får ökade möjligheter att välja alternativ barnomsorg i detta sammanhang.

När det sedan gäller synen på vårdnadsbidrag kontra föräldraförsäkring och total rättvisa för alla grupper i olika sammanhang vill jag säga att även föräldraförsäkringen har mycket klara brister och rymmer mycket stora orättvisor. Man kan inte utgå från att föräldraförsäkringen med den konstruktion som den har skulle lösa alla problem på detta område. Det är tvärtom snarare så att en utbyggnad av föräldraförsäkringen rent av skulle kunna innebära en utökning av klyftorna i de familjepolitiska sammanhangen.

Anf. 47 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag undrar, Göte Jonsson, var rättvisan i vårdnadsbidragsförslaget finns, men jag har inte fått något klargörande svar på den frågan. Göte Jonsson säger att ensamstående mammor inte förlorar på vårdnadsbidraget. Jo, visst gör de det. De får ju inget vårdnadsbidrag. Dessutom är de genom sin skatt med om att betala för vårdnadsbidragen. Detsamma sker förmodligen också genom höga avgifter inom barnomsorgen. Vi har ju under senare tid sett vad som skett där i form av avgiftsökning och förändringar i avgiftssystem. Göte Jonsson! För stora grupper av kvinnor finns det alltså inte någon rättvisa i det här förslaget.

Jag vill också notera att Göte Jonsson inte har svarat på frågan från Margareta Winberg om det socialdemokratiska kvinnoförbundets program. Jag och även Margareta Winberg kan då notera att det inte finns något svar från Göte Jonsson att få på den punkten.

Jag kan vidare, Göte Jonsson, inte låta bli att fundera över vad som egentligen har hänt med moderaterna i denna fråga. Såvitt jag har förstått har moderaterna under lång tid varit emot ett vårdnadsbidrag. Bl.a. har riksdagens talman tidigare uttalat att hon varit motståndare till ett sådant. Såvitt jag vet brukar moderaterna vara stora motståndare till bidragssystem över huvud taget, men nu är ni med på att införa det största bidraget någonsin. Jag tycker att det är utomordentligt märkligt, och jag skulle vilja få en förklaring från Göte Jonsson till vad som ligger bakom denna ändrade inriktning av politiken.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Till sist: Det som Göte Jonsson vill ge till sin lille Gustav och påstår att vi vill förhindra genom att säga nej till ett vårdnadsbidrag går alldeles utmärkt att ge med den föräldraförsäkring som vi har i dag. Vi har redan ett bra instrument för att göra det möjligt för våra småbarnsföräldrar att vara hemma på heltid eller på deltid, dvs. att välja den form som de vill ha för att kunna umgås med och ta hand om sina barn.

Anf. 48 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att vi måste reda ut dessa begrepp litet grand. Vad innebär vårdnadsbidraget och vad är rättvisa? Den ensamstående eller inte ensamstående förälder som i dag inte utnyttjar offentligt finansierad barnomsorg får ju i dag inget bidrag till sin barnomsorg. Den som däremot utnyttjar den offentliga barnomsorgen får ca 70 000 kr om året i stöd från samhällets sida.

Den ensamstående mamma eller pappa som utnyttjar kommunal barnomsorg i dag får ingen förändring i och med att vi inför vårdnadsbidraget. Vederbörande fortsätter givetvis att ha sitt barn i kommunal barnomsorg om man anser att det är bra. Man får fortfarande dessa 70 000 kr i stöd från samhällets sida.

Den som i dag inte får en krona i stöd för barnomsorgen får vårdnadsbidraget. Det är det som är rättvisan i detta sammanhang. Det är ett steg mot en rättvisare familjepolitik.

Maj-Inger Klingvall säger att den ensamstående får vara med och betala vårdnadsbidraget. Jag vill på nytt ställa frågan till Maj-Inger Klingvall: Skall ni sätta stopp för utbyggnad av barnomsorgen, eller hur skall ni finansiera den? Kommer inte den ensamma mamman att få vara med och finansiera också den socialdemokratiskt utbyggda barnomsorgen om det är så att ni skall bygga ut den?

Jag vill till sist säga att jag har Socialdemokratiska kvinnoförbundets program från 1978 här. Det är undertecknat i Stockholm i februari 1978. Det är en mycket intressant läsning. Jag kan inte läsa högt ur det här, men jag skall gärna samtala med både Margareta Winberg och Maj-Inger Klingvall om innehållet i detta program. Programmet finns. Det förvånar mig i och för sig att Margareta Winberg och Maj-Inger Klingvall inte själva har tagit del av detta program och erkänner eller tar avstånd ifrån det som står där.

Anf. 49 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Efter detta frejdiga meningsutbyte kanske jag skulle våga mig på att göra några påståenden som vi alla är rörande överens om.

Det första skulle kunna vara att vi tycker att våra barn är det finaste och värdefullaste vi har och att det inte finns någonting vi är mer måna om än våra barn. Jag tror också att vi kan vara överens om att ingen känner det enskilda barnet mer än föräldern eller föräldrarna. Ingen myndighet kan veta bättre än föräldern eller föräldrarna hur barnet mår, vad barnet trivs med och vad barnet behöver.

Därmed tycker jag att man borde våga anförtro åt föräldern eller föräldrarna att välja just den typ av barnomsorg som man är övertygad om eller

känner och tror är bäst för det egna barnet. Behöver det egentligen vara så förfärligt mycket konstigare än så?

Jag är tvärsäker på, herr talman, att det sitter föräldrar här med två eller tre barn hemma som är väldigt olika. Något av barnen passar väldigt väl för att vara i grupp och har många kamrater. Ett annat barn vill helst få litet lugn och möjlighet att vara sig själv närmast under uppväxtåren. Vem vet detta bättre än föräldrarna? Varför skall då inte föräldrarna få den regelrätta chansen att välja?

Någon sade tidigare att frågan om vårdnadsbidraget, eller vad vi nu har kallat det, har harvats av och an i valrörelse efter valrörelse i 30 år. Parti efter parti har haft broschyrer och affischer, och frågan har inte bara debatterats här i riksdagen utan på valmöten och torgmöten överallt.

Nu har regeringen för riksdagen lagt fram en proposition om att vårdnadsbidrag skall införas under mandatperioden. I dag har vi chansen att göra det.

Vad beror det på att det under så många år har varit en så väldigt intensiv debatt om just vårdnadsbidraget? Är det pengarna? Nej, det är det ju egentligen inte. Är det någon här som tror att socialdemokrater och vänsterpartister hade satt sig på tvären om regeringen hade sagt att man skulle bygga ut föräldraförsäkringen och att det var finansierat i budgeten? Är det någon som tror att socialdemokrater och vänsterpartister då hade stått upp och sagt att det inte skulle göras under några omständigheter?

Det talas om att bära varandras bördor. Jag är mycket glad över att detta uttryck allt oftare används i kampanjsammanhang. Men varför lyfter man då t.ex. inte in att de rika får barnbidrag och att föräldraförsäkringen ger en skillnad på 600 kr per dag mellan den som inte har någon inkomst och den som har en rejäl inkomst? Jag bara konstaterar det – jag protesterar inte mot detta faktum. Efter sänkningen från 90 % till 80 % blir sänkningen ungefär 500 kr per dag. Dessa faktum kan kanske också få finnas med när vi talar om att vi skall bära varandras bördor?

Det handlar inte om någonting annat än det som har skymtat fram här under hela debatten: det är en systemskiftesfråga. Det är en ideologisk vattendelare eller ett ideologiskt vägskäl, om man vill uttrycka det så.

Det intressanta är, herr talman, att det finns en majoritet för ett vårdnadsbidrag här i kammaren. Precis som det har sagts tidigare vet vi, och det får vi respektera fullt ut och till 100 %, att två partier på inga vis i världen vill ha vårdnadsbidrag. Göte Jonsson lyfte fram exemplet Lena Roos. Det är så klart utsagt det någonsin kan vara att man inte vill låta henne bestämma. Man vill inte lägga pengarna i hennes hand, utan det skall styras uppifrån.

Jag måste ha rätt att säga att jag inte förstår varför man inte kan betro moderna föräldrar med att själva välja. Det gör vi i många andra sammanhang, men inte när det gäller det finaste och värdefullaste vi har – barnen. Det är ju egentligen om barnen det handlar. Det sägs inte så mycket om dem, men det är ju om barnen det handlar. När det gäller att välja den omsorgsform som är bäst för det enskilda barnet vågar två partier här i kammaren inte betro föräldrarna. Men det finns ändå såvitt jag begriper en majoritet för vårdnadsbidrag, herr talman!

När vårdnadsbidraget är på tapeten får vi alltid höra att det är kvinnan som skall fösas tillbaka till spisen. Jag har ändå tilltro till att kammarens le-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

damöter vet att detta kastas i ansiktet på mig åtskilliga gånger per vecka. Det kan jag uthärda. Men precis som det sades här tidigare så tycker jag att det är märkligt att man vill chikanera moderna människor på det sättet och tro att de låter sig fösas och fjättras! Man tror att moderna svenska män och kvinnor inte har en egen vilja, att de inte kan fatta beslut och att det alltid är penningen som dikterar när de skall välja. Jag tror inte att det är det när det gäller barnen. Jag tror t.o.m. att människor – hör nu – mycket ofta väljer en omsorgsform som i dag innebär att de förlorar pengar. De gör det därför att de tror att det är bäst för det egna barnet. Jag tycker att de är hedervärda. Jag tror inte att det är särskilt sympatiskt att göra gällande att de är människor som låter sig fösas eller fjättras.

Herr talman! Det är tiotusentals och åter tiotusentals – jag tar inte tillbaks de siffrorna – föräldrar, kvinnor och män, som med mycket spännt intresse följer de här resonemangen, den här debatten och den kommande vote-ringen. De har väntat och hoppats. De har kunskap om att det finns en majoritet i riksdagen för ett vårdnadsbidrag. De vet att regeringen enats om ett förslag. De har sett fram emot den 1 juli i år. Många av dem har tyckt att vårdnadsbidraget har dröjt alldeles för länge. En del tycker att 2 000 kr är för lågt. Man hade hellre velat se 3 000, 4 000 eller något annat krontal. Men nu vet man hur förslaget ser ut och att det är framlagt. Helt plötsligt uppfattar man att det finns risk för att ens förhoppningar grusas, trots att det finns en majoritet för förslaget.

Det var inte länge sedan, herr talman, som jag var i Norrland. På varje ställe jag besökte tog folk upp ämnet och frågade: Det blir väl ett vårdnadsbidrag? En del sade: Vi bor så långt ifrån ett daghem. Ni i 08-området tror väl inte att vi kan nyttja daghemsplatser? Det skulle inte gå med tanke på resandet.

Det märkliga var att det en och samma dag kom två – hör nu – ensamstående föräldrar till mig. Man kan tycka vad man vill om det de sade, men de sade det de sade oberoende av varandra. Den ena sade: Jag har det barn som jag har vårdnaden om hos min mor om dagarna när jag jobbar.

Precis samma sak sade samma dag en annan ensamstående mor, oberoende av den första: Jag har mitt barn hos min mor om dagarna, och jag skulle så väldigt gärna vilja ha vårdnadsbidraget, så att jag skulle kunna ge min mor de 2 000 kronorna, för nu ger jag henne ingenting alls. Hoppas att det blir ett vårdnadsbidrag!

Jag tror att vi kan ta hur många exempel som helst och visa att vårdnadsbidrag skapar ett större mått av valfrihet. Det är inte så att det handlar om antingen förvärvsarbete eller hemarbete. Väldigt många blommor kommer att blomma, om vi vågar betro föräldrarna.

Herr talman! Jag tycker att vi borde bli mycket mycket bättre på jämställdhet än vad vi är i Sverige. Det eländiga faktum att vi inte har lika lön för lika arbete lyfts väldigt ofta fram som ett argument mot vårdnadsbidrag, och jag förstår det resonemanget, men det är ett dåligt argument. Det vore mycket mycket ärligare och mera schyst att attackera det faktum att vi inte har lyckats nå fram till lika lön för lika arbete.

Men vi borde också vida bättre och mer våga tala om jämlikhet mellan föräldrar, för det är ju detta det här handlar om. I dag subventionerar vissa

föräldrar, också lågavlönade föräldrar, via sina skattsedlar dem som är subventionerade och som har och vill ha en daghemsplats.

Barnomsorgslagen var för mig kopplad till vårdnadsbidraget. Den har riksdagen beslutat om. Den innebär, säger Kommunförbundets ordförande, en hel del kostnader. Samtidigt säger man från samma håll, från Kommunförbundet, att trycket skulle lättas väsentligt och kostnaderna minskas, om vårdnadsbidrag infördes. Ja, det är klart. Det är en billigare variant, och de som frivilligt väljer vårdnadsbidraget i stället för att fordra en daghemsplats gör naturligtvis kostnaderna lägre.

Nydemokraterna kan säga: Vi vill inte ha barnomsorgslagen! Det respekterar jag naturligtvis, men nu är verkligheten som den är. Vi har barnomsorgslagen. Den finns beslutad. Och vad är egentligen politik värd som inte handlar om att ta tag i den verklighet som finns? Det är väl den vi måste försöka respektera.

Jag har all respekt för att Nydemokraterna vill ha högre belopp som vårdnadsbidrag och att de inte är nöjda med den finansiering som regeringen har bestämt med. Men verkligheten är likväl som den är.

I dag kan vi alltså cementera vad jag också vill kalla en socialistisk barnomsorg. Jag har svårt att tro att det kan vara vad Nydemokraterna vill utifrån sitt program och utifrån de idéer de gick ut med till väljarna.

Låt föräldrarna välja! Det är inte ett nej till vårdnadsbidrag eller stopp till en utgift som Nydemokraterna eventuellt voterar för, om de stöttar Socialdemokraternas förslag, utan det är ett ja till fortsatt socialdemokratisk familjepolitik.

Låt oss vara ärliga. Vi låser oss alla i prestige-hänseende i vissa frågor, men det viktiga är väl ändå att vi är konsekventa mot de idéer vi står för och förfäktar. Jag skulle mycket vänligt vilja uppmana Nydemokraterna: Vinn den största av segrar, segern över er själva!

Den här debatten går till historien, kan man väl säga, på ett eller annat sätt. Men, värderade kammarledamöter, gå till historien genom att visa att ni har förtroende för Sveriges föräldrar!
(Applåder)

I detta anförande instämde Ingvar Svensson, Margareta Viklund, Lars Svensk, Dan Ericsson i Kolmården, Liisa Rulander, Harald Bergström, Märtha Gårdestig, Chatrine Pålsson, Alwa Wennerlund, Tuve Skånberg, Harry Staaf, Åke Carnerö, Ingrid Näslund, Fanny Rizell, Kjell Eldensjö, Roland Lében, Holger Gustafsson, Carl Olov Persson, Pontus Wiklund, Ulf Björklund, Jan Erik Ågren och Stefan Attefall (alla kds).

Anf. 50 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det finns förvisso väldigt många aspekter att ta upp i sak i det Alf Svensson sade, men vi har redan före Alf Svenssons ankomst mycket utförligt diskuterat frågorna om valfrihet och föräldrars rätt att välja. Jag tycker att det finns anledning att bara hänvisa till tidigare inlägg.

Vad jag skulle vilja fråga Alf Svensson om, som jag är litet mer nyfiken på, är arbetet inom regeringen. Har reviret för mänskliga rättigheter nu utsträckts så att även vårdnadsbidraget ingår under mänskliga rättigheter – det

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

tycker jag är en intressant vinkling i så fall – och är arbetet inom regeringen så fördelat att det är Bengt Westerberg som har pappamånaden och Alf Svensson som har vårdnadsbidraget?

Eftersom uppenbarligen Alf Svensson nu har vårdnadsbidraget, vill jag fråga ytterligare om de ekonomiska aspekterna. Jag tycker inte att 3,7 miljarder är ett försumbart belopp. Jag tycker att det är mycket pengar, som skulle kunna användas på ett helt annat och mycket bättre sätt.

Jag har väldigt svårt att förstå att Alf Svensson, som har hand om biståndsfrågorna och under sin regeringstid fått se det totala biståndet minska, i dag kan anse det rimligt att lägga ut 3,7 miljarder på vårdnadsbidrag, som i mina ögon framför allt stärker vissa föräldrars möjligheter att vara hemma och leva ett bättre liv men definitivt inte stärker alla barns rätt till ett bra liv. Hur kan Alf Svensson gå i bräsch för det?

Till slut vill jag fråga: Hur har Alf Svensson uppfattat att det finns en majoritet i riksdagen för vårdnadsbidrag? Det finns ju ett klart avslagsyrkande från socialutskottet där en majoritet talar emot, och Ny demokrati har också talat emot. Då är jag väldigt intresserad av att höra: Finns det några hemliga uppgörelser med Ny demokrati som vi andra inte har tagit del av, där Alf Svensson skall gå i bräsch för ytterligare försämringar för barnfamiljerna, nu med Ny demokratis stöd?

Anf. 51 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kanske kan svara på det senaste först. Jag har kommit fram till att det finns en majoritet i riksdagen för ett vårdnadsbidrag, utifrån de partiprogram och de ståndpunkter som förts till tals under valrörelsen. Jag har väldigt svårt för att tro att det är någonting som man bara kan springa ifrån. Jag vet exempelvis att Eva Zetterberg under valrörelsen vid de tillfällena då det begav sig talade om att hon på inga vis i världen kan acceptera ett vårdnadsbidrag.

Sedan är det ett litet billigt trick som Eva Zetterberg använder och som kan användas i precis alla sammanhang. Vad vi än beslutar om i Sverige, och detta jämförs med den miljard människor som inte har någon resurs alls, kan vi säga att vi unnar oss alldeles för mycket. Men det finns ingen som helst rim och reson i att göra den jämförelsen när vi talar om vårdnadsbidrag, för då talar vi ju om rättvisa mellan dem som redan i dag har subventioner och ligger väl till ekonomiskt och dem som inte har någon subvention alls.

Det är alltså en rättvisefråga inom vår nations gränser, och jag hoppas att Eva Zetterberg inte menar att allt rättvisetänkande och rättviseskapande i Sverige skall läggas åt sidan därför att det råder sådan kompakt orättfärdighet mellan norra och södra halvklotet.

Att det skulle röra sig om ett försumbart belopp har jag inte sagt någon gång. Men jag kan gott tillstå att jag tycker att det har åtskilligt av mänskliga fri- och rättigheter över sig att man betror föräldrarna att välja just den omsorgsform som de tycker är bäst för deras egna barn och att inte det centralistiskt skall dikteras.

Anf. 52 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att jag inte fick svar på frågan om vilka uppgörelser som har gjorts med Ny demokrati. Det tror jag att inte bara jag själv

utan fler ledamöter skulle vara intresserade av, eftersom det är Ny demokrati Alf Svensson förlitar sig till.

Att vi behöver göra mycket mer insatser för barnen i Sverige i dag, är jag helt på det klara med, och Vänsterpartiet har lagt fram en rad sådana förslag. Men jag menar att summor i storleksordningen 3,7 miljarder är en väldigt stor satsning som jag inte tror kommer till barnens bästa.

Vad gäller biståndet ville jag bara göra en jämförelse med de församlingar som Alf Svensson under sin regeringstid har medverkat till på det området. Proportionerna är litet skeva.

Anf. 53 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det har inte gjorts några uppgörelser med Nydemokraterna, mig veterligt. Jag har inte gjort någon i vart fall.

Sedan är det intressant att höra Eva Zetterberg säga att det behöver göras mycket mycket mer för svenska barn. Men så säger hon plötsligt att det är en för stor summa. Men även om summan är aldrig så liten, finns det väl anledning att säga, jämfört med hur barnen har det i u-länderna, att den inte kan vara särskilt rättfärdig.

Anf. 54 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att både Eva Zetterberg och jag och kanske också ytterligare ledamöter i kammaren tycker att det känns rätt så märkligt att statsrådet Alf Svensson deltar i den här debatten. Alf Svensson är såvitt jag förstår ansvarig för biståndspolitiken i regeringen och inte för familjepolitiken. Visserligen har vi en biståndsparagraf i socialtjänstlagen, men det förklarar kanske inte varför Alf Svensson är här i dag och inte Bengt Westerberg.

När jag lyssnar på Alf Svensson får jag ännu mer bekräftat att vad kds egentligen vill ha är ett annat samhälle än det vi har i dag. Man vill ha ett samhälle där många fler kvinnor är hemma och där mäns och kvinnors roller blir mer utpräglade inriktade på reproduktion respektive produktion, så att var och en tar sitt ansvar. Det betonas enligt min uppfattning också av att Alf Svensson säger att vi står vid ett ideologiskt vägsval. Att Alf Svensson uttrycker sig på det sättet gör också att man förstår att det handlar om ideologi, att det inte handlar om rättvisa och valfrihet utan att det är något annat som man är ute efter.

Något som är märkligt i Alf Svenssons argumentering är att han anklagar den nuvarande familjepolitiken för att ha ett uppifrånperspektiv, att den innebär en styrning uppifrån, men är det något som kommer att styras uppifrån är det väl beslutet om vårdnadsbidrag.

Samtidigt säger Alf Svensson att det alltid handlar om pengar. Uppenbarligen är Alf Svensson helt inne på den linjen. Om det inte handlade om pengar skulle man inte lägga fram det här förslaget om vårdnadsbidrag, som uppenbarligen innebär att pengar satsas för att barnfamiljer skall få möjlighet att välja. Pengar är ju ett kraftigt styrmedel, och det är ju detta som man uppifrån skall besluta om. Jag tycker därför att Alf Svenssons argumentation på den här punkten är något märklig.

Jag måste också få upprepa en fråga som jag tidigare ställde till Chatrine

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Pålsson men inte fick något egentligt svar på. Kds är uppenbarligen inne på en helt annan linje än socialministern när det gäller kostnader och eventuella besparingar i samband med vårdnadsbidraget. Jag läste i media att kds räknar med besparingar på 2 miljarder genom vårdnadsbidraget. Jag skulle väldigt gärna vilja ha detta klarlagt av partiordföranden i kds.

Anf. 55 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tror väl ändå att Maj-Inger Klingvall är underkunnig om att hela regeringen – alla ministrar, alla fyra partier – står bakom propositionen. Inte så sällan klagas det på att statsråd inte infinner sig till debatter i kammaren. Om jag nu har kommit hit hoppas jag att det inte skall betraktas som en ogästvänlig handling.

Jag har inte pläderat för ett samhälle där många fler kvinnor är hemma. Jag har pläderat för ett samhälle där vi har förtroende för svenska medborgare, för föräldrar, kvinnor och män, där vi har förtroende för att föräldrarna är bäst på att välja den omsorgsform som är bäst för deras barn.

Det ideologiska vägskälet, Maj-Inger Klingvall, handlar inte alls om att si eller så många fler kvinnor skall vara hemma. Det ideologiska vägskälet innebär ju – och jag hoppas att jag uttalade det relativt klart och entydigt – att vi skall låta individen bestämma och inte vara styrd uppifrån.

Sedan är det förstås alldeles klart att belutet om ett vårdnadsbidrag måste fattas uppifrån. Det är ju därför vi sitter här, det är ju därför vi för den här debatten. Men när beslutet väl är fattat, finns en större möjlighet för individen att välja vilken omsorgsform man vill ha eller hur man vill ordna sin barnomsorg.

Det var det som var den ideologiska skillnaden, att vi menar att man inte skall behöva styras uppifrån i valet utan få möjligheten att själv välja.

Anf. 56 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Uppenbarligen anser i varje fall kds att det måste pengar till, så pengar har tydligen en stor betydelse även i kds familjepolitik.

Jag fick egentligen inget svar alls på min fråga om besparingarna. Det är ju egentligen det som detta ideologiska vägskäl handlar om. Det handlar om att en stor andel småbarnsmammor i fortsättningen skall vara hemma och inte gå tillbaka ut och jobba efter det att de har fått barn och har varit hemma med föräldraförsäkring. Det här nämns inte alls i propositionen, utan det här är något som uppenbarligen kds håller på att laborera med vid sidan om. Enligt tidningsreferat finns uttalanden om att 10–15 % av kvinnorna skall stanna hemma och att det är det som skall ge upphov till den kommunala besparingen på 2 miljarder. Kds har uppenbarligen en klarare uppfattning om vad som kommer att hända när förslaget om vårdnadsbidrag genomförs, medan regeringen inte har velat skylla med detta i propositionen.

Samtidigt är det här intressant. Vad det egentligen står för är att kvinnornas arbetsinsats är försumbar. Det är uppenbarligen den uppfattning som kds har: Vi sparar om kvinnorna är hemma. Om 15 % av kvinnorna är hemma sparar vi 2 miljarder. Då kan man undra: Vad skulle vi då inte spara om alla kvinnor som har barn vore hemma? Jo, då skulle vi kunna spara in

på hela kostnaden för dagis, fritis, kultur och allt vad det är som vi faktiskt satsar på de här barnen.

Det här håller inte, Alf Svensson! Det är en ekvation som inte går ihop. Det som kostar mest i vårt samhälle nu är faktiskt det faktum att så många människor är arbetslösa. Det är en oerhört stor kostnad, ett oerhört stort slöseri. Det viktigaste sättet att spara pengar i dag, för att senare kunna göra insatser riktade till barnfamiljer och de barn som har störst behov av sådana insatser, är att se till att folk får jobb. Det är det viktigaste sättet att spara pengar i dag, Alf Svensson. Det ligger oerhört långt ifrån detta vårdnadsbidragsförslag, som läggs fram i ett läge då vi så väl behöver arbeta för att stärka statens finanser, för att minska budgetunderskottet och för att använda de pengar vi har till riktade insatser åt de barn som har störst behov av sådana insatser.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Anf. 57 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Om jag har förstått saken rätt hade Maj-Inger Klingvall varit emot det här förslaget om vi så hade befunnit oss i en mycket intensiv högkonjunktur. Maj-Inger Klingvall bör därför inte ensamt använda lågkonjunkturen som argument – jag tror inte att det håller. Det är en ideologisk skillnad oss emellan.

Det är märkligt att hela tiden få höra att vi skall satsa på vård och omsorg om barn. Jag sade inledningsvis att barn är det finaste och värdefullaste vi har. Att ge dessa barn omsorg, i synnerhet om de är ens egna, framställs emellertid som det sämsta av allt i sysselsättningshänseende. Att ge vård och omsorg åt egna barn är det lägsta man kan hänge sig åt.

Vi har aldrig sagt att 10–15 % av kvinnorna skall stanna hemma. Vi har inte anledning att lägga oss i om det är mamman eller pappan som stannar hemma. Jag hoppas att många många pappor kommer att begripa att de gör den största förlust om de inte tar chansen att vara hemma mycket mer än vad som för närvarande är fallet.

Vi har ju kontrollerat alla dessa SIFO-undersökningar och TEMO-undersökningar och SCB-undersökningar som Chatrine Pålsson nämnde; jag kommer inte ihåg hur många det var, men det är en förfärligt stor hop. Av dessa undersökningar framgår det att man vill ha vårdnadsbidraget och att man vill nyttja det. Som jag sade i mitt huvudanförande möter jag jämt och ständigt människor som vill ha vårdnadsbidrag. När människor själva vill ha vårdnadsbidraget, efterfrågar det och önskar det, är det ju inte alldeles orimligt att tro att en hel del också kommer att välja det i stället för att fordra en dagisplats.

Man kan då göra en hypotetisk beräkning av vad detta ger och vad detta kostar, men det är alldeles klart att ingen vet. Ingen vet, vare sig Maj-Inger Klingvall eller jag, hur många som kommer att välja vårdnadsbidraget i stället för en institutionell omsorg. Men vilket man än väljer skall man naturligtvis respekteras till hundra procent. Den som vill ha en daghemsp plats skall ha en daghemsp plats. Den som vill ha en familjedaghemsp plats skall ha en familjedaghemsp plats. Men den som vill forma omsorgen på något annat sätt därför att man tror att det passar det egna barnet bättre och därför att det kan-

ske passar den egna arbetssituationen bättre, varför skall denne inte få den chansen och den möjligheten? Det är där den ideologiska vattendelaren går.

Anf. 58 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall inte starta någon ideologisk debatt med Alf Svensson – ideologiskt tror jag att vi står mycket nära varandra i den här frågan, som jag sade i mitt huvudanförande. Däremot står vi en bit ifrån varandra när det gäller ekonomi. Det kan möjligen bero på att jag har fått en mycket grundlig ekonomisk fostran, bl.a. genom många års arbete i bank – det var innan man började slarva bort pengar genom kreditförluster.

Visst skall man utgå från verkligheten, Alf Svensson. Ni har, med hjälp av socialdemokrater och vänsterpartister, ställt till det med en barnomsorgslag. Man kan inte utgå från att andra skall komma och sopa upp efter en när man har ställt till det; det är just ett sådant beteende som inte innebär ett ansvarstagande. Alf Svensson får faktiskt ta ansvar för den verklighet han aktivt varit med om att skapa. Begär inte att vi skall sopa upp efter er och lösa problemen som har uppstått!

Vi utgår också från verkligheten, och den är bister ekonomiskt sett, Alf Svensson. Det gör oss förtvivlade när vi gång efter annan konstaterar att vi är det enda parti i riksdagen som lägger fram förslag om kraftfulla ekonomiska besparingar. Det är ekonomisk kris i Sverige. Många seriösa ekonomer talar om en uppenbar risk för en systemkollaps. Så sent som i morse gjorde Anders Isaksson det i TV 2. Han utvecklade resonemanget och var djupt oroad. Jag delar helt och hållet hans synsätt. Han pratade just om nya förmåner, nya bidragsformer, osv. – man kan aldrig göra tillräckligt mycket. Det går inte att hålla på så. Man måste ta bort någonting.

Låt mig läsa innantill ur en broschyr som jag tror att Alf Svensson har läst. Den är skriven av Bengt Westerberg som ordförande. Den heter Befria barnfamiljerna, och den är utgiven av Folkpartiet liberalerna 1991: "Vi utgår från att barnkontot" – så kallar man ett flexibelt vårdnadsbidrag – "skall ersätta både dagens föräldraförsäkring och de planerade kompletteringarna." Det utgick man alltså från för bara några år sedan! Och det tycker jag är en mycket bra utgångspunkt.

Man skriver också att föräldraförsäkringen är krånglig. "Många tjänstemän vid försäkringskassorna ägnar sig huvudsakligen åt att förklara för försäkringstagarna vad som gäller. Ca 450 personer skulle kunna frigöras om regelsystemet kunde väsentligt förenklas." Det kallar vi för att ge sig på utgifter och åstadkomma besparingar! Jag tycker det är utmärkta förslag, och de kommer från en regeringskollega till Alf Svensson.

Vi har föränt ställt ett enda krav: Förslagen skall i tiden och till omfattningen vara finansierade inom familjepolitiken. Det är det enda krav vi har ställt.

Anf. 59 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag skall inte förhäva mig och göra gällande att jag har fått en lika grundlig ekonomisk fostran som Stefan Kihlberg. Men jag har fått en gedigen utbildning i innantilläsning, och därför skall jag läsa ur nydemokraternas partiprogram:

”Det är föräldrarna själva som har ansvar för sina barn. Föräldrarna skall själva kunna välja om de skall stanna hemma några år och ta hand om sina barn eller anlita annan barnomsorg. Barnomsorgen skall präglas av valfrihet och bl.a. bereda ekonomiska möjligheter för barnen att växa upp i sina egna hem. Därför vill vi införa en vårdnadsersättning mellan noll och sex år, som är så hög att den skapar äkta valfrihet. Denna vårdnadsersättning skall vara pensionsgrundande. Vi anser att arbete med att ta hand om sina barn är lika värdefullt som arbete utanför hemmet.”

Nu får inte Stefan Kihlberg här ett förslag som rymmer allt detta vare sig när det gäller krontalet eller i åldershänseende, men med det här förslaget kommer man ändå upp på spåret mot valfrihet – men då säger Stefan Kihlberg nej! Det har jag svårt att förstå.

Jag hade inte alls väntat mig att socialdemokrater och vänsterpartister skulle säga: Bra! Men jag hade inte heller förväntat att Stefan Kihlberg och nydemokraterna skulle säga: Om vi inte får allt säger vi nej! Det är ungefär som om Stefan Kihlberg går ner i en mörk källare och ser att man borde tända ett ljus. Han tycker då att man borde skruva i en 90-wattslampa. Eftersom det inte finns en sådan lampa erbjuds han en 60-wattslampa. Då säger Stefan Kihlberg att det hellre får vara beckmörkt.

Jag har all respekt för att det är en ekonomisk kris i vårt land; det skall inte negligeras. Jag hoppas att det framgår av de förslag som läggs fram av regeringen. Jag har också all respekt för de förslag som har lagts fram av nydemokraterna. Om nydemokraterna röstar med socialutskottets majoritet röstar de för en fortsatt socialdemokratisk familjepolitik. Det kan inte vara meningen med tanke på det programavsnitt som jag läste upp tidigare.

Anf. 60 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag sade i min inledande mening, Alf Svensson, att jag inte skulle starta någon ideologisk debatt. Jag tror att vi är överens ideologiskt. Ändå försöker Alf Svensson göra detta. Det är ganska meningslöst. Vi står ju bara och håller med varandra. Vi är överens om ideologin bakom valfriheten och allt det andra.

Däremot är jag uppriktigt besviken över att Alf Svensson är så slarvig med sanningen. Jag blir speciellt upprörd, eftersom han företräder kds. Jag har argumenterat för att skriva in kristen etik och moral i läroplanen. Alf Svensson säger att vi i valrörelsen pläderade för vårdnadsbidrag. Det är osanning. Vår familjepolitik såg dagens ljus den 21 januari 1993. Dessförinnan hade vi ingen. Jag sade det i mitt huvudanförande, men Alf Svensson var uppenbarligen förhindrad att lyssna. Därför vill jag fråga: Varför far Alf Svensson med den här typen av osanningar? Jag tycker inte att det är hederligt.

Det handlar, som sagt, inte om att vi till hundra procent skall få igenom vår familjepolitik. Det sade jag också i mitt huvudanförande. Vi drömmer inte ens om det. Det skulle var hemskt roligt, men jag håller med om att det är utomordentligt orealistiskt. Vi ställer inte ens som krav att vi skall få igenom någonting av vår familjepolitik. Vi har ställt ett enda krav; det har vi gjort i snart ett år. I alla möjliga och omöjliga sammanhang har vi sagt samma sak, nämligen att detta måste finansieras inom familjepolitiken. Det är det enda krav som vi har ställt. Det handlar inte om att vi skall få igenom

vår familjepolitik, Alf Svensson. Det handlar om att ta ansvar för svensk ekonomi.

Det går inte att bara komma med nya bidrag och förmåner utan att revidera och titta på systemen. Vi knäcker Sverige. Vi skuldsätter våra barn och barnbarn upp över öronen. Det är höjden av ansvarslöshet att göra så samtidigt som man säger att man värnar dessa barn. Jag vill kunna se mina barn och eventuella barnbarn i ögonen och säga att vi inte har in-tecknat deras framtid genom att låta statsskulden skena.

Jag är, både som pappa och före detta bankdirektör, djupt bekymrad. Det är varenda ekonom som kan räkna. Det verkar vara vansinnigt svårt att få regeringen att förstå att det är kris.

Slutligen, Alf Svensson, vill jag säga att jag i första hand har begärt återremiss därför att jag är optimist. Jag tror att vi kan fixa detta. Vi har nämligen fått konkreta besked från en mycket trovärdig regeringsföreträdare. Jag tror alltså att vi fixar detta med en återremiss.

Anf. 61 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tror också att vi fixar detta. Men jag tyckte inte om att bli kallad för lögnare. Det tycker ingen om. Jag undrar om Stefan Kihlberg har hängt med i programskrivandet i det egna partiet.

Jag håller i en folder från 1991. Jag kan citera ur den: "Familjens centrala och naturliga roll för varje människa får icke motverkas eller försvåras av överheten. Barnomsorgen ska präglas av valfrihet och bli en bereda ekonomiska möjligheter för barnen att växa upp i sina egna hem."

Jag kommer ihåg den debatt som jag 1991 hade med nydemokrater. De pläderade med iver för ett vårdnadsbidrag, även om det inte fanns utskrivet i programmet.

Det viktigaste är naturligtvis inte om detta skedde 1991, 1992 eller 1993. Det partiprogram som finns nu måste väl ändå gälla? Om förslaget om vårdnadsbidraget har antagits senare än 1991 borde det gälla extra mycket.

Jag hoppas att vi får igenom förslaget om vårdnadsbidraget. Det är en truism om något. Det finns nämligen en majoritet för det. Jag är naturligtvis glad över att Stefan Kihlberg står här och säger att han också tror att så blir fallet.

Anf. 62 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag undrar var det ansvariga statsrådet är. Vi diskuterar nu en av de största familjepolitiska frågorna under den här mandatperioden. Det ansvariga statsrådet, Bengt Westerberg, är inte här.

Jag förstår om han drar sig för att komma hit. Han blev ju så chikanerad förra gången han var här när vi diskuterade denna fråga. Då gjordes det upp bakom socialministerns, vice statsministerns, rygg. Statsministern ringde till Ian Wachtmeister och gjorde upp med honom. Gullan Lindblad stod och applåderade längst bak i kammaren. Isa Halvarsson stod och grät.

Man undrar om det är detta scenario som vi nu ser upprepas. Utanför denna kammare står nämligen Ny demokrati och kds och diskuterar. Här inne förs debatten. Det är tydligen ett spel för gallerierna. Det händer nämli-

gen någonting någon annanstans. Jag undrar vad. Jag undrar också var det ansvarige statsrådet är och vad han vet.

Herr talman! Precis som tidigare talare undrar jag också vad biståndsmministern gör här inne i kammaren. Jag har aldrig tidigare upplevt att ett statsråd tar över ett annat statsråds fråga. Det är litet fräckt, Alf Svensson, att komma hit som partiledare för kds och utnyttja sin roll som biståndsmminister för att gå in i en debatt som han inte har ansvaret för. Det gör han bara för att agitera partipolitiskt.

Det vore på sin plats att också ministrar respekterar arbetsfördelningen. Det finns massor med jobb och utmaningar i världen för den biståndsmminister som vill sköta sitt arbete.

Herr talman! Vilken uppgift har vi som politiker? Det har sagts att vi skall stå neutrala i dessa frågor. Det skall vi självfallet inte göra. Vi är politiker därför att vi har en vision av hur framtiden skall formas och av hur samhället skall se ut. Det har vi gått till val på. Det är vår uppgift att arbeta mot det målet.

Hur ser då den socialdemokratiska visionen ut när det gäller familjepolitiken? Man kan säga att den till stor del formades av de socialdemokratiska kvinnorna. Grundtanken var och är att man skall kunna förena förvärvsarbete och föräldraskap. Grundtanken är att barnens behov skall sättas i centrum – inte mammornas önskan att vara hemma. Grundtanken är att vuxna är enskilda individer som har ansvar för sin egen och sina barns försörjning. Grundtanken är att man lever i en familj därför att man älskar varandra, inte för att man skall bli försörjd.

Med denna vision för ögonen skapar vi socialdemokrater en politik. Den omfattar rätten till betalt arbete för både kvinnor och män, rätten till en god barnomsorg för barnens skull, en bra föräldraförsäkring som bygger på inkomstbortfallsprincipen och ett barnbidrag som är lika för alla barn. Denna politik har ett stort stöd ute bland människorna, inte minst bland kvinnorna.

Vissa har i dag hävdad att vi med det förslag till vårdnadsbidrag som nu diskuteras skulle skapa något slags valfrihet. Det är inte sant. Ett vårdnadsbidrag skapar inte valfrihet för alla utan för några. Ett vårdnadsbidrag gynnar högavlönade män med hemmafruar. Det gynnar dem som har två höga inkomster och kan anställa en barnflicka eller ett hembiträde. Det missgynnar ensamstående och lågavlönade.

Vår första grund för kritiken är att vårdnadsbidraget är orättvist. Det skapar valfrihet för dem som redan har den. De får det ännu litet bättre.

Vår andra grund för kritiken är jämställdhetsperspektivet. Vilken man vill stanna hemma för 2 000 kr i månaden minus skatt? Vi socialdemokrater anser att barn behöver sina pappor. Det är viktigt att papporna och barnen tidigt får en god relation till varandra. Det har de glädje av hela livet. Pappor blir ännu mer sällsynta i hemmet med vårdnadsbidraget.

Vår tredje grund för kritiken är kostnaden. Vårdnadsbidraget är dyrt. Det kostar 3,7 miljarder, och det är inte finansierat. Det betyder att budgetunderskottet i Sverige, som redan i dag är runt 200 miljarder, ökas på. Om vi socialdemokrater hade haft dessa pengar – vilket vi inte har – skulle vi ha byggt ut föräldraförsäkringen som ett led i vår strävan mot vår framtidsvision

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

om ett gott och jämställt samhälle där barnen har sin givna plats, nämligen i centrum.

Jag yrkar bifall till hemställen i utskottets betänkande.

Anf. 63 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tycker att Margareta Winberg var väl aggressiv. Menar hon verkligen att det är fel att jag som partiledare och engagerad i frågan deltar i debatten?

Finns det någon praxis som säger att jag inte får vara här? Kan jag i så fall få den uppläst för mig? Eller skall jag rådgöra med det socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande vid varje tillfälle som jag skall debattera i kammaren? I så fall är det en helt ny praxis.

Anf. 64 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle inte ha någonting emot om Alf Svensson ville rådgöra med mig. Då blev det nämligen inte många debatter för Alf Svensson i denna kammare. Det kan jag säga.

Skämt å sido är det mycket ovanligt, Alf Svensson, att en minister som har ansvar för bistånd och mänskliga rättigheter går in på en annan ministers ansvarsområde. Varför är inte Bengt Westerberg här i dag? Kan Alf Svensson svara på det? Det vore naturligt att Bengt Westerberg, som är ansvarig och vice statsminister, infann sig när vi diskuterar en sådan här principiellt viktig fråga.

Anf. 65 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Låt mig kort säga att jag inte har gått in och tagit Bengt Westerbergs plats. Fråga Bengt Westerberg varför han inte är här. Jag är här och har själv bestämt att gå hit utan att fråga någon till råds. Så kommer jag också att agera fortsättningsvis.

Anf. 66 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att kontakterna mellan regeringsledamöterna var litet bättre än kontakterna mellan enskilda riksdagsledamöter och i det här fallet socialministern. Av detta förstår jag att ni inte talar så mycket med varandra.

Anf. 67 INGER RENÉ (m):

Herr talman! I alla diskussioner om familjepolitik – det må gälla barnomsorg, vårdnadsbidrag eller föräldraförsäkring – förs det fram olika argument.

Ett argument är rättvisa. Det är inte rättvist att ett barn, en familj, får en subvention på 50 000–100 000 kr om året och att en annan familj som inte utnyttjar den kommunala barnomsorgen inte får någonting alls. Det är inte heller rättvist att en mamma som har hunnit förvärvsarbeta några år före det första barnets födelse kommer i ett ekonomiskt mycket bättre läge än den som t.ex. får barn under studietiden.

Det känns heller inte rättvist om den som föder barn med ett mellanrum som understiger två och ett halvt år drar en vinstlott jämfört med den som har mer än två och ett halvt år mellan sina barns födslar.

Ett annat argument är jämställdhet och kvinnors möjlighet att kombinera förvärvsarbetet med barnafödande. I Sverige har vi troligen världens förmanligaste föräldraförsäkring. Av naturliga skäl är det kvinnor som utnyttjar den till största delen. Är det då ett hot mot jämställdheten att kvinnor undandras arbetsmarknaden under några småbarnsmammeår? Är en utbyggd föräldraförsäkring ett ytterligare hot? Är det i dag ett hedervärt arbete att vara hemarbetande småbarnsmamma under precis den tid som föräldraförsäkringen utfaller medan man "stannar hemma", dvs. icke arbetar efter det att föräldraförsäkringen är slut?

I debatten låter det ofta som om Alva Myrdals tankar lever kvar. Hennes syn på hemarbetande kvinnor var inte nådig. Hon sade: "Det finns fortfarande möjligheter för klena, imbicilla, indolenta och ambitionslösa eller i övrigt mindre väl rustade individer att stanna kvar hemma och dra sig fram". Den attityden, även om den inte uttrycks så klart som hos Alva Myrdal, är djupt förnedrande gentemot de många som arbetar hemma eller som skulle vilja göra det om de ekonomiska möjligheterna fanns.

Hotet mot jämställdheten när det är fråga om föräldraförsäkringen och småbarnstiden handlar mera om att vi, samhället och arbetsgivarna, inte värderar småbarnstiden som den personlighetsutvecklande och kompetenshöjande tid som den oftast är. Man kanske kan jämföra med de män som tjänstgör som reservare i militärväsendet. Deras frånvaro från arbetslivet betraktas sällan som ett problem, utan det anses mera vara en förtjänst.

Inläggen i familjepolitiken handlar om ekonomi, rättvisa och jämställdhet. Men alltför sällan handlar debatten om vad som är bäst för barnen. Än mer sällan görs konsekvensanalyser av de beslut som fattas. Jag menar då inte ekonomiska konsekvensanalyser utan sådana som mäter kvalitet. Jag skulle vilja ta upp några frågeställningar. Är det bra för barn att kvinnor och män tenderar att bli allt äldre innan första barnet föds? Det är inte orimligt att det är ett resultat av föräldraförsäkringen som ger betydligt större utdelning för den som varit ute på arbetsmarknaden några år och därmed blir litet äldre innan ett barn föds. Är det bra för ett barn att få syskon med högst två och ett halvt års mellanrum? Det är också vanligare i dag än tidigare. Det beror antagligen på de lagar som har antagits i denna kammare.

Barnens bästa har sällan varit det motiv som har uttalats vid dessa lagars tillkomst. Lagarna är sällan utformade så att individuella hänsyn kan beaktas. Skall barnens bästa vara ledstjärnan för familjepolitiken måste besluten flyttas från stat och kommun till de enskilda familjerna. Skälet är naturligtvis att det ena barnet inte är det andra likt. Behovet av barnomsorg måste utformas med hänsyn till det enskilda barnet. *Det* avgörandet klarar inte vi eller kommunalpolitikerna. *Det* avgörandet klarar bara familjen.

Det är därför tragiskt att bevittna den nedmontering av familjens möjlighet att besluta om sin egen vardag som har pågått åtminstone sedan 30-talet. Om vi går litet längre fram i tiden minns säkert alla det socialdemokratiska stridsropet från 60-talet. "Ned med familjen" hette det då. De främsta förkämparna när det gällde att försvaga familjen var åter Gunnar och Alva Myrdal. I boken "Kris i befolkningsfrågan" talade de om familjen som en institution stadd i förfall och upplösning och såsom varande destruktiv för sina medlemmar. Med tanke på vad familjen Myrdal och deras efterträdare

ansåg och anser om familj och familjeliv är det inte så konstigt att man i socialdemokraternas 90-talsprogram knappast kan hitta ordet familj. Jag har hittat det på ett ställe i det tjocka materialet. Man tillmäter naturligtvis inte heller familjen någon som helst betydelse.

I början av 90-talsprogrammet förekommer ändock en klädsam självrannsakan där står: "Tvivlet gror – har välfärdssamhället i all sin välvilliga omtanke tagit över så många sociala uppgifter från familj, vänner, oss själva att livet blivit opersonligt och ansvarslost och vi själva blivit hjälplösa".

Just så är det – men hos socialdemokraterna slutar det bara med denna läpparnas bekännelse. Man drar dess värre inte slutsatsen att familjen är samhällets viktigaste byggsten utan vilken barns fostran till kärleksfulla medmänniskor med en sund självkänsla är om inte omöjlig så i alla fall mycket bekymmersam.

Enligt min mening styrs i dag alltför mycket av familjens vardag från detta rum och från landets kommunalhus. Ett vårdnadsbidrag är ett första steg mot att ge familjerna makten över vardagen så att de själva kan forma den barnomsorg som passar just deras barn bäst. Det ökar människors frihet och minskar politikens makt. Det ligger således inte bara precis i linje med regeringens politik utan också med nydemokraternas politik. Jag medger att det är ett litet steg – men det är ett litet steg åt rätt håll.

Jag kan inte låta bli att tycka att i Ny demokratis ställningstagande blir det bästa det godas fiende. Det måste vara bättre med små steg åt rätt håll än med inga steg alls. Nydemokraterna tar också upp kostnaden för vårdnadsbidraget, som enligt betänkandet blir 2,3 miljarder kronor. Sällan torde det ha varit så svårt att räkna ut den verkliga kostnaden för en ny reform. Här vet man ju inte – och skall inte veta – hur familjerna kommer att utnyttja sin nya valfrihet. Det gör att kostnaden maximalt kan bli 2,3 miljarder. Enligt en del beräkningar kan det här också, beroende på hur familjerna använder sig av vårdnadsbidraget, gå med ekonomisk vinst för stat och kommun.

Slutet av Stefan Kihlbergs anförande gav dock en strimma av ljus under denna ganska thrillerartade förmiddag. Ett vårdnadsbidrag innebär, herr talman, att vi påbörjar en utveckling där varje barns behov står i centrum och där just det enskilda barnets behov kan tillgodoses.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1 i betänkandet nr 25.

Anf. 68 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! I början av Inger Renés anförande fick jag nästan för mig att hon talade för ett avskaffande av föräldraförsäkringen, men så var det väl ändå inte.

Jag skulle vilja ha Inger Renés kommentarer på två punkter. I den förra valrörelsen kom det ut två rapporter ifrån FN. Den ena rapporten visade att svenska barn är lyckligast i världen. Den andra rapporten visade att svenska kvinnor är friast i världen. Jag skulle vilja ha en kommentar till de två uppgifterna. Uppgifterna kommer från FN och inte från det socialdemokratiska partiet eller från Kvinnoförbundet. Det kanske är bäst att säga det.

Inger René talar mycket om familjen. Det gjorde jag också i mitt anförande. Vad menar vi då med en familj? För oss socialdemokrater består en familj av fria, självständiga individer som har valt att gå samman i en familj,

eftersom de tycker om varandra. De gör det av kärlek. Fortfarande består familjen av individer som är fria och självständiga.

Jag har fått för mig att familjen i den borgerliga begreppsvärlden är ett slags kollektiv, där kvinnan gärna kan låta bli att arbeta utanför hemmet eller att bara göra det litet grann. Kvinnan kan också gärna få ett vårdnadsbidrag på 2 000 kr och därmed vara beroende av sin förvärvsarbetande man. Det blir ett ojämnt och ojämnt förhållande. Vad menar ni egentligen med en familj? Jag skulle vilja ha en kommentar till det.

Anf. 69 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Jag hörde inte första delen av Margareta Winbergs första fråga. Jag hörde att svenska barn var lyckligast i världen, sedan var det något om svenska kvinnor som jag inte riktigt uppfattade.

Vi har en bra familjepolitik i Sverige, och den gynnar naturligtvis såväl kvinnor som barn. Det är inte konstigt om svenska barn och svenska kvinnor anser sig vara lyckliga eller privilegierade – vad det nu var som Margareta Winberg sade – jämfört med människor i andra länder.

Margareta Winberg hade fått för sig någonting när det gäller den moderata synen på familjen. En familj kan bestå av en mamma och barn eller pappa och barn. Huvudsaken är att man i familjen stöttar och stöder varandra och fattar de för de enskilda familjemedlemmarna viktiga besluten tillsammans.

Jag läste ur Socialdemokraternas 90-talsprogram – jag tror att det kom ut 1989. I programmet är även Socialdemokraterna ängsliga över att samhället har tagit över alltför mycket av de beslut som man tidigare fattade i familjen. Varken skolan eller barnomsorgen – och än mindre vi i denna sal – kan fatta beslut för enskilda familjer. Den kompetensen har bara familjen som sådan.

Anf. 70 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det är ju roligt att höra att vi har en bra familjepolitik i Sverige. Det är nämligen vad vi socialdemokrater hävdar, och det är på den vägen som vi vill fortsätta. Jag förstår då inte varför man med detta beslut vill förändra en familjepolitik som är bra. En förändring är ju på gång – inte minst har kds partiledare i dag sagt att detta är ett systemskifte, en ideologisk vattendelare.

Om den familjepolitik som vi har är bra, tycker jag att det är konstigt att man vill gå ifrån den.

Under hela 80-talet ökade födelsetalen i Sverige. Vi kvinnor och män ökade dem frivilligt, därför att vi kände oss trygga och ansåg att vi vågade föda barn till ett tryggt samhälle. Det tog bara elva månader efter valet innan födelsetalen började gå ned igen.

Anf. 71 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Jag sade att den svenska familjepolitiken är bra. Men om Margareta Winberg hade lyssnat på mig de senaste tio minuterna hade hon hört att jag vill att den skall bli bättre.

Den är inte rättvis, och den tar inte hänsyn till det enskilda barnets behov. Det vill vi rätta till genom ett vårdnadsbidrag.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Anf. 72 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon ideologisk debatt, eftersom jag inte tror att det finns anledning till det. Vi skulle förmodligen bara stå och hålla med varandra.

Däremot vill jag återkomma till det enda, försynta krav som vi har ställt, nämligen finansieringen. Man måste ha de pengar som man skall göra av med. Man måste inte vara civilekonom eller f.d. bankman för att förstå, det räcker att man har en egen hushållskassa. Det är som Anders Isaksson sade i TV 2 i morse: Det räcker med att man klarar av sin egen hushållsekonomi. Egentligen är det inte mer komplicerat än så; det är bara beloppen som är gigantiskt mycket större.

Vi är alla överens om att förslaget inte är finansierat inom familjepolitiken, vare sig i tid eller omfattning. Vårdnadsbidraget börjar kosta pengar den 1 juli i år om det går igenom, medan besparingarna slår igenom mycket senare. Vi räknar nämligen in besparingarna i föräldraförsäkringen – självfallet. Vi vet att vissa företrädare för regeringen inte vill göra det, men vi gör det naturligtvis.

Vi vet inte vilket utfallet blir. Nej, det gör man aldrig. I varje ekonomisk verksamhet som kräver budget och planering vet man aldrig vilket utfallet blir. Däremot vet vi vilket budgetbeloppet är: 3,7 miljarder, eller 3 700 miljoner. De pengarna måste vi ha, men vi har dem inte. Det är detta som är problemet.

Vi påpekar, återigen litet försynt: Den totala familjepolitiken kostar i dag över 80 miljarder. Grovt räknat utgör 3,7 miljarder fuffiga 4,6 % av detta. Skulle det inte gå att göra en omfördelning? Jo, visst går det att omfördela! Det enda som krävs är vilja. Det är ingen som på allvar hävdar att problemet är att det inte finns möjligheter.

Som jag sade tidigare i mitt anförande tror jag inte att någon har kommit med så många konkreta förslag till hur man skulle kunna göra. Det finns inget bekymmer på den punkten heller. Vi är de första att hålla med om det. Men det har vi fått på skallen för från första stund här i kammaren.

Det var vi som började prata om dynamiska effekter. Det fick vi kritik för. Kammarens ärade ledamöter förklarade att i detta fall kunde man inte räkna med några dynamiska effekter. Sedan har vi lärt oss att räkna på det sätt som riksdagen gör, och då får vi kritik för det.

Vi tror på dynamiska effekter. Det är ett av skälen till att man kanske t.o.m. bör fördubbla vårdnadsbidraget – då får man kraftfulla dynamiska effekter, har vi sagt.

Men nu är det slutligen så att statsverkspropositionen handlar om miljarder kronor och ören; det finns inga dynamiska effekter i anslagsposterna.

Anf. 73 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Vårdnadsbidraget är finansierat som den här typen av reformer brukar vara finansierade, genom statsbudgeten. Jag tycker inte att effekterna av just vårdnadsbidragets utfall går att jämföra med det som vi brukar kalla för dynamiska effekter. Det brukar handla om tillväxt på det ena eller andra sättet, om man t.ex. sänker skatter.

Men här är det föräldrars val av barnomsorgsform som ger effekter som

inte går att beräkna, dvs. vi kan fundera ut vad utfallet blir om si eller så många väljer det ena eller andra scenariot. Men vi kan inte säga att det totalt sett blir på ett visst sätt, eftersom vi inte vet hur föräldrarna kommer att välja.

Jag håller med om att förslaget skall vara finansierat. Den maximala kostnaden för vårdnadsbidraget kommer alltså att belöpa sig till 2,3 miljarder. Den minimala, om jag säger så, kan t.o.m. ge ett plus för kommuner och stat.

Anf. 74 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! 3,7 miljarder begär regeringen att denna kammare skall besluta om, inte 2,3 miljarder. När man säger 2,3 miljarder har man redan gjort beräkningar som vi inte heller vet om de stämmer.

Men det är inte det som är det viktiga; vi kan inte gå in i den typen av resonemang. Ingen av oss kan göra mer än mer eller mindre goda gissningar. Vi kan i och för sig avsluta debatten här, eftersom jag bestämt har gett uttryck för att åtminstone jag är övertygad om att regeringens förslag blir verklighet med en återremiss.

Anf. 75 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det sista beskedet som nu kom från Stefan Kihlberg var i alla fall välgörande, och det bekräftar väl mycket av det som vi som har varit här i dag har misstänkt när vi har lagt märke till korridorsnacket och diskussionerna utanför kammaren och när det säkert sker uppgörelser och förhandlingar någonstans just i detta ögonblick.

Självfallet kan man därför fundera över nyttan med denna debatt, men det är ändå bra att ståndpunkterna klart redovisas, diskuteras och kan bemötas.

Många av inläggen här har ju varit fulla av schabloner. Jag tänker på en talare som i varje mening antingen använde ordet socialistisk eller valfrihet och som därigenom försökte skapa något slags motsättning emellan dessa saker.

Jag tänker försöka visa att mycket i förslaget om vårdnadsbidrag som vi diskuterar här i dag faktiskt innebär en reform som kommer att påverka valfriheten – men inte bara öka den, utan på ganska många sätt förändra och försämra den.

Reformen kostar någonstans mellan 3 och 4 miljarder, såsom vi känner till den och som den är redovisad. Den är inte finansierad, vilket redan har diskuterats, och det tänker jag komma tillbaka till.

Många har poängterat att denna reform inte är speciellt gynnsam från jämställdhetssynpunkt, att den inte direkt gynnar jämställdheten mellan kvinnor och män. Det är egentligen ingen som har sagt emot det påståendet, utan man har bara konstaterat att detta inte är speciellt viktigt eller att det inte påverkar särskilt mycket.

Jag tycker dock att något av det mest beklagansvärda i detta är att så många f.d. småbarnsföräldrar diskuterar hur nuvarande eller blivande småbarnsföräldrar skall ha det. Jag tycker – för att vara litet skämtsam – att vi som är mitt i produktionen borde ha större möjlighet att göra våra röster

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

hörda. Det förslag som föreligger gestaltar i mångt och mycket en gammal politik, gamla värderingar i samhället.

Flera har sagt i debatten: Titta på SIFO-undersökningarna! De visar att 65-66 % faktiskt vill ha 2 000 kr mer i månaden.

Är det ett så oerhört bra bevis! Om jag går ut på en gata här i stan och frågar vem som helst: Vill du ha 2 000 kr mer i månaden?, så tycker jag det är ett häpnadsväckande dåligt resultat om jag får bara 65-66 % ja. Det är väl märkvärdigt att så många människor inte vill ha 2 000 kr mer i månaden. Det måste innebära att var tredje tillfrågad ser något uppenbart dåligt bakom detta utan att behöva få det beskrivet för sig.

Förslaget har stora brister. När man talar om valfrihet och rättvisa i sammanhanget blir det litet orwellskt nyspråk över det, där ja betyder nej och nej betyder ja.

Frågar man de unga småbarnsföräldrarna om de vill ha vårdnadsbidraget, när man har beskrivit konsekvenserna, då är inte svaret lika entydigt. Jag säger inte att ingen vill ha det, men det är inte lika entydigt. Då blir det inte lika många bravorop.

Den första poängen är jämställdheten. Med ett vårdnadsbidrag blir det oftare så att de unga mammorna får stanna hemma och ta hand om barnen. Det blir svårare för papporna att vara hemma med småbarn.

Det finns de som säger: Så blir det inte alls! Men det bästa beviset för att den argumentationen är fel kommer den här kommaren i så gott som full enighet att ge på fredag. Då skall vi, som sitter här inne, rösta igenom en pappamånad. Vad är motiveringen för den? Jo, om vi sänker ersättningen i föräldraförsäkringen, då blir det för många familjer ekonomiskt ofördelaktigt att låta pappan vara hemma. Nu skall man införa ett bidrag på en betydligt lägre nivå än föräldraförsäkringen, och ändå vill man påstå att detta inte alls har några konsekvenser för jämställdheten. Verkligheten är ju just den att ju lägre ersättning man får, desto mer blir familjerna benägna att låta den som har lägsta inkomsten stanna hemma. Vi vet att det vanligen är kvinnorna.

Då säger somliga: Inte skall vi vara så materialistiska! Inte skall vi låta pengarna styra oss! Det måste vara den egna familjen som får bestämma.

I samma ögonblick går Inger René och Göte Jonsson upp i talarstolen och säger: Titta hur föräldraförsäkringen har påverkat föräldrarna! När man får högre inkomst väntar man med att skaffa barn. Det är ett utomordentligt bevis för att faktiskt ekonomin styr. Det blir ganska avgörande om man har råd eller inte, och det styr vem som stannar hemma.

Några av oss såg i Dagens Nyheter i morse Socialstyrelsens rapport om det sociala tillståndet i landet. Där stod om allt fler fattiga i Sverige. Man kan se att det gäller framför allt de yngre åldersgrupperna. De som är föräldrar har drabbats av den ekonomiska politiken och faktiskt fått det sämre. Och för dem skulle alltså ekonomin inte spela någon roll när det gäller att bestämma vem som skall stanna hemma?

Det blir en stor "back-lash" för jämställdheten. Statsrådet Alf Svensson kan säga att han hoppas att papporna skall vara hemma. Jag tror att väldigt många pappor känner en stor sympati och är villiga att ställa upp för att Alf Svensson hoppas att de skall göra det... Det känns skönt, och det känns bra

för jämställdheten, och det känns säkert bra för de små barn som vill ha sina pappor hemma.

Det innebär alltså att kvinnorna i betydligt större utsträckning blir ansvariga för omsorgen om barnen. I vissa länder, och i vissa andra partier i vår omgivning kallas det "back to basics" när man talar om den här konservativa politiken. Den har visat sig framgångsrik i andra länder. Det kommer den säkert att vara här också!

Så kommer vi till kostnaderna. Statens kostnader ökar med 4 miljarder kronor. Det är inte ofta jag medger att Ny demokrati har rätt, men i det här fallet har man rätt. Detta vårdnadsbidrag är ofinansierat. Det främsta beviset är att ingen företrädare för dem som vill ha vårdnadsbidraget har kunnat redovisa hur det är finansierat.

I januari skriver regeringen att finansieringen av vårdnadsbidraget skall visas i mars. När vi kommer fram till mars säger man att finansieringen av vårdnadsbidraget redovisades i januari. Vilken logik! Vilket förtroende detta ger för landets regering!

Sanningen är: Bidraget är inte finansierat.

Då kan man säga: Det spelar ingen roll. Vi har redan lånat upp 200 miljarder, så vi kan gärna låna upp 4 miljarder till. Många har företrätt denna något mindre ansvarsfulla ekonomiska syn. Det finns moderater, ledande företrädare i denna kammare, som har sagt: Vi kan sänka skatterna med 120 miljarder på några år. I jämförelse med det är 4 miljarder till vårdnadsbidrag ingenting.

Men för oss som vill ta ett ansvar – och här finns en generationssynpunkt – är det viktigt att se till att vi inte lånar upp till saker som vi inte kan betala av. Vi måste kunna betala för oss.

Det roliga är att samma personer, som ofta säger att vi måste spara, nu säger att vi kan lägga ut 4 miljarder till.

Med vårdnadsbidraget faller en stor del av inkomstbortfallsprincipen. Vi går mot ett system med grundtrygghet.

Alf Svensson sade här tidigare att det finns en majoritet för vårdnadsbidraget i denna kammare om Ny demokrati bara röstar som man egentligen tycker. Men sanningen är att det inte finns någon majoritet. Alla här inne som följt debatten de senaste åren och som har läst partiernas program vet ju att Folkpartiet liberalerna inte alls är speciellt för ett vårdnadsbidrag. Så sanningen, mina kära kolleger, är att det faktiskt inte finns någon majoritet för vårdnadsbidrag, om det inte hade varit för att det finns ett behov av att hålla samman en regering som har ett par månader kvar att leva.

Nu går man över till en grundtrygghet. Med denna grundtrygghet skapar man ett system som kommer att tvinga unga människor, framför allt kvinnor, bort från arbetsmarknaden. Vi vet att en lång frånvaro från arbetsmarknaden innebär att man tappat fotfästet.

Vi vet också hur marginaleffekterna av bidrag och inkomst i olika former gör det olönsamt att arbeta. Såväl Kommunal som TCO har gjort beräkningar på detta. Vårdnadsbidraget, kombinerat med bostadsbidrag, barnbidrag, lägre kostnader för skatt och barnomsorg och alla kostnader som uppstår kring arbete, gör att det blir olönsamt att arbeta. En som går från att vara hemma med vårdnadsbidrag till halvtidsarbete får behålla ungefär 700

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

kr av en inkomst på 6 000, enligt dessa beräkningar. Det innebär att man får behålla 12 %. Det finns somliga här inne som brukar tala om hälften kvar. Men det var något som tydligen bara gällde vissa grupper i samhället.

Ungdomar tycker nog ofta att det är viktigt att vara ekonomiskt oberoende och kunna spara en slant på banken. Att kunna leva på sin lön är krav som ytterst handlar om starka och självständiga familjer. Karusellen med höjda bidrag och höjda skatter måste stoppas. Man måste kunna leva på sin lön.

De här sista raderna är inte mina rader. De är tagna från en moderat valbroschyr från 1991. Där sade man: Nu får det vara nog med bidragsslöseriet.

Ulf Kristersson, som är moderat riksdagsledamot, sade så här den 21 april 1992 i Dagens Nyheter: "Huvudfrågan måste ju vara om det är rimligt att en moderatledd borgerlig regering inför det största enskilda bidraget någonsin i Sverige." Det är just vad det är. De partier som gick till val på förslag om att minska bidragsberoendet skapar nu ett system där allt fler människor blir mer och mer bidragsberoende.

Jag måste fråga Göte Jonsson m.fl.: Är det ett samhälle med ett ökat bidragsberoende som ni vill ha? Det är ju konsekvensen av förslaget; fler och fler människor kommer att leva på bidrag, och färre och färre kommer att leva på en rejäl lön.

Det här systemet innebär att många människor trycks ned till en oacceptabelt låg ekonomisk nivå, där de inte klarar sig. Vi har sett att regeringen gör samma sak på många andra områden, t.ex. när det gäller ungdomspraktik. Det finns moderatledda kommuner som vill lägga socialbidrag på en extremt låg nivå, under den nivå som Socialstyrelsen har slagit fast. Man vill pressa ned genomsnittslönerna och ersättningarna i samhället och därmed människors möjligheter att leva på det.

Somliga har här sagt att ett av syftena och en av tankarna med vårdnadsbidraget är att flera skall stanna hemma. Det blir då mindre behov av att se till att skapa nya arbetstillfällen. Man ger upp hoppet om den fulla sysselsättningen och försöker dölja det med ett vårdnadsbidrag, som man tror skall göra det lättare för människor.

Man säger till sist: Det är inte rättvist att somliga skall betala mer än vad de får ut från den offentliga sektorn – somliga får betala men får inte tillbaka någonting. Det är ganska många av våra välfärdssystem som är uppbyggda på det sättet, dvs. utifrån förmåga och efter behov – inte för att alla skall ha exakt lika många kronor.

Det uppstår självfallet en rad frågor efter det här resonemanget. Varför är det exempelvis nödvändigt att vara hemma med barnen i just tre år? Det är en ganska spännande fråga. I tre år skall föräldrarna ha valfrihet, men sedan får de klara sig själva. Ny demokrati har sagt att valfriheten skall vara i sex år, då föräldrarna får bestämma.

Vad är det i dag som hindrar småbarnsföräldrar att genom kortare arbetstid och genom en flexibel användning av föräldraförsäkringen uppnå exakt samma effekt som man försöker uppnå med det här förslaget men att ändå ha en fot kvar på arbetsmarknaden? Det är inte speciellt mycket.

Jag håller med om det som Moderaterna säger i valbroschyren – jag brukar

inte hålla med dem speciellt ofta. Familjer mår bra om föräldrarna är starka och ekonomiskt oberoende. Jag tror att ungdomar vill ha pappor som har ekonomisk möjlighet att vara hemma, som inte är bortapappor och överlåter föräldraskapet till mammorna. Jag tror att ungdomar vill ha en reform som är betald, om nu en reform skall genomföras. Jag tror att ungdomar delar uppfattningen att man skall kunna leva på sin lön. Jag tror inte att vi behöver vårdnadsbidraget.

Vi skall nu se vad som händer. Det är självfallet spännande. Nu skall förhandlingarna börja, TV-kamerorna skall slås på, och det skall avgöras i några korridorer vad som egentligen skall hända. Förhandlingsspelet kan börja.

Det som vi alla undrar över nu är vem som är Stefan Kihlbergs trovärdiga regeringskälla. Stefan Kihlberg är inte här – han är antagligen ute och förhandlar – men det vore spännande att få reda på vem som är källan och om Folkpartiet på någon grund är berett att ge upp kostnader i familjepolitiken för att kunna finansiera ett vårdnadsbidrag.

Anf. 76 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Visst var det en besviken ung riksdagsledamot som stod i talarstolen nyss. Martin Nilsson är ju riksdagens yngste ledamot. Det märks att han har gått i den socialdemokratiska skolan, både när det gäller argumenten och när det gäller debattekniken. Han sade att det hade använts många schabloner här i kammaren, men det var väl också schabloner som han strödde omkring sig.

Han sade att det är gamla värderingar som ligger bakom förslaget om vårdnadsbidrag. Jag tycker att Martin Nilsson, så ung som han är, helt klart stod för de gamla värderingarna i kammaren i dag.

Martin Nilsson har tydligen inte lyssnat ett dugg på den här debatten. Där gavs ju många exempel på flexibiliteten i vårdnadsbidraget. Trots allt detta vidhöll Martin Nilsson att det handlar om att en förälder skall stanna hemma. Det är ju inte den enda möjligheten med vårdnadsbidraget.

Martin Nilsson frågade vad 2 000 kr mer i månaden är. Hela det här resonemanget är mycket förenklat. Jag kan mycket väl tänka mig att de småbarnsföräldrar som Martin Nilsson har försökt förklara vårdnadsbidraget för inte är särskilt förtjusta. Det är fullt rimligt, därför att de har fått en beskrivning av en helt annan typ av förslag än det vi lägger fram här.

Martin Nilsson tog flera gånger upp jämställdheten. Han sade att man tvingar bort kvinnor från arbetsmarknaden, samtidigt som han sade att det bara blir 12 % kvar och att det då blir olönsamt att arbeta. Det stämmer över huvud taget inte.

Jag får ännu en gång påpeka att vårdnadsbidraget är så flexibelt att vi inte kan säga i förväg hur familjerna kommer att använda det, därför att familjer är olika och har olika behov. Det handlar om en tvåårsperiod, när barnen är små och föräldrarnas önskemål om att själva ta hand om dem är stora. Det innebär att fördelningen skall bli mer rättvis.

Nu tyckte ju Martin Nilsson att det är riktigt att bara de som har den kommunala barnomsorgen får dessa subventioner. Han var inte alls villig att gå med på att de delar med sig och att det görs mer rättvist.

Prot. 1993/94:106

18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Vad det handlar om är att föräldrar skall kunna använda de här pengarna för att välja andra typer av barnomsorg än precis den som kommunen erbjuder. Det är mycket viktigt för många människor i vårt land som inte har möjlighet att utnyttja eller inte vill ha den subventionerade kommunala barnomsorgen.

Anf. 77 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan berätta för Ingrid Hemmingsson att jag förvisso har gått i den socialdemokratiska skolan. Men jag har inte deltagit i den socialdemokratiska barnomsorgen, som har diskuterats så mycket tidigare. Det har däremot många av mina jämnåriga kamrater gjort. Till skillnad från vad många andra tidigare har sagt, vill jag hävda att det inte är något fel på dem, utan de är ganska välmående och trevliga människor.

Ingrid Hemmingsson säger att jag räknade upp en massa schabloner. Det jag hävdar är att ekonomin spelar en roll, precis som många andra talare tidigare har sagt. När man inför ett system där man uppmuntrar den i familjen som har lägst inkomst att stanna hemma, tror jag att det kommer att bli så. Vi vet att det i de flesta fall är kvinnor.

Jag vill fråga Ingrid Hemmingsson: Är det så att ekonomin spelar någon roll för vem som stannar hemma?

Ingrid Hemmingsson säger att jag står för gamla värderingar. Det kan alltid diskuteras. När ett nytt system införs kan det vara gammalt på grund av att det liknar ett annat system, som har funnits tidigare men som inte har varit så framgångsrikt.

Stefan Kihlberg är inte här, men det finns vissa andra nydemokrater...

Anf. 78 ANDRE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller inte Stefan Kihlberg, bara Ingrid Hemmingsson.

Anf. 79 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga, om det nu är så att det pågår förhandlingar mellan Ny demokrati och regeringen och det finns en säker källa i regeringen: Är Carl Bildt inblandad i de förhandlingar som nu uppenbarligen pågår? Det borde Ingrid Hemmingsson veta och ha någon information om, eftersom Carl Bildt mig veterligt är en partikamrat till henne.

Anf. 80 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Martin Nilsson håller fortfarande fast vid att det enda sättet att använda vårdnadsbidraget på är att stanna hemma, och att den som har lägst inkomst kommer att stanna hemma. Men vi vet i dag att många föräldrar med mycket låg inkomst väljer att själva ta hand om sina barn under åren då barnen är små. Det gör att de får det litet lättare att göra sina egna val. Jag vet att det är många som skulle vilja vara hemma men inte kan vara det. Det är också många som vill ha en annan barnomsorg än den kommunala.

Tidigare ironiserade Martin Nilsson över att förslaget inte är finansierat. Tänk om Socialdemokraterna i vanliga fall kunde visa lika stort ansvar för den ekonomiska situationen som de gör i dag. Det har vi inte sett särskilt mycket av tidigare. De har varit ytterst generösa med att öka på alla utgifter.

Det skulle vara ganska klädsamt om de kände det ansvaret i vanliga fall också.

Det här förslaget är finansierat i budgeten precis som borgerliga regeringar och socialdemokratiska regeringar har gjort tidigare, nämligen genom en finansiering inom den budget som man har lagt fram. Vi har tagit bort garantibeloppet. Därför har den återstående delen blivit 2,3 miljarder. Vi vet inte hur utfallet blir.

I mitt första anförande sade jag att det kan tänkas att trycket på kommunerna att bygga ut den allra dyraste sortens barnomsorg inte blir så stort, eftersom många föräldrar väljer en annan typ av barnomsorg. Vi får se hur föräldrarna väljer. Jag kan inte stå här och säga att de skall välja si eller så. Vi anser att det är föräldrarna själva som skall välja. Olika familjer kommer att välja olika därför att olika situationer råder för dem.

Anf. 81 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Ganska många är redan i dag hemma med sina barn, dels på grund av att vi har ett väldigt bra föräldraförsäkringssystem, dels på grund av att många väljer kortare arbetstid. Man kanske sprider ut föräldraförsäkringen under en längre tid. Den flexibilitet som det talas om finns redan. Vårnadsbidraget är inte något nytt som är tillkommet för att skapa flexibilitet. Det är en konstruktion som är tillskapad för att det skall vara lättare för dem som vill vara hemma på heltid under en längre tid.

Så säger man att kostnaderna i och för sig är höga, men att de kanske inte blir så höga eftersom en massa människor förmodligen stannar hemma och inte alls utnyttjar kommunal barnomsorg. Det kan mycket väl vara så, men det medför andra konsekvenser, som att kommunerna måste betala bostadsbidrag i större utsträckning. Hur mycket har ni i propositionen räknat med att det skall kosta? Kommunerna skulle få mindre skatteintäkter eftersom det bevisligen blir färre människor som arbetar. Hur mycket kostar det? Det finns inte någon redovisning av det. Därför har ni faktiskt rätt i en enda sak när det gäller den här propositionen, nämligen att ingen vet någonting om hur mycket det kostar. Det enda man med säkerhet kan säga är att det kostar mycket pengar och att det inte är betalt. Det är sanningen.

Jag fick inget svar på frågan om Carl Bildt var inblandad i det förhandlingsspel som nu pågår. Jag hoppas att jag kan få svar på den i ett senare replikskifte. Jag lämnar den saken redan nu, så kan Göte Jonsson ta upp den i nästa runda.

Anf. 82 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att Martin Nilssons anförande var trevligt, även om jag givetvis inte delar hans uppfattning i sak. Jag vill kommentera hans fråga varför det är så många icke-föräldrar, icke-produktiva och "gamlingar" som jag och andra, som deltar i den här debatten. Martin Nilsson säger att vi inte har någon erfarenhet, att vi inte vet hur ungdomar och barnfamiljer tänker.

Jag skulle vilja säga Martin Nilsson att det kanske är just det som vi vet. Vi vet vad den gamla familjepolitiken innebär. Det är därför som vi vill ha och arbetar för en förändring.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Jag tycker att det skulle finnas skäl för Martin Nilsson att analysera också unga barnfamiljers önskemål i det här sammanhanget. Det finns, som Chatrine Pålsson påpekade, undersökningar som visar att framför allt unga barnfamiljer vill ha ett vårdnadsbidrag. När jag talar med unga familjer – man är ju inte avskärmad för att man är några år äldre – framstår det klart att valfrihet, när det gäller att välja barnomsorg, är mycket angeläget för unga människor. Unga människor sitter inte fast i de gamla klyschorna. Egentligen är det litet ironiskt att jag i detta fall tycks ha bättre kontakt med unga kvinnor än vad Martin Nilsson tycks ha.

Man skall kunna leva på sin lön. Det är ett moderat önskemål. Socialdemokraterna har inte talat så mycket om detta. Vårdnadsbidraget innebär inget avsteg från att kunna leva på sin lön. Det innebär en ökad valfrihet. Om man vill ha offentligt finansierad barnomsorg, väljer man det. Jag respekterar det. Om man inte vill ha det skapar vi en möjlighet för familjen att välja en annan form av barnomsorg, som vi stödjer på samma sätt som Martin Nilsson vill stödja den offentligt finansierade barnomsorgen.

Skulle inte Martin Nilsson och jag, som goda smålänningar, kunna komma överens om att Martin Nilsson får stödja den offentliga barnomsorgen och att jag får stödja den barnomsorg som bedrivs på annat sätt, genom vårdnadsbidraget? Jag skall inte avskaffa stödet till offentlig barnomsorg. I generositetens namn, oss smålänningar emellan – skulle inte även Martin Nilsson kunna acceptera att de som delar min uppfattning också skulle få sitt vårdnadsbidrag?

Anf. 83 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Sant är att både Göte Jonsson och jag är smålänningar. Som en god smålänning är man faktiskt van vid att hushålla med de pengar som man har. Däri ligger bl.a. att inte slänga ut 3,7 miljarder som man faktiskt inte har. Det är småländsk mentalitet.

Göte Jonsson säger att jag företräder den gamla familjepolitiken. Nej, jag företräder den nya familjepolitiken, den familjepolitik som har gjort det ekonomiskt möjligt för pappor att vara hemma. På den punkten är Sverige unikt och det land som har kommit längst, men vi har inte kommit tillräckligt långt. Det är därför som vi på fredag skall fatta beslut om förslaget om pappamånad. Det är bra, men Sverige har faktiskt redan fört den nya familjepolitiken, som har inneburit att papporna har haft den möjligheten. Det tycker jag är fint.

Nu går vi tillbaka ett steg, till en gammal familjepolitik där familjerna kommer att tjäna på att det är kvinnorna som stannar hemma med ett vårdnadsbidrag. Så kommer det att bli; det är ekonomiskt tvunget. Alla de som annars brukar tala så mycket om ekonomi, och som har gjort det även nu under debatten, vägrar att kommentera detta faktum.

Sedan kan man diskutera vem som har mest kontakt med unga kvinnor. För Göte Jonssons del kanske det är bäst att det är jag som har mest kontakt med unga kvinnor. Det skall vi dock inte ge oss in på närmare.

Jag har fortfarande inte fått svar på vem i regeringen som springer och förhandlar med Ny demokrati. Jag tänker fortsätta att ställa den frågan till

varenda företrädare för regeringspartiet i vartenda replikskifte, så det är lika bra att ni svarar direkt, då blir det lättare för er.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 84 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Som smålänningar hushållar vi, Martin Nilsson. Vi har smålandspungen som är effektiv när det gäller att knäppa till om pengarna. Det är ett kännetecken för oss smålänningar. Martin Nilsson talar om att vi skulle slänga ut 3 miljarder kronor. Det är inte vad det handlar om. Jag skulle vilja ställa uttalandet att slänga ut 3 miljarder till vårdnadsbidraget mot den miljardrullning – och nu är jag allvarlig – som Socialdemokraterna ställer krav på i den ekonomiska motion som lämnades i förra veckan.

Det är inte trovärdigt, Martin Nilsson, att från socialdemokratiskt håll föra vårdnadsbidragsdebatten utifrån omtanke om statsfinanserna. Ni har visat, inte minst under det senaste året, att ni inte har någon större omtanke om statsfinanserna.

Det är inte så, Martin Nilsson, att papporna måste stanna hemma om de får vårdnadsbidrag. Det är en vanföreställning i frågan om vem som bestämmer i familjen.

Martin Nilsson är ju ung. Han har också sagt att han är ung, och det respekterar jag. Men det är märkligt att man i det sammanhanget inte kan acceptera att unga människor får bestämma, att de får säga att de vill ha vårdnadsbidraget som ett alternativ i detta sammanhang.

Ekonomiskt tvingad att gå hemma är ingen, därför att ett vårdnadsbidrag införs. Tvärtom är många i dag, inom ramen för nuvarande politik, ekonomiskt tvingade att välja en barnomsorgsform som man inte föredrar. Vårdnadsbidraget neutraliserar detta i viss mån, och det är det som är vitsen i det här sammanhanget.

Socialdemokraten Martin Nilsson gör sig litet lustig över förhandlingar och diskussioner som pågår. Men det är väl ändå så, Martin Nilsson, att man enligt ordningen för denna kammare mycket väl kan diskutera ända fram till dess att beslut fattats i kammaren. Detta är parlamentarisk princip. Eller skall det vara på det sättet att de slutgiltiga besluten skall fattas långt innan kammardebatten förs? Personligen har jag den uppfattningen att debatt förs och att man påverkar och resonerar fram till dess att beslut kan fattas i kammaren. Från demokratisk synpunkt är det inte alls märkligt att man också diskuterar partierna sinsemellan under tiden som diskussioner pågår i kammaren. Det är faktiskt en demokratisk rättighet i detta hus.

Anf. 85 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte alls förbjuda moderater och nydemokrater att förhandla i sista minuten. Jag trodde att den politik som innebär att man ändrar sig under kammardebattens gång och helt plötsligt kommer med nya förslag faktiskt var förunnad Ny demokrati. Jag trodde alltså att de har ensamrätt till den politiken. Men jag noterar att den här sortens politik numera också accepteras av regeringspartierna. Det tycker jag inte är helt lovligt.

Jag tycker faktiskt att det är bra om beslut är väl förberedda och om det har förts diskussioner i utskottet och man har ett bra beslutsunderlag, så att man i utskottet kommer fram till ett förslag i stället för att det görs upp om

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

sådana här saker i en korridor två minuter innan beslut skall fattas. Men det gäller andra partiers sätt att fatta beslut, och den saken tänker jag inte diskutera. Självklart har ni rätt att göra på ert sätt.

Göte Jonsson säger att man i dag ekonomiskt blir tvingad att jobba. Det finns inga möjligheter ekonomiskt att vara hemma. Där finns alltså ett ekonomiskt incitament. Men det finns inte något som helst ekonomiskt incitament för att männen, papporna, skall få svårare att vara hemma när man får en ersättning som är lika för båda och som ligger på en väldigt låg nivå. Vi vet ju att det är papporna som generellt har högre inkomster. Det finns inte någon empirisk forskning som visar på något sådant. Det här är en moderat hemmakonstruktion.

Vidare säger man att vi socialdemokrater har en släpphänt ekonomisk politik och finanspolitik och att vi därför inte skall tala om andra partier när de har en släpphänt ekonomisk politik. Det må tyckas att stora investeringar och omfattande åtgärder för att komma till rätta med arbetslöshetsproblematiken i vårt land är släpphänt politik och att det är en slösaktig finanspolitik. Men det är kanske det som präglar vårt land i dag. Det är kanske därför som vi har den arbetslöshetssituation som vi har – vi har ju haft en regering med just nämnda syn.

Jag vill bara poängtera att ingen socialdemokratisk representant har gått ut med löften om skattesänkningar på 120 miljarder kronor. Det finns heller inte någon enda socialdemokratisk representant som i denna kammare någon gång har lovat nya reformer för 120 miljarder kronor. En sådan ekonomisk oansvarighet är helt och hållet förunnad moderata politiker. Rätt många av oss är nog ganska tacksamma för att de t.o.m. på den borgerliga sidan är ensamma om en sådan politik.

Anf. 86 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till den här debatten kan man faktiskt ställa frågan: Vem är barnomsorgen till för?

Vi kristdemokrater tycker att barnomsorgen är till för barnen och för det som är bäst för dem. Men Martin Nilsson antyder vinklingar på det problemet som är betydligt annorlunda, vilket väl får stå för honom.

Min fråga till Martin Nilsson är: Skulle Martin Nilsson ha accepterat vårdnadsbidraget om det hade inkluderats i den totala barnomsorgskostnaden? När man säger att 3,7 miljarder "slängs ut" måste det handla om något som Martin Nilsson tycker är onödigt. Tycker Martin Nilsson i fråga om den förälder som väljer att mera vara hemma med sina barn och sköta dem när de är som minst att det är någonting dåligt att man inte klarar omsorgen om sitt barn?

Martin Nilsson frågar varför det här skall gälla just under de två första åren efter föräldraförälskringen för att sedan, plötsligt, inte gälla längre. Jag skulle vilja be Martin Nilsson att läsa litet grand om barnpsykologi och om barnens utveckling. Egentligen alla som forskar på det här området vet att de tre första levnadsåren är de allra viktigaste åren i en människas liv. Barnforskarna säger att inget barn är gruppmoget före tre års ålder. De viktigaste åren är alltså de första levnadsåren.

Därför är det väl ganska naturligt att regeringen när propositionen skrevs

började med det som var viktigast. Martin Nilsson vet säkert att vi kristdemokrater vill bygga ut detta ytterligare, så att det gäller upp till förskoleåldern.

Också i talet om att öka bidragen tycker jag att det finns ett hån. Det måste nämligen innebära att Martin Nilsson och Socialdemokraterna tycker att arbetet med att ge de egna barnen omsorg inte är något värt. Vi menar att det arbete som utförs i hemmet verkligen har ett samhällsekonomiskt värde. Det här arbetet skall också värderas från den aspekten.

Min sista fråga till Martin Nilsson: Tycker Martin Nilsson att det är rättvist att hälften av alla småbarn inte får någon som helst del av samhällets gemensamma pengar till barnomsorgen?

Anf. 87 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Chatrine Pålsson tycker att det är ett hån att kalla vårdnadsbidrag för vårdnadsbidrag. Det må vara hänt – det är inte min formulering, utan det är regeringens formulering. Hon kan tycka att det är ett hån mot bakgrund av att kds vill ha vårdnadslön, eller vad kds nu tycker är den riktiga formuleringen.

Jag vet inte om detta innebär att Chatrine Pålsson kommer att ändra sig och ta tillbaka sitt yrkande om bifall när det gäller detta "hån". Det är fråga om ett bidrag. Det kan vi inte komma ifrån. Men det innebär inte att barnuppföstran och omsorgen om barn som sådan nedvärderas. Det är dock fråga om ett bidrag.

Jag konstaterar att detta bidrag tillsammans med en rad andra bidrag – bl.a. bostadsbidragen, som kommer att öka enormt med det här systemet – gör att människor blir bidragsberoende. Jag tycker inte att det är ett hån, utan jag bara konstaterar att så är fallet. Fler människor kommer att få leva på bidrag och färre på sin lön.

Chatrine Pålsson frågar om jag i min grundsyn utgår från vad som är bäst för barnen. Ja, och det sade jag i mitt huvudanförande. Det bästa för barnen är om både mamman och pappan är hemma och tar hand om dem. Det här aktuella systemet innebär motsatsen och är alltså inte det bästa för barnen. Således accepterar jag inte vårdnadsbidraget även om det vore finansierat inom ramen för den övriga familjepolitiken. Så är det emellertid inte, och det säger Chatrine Pålsson också i och med sin fråga. Det här är alltså inte finansierat. Därmed har jag svarat på två frågor från Chatrine Pålsson.

Jag kan hålla med om att det kanske var litet slarvigt att säga "slänga ut". Vi slänger ut en mängd pengar på föräldraförsäkringen redan i dag, men för den skull tycker jag att den är bra. Att "slänga ut" innebär alltså i sig inte något negativt. Jag konstaterar bara att de här miljarderna hade kunnat användas på ett bättre sätt, exempelvis för att komma till rätta med den stora skuld som vi alla i dag håller på att bygga upp. Därför tycker jag att det vore rimligare att så långt som möjligt använda varenda krona till att minska skulden, i stället för att lägga på en mängd nya uppgifter som jag faktiskt inte tror att vi har råd med.

Anf. 88 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag vill påminna om att vårdnadsbidraget är skattepliktigt. Därmed har det en funktion av lön.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

Om vi är överens om att föräldrarna känner sitt barn allra bäst och vet vilket behov ett enskilt barn kan ha, är min fråga till Martin Nilsson: Om föräldrarna bedömer att det är mamman som skall vara hemma på hel- eller deltid, tycker Martin Nilsson att detta är fult på något sätt?

Martin Nilsson menar att det är nedvärderande och destruktivt om föräldrarna gör det valet. Eftersom barn har olika behov måste man väl ge dem möjlighet som bäst känner barnets behov att bedöma hur man skall ordna barnomsorgen. Det är framför allt av den anledningen som åtminstone inte jag förstår logiken i att det är samhället som skall bestämma vad som är bäst för barnen och inte föräldrarna. Om föräldrarna bestämmer talar samhället om att det de väljer inte är värt samhällets subvention.

Anf. 89 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Föräldrarna känner barnen bäst. Det tror jag generellt sett är riktigt. Men ett av de stora problemen i vårt samhälle i dag tror jag faktiskt är att många ungdomar och många barn saknar en pappaförebild. Vi vet hur många det är som är utan pappa, i hem med fränskilda föräldrar, med en förälder. Jag tror att det är ett problem.

Jag tycker faktiskt att det skulle vara bra om pappor var hemma i större utsträckning. Då säger jag det som politiker. Det må jag säga över huvudet på föräldrar som kanske känner sina barn bäst. Men när jag ser att det finns en mängd barn som växer upp utan den ena föräldern – det kan handla om formella skilsmässor, men det kan också handla om faktiskt utnyttjande av föräldraförsäkringen under uppväxttiden, då papporna kanske är borta väl mycket – tycker jag inte att vi skall skapa ett ekonomiskt system som gör det ännu svårare för papporna att vara hemma. Då säger jag gärna att jag tror att det är bäst för barnen. Cathrine Pålsson m.fl. må tycka att jag sätter mig över alla föräldrar. Jag tror att barn har behov av och barn har rätt till sina pappor. Det är min utgångspunkt. Den vill jag slåss för.

Anf. 90 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att fråga Martin Nilsson om han har barn. Att han har flickvänner har vi förstått, vilken ålder har jag inte riktigt begripit ännu, men har han barn?

Om Martin Nilsson hade barn visste han att det är viktigt för små barn under tre år att ha täta kontakter med få människor. Om Martin Nilsson hade barn visste han också att små barn under tre år inte har förmåga att leka och ha utbyte med andra barn. Man kan mycket tydligt se det på barnstugorna. De sitter och leker bredvid varandra, men inte med varandra.

Många pekar också på att det är stora nackdelar för små barn att vistas i stora barngrupper, därför att de stora småbarnsgrupperna av lätt insedda skäl innehåller ett myller av virus och bakterier. Små barns upprepade infektioner i öron, hals och på andra ställen är en nackdel vars vidd man ännu inte riktigt har fattat. I småbarnsgrupper på barnstugorna är närvaron ungefär två tredjedelar. En tredjedel av barnen är ständigt borta på grund av dessa infektioner.

Då undrar jag: Vilken tid tycker Martin Nilsson är lagom att bygga ut en föräldraförsäkring till? Även socialdemokraterna talar ju om en utbyggd för-

äldraförsäkring, och har så gjort vid ett flertal tillfällen här. Vilken grund har man för att säga att ett år, ett och ett halvt år, två år eller fler år är lagom tid? Är det barnens behov som styr, är det mina behov som mamma eller pappa eller är det möjligen arbetslivets behov av arbetskraft som styr? Vad är det som säger vilken tid som är den lämpliga?

Vi har av främst de två skäl som jag har redovisat menat att tre år är en lämplig tid för barnens skull. Sedan kan man av andra skäl bygga ut föräldraförsäkringen, men just för barnens skull är tre år en lämplig tid.

Jag undrar också med anledning av Socialdemokraternas förslag att ensidigt bygga ut föräldraförsäkringen: Hur gör man med alla dem som i dag får barn, kommer att få barn utan att ha varit ute i arbetslivet och skaffat sig en inkomst, vilket föräldraförsäkringen bygger på? Jag menar att det finns åtskilliga familjer som kommer att stå utanför den form av samhällets stöd och hjälp som föräldraförsäkringen innebär. De kommer inte att kompenseras med något annat om vi inte inför ett vårdnadsbidrag.

Anf. 91 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det har kommit till min kännedom att Moderaterna gärna vill filibusträ litet, så att man kan avgöra om man skall begära återremiss eller inte. Det ställer jag självfallet gärna upp på, även om det börjar bli mycket nu.

Frågan var: Hur lång tid? Sedan räknas en mängd olika anledningar upp. Små barn har svårt att klara sig på barnstugor och liknande. Jag skall villigt medge för Inger René att jag personligen inte har barn. Jag har däremot en mycket god kollega i den här kammaren som har barn och som jag tror har en del funderingar på detta, men som inte heller riktigt gillar vårdnadsbidraget. Jag tror inte att alla föräldrar tycker att det vore jättebra att ha just ett vårdnadsbidrag.

Skillnaden mellan föräldraförsäkringen och vårdnadsbidrag är att föräldraförsäkringen innebär ett skydd mot inkomstbortfall, som innebär att också pappor kan stanna hemma utan problem.

Inger René säger med anledning av föräldraförsäkringen: Titta så farligt det är! Det finns vissa människor som inte får ersättning för att de inte har jobbat. Sanningen är att man då får ersättning i form av det s.k. garantibeloppet. Rätta mig om jag har fel, Inger René, men jag tror att det beloppet är högre än den dagliga ersättningen genom vårdnadsbidraget är. Det är i alla fall inte någon större skillnad. Vi kan granska det efteråt.

Jag vill därför inte heller säga hur länge man skall vara hemma. Det är självklart att föräldrarna själva bäst bestämmer det. Men det nuvarande systemet har inneburit att båda föräldrarna har kunnat vara kvar på arbetsmarknaden. Föräldrar har aktivt, utan att ta hänsyn till ekonomiska aspekter, kunnat välja om det är mamman eller pappan som skall vara hemma. Ändå har man kunnat sprida ut ledigheten under en ganska lång tid. Man har kunnat korta ned sin arbetstid och vidta en mängd olika åtgärder för att vara hemma med barnen. Det är det systemet som man i så fall skall jobba vidare med, inte ett förslag som faktiskt innebär det rakt motsatta.

Jag fick inget bra svar av Göte Jonsson tidigare, så jag ställer frågan en

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.

gång till: Förhandlar Carl Bildt med Ny demokrati om besparingar i familjepolitiken för att kunna genomföra förslaget om vårdnadsbidrag?

Anf. 92 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Det svarade Martin Nilsson alldeles nyss på själv, så jag har ingen anledning att gå in på det.

Jag fick inte svar på några av mina frågor. Om man bygger ut föräldraförsäkringen, hur klarar man dem som inte har kommit ut i arbetslivet, som inte har någon inkomst och som därmed har noll i föräldraförsäkringen och bara vårdnadsbidraget, som Socialdemokraterna säger nej till? Säger man nej till vårdnadsbidraget – som faktiskt är litet högre än garantibeloppet, men för litet högre enligt mitt förmenande – säger man alltså nej till ett ökat skydd för dessa grupper.

Vårdnadsbidraget är, som åtskilliga har sagt, en första början. Det finns möjligheter att bygga ut vårdnadsbidraget så att man skyddar dessa i dag oskyddade grupper. Men en utbyggnad av föräldraförsäkringen kommer aldrig att omfatta dessa grupper, som i framtiden kommer att vara lika oskyddade som de är i dag.

Jag tycker att Martin Nilsson skall vara litet försiktig med siffror. Han pratade först om att vårdnadsbidraget kostade 4 miljarder. Så småningom kom han ned till 3,7 miljarder. Men det måste vara rimligt att räkna bort det garantibelopp som kommer att ersättas av vårdnadsbidraget. Det är 400 miljoner, om jag minns rätt. Det måste också vara rimligt att lägga till de ökade skatteintäkterna. Då kommer man ned till 2,3 miljarder. Det kan vara rimligt att ge en rättvisande siffra i diskussionen.

Jag skulle vilja ta upp ytterligare en fråga. Martin Nilsson rörde sig med begreppen arbeta och stanna hemma. Jag tog också upp detta i mitt anförande. Är det arbete när man stannar hemma under den tid då föräldraförsäkringen utgår? Om man tar hand om sitt barn på samma sätt när föräldraförsäkringen inte längre utgår, är det då inte arbete om man stannar hemma? Om mitt barn placeras på en barnstuga, arbetar de anställda som tar hand om mitt barn? Den sista frågan kan jag faktiskt besvara själv – det gör de självklart. Samma arbete med samma barn i olika lokaler – vad kallas det?

Anf. 93 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi börjar röra oss med ganska många siffror. Det är bra, för vi har tyvärr varit konstant "befriade" från sådana av dem som i dag vill ha vårdnadsbidrag.

Inger René räknade upp ett antal åtgärder. Hon berättade bl.a. att garantibeloppet sänks. Det visar sig att de som inte har någon inkomst, och som Inger René värnar så mycket i det här fallet, får det nedsatt till nästan samma nivå som vårdnadsbidraget. Det hon dömer ut i föräldraförsäkringen dömer hon också ut i vårdnadsbidraget. Det är inte speciellt konsekvent eller bra.

Sedan räknar man in att det skall leda till ökade skatteintäkter. Hur det kan vara möjligt har jag svårt att se. Dessutom är ett av syftena med vårdnadsbidraget att föräldrarna skall kunna vara hemma med sina barn och inte förvärvsarbeta. Det innebär ju minskade skatteintäkter. Det man bl.a. kan vara kritisk mot är att det varken i budgetpropositionen eller i propositionen

om vårdnadsbidraget finns en enda beräkning på vad det skulle innebära i skattebortfall när folk stannar hemma. Bostadsbidragskostnaderna kommer att öka. Men inte en beräkning! Det enda vi vet är att de kommer att öka. Det är synd att man inte gjort några beräkningar.

Inger René ställer en del frågor som hon själv delvis svarar på. Jag tycker inte att det tillför debatten speciellt mycket. Jag tycker att det är en väldigt konstig argumentation i detta sammanhang.

Jag skall ändå säga att jag tycker att det finns en avgörande skillnad mellan föräldraförsäkringen och vårdnadsbidraget. Föräldraförsäkringen möjliggör för papporna att vara hemma. Den ökar valfriheten för oss som faktiskt vill vara hemma. Det gör inte vårdnadsbidraget. Det är den avgörande skillnaden.

Anf. 94 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! Den 17 februari var en något märklig dag. Det var då regeringen sydde ett nytt lapptäcke av föräldraförsäkringen. I två olika propositioner ändrade man samma dag och vid samma sammanträde på lagstiftningen. Det blev en proposition om vårdnadsbidrag och en om delad makt och ansvar med en pappamånad. En dryg månad senare var det dags igen. Den gången gällde det att ändra i rätten att överlåta dagar för tillfällig vård av barn. Troligtvis var de ändå samlade under en gemensam rubricering av typ "Nu behöver vi något mot opinionssiffrorna" och "Nu ska vi infria vallöften!"

Och så tog de då var sin lapp – herrarna statsråd. Statsminister Bildt drog naturligtvis en blå lapp för besparingar. Frågan gäller nu närmast om det står Ny demokrati på den. Bistandsminister Svensson och miljöminister Johansson slogs om en grön kallad vårdnadsbidrag. Socialministern tog en lapp för männen – eller var det för jämställdheten?

Så hade man då åstadkommit tre familjepolitiska reformer. För det var ju familjen som skulle värnas. Carl Bildt lät med varm hand kollegerna slåss om utgiftslapparna – bara han kunde visa upp en besparing för att dölja slöseriet. Besparingen var garantidagarna.

Frågan verkar nu vara om detta räcker för att få nydemokraternas stöd. Kanske måste hela lapptäcket saneras?

Tillåt mig dock reflektera över de märkliga motsättningarna i det här lappverket. Samtidigt som regeringen är villig att kosta på de hemarbetande 3,7 miljarder blir de förvärsarbetande av med 90 flexibla garantidagar i föräldraförsäkringen. Samtidigt som fler kvinnor skall ta ansvar för hem och barn och lockas tillbaka till spisen för 2 000 kr i månaden – det är väl ändå syftet – skall männen lockas till detsamma för 90 % av sin SGI. Men det är närmast en fråga om jämställdhet. Det är en sådan motsättning som förklarar varför det ansvariga statsrådet – socialminister Bengt Westerberg – inte är här.

Regeringens sätt att hantera denna fråga har skapat en mycket förvirrad debatt. Vad vill regeringen egentligen? Man talar om familjens valfrihet och männens skyldigheter. Mycket sällan talas det om kvinnans rätt och så gott som aldrig om barnens. Nu hörde jag Chatrine Pålsson understryka att vi i dag fattar beslut om barnens framtid. Skulle då föräldraledighet och föräld-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

raförsäkring vara ett hot mot barnens framtid? Delar kanske Chatrine Påls-son Göte Jonssons synsätt?

Föräldraförsäkringen kom till för att ge barnen möjlighet att se mer av sina förvärvsarbetande föräldrar, för att ge föräldrarna ekonomiska möjligheter att ta den där ledigheten för att följa sina barn under den första utvecklingsfasen i livet.

Genom senare utbyggnad blev det också vanligt att föräldrarna sparade dagar för att kunna följa barnen under inskolningen på dagis eller i skolan. Många föräldrar upptäckte det fantastiska i att ha både rätt och råd att vara med på dagis den dag då dottern triumferade som Lucia eller följa sonens första dagar i skolan. Lyckligast var kanske ändå barnen.

När mamma och pappa arbetar heltid betyder det mycket om de kan använda en hel dag för gemenskap med barnen. "Äntligen kommer min mamma och hälsar på!" "Är det sant, pappa – följer du med?"

Låt mig fråga regeringsföreträdarna: Med vilken rätt kränker ni barnkonventionen? I artikel 18 sägs det: Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till.

Med vilken rätt tar ni ifrån barnen till förvärvsarbetande möjligheten att se mera av sina arbetande föräldrar? Varför tar ni bort de 90 garantidagarna? Hävdar ni att dessa barn skall "betala" för ett vårdnadsbidrag till dem som redan har sina föräldrar hemma? För ni är väl ändå inte så naiva att ni tror att vi som heltidsarbetar har möjlighet att ta ledigt för att åka hem en månad för 2 000 kr?

Nu är jag ett dåligt exempel, eftersom jag är högavlönad. Har ni räknat på hur besparingarna drabbar de vanliga föräldrarna? I min hemkommun Västerås sparar den borgerliga majoriteten ca 3 000 kr per barn. Där hjälper inga vårdnadsbidrag. Jag har förstått av Inger Renés plädering att jag egentligen inte borde ha barn. Jag är alldeles för gammal för det. Dessutom har jag haft den dåliga smaken att låta mitt barn gå på dagis. Dessutom har hon redan fyllt tre år, så hon kommer inte att få något vårdnadsbidrag. Jag måste säga att jag börjar känna stor oro för min dotters framtid. Kanske skulle hon ha varit här i dag. Jag frågade henne om hon ville följa med, men hon sade: Nej, mamma, jag vill hellre vara på dagis. Men Ulrika Messings son Pontus eller Jan Björkmans son Martin har inte fyllt tre år. De skulle beröras av reformen. Det hade varit intressant att höra deras synpunkter.

Det skulle också vara intressant att höra regeringsföreträdarna förklara varför så många barns garantidagar skall konfiskeras. För det blir ju konsekvensen för dem som har sparat garantidagar för att använda dem vid barnens skolstart.

Med vilken rätt gör ni så mot barnen och föräldrarna?

Det är en mycket märklig regering vi har. Först tillsätter den en barnombudsman, och sedan tycker den att det är fritt fram att göra som man vill med barnkonventionen. Och som grädde på moset bland slöseri och resursbesparingar vill ni nu ta ifrån 90 garantidagar. Jag tycker att ni borde skämmas!

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! Martin Nilsson och jag har vissa gemensamma erfarenheter. Martin Nilsson talar som – förhoppningsvis – blivande småbarnsförälder, och jag kom till riksdagen som småbarnsförälder. Jag var ledamot i socialnämnden innan jag blev förälder och fick då höra att jag inte kunde fatta beslut om barnomsorgstaxor därför att jag inte hade krupit på golvet med små barn. Nu har jag gjort det, så jag borde ha litet erfarenhet för att komma med i vårdnadsbidragsdebatten.

Jag kom till riksdagen från att ha varit hemma en tid hos mina barn. Vår äldsta dotter har inte haft mycket kontakt med barnomsorg utanför hemmet. Mamma och pappa har delat den här tiden ganska jämnt. Min dotter började att intressera sig för nomineringsprocessen när hon plötsligt miste samvaron med sin pappa efter riksdagsvalet 1991. Det är utifrån denna erfarenhet som jag har vissa bedömningar angående vårdnadsbidraget.

Jag deltar i den här debatten därför att vi i skatteutskottet har haft detta förslag på remiss. När jag mötte skatteutskottets majoritetsskrivningar slogs jag av häpnad. Är det verkligen möjligt att vi står så långt från varandra, eller har man medvetet missförstått det mesta om vårdnadsbidraget?

I skatteutskottet har socialdemokrater och nydemokrater enats om en gemensam majoritetsskrivning, vilken återfinns i betänkande SoU25 på s. 44 och 45.

Utifrån det program som Ny demokrati gick till val på och utifrån det nydemokratiska program som vi riksdagsledamöter har fått oss tillsänt är det en gåta för mig hur Ny demokrati och socialdemokraterna kunnat skriva ihop sig kring den gemensamma skrivning som skatteutskottet har.

De gemensamma skrivningarna innebär ju inte enbart ett avstyrkande av propositionen, utan de tycks också vara gemensamma ställningstaganden när det gäller principer som måste vara mycket svårsmälta utifrån ett icke-socialistiskt synsätt. Inte har Ny demokrati gått till val på ett socialistiskt familjeprogram! Nu påstår Stefan Kihlberg att man över huvud taget inte hade något familjepolitiskt program när man gick till val. Jag vet inte om jag hemma i Falkenberg fick en alldeles egen speciell upplaga av Ny demokratis partiprogram före valet. Men i detta program står det på s. 14: "Familjens centrala och naturliga roll för varje människa får icke motverkas eller försvåras av överheten. Barnomsorgen ska präglas av valfrihet och bl a bereda ekonomiska möjligheter för barnen att växa upp i sina egna hem."

I den debatt som har förts i över 30 år har det varit vårdnadsbidraget som har åsyftats när man har talat om att bereda ekonomiska möjligheter för barnen att växa upp i sina egna hem.

Under vintern har vi fått ett alldeles nytt program med följbrev, daterat den 28 januari 1994, av vilket det framgår att avsändarna tycker att vi skall läsa programmet och förhoppningsvis finna bitar som vi vill debattera och diskutera. Avsändarna är fyra riksdagsledamöter från Ny demokrati. I programmet står det på s. 24: "Satsa på familjen. Familjen är samhällets viktiga grundsten. Därför får inte familjens centrala och naturliga roll motverkas eller försvåras av överheten. Det är föräldrarna som har ansvar för sina barn. Föräldrarna ska själva kunna välja om de vill stanna hemma några år och ta hand om sina barn – eller anlita annan barnomsorg."

Jag har mycket svårt att inse hur man förverkligar detta program om man röstar för de majoritetsskrivningar som presenteras i det betänkande som vi nu diskuterar.

Det har riktats invändningar mot att vårdnadsbidraget inte är finansierat. Det beror naturligtvis på vilka krav man ställer. Vårdnadsbidraget är finansierat i budgeten, men vi har ju ett budgetunderskott. Därför kan det vara litet svårt att se hur det hela skall fungera.

Maj-Inger Klingvall sade att förslaget är helt ofinansierat. Martin Nilsson sade att man slänger ut 3,7 miljarder. Också Margareta Winberg tog upp detta. Men om man läser socialdemokraternas egen motion i anledning av kompletteringspropositionen talas det om en besparing på 2,3 miljarder, om man inte inför vårdnadsbidraget. I Ny demokratis motion talas det om en besparing på 3,7 miljarder. Så där finns det en viss skillnad. Socialdemokraterna talar i sin motion om 2,3 miljarder, och jag tycker att vi skall hålla oss till den siffran.

Kostnaden på 3,7 miljarder är ju ett bruttobelopp. Vi har ju garantidagarna för månaderna 13, 14 och 15 som ersätts med 60 kr per dag. Det blir 1 800 kr per månad. Detta växlas ut mot ett vårdnadsbidrag på 2 000 kr per månad, så det beloppet kan inte räknas två gånger.

Martin Nilsson ville inte riktigt kännas vid att vårdnadsbidraget för med sig vissa skatteintäkter. Slå upp bil. 7 s. 28 i kompletteringspropositionen! Där talas det om regleringarna mellan stat och kommun. Ett vårdnadsbidrag medför skatteintäkter för kommunerna på 867 miljoner. Det finns alltså vissa beräkningar som man kan använda sig av.

Nu tror jag inte att socialdemokraterna är beredda att hänga med längre. Men Ny demokrati borde väl hänga med ytterligare en bit.

Man talar om att vårdnadsbidraget borde finansieras inom familjepolitikens ram. På fredag skall vi fatta beslut i anledning av propositionen Delad makt och ansvar. Det gäller då en omläggning av föräldraförsäkringen. På s. 86 i den propositionen står det: Den omläggningen medför en besparing på 1 200 miljoner kronor om året. Efter avdrag på grund av minskade skatteintäkter blir nettobesparingen knappt 900 miljoner kronor.

Sedan hänger barnomsorgsgarantin, som riksdagen har beslutat om, ganska intimt samman med vårdnadsbidraget. Nydemokraterna anser att de inte har någon del i detta beslut, men det är ändå fattat av en majoritet här i riksdagen. Beslutet medför konsekvenser för kommunerna. Kommunförbundet har i en skrivelse till finansutskottet den 16 maj bedömt att de ökade kostnaderna för kommunerna blir minst 2,8 miljarder kronor.

Ett vårdnadsbidrag kan sannolikt inte neutralisera hela denna kostnad. Men kostnaden bör i vart fall minska med ungefär 1,5 miljarder. Jag grundar detta på en del beräkningar som har gjorts i kommunerna. Faktum är att man också når beloppet 1,5 miljarder om barnens daghemsstart uppskjuts 4–5 månader på grund av vårdnadsbidraget.

Jag tycker att nydemokraterna ändå borde acceptera att det mesta av vårdnadsbidraget är finansierat även med denna metod, även om man inte kan se att det tidigare är finansierat i budgeten. Jag återupprepar: besparingen på garantidagarna, ca 500 miljoner, skatt som regleras med kommunerna, 867 miljoner, minskade kostnader i föräldraförsäkringen, 900 miljo-

ner, och minskade kostnader för utgifter för barnsomsorg i kommunerna, 1 500 miljoner kronor. Detta blir ca 3,8 miljarder kronor.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 96 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Harry Staaf gav ett klagörande. Kristdemokraterna räknar med en dramatisk neddragning av barnomsorgen i vårt land som gör tiotusentals barnskötare och förskollärare arbetslösa.

Riksdagen har att tackla ett av västvärldens mest gigantiska budgetunderskott. Om vi skall få någon förståelse bland medborgarna för de svåra beslut som vi kommer att tvingas fatta här i riksdagen, måste vi i alla partier visa att vi tar statsskulden på allvar. Då finns det inte utrymme för nya reformer som inte leder till tillväxt och nya jobb. Då är det inte genom billig hästhandel som nya reformer skall pressas igenom i riksdagen. Då kan inga statsråd driva fram kostsamma reformer på andra departement för att driva sina hjärtefrågor.

Det var billig retorik när Alf Svensson för någon timme sedan här sade att om det bara kom ett förslag om föräldraförsäkring, så skulle socialdemokraterna rösta för det. Vi socialdemokrater vill bygga ut föräldraförsäkringen. Men vi tar vårt ansvar för landets ekonomi. Vi är medvetna om att det icke finns utrymme för några av våra, Alf Svenssons, Carl Bildts eller andras hjärtefrågor. Det är jobben, tillväxten och rättvisan som måste sättas i förgrunden.

Nu ökar klassklyftorna i vårt land. Socialstyrelsen redovisade en rapport som visade att ensamma föräldrar och utsatta grupper har fått det sämre. Om vi hade pengarna vore det på dessa grupper de borde satsas.

Vårdnadsbidraget och pigavdraget riktar sig i första hand till dem som redan har det hyggligt. Det skall göras med lånade pengar – pengar som vanliga löntagare skall betala räntor för.

Den svenska familjepolitiken har barnens bästa för ögonen. Den har med framgång förenat en ny tids krav på jämställdhet mellan kvinna och man med trygghet för barnen.

Den svenska föräldraförsäkringen sätter barnen i centrum. Den ger varje familj möjlighet att efter sina behov och förutsättningar vara hemma hos barnen på heltid en tid och/eller minska sin arbetstid. Många föräldrar har valt att ta ut nästan hela sin föräldraförsäkring när barnen varit riktigt små. Andra har valt att spara en del av försäkringen till skolstart eller till andra skeden i barnens liv när de tyckt att det varit särskilt viktigt för dem att ha mer tid för barnen.

Föräldraförsäkringen är direkt kopplad till barnens rätt att se mer av sina föräldrar. Den riktar sig primärt till barnen. Dess flexibilitet har givit familjer med olika villkor möjlighet att utnyttja den efter sina behov. Det gäller inte minst de garantidagar som regeringspartierna nu vill offra på vårdnadsbidragets altare.

Också bostadsbidragen och flerbarnstilläggen har skapat ett – visst, det har varit begränsat – ekonomiskt utrymme för familjer med låga inkomster och många barn att vara hemma hos barnen under de första åren. Dagbarnvårdaryrket spelar en inte oväsentlig roll för den grupp föräldrar som haft särskilt intresse av att på heltid och i professionell gemenskap med andra ta

Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.

ansvar för andras men också för sina egna barn under förskoleåldern. Det är symtomatiskt för en borgerlig politik att antalet dagbarnvårdare nu kraftigt minskar i vårt land.

Det andra fundamentet i svensk familjepolitik är en internationellt sett unikt väl utbyggd barnomsorg av mycket hög kvalitet. Den svenska barnomsorgen har lyckats förena pedagogisk verksamhet med trygg omsorg. Ofta arbetar man nära tillsammans med föräldrarna.

För de allra flesta barn är barnomsorgen främst ett positivt komplement till hemmet. Men vi får inte glömma att det för en liten grupp barn med alldeles speciella behov kan ha en mycket stor och kanske i några fall också avgörande betydelse för en trygg uppväxt och nödvändig stimulans.

Många internationella undersökningar visar att svenska barn lever ett gott liv. De är öppna och trygga. De känner tilltro till vuxna. De har en fin och djup relation till sina föräldrar. Om vi vill sätta barnen i fokus finns det all anledning att känna stolthet över den familjepolitik som svenska kvinnor från många olika grupper i samhället i så hög grad har påverkat.

Ändå finns det, herr talman, i vårt samhälle en liten grupp barn som växer upp under mycket svåra förhållanden. Det är just för dessa barn som en trygg barnomsorg har en alldeles speciell betydelse. Dessa barn glöms bort när de borgerliga med kristdemokraterna i spetsen vill genomföra ett systemskifte i den svenska familjepolitiken.

När kristdemokraterna i valrörelsen talade varmt om vårdnadsbidraget var det många som fick intrycket att de talade om vårdnadsbidrag för barnens skull. Men av det som skulle bli en reform för barnens skull blev det bara en ljudande malm och en skrällande symbol. Det vårdnadsbidrag som skulle öka barnens trygghet blev i stället ett "antidagisbidrag". Det blev en ren näringspolitisk proposition. Det finns inga samband mellan omsorg om barnen och vårdnadsbidraget i regeringsförslaget. Om en småbarnsfamilj väljer att helt avstå från kommunal barnomsorg får man vårdnadsbidraget ograverat, oavsett om barnen får del av det eller inte. Det mest lönsamma alternativet för familjen blir att föräldrarna väljer att skiftarbeta. Ett första steg tas också på den väg mot hembiträden som de flesta av oss trodde att Sverige lämnade på 60-talet.

Jag vill fråga Chatrine Pålsson: Blir det ett varmare och mjukare samhälle för barnen om stressade föräldrar möts på väg till och från sina jobb än om mamma, pappa och barn får gemensam tid tillsammans och barnen får spännande upplevelser tillsammans med andra barn?

Är det de mest utsatta och lågavlönade föräldrarna som har störst glädje av avdragsrätten för hembiträden?

Ligger det i barnens intresse att avbryta spännande aktiviteter på dagis eller hos dagmamman för att snäva tidsmarginaler i vårdnadsbidraget skall hållas?

Skall barnen leka efter 15- eller 30-timmarsgränser? Räcker det inte med att vi vuxna lever efter almanackan?

Herr talman! Det finns anledning att se med mycket stort allvar på att regeringen inte brytt sig om de riktigt svåra frågorna. Barnomsorgen har en avgörande betydelse för en liten grupp barn som har mycket stora behov av stöd. Regeringen har värt sig för den problematik som uppstår när en eko-

nomiskt trängd småbarnsfamilj med alldeles speciella problem ställs inför valet att avstå från vårdnadsbidrag för att ge barnet en daghemplats.

I debatten finns bara de rationella valen och de enkla lösningarna. I barnens värld finns alldeles vanliga föräldrar som behöver det stöd som barnomsorgen är när föräldrarna väljer att förvärvsarbeta. Det finns en liten grupp föräldrar som vill ge och ger sina barn mycket av kärlek och omtanke, men vars barn också behöver det stöd som en kärleksfull och välutbildad personal i barnomsorgen kan ge. Dessa barn har kristdemokraterna glömt bort.

Propositionen har inte satt barnen i fokus. Den riktar sin udd mot barnomsorgen och utgör ett farligt hot mot jämställdheten. De ekonomiska skälen för att säga nej till nya ekonomiska reformer är otvetydiga. Lika starka är skälen att avslå förslaget om riksdagen vill slå vakt om en politik på barnens villkor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 97 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har här i dag hört hur fantastisk den socialdemokratiska familjepolitiken har varit. Det har vi nu även fått höra av Inger Lundberg i talarstolen.

Tidigare fick vi höra att den socialdemokratiska politiken var så fantastisk och att det blev en sådan skillnad när det blev en borgerlig regering att det bidrog till att det inte längre föds lika många barn. Det är alldeles otroligt vad politik egentligen kan åstadkomma, om man skall tro på de socialdemokratiska talarna.

Sedan säger Inger Lundberg någonting som verkligen låter otroligt fantastiskt. Hon säger att det har skett en dramatisk neddragning inom barnomsorgen. Tiotusentals anställda blir arbetslösa därför att man har tvingats att spara i kommunerna.

Det är väldigt underligt att det blir sådana enorma och dramatiska neddragningar genom en besparing som är ungefär 2 600 kr per barn, om man ser till snittet. Kommunerna är tvungna att spara, vare sig de är socialdemokratiskt eller borgerligt styrda. Jag har inte hört att det skulle vara någon skillnad. Det har inte någon talat om i denna kammare.

Vi vet ju alla att den borgerliga regeringen påbörjade det ekonomiska saneringsarbetet. Det är inte slut än. Därför måste kommunalpolitiker av olika kulörer gå in för detta spararbete. Jag har tidigare sagt att det är mycket viktigt hur detta arbete går till. Det finns möjligheter att prioritera. Det är därför viktigt att man prioriterar rätt.

Jag har hört fler än Inger Lundberg som tar till dessa dramatiska siffror. Det är ju valrörelse nu. Den har börjat ovanligt tidigt detta år. Man har hört om olika rapporter som har gjorts. Socialdemokraterna närstående organisationer går ut med den ena rapporten efter den andra om hur vedervärdigt det är. Det kanske är tillfälle att lyfta dessa rapporter på rätt plats.

Visst förekommer det kritik. Det gör det. Vi är medvetna om att man inte i alla kommuner har lyckats riktigt bra. Men i Socialstyrelsens rapport sägs att man i de flesta kommuner har klarat omställningen utan att det har blivit en försämrad kvalitet.

Det är tvunget med en omställning. Det är inte så att socialdemokraterna

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

kan stå här i kammaren och låtsas som ingenting, att det är ni som har det ekonomiska ansvaret och att det är ni som vet hur allting skall vara för människor. Även ni måste inse att den ekonomiska situationen måste förändras.

Anf. 98 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att fru Hemmingsson har fått order från gruppledningen om att förlänga debatten med repliker. Jag önskar ändå att hon kan ha den respekten för riksdagen att hon lyssnar på den debatt som pågår.

Jag berörde inte de allvarliga nedskärningar som har skett inom barnomsorgen, utan jag konstaterade att den spekulation i en minskning av barnomsorgsefterfrågan på 10–15 % som kristdemokraterna gjorde innebär tiotusentals arbetslösa inom barnomsorgen – barnskötare, dagbarnvårdare och förskollärare.

Anf. 99 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra att Ingrid Hemmingsson är självpratande och inte behöver någon uppmuntran. Jag kan gärna fortsätta. Detta är ett mycket angeläget ämne. Det var också en hel del annat som Inger Lundberg sade här.

Inger Lundberg säger: Det finns inget samband mellan vårdnadsbidraget och omsorgen för barnen. Det tycker jag är en av de värsta beskyllningarna hittills här i dag. Vårdnadsbidraget är till för att ge föräldrar och barn möjligheter. Barn är olika, och föräldrar är olika. Det är inte så att barn är sådana att det bara är den kommunala omsorgen som passar dem. Det är detta som Inger Lundberg i sitt anförande utgår ifrån.

Det som här är positivt för barnen och för deras föräldrar är att vårdnadsbidraget kan användas på många olika sätt för att utjämna orättvisor. Jag vill understryka att det faktiskt finns orättvisor för de familjer som väljer en annan typ av barnomsorg än den som kommunen bjuder. Vi har dessa orättvisor i glesbygden.

I Jämtland, som jag själv kommer från, är det väldigt många som ser fram emot detta vårdnadsbidrag som också ger dem andra möjligheter. De kanske vill betala sina släktingar eller grannar, eller gå ihop med andra familjer. De har i dag inte möjlighet att utnyttja den kommunala barnomsorgen, därför att den finns alltför många mil bort.

Anf. 100 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har läst propositionen noggrant. Vårdnadsbidraget riktar sig inte direkt till någon omsorgsform. Det är en extra peng till föräldrarna som inte utgår för kommunal barnomsorg men som kan användas för privat barnomsorg, hembiträden, etc. Det kan också vara en extra slant för föräldrarna att konsumera för. Vårdnadsbidraget riktar sig alltså icke primärt till barnen.

Anf. 101 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Inger Lundberg försökte pådyvla mig att jag hade sagt att vi skulle dra in på barnskötare i kommunerna.

Det jag citerade var en skrivelse från Svenska kommunförbundet till finansutskottet av den 16 maj. Där säger man att man bedömer att det behövs ytterligare 82 000 platser i kommunernas barnomsorg. Det jag sade var att jag trodde att man kanske skulle slippa att tillskapa 22 000 av dessa platser, värda 1,5 miljarder, om man införde vårdnadsbidrag. Det är alltså inte fråga om en minskning av antalet barnskötare i kommunerna. Det är möjligen frågan om att det inte blir fullt så många till som det hade krävts.

Sedan nämnde Inger Lundberg Socialstyrelsens rapport om ökade klyftor i samhället. Om jag inte minns alldeles fel började dessa klyftor att öka efter 1982, dvs. på 80-talet. Det berodde på inflationssamhället. Inflationssamhället ökar klyftorna.

Även om barn inte vistas på daghem eller i förskola kan de ha möjlighet till stöd och hjälp i alla fall. De flesta kommuner har öppen förskola. Under min hemmatid hade jag mycket goda erfarenheter av den öppna förskolan. Den var ett stöd både för mig och för barnen.

Anf. 102 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Harry Staaf och jag har samma uppfattning om vikten av öppna förskolor. Det beklagliga är att de under borgerligt styre i dag faller som kägler i kommunerna.

Det var Chatrine Pålsson från kristdemokraterna som tog upp en senare dagisstart och menade att man kunde finansiera förslaget...

Anf. 103 TREDJE VICE TALMANNEN:

Genmålet gällde Harry Staaf.

Anf. 104 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är bra. Jag skall skärpa mig.

Men om vi får en mycket senare start i barnomsorgen hamnar vi i en situation med många arbetslösa förskollärare och barnskötare, Harry Staaf. Det är möjligt att det är önskvärt utifrån er synpunkt. Det är möjligt att ni inte vill prioritera barnomsorgen så starkt.

Det som oroar mig speciellt är det lilla engagemang ni visar för de barn som har alldeles speciella problem. Harry Staaf säger att det räcker med öppen förskola och att barnen kanske kan gå dit med sina föräldrar. Men det finns ett antal barn i svenska förskolor som har alldeles speciella behov. De kanske inte måste omhändertas utan kan leva tillsammans med sina föräldrar just för att de har den trygghet som förskolan innebär för dem. De barnen har ni helt blundat för. Det problemet är alldeles för svårt i det enkla samhälle som kristdemokraterna tror sig leva i.

Anf. 105 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Det talas här om förenklingar och om ett enkelt samhälle. Jag tycker nog att Inger Lundberg förenklar litet väl kraftigt i den här argumentationen.

Jag tog också upp detta om en senare daghemsstart. Jag talade om att det eventuellt kunde bli aktuellt att lägga daghemsstarten fyra månader senare. Jag ställde det i förhållande till skrivelsen från Kommunförbundet. Att lägga

daghemsstarten fyra månader senare ger ungefär 20 000 platser. Kommunförbundet talar här om ett tillskott på 82 000 platser. Inte heller med det här synsättet handlar det om nedskärningar av barnomsorgspersonal i kommunerna.

Vi har ungefär 400 000 barn på daghem eller i familjedaghem. Om vi skulle få några till som kan gå till öppen förskola därför att föräldrarna bedömer att detta går alldeles utmärkt utifrån barnens synvinkel och utifrån deras egen synvinkel skall vi inte uppmåla någon katastrof för den svenska barnomsorgen. Det är nog tvärtom så, att om man kan ordna den barnomsorg som föräldrarna trivs bäst med mår både föräldrar och barn bättre.

Anf. 106 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tvingas än en gång konstatera att kristdemokraterna vägrar att gå in i diskussionen om de barn som har det jobbigast. Det är inte så underligt. Man har över huvud taget inte tänkt på dem när man har konstruerat propositionen.

På samma sätt är det med de föräldrar som har en bräcklig situation på arbetsmarknaden. Nu förlänger Harry Staaf möjligheten att vara föräldraleddig. Men ni ställde inte upp när vi socialdemokrater ville ha arbetsrättsliga regler som gjorde att unga kvinnor inte skulle sparkas ut från företagen för att det kanske inte alltid var dem som företagen i första hand ville satsa på.

Ni ställer inte upp för de barn som har det allra jobbigast. Jag tror på den öppna förskolan. Jag tror att den är bra för väldigt många barn. Men jag tror inte att den öppna förskolan är ett tillräckligt instrument för de barn som har de största problemen. Där behöver vi hjälpas åt mycket mer. De barnen glömmer ni. Det är de barnen och de föräldrarna som skulle behöva ett masstivt stöd av samhället.

Det är därför det känns så sorgligt att budgetunderskottet nu är så dramatiskt att vi ingenting kan göra till stöd för dem. Det är därför det känns så skakande att ni genomför en reform som säkert är bra för en del, men som i första hand riktar sig till de människor som redan har det hyggligt. Ni genomför den reformen med lånade pengar.

Anf. 107 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Inger Lundberg ägnar sig åt samma slags retorik som ett antal andra socialdemokratiska debattörer har gjort här i dag. Den går ungefär ut på att det skulle ha varit Socialdemokraterna som, med motstånd från alla andra partier, har byggt upp det som är särklassigt bäst för Sverige, nämligen barnomsorgen, barnbidragen, föräldraförsäkringen osv. Jag vet inte om Inger Lundberg är så historielös som hon ger ett intryck av eller om hon bara förskjuter verkligheten. Jag förmodar att det är det senare.

Som jag sade i mitt inledningsanförande för ganska många timmar sedan, var det under den förra borgerliga regeringsperioden som mycket av den familjepolitik som vi har i dag byggdes upp. Vi utökade föräldraförsäkringen från sju månader till tolv månader. Barnomsorgsplatserna ökade mer än vad de hade gjort tidigare osv.

De har talats mycket här i dag om socialdemokratisk familjepolitik. Jag

skulle vilja påstå att den inte innehåller fler ingredienser än vad som kännetecknar en borgerlig familjepolitik, i varje fall en som vi i Centern står bakom. Det som snarare kännetecknar en socialdemokratisk familjepolitik är en bristsjukdom.

Vi har i stor enighet byggt upp konsumtionsstödet och vi har byggt upp föräldraförsäkringen, men det finns en brist när det gäller stödet till barnomsorgen. Det är den vi vill åtgärda genom ett vårdnadsbidrag.

Precis som jag befarade inledningsvis på förmiddagen har man sökt detaljer. Man har hittat en rad förevändningar för att inte rösta på vårdnadsbidraget. Jag har varit med om minst ett tiotal debatter där vi har diskuterat vårdnadsbidraget som princip. Där har det inte funnits minsta vilja eller intresse från Socialdemokraterna att försöka medverka till en form som skulle ge de sämst ställda barnen och de föräldrar som i dag saknar stöd någon chans att få det bättre.

Anf. 108 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! När jag talar om kvinnornas kamp för den familjepolitik vi har i vårt land talar jag inte bara om de socialdemokratiska kvinnornas kamp. Då talar jag om diskussioner som förts av kvinnor i många olika partier och i många olika grupper.

Jag vet, Rosa Östh, hur centerkvinnor i olika fullmäktigeförsamlingar varit förtvivlade över hur tufft det har varit att jobba i deras parti. Till slut har de också kunnat få med sina gubbar på satsningar på barnomsorgen. Jag vet att vi tidigare har varit ense om mycket i familjepolitiken i vårt land. Det är därför som jag säger till Rosa Östh och till många andra borgerliga kvinnor: Varför skall vi genomföra det här systemskiftet? Varför skall vi kasta så mycket av det som är viktigt för barn och kvinnor i vårt land över ända?

Sedan säger Rosa Östh att jag liksom andra socialdemokratiska debattörer ägnar mig åt så mycket detaljer. Jag har inte fått svar av Ingrid Hemmingsson eller Harry Staaf och jag får inte svar av Rosa Östh på frågan varför man inte har fört en gedigen diskussion om de barn som har det jobbigast, de barn som har störst behov av barnomsorg. Det är möjligt att ni ser dem som detaljer eftersom de inte är lika många som de andra barnen. Men vi kvinnor i riksdagen får aldrig någonsin se de mest utsatta barnen som detaljer i en vårdnadsbidragsdebatt, Rosa Östh.

Anf. 109 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Jag är ganska säker på att våra uppfattningar är rätt samstämmiga vad gäller att det är de sämst ställda barnen, de med särskilda behov, som behöver mest stöd. Jag vet inte riktigt vilket socialdemokratiskt förslag som Inger Lundberg möjligen tänker på som alternativ till vårdnadsbidraget. Det har inte heller framkommit från någon av de socialdemokratiska debattörerna här i dag vad man vill göra för att lyfta in de människor och grupper som i dag står utanför samhällets trygghetssystem.

Det är faktiskt inte alls de höglönade männen eller familjer med en lyxhustru hemma, som man brukar säga, som skulle tjäna på ett vårdnadsbidrag, utan det är mycket ofta LO-familjer. Inger Lundberg nämnde själv att det kanske blir så att man börjar skiftarbete och avstå från barnomsorg, men

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vårdnadsbidrag,
barnomsorg m.m.*

faktum är att många LO-familjer redan i dag gör så. Varför skulle det vara mera orättvist om de familjerna fick ett stöd, så att de skulle kunna lätta en smula på sin stressade situation? Jag kan inte heller förstå varför det skulle vara oberättigat att deras barn på detta sätt skulle få en större trygghet.

Jag måste tyvärr konstatera att det kvarstår en ovilja, som jag finner ganska underlig, mot att fullt bygga ut det här stödet och att, som den förutvarande socialministern Karin Söder sade, låta familjepolitiken stå på två ben. Det skulle å ena sidan vara offentlig barnomsorg, å andra sidan stöd till familjerna att själva välja någon annan barnomsorgsform, t.ex. genom egen insats, eller möjlighet för föräldrarna att förkorta sin arbetstid.

Anf. 110 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Den grundläggande förutsättningen för att vi skall kunna förhindra att Sverige blir ett klassamhälle är att vi klarar tillväxten och inte låter det gigantiska budgetunderskottet växa. Det blir de mest utsatta grupperna som riskerar mest med den ekonomiska politik som den borgerliga regeringen för, och det är de mest utsatta grupperna som riskerar mest när man är lättsinnig med reformer. Det gäller grupper i samhället som i och för sig har det jobbigt men som ändå lever under hyggliga omständigheter.

Skälet till att jag har velat uppmärksamma de mest utsatta barnens situation är att hela vårdnadsbidraget har konstruerats så, att tröskeln till barnomsorgen blir mycket hög för den som har låga inkomster och är hårt utsatt på olika sätt. Det är inte så lätt för den mamma som har sjukbidrag med 70 % ersättning och som känner att hon måste satsa hela vårdnadsbidraget på barnomsorg för sitt barn, eftersom det är så viktigt för barnens skull.

I det underlag som föregick propositionen uppmärksammades barn med särskilda behov och de arbetslösas problematik, men regeringen klarade inte att göra någonting för dessa grupper, eftersom förslaget i grunden är felkonstruerat. Det drabbar dem som har de största behoven mest. Det är också styrande på en del sätt. Är det, Rosa Östh, ur barnens synpunkt lyckligt att vi inför ett system som styr mot skiftarbete och mot ökad turbulens för barnen? Skall vi inte vara rädda om en familjepolitik som har satt barnen i centrum?

Det som ni gör är att införa ett antidagisbidrag. Ni inför inte någonting som sätter barnen i centrum. Ni inför ett bidrag som skapar höga trösklar till barnomsorg som vi kvinnor åtminstone tidigare var mycket ense om hade mycket stor betydelse för våra barn.

Anf. 111 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Inger Lundberg talade om det mest dramatiska som hänt inom barnomsorgen. Det mest dramatiska som hänt under den borgerliga regeringstiden inom barnomsorgen torde vara att de under den socialdemokratiska regeringens tid massiva köerna nästan har försvunnit. Att man under dessa ekonomiskt bekymmersamma år kunnat praktiskt taget bygga bort köerna tycker jag är en prestation som vittnar om att regeringen har omtanke om barnstugorna och barnomsorgen. Den prestationen har varit och kommer att vara till glädje för både barn och föräldrar.

Jag skulle vilja ställa en fråga om den socialdemokratiska utbyggnaden av

föräldraförsäkringen. Jag har tidigare inte fått svar på den, och nu börjar sista chansen till ett svar närma sig. På vilket sätt riktar sig den socialdemokratiska utbyggnaden av föräldraförsäkringen till de mammor som får barn innan de hunnit ut i arbetslivet? Det är en inte så väldigt ovanlig situation, och det finns många skäl till att så är fallet. Studier torde vara det vanligaste, men det kan också vara så att man bor på ett ställe där arbetstillfällena är begränsade.

Det är lätt för oss som verkar i Stockholm att få ett 08-perspektiv på tillvaron, men Sverige består också av glesbygd, där utbudet av arbetstillfällen är minimalt. Min fråga till Inger Lundberg är alltså: Hur riktar sig föräldraförsäkringen till barnen till dessa mammor? Jag tycker att detta är en av de stora frågorna. Hur löser socialdemokraterna den?

Anf. 112 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Runt omkring i landet får vi nu rapporter om att daghem läggs ned, och det sker på grund av bristande efterfrågan i många kommuner. Vad är anledningen till detta? Jo, under de borgerliga åren har 437 000 jobb försvunnit. Nästan var tionde förälder går arbetslös, och vi har fått ett dramatiskt systemskifte i hela vårt land. Det finns en mycket stor grupp som inte längre har möjlighet att efterfråga barnomsorg. Samtidigt skärps reglerna. I många kommuner har arbetslösa inte längre möjlighet att utnyttja barnomsorgen. Det är det sorgliga huvudskälet, Inger René, till att det inte är köer till barnomsorgen i särskilt många kommuner.

Jag skulle gärna ta upp en diskussion med Inger René om utformningen av en socialdemokratisk modell för föräldraförsäkringen, men jag tycker inte att det är hederligt mot lyssnarna att göra det i dag. Vi socialdemokrater inser att det icke finns ekonomiskt utrymme i vårt land för andra reformer än de som skapar nya jobb eller tillväxt. Vi vill bygga ut barnomsorgen, men vi ser att det icke är ekonomiskt möjligt att göra det. Det är skam och fläck på den här kammaren att ni driver igenom icke finansierade reformer i ett läge där samtliga här borde ha som huvudsyfte att klara sysselsättning, tillväxt och minskning av budgetunderskottet.

Anf. 113 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Vi vet alla varifrån det dramatiska systemskifte som Inger Lundberg talade om emanerar. Diskussionen därom fördes vid halv 10-tiden i morse, och jag tänker inte dra upp den igen. Men jag vill minnas att de förslag som kommit från socialdemokraterna i familjepolitiken alltid, även när Sverige varit i en lyckligare ekonomisk situation än i dag, har handlat om en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Socialdemokraterna har aldrig lagt fram ett förslag där man tar hänsyn till dem som inte haft ett förvärvsarbete innan de fått barn, och man har tydligen inte tänkt göra det framöver heller.

Inger Lundberg sade vidare att vårdnadsbidraget icke riktar sig primärt till barn. Jag tycker att det är uttryck för en ytterligt förnedrande syn på föräldrarna. Jag tror att föräldrarna vill sina barn mera väl – ”välare”, som någon sade tidigare här i kammaren – än vad kommun och stat kan vilja. Jag tror att föräldrarna har ett engagemang och ett kunnande när det gäller det

omsorgsbehov som just deras barn har. Det kan vi inte tillgodose här, och det kan man inte heller göra i kommunalhusen.

Vårdnadsbidraget skapar en öppning för den typ av lösningar som passar det enskilda barnet bäst.

I dag finns det en eller ett fåtal lösningar när det gäller barnens omsorgsbehov. Vi kommer att få se en mängd olika lösningar som är till gagn för det enskilda barnet – inte minst för de barn som har det jobbigast, som Inger Lundberg uttrycker det.

Anf. 114 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Nu kanske det är dags att de borgerliga debattörerna bestämmer sig. För en liten stund sedan fick vi höra Rosa Östh berömma sig över utbyggnaden av föräldraförsäkringen och säga att vi hade varit väldigt eniga om den. Sedan går Inger René upp i debatten och tar avstånd från och kritiserar den föräldraförsäkring vi har väldigt starkt. Var står ni?

Ni har talat för ett vårdnadsbidrag som ni nu inför med pengar ni inte har, Inger René. Det är det jag har kritiserat så starkt. Det finns mycket allvarliga invändningar mot det. Det gäller särskilt risken för att de barn som har det jobbigast kommer i kläm i systemet och den mycket allvarliga risken för att det svenska kvinnor uppnått av en stark ställning på arbetsmarknaden åtminstone till dels kan gå förlorat.

Därtill kommer det ni aldrig kan få skattebetalarnas förlåtelse för: ni inför en kostnadskrävande reform i ett läge när ni inte har en krona att finansiera reformen med och där den viktigaste uppgiften för riksdagen borde vara att minska budgetunderskottet, komma till rätta med statsskulden, minska arbetslösheten och få fart på tillväxten. Åt det gör ni ingenting.

Anf. 115 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag skall försöka att svara på en del frågor, Inger Lundberg. Jag skall inte svara på den aggression som Inger Lundberg visade mot oss som parti när det gäller barnomsorg.

Jag vågar säga att de barn som verkligen behöver en dagisplats har förtur i alla kommuner. Barn till ensamstående har likaså förtur i, vågar jag säga, nästan alla kommuner. Jag hoppas att Inger Lundberg också tror på att det är vår ambition att de som bäst behöver plats fortsättningsvis skall få det.

Inger Lundberg har försökt tala om ekonomi både inledningsvis och i replik. Det hade varit klädsamt om man hade besinnat den socialdemokratiska ekonomiska politiken tidigare. Det är bra att Inger Lundberg tar ansvar för den nu, men svenska folket vet hur det fungerar när socialdemokraterna driver ekonomisk politik.

Inger Lundberg talar om jobben, tillväxten och rättvisan. Vad är det för rättvisa i att ett barn som vistas på dagis får 70 000 av samhällets subventioner varje år, men att ett barn inte är värt 48 000 – dessutom skattepliktigt – om man väljer ett annat alternativ? Var är rättvisan i socialdemokraternas politik?

Jag förstår inte heller att inte Inger Lundberg har insett att det är behoven som måste styra vår organisation av barnomsorg och inte tvärtom. Inger

Lundberg vill prognosticera vilket antal som skall vara på dagis osv., men det måste vara behoven som styr.

Jag blir faktiskt nästan glad ibland när jag hör argumentet att vårdnadsbidraget är för litet. Det tycker vi också. Jag hörde en liknelse för en tid sedan som jag gärna upprepar: Det kommer en genomhungerig människa hem till mig och säger att han inte har fått någon mat på hela dagen. Han frågar om jag har något. Jag säger: Nej, jag har bara en smörgås, så det är nog ingen idé att du får den.

Precis lika utopiskt är det när man talar om att det gäller för litet pengar.

Påståendet att vi skulle ha maximal valfrihet i barnomsorgen i dag är lögn. Jag är säker på att alla föräldrar vill det bästa för sina barn. Men låt oss hjälpas åt så att de får välja det de tycker är bäst för sina barn, Inger Lundberg!

Inger Lundberg tror att det spännande livet finns på dagis, och hon säger att vi kristdemokrater vill ta ifrån barnen det. Det vill vi inte, men det finns fler spännande ställen att vara på än på dagis för barn i Sverige.

Anf. 116 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Självfallet har barn med särskilda behov förtur i barnomsorgen, och de har också den rätten enligt socialtjänstlagen. Det jag berörde var den tröskel som byggs genom det nya vårdnadsbidraget.

Jag kan också konstatera att räntan på statsskulden faktiskt ökat mycket dramatiskt under de borgerliga åren – så mycket att det motsvarar nästan hela kostnaden för den samlade föräldraförsäkringen.

Herr talman! Nu börjar det kanske bli dags för kammaren att gå till beslut.

Anf. 117 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Man kan kanske i någon mån jämföra statsskulden med en båt. Det tar ett tag innan svallvågorna kommer. Nu får vi bära bekymren, och det tycker jag att vi kan ta ett gemensamt ansvar för.

Jag vill också när det gäller kommunens prioriteringar nämna att riksdagen nu skickar ut en påse pengar till kommunerna. Den här regeringen har faktiskt ett förtroende för de lokala politikerna. När man studerar Kommunförbundets skrifter om hur man prioriterar i respektive kommun kan man se att det inte spelar någon roll vilken majoritet det finns i kommunen. Det är ingen direkt skillnad. Det tycker jag också att det vore klädsamt att tala om.

Anf. 118 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag har förstått av debatten tidigare i dag att sådana som jag inte borde gå upp i talarstolen och säga någonting. Risker är uppenbar att man antingen blir beskyldd för att vara en uppblåst pösmunk eller för att vara för gammal för att ha kontakt med verkligheten.

Nu är det så, mina vänner, att jag var med i diskussionen om vårdnadsbidraget långt innan jag blev varken uppblåst eller pösig. Jag var inte munk heller för den delen, för det var under den tid jag hade fyra småbarn som jag började engagera mig i frågan. Så länge har denna diskussion och denna debatt pågått. Det är verkligen dags att komma till ett slut i denna fråga och att besluta om ett vårdnadsbidrag.

Vårdnadsbidraget är det bästa exemplet på det systemskifte och den valfri-

hetsrevolution som regeringen har sagt sig vilja åstadkomma. Vi har förut i dag hört att vårdnadsbidraget ökar valfriheten för barnfamiljerna. Det skapar också större rättvisa för de barnfamiljer som inte får någon del av de stora resurser som i dag satsas på barnomsorgen.

För Ny demokrati borde det närmast vara en självklarhet att stödja förslaget. Det är säkert många som liksom jag har frågat sig varför man inte gör det. Skall man säga nej till det som ändå är i rätt riktning och som ligger i linje med den egna uppfattningen och det egna partiprogrammet därför att man inte fullt ut får som man vill?

Jag har inte kunnat komma fram till något annat på denna punkt än att våren går i Bert-Karlsson-doktrinen tecken. Det gäller att synas och höras så mycket som möjligt även om det sker genom att man går emot sina egna grunduppfattningar och sin egen politik.

Huvudinvändningen från Ny demokratis sida när det gäller detta förslag till vårdnadsbidrag är att det inte fullt ut är finansierat inom ramen för familjepolitiken. Även från socialdemokraternas sida har det kommit sådana synpunkter. Det låter på vissa socialdemokrater som om det vore ett huvudproblem och som att de skulle kunna tänka sig att acceptera ett vårdnadsbidrag om det bara vore finansierat inom ramen för familjepolitiken.

Det måste vara en del som har gått förlorat i den debatt som har förts under det senaste året, i varje fall i minnet på vissa. Jag tänkte därför att jag skulle påminna om att detta vårdnadsbidragsförslag till punkt och pricka är finansierat inom ramen för familjepolitiken – detta alldeles oaktat om man räknar dynamiska effekter eller inte.

Bruttokostnaden för vårdnadsbidraget är ju 3,7 miljarder kronor. Av detta finansieras 0,9 miljarder kronor genom ökade skatteintäkter som kommer tillbaka från vårdnadsbidraget. 0,5 miljarder kronor finansieras genom att garantidagarna har tagits bort ur föräldraförsäkringen. 0,9 miljarder kronor sparar regeringen genom att sänka kompensationen inom föräldraförsäkringen från 90 till 80 %. Flerbarnstillägget minskas i budgeten med ungefär 55 miljoner kronor.

Man sparar pengar genom att inte skriva upp bidragen till kommunerna. Av den del av bidragen till kommunerna som inte skrivs upp skulle ungefär 350 miljoner kronor ha gått till barnomsorgen, pengar som kommunerna nu måste spara in på sin barnomsorg.

Bidragsförskottet har diskuterats här ibland, och det finns en del som har starka invändningar mot att den diskussionen tas upp. Jag vill gärna påminna kammaren om att socialutskottet helt nyligen har beslutat, i stor enighet, att mot regeringens förslag minska bidragsförskottsanslaget med 165 miljoner kronor. Det har gjorts på initiativ av bl.a. Ny demokrati. En motion från Ny demokrati har tagits upp av socialutskottet, och den besparingen är gjord.

Med den av mig här gjorda beräkningen är vi uppe i närmare 3 miljarder av de 3,7 miljarder kronorna. Detta är besparingar som regeringen har gjort under den senaste tiden inom den familjepolitik vi har.

Därutöver har vi tidigare ändrat regler när det gäller vård av sjukt barn kontra föräldraförsäkringen, vilket sparar 0,4 miljarder kronor. Och alla minns väl, antar jag, den uteblivna höjningen av barnbidraget i början av mandatperioden. Den är värderad till 0,8 miljarder kronor.

Det är helt och hållet fel att påstå att förslaget till vårdnadsbidrag inte är finansierat inom ramen för familjepolitiken. Varenda krona är finansierad inom familjepolitikens ram. Det kan inte vara rimligt att påstå att utebliven finansiering skulle vara skälet till att Ny demokrati säger nej till en reform som man själv har skrivit in i sitt handlingsprogram som en viktig systemförändring. Detta är mycket märkligt och mycket svårbegripligt.

Att socialdemokrater och vänsterpartister resonerar som de gör är vi inte alls överraskade över, men litet överraskad är jag ändå över att de kan ta finansieringsfrågan som en invändning. Med tanke på alla de förslag som Socialdemokraterna har lagt fram under den här mandatperioden, förslag som skulle kosta miljardtals kronor och som inte är finansierade utan skulle öka budgetunderskottet, är det närmast oförsämligt att komma och prata om ekonomiska motiv för att säga nej till vad som ytterst ändå är en rättvisereform.

Anf. 119 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman, riksdagsledamöter! Politik är konsten att hindra människor från att lägga sig i vad som angår dem, sade den franske författaren Paul Valéry för snart hundra år sedan. Oscar Wilde lär ha sagt: Man lär av historien att man inget lär av historien.

Varför är det på detta vis då? Det tycker jag att dagens debatt har fullt tydligt deklarerat. Från kl. 9 till nu, när klockan snart är 16, har vi debatterat någonting som inte skulle behöva debatteras, om vi hade tagit hänsyn till de urgamla traditioner som vi har i vårt land att sätta familjen som nummer ett.

Jag kan gå till min egen situation. Jag är född 1947. 1957 dog min far och efterlämnade min mor plus fyra barn. Då var – hör och häpna! – barnbidraget 290 kronor per år, ungefär 5 000 kronor per år i dagens penningvärde. I dag är barnbidraget 9 000 kronor per år.

Nåväl, jag återgår till 1957. Varför klarade vi oss? Hur kan det komma sig att jag står här, jag som blev utan far och som hade en mor som klarade vår familj helt ensam? Jo, det skall jag tala om för er. Det gjorde vi, för på den tiden lade sig inte politiker i, speciellt inte Sveriges riksdag, hur vi skötte vår familj. Det fick vi göra alldeles själva.

Att denna debatt är som den är, beror på att Sveriges riksdag totalt har misslyckats med sin uppgift. Uppgiften var att föra medborgarnas tankar framåt. Men det har man inte gjort, utan vi svenska medborgare skall enbart betala skatt och hålla käft – förlåt, herr talman! Sedan skall vi som sitter i Sveriges riksdag fördela skattepengarna.

Och de underbara socialdemokraterna! Det är helt fantastiskt att höra dessa människor som står här och talar om sin egen förträfflighet. De har grundlurats oss vanliga arbetare – jag är faktiskt en vanlig arbetare – hela 60-talet och 70-talet med det förträffliga skattesystemet som gjorde att man tog från de fattiga och gav till de rika.

Det finns mycket man kan säga här. Alla har hört talas om Lindbeck-kommissionen. Och vad säger den? Jo, den talar om välfärdsstatens kris. Välfärdsstatens kris är, menar kommissionen, en effektivitets- och förtroendekris. Se bl.a. på de frikostiga förmånssystem som vi hade, t.ex. föräldrapenningen, hur man planerade sina barn! Jag själv har tre barn. Vi planerade inte dem, utan de kom precis som de ville. Och min fru stannade hemma.

Hon hade ingen planering för att skapa en hög inkomst och sedan suga ut vad andra människor har skapat.

Det är ganska bedrövligt att behöva stå här och förklara. Vad är orsaken? Jo, orsaken är att vi har fört en felaktig penningpolitik de senaste 30 åren. Det är klart och tydligt när vi behöver låna 1 miljard kronor per dygn. Dessutom skall vi då ha ett ofinansierat vårdnadsbidrag. Var någonstans skall vi ta pengarna? 1 miljard per dygn lånar vi, och dessutom skall vi skapa ytterligare ett förmånssystem! Det håller inte.

Vad har vi nydemokrater sagt då? Jo, om nu borgarna tänker till litet grand, så återremitterar de ärendet till utskottet, och sedan kommer vi överens, för vi gillar inte Socialdemokraterna. Vi tycker att Socialdemokraterna har fört Sverige precis rakt ner i botten.

Om nu inte borgarna återremitterar ärendet, blir vi tvungna att rösta på Socialdemokraternas förslag. Det är hur enkelt som helst, för sådant är det parlamentariska systemet. Nu har Alf Svensson och hans kolleger att övertyga de andra om att återremittera till utskottet, och sedan löser vi det här.

Vi kanske t.o.m. kan komma till en sådan lösning att miljonärerna inte får barnbidrag, vilket vi tycker att de inte borde ha. Men Socialdemokraterna tycker att miljonärerna skall få det, för det är så krångligt att göra om system med bidrag hit och dit. Men det är jättelätt – ta bostadsbidrag och det ena med det tredje! Det går, om man bara vill, men man vill inte.

Varje riksdagsledamot borde ha en analytisk förmåga, men vad som fattas är en syntetisk förmåga. Ni skrattar ni, men skratta på så får ni se vad som händer! Det är bara att konstatera att vi har hållit på i snart sju timmar och diskuterat saker som inte vi har med att göra, för det är faktiskt varje familjs enskilda problem att ta hand om sina angelägenheter.

Men då måste det skapas förutsättningar, och det sker genom en rejäl skattesänkning. Så enkelt är det med det. Men då eliminerar vi i Sveriges riksdag vår roll, för då får alla de stackars svenskarna börja tänka själva, vilket de inte får göra nu, för vi har liksom tagit bort deras ansvar.

Nu tänker visst talmannen klubba av mig igen, för jag håller aldrig tiden. Skall vi vänta och se vad som händer? Jo, så är det. Tack skall ni ha!

Anf. 120 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I egenskap av vice ordförande i socialutskottet och företrädare för de fyra regeringspartierna vill jag meddela att vi ansluter oss till det framställda återremissyrkandet. Efter kontakt tidigare under dagen med samtliga gruppledare för de fyra regeringspartierna har vi anledning att räkna med att samtliga ledamöter i dessa nämnda partier kommer att stödja det yrkande som har framställts av Stefan Kihlberg.

Jag yrkar alltså bifall till återremissyrkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

SoU25 Vårnadsbidrag

Återförvisningsyrkande (nyd)

Votering:

178 för bifall

144 för avslag

27 frånvarande

Kammaren biföll yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

Återförvisningsyrkandet hade alltså bifallits med erforderligt antal röster, dvs. minst en tredjedel av de röstande.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 76 m, 23 fp, 29 c, 25 kds, 23 nyd, 2-

För avslag: 125 s, 5 fp, 12 v, 2-

Frånvarande: 13 s, 4 m, 5 fp, 2 c, 1 kds, 2 v

SoU29 Barnomsorg m.m.

Mom. 1 (utvecklingen inom barnomsorgen m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

131 för res. 1

13 för men.

178 avstod

27 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

181 för utskottet

139 för res. 1

29 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 76 m, 28 fp, 28 c, 25 kds, 22 nyd, 2-

För res. 1: 125 s, 12 v, 2-

Frånvarande: 13 s, 4 m, 5 fp, 3 c, 1 kds, 1 nyd, 2 v

Mom. 2 (barnomsorgsplaner)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

306 för utskottet

13 för men.

1 avstod

29 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Amalgam m.m.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 76 m, 28 fp, 29 c, 25 kds, 23 nyd, 4 -

För men.: 1 s, 12 v

Avstod: 1 s

Frånvarande: 15 s, 4 m, 5 fp, 2 c, 1 kds, 2 v

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att socialutskottets betänkanden SoU21 och SoU31 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

3 § Amalgam m.m.

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1993/94:SoU21 Amalgam m.m. (prop. 1993/94:163).

Anf. 121 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Efter de här större och kanske litet mer entusiasmerande frågorna skall vi nu gå över till några mer vardagsnära och kanske litet mer detaljerade men väl så viktiga frågor. Den första handlar om amalgam.

Som ni säkert känner till beslutade riksdagen för ett tag sedan med anledning av en regeringsproposition att påbörja avvecklingen av amalgam. Där fanns vissa oenigheter, men det har ändå påbörjats en process.

Jag skulle först och främst vilja uttrycka en viss glädje över att utskottet har blivit enigt på några punkter även i detta betänkande. Främst handlar det om att vi efter ett par socialdemokratiska, en centerpartistisk och en vänsterpartistisk motion har lyckats enas om ett tillkännagivande vad gäller ett biverkningsregister för dentala material.

Detta har varit en fråga som under flera år tilldragit sig riksdagens uppmärksamhet och föranlett debatt och många motioner. Några skarpa beslut har det emellertid inte blivit, och nu tar vi steget fullt ut och beställer ett sådant register. Det är önskvärt av flera skäl. Det är önskvärt för att tandläkare skall få bättre kunskap om risker med produkter, och det är önskvärt för att patienternas ställning skall stärkas och för att underlätta för patienterna, som ofta har svårt att tillgodogöra sig de kunskaper som professionen har kring olika material.

Rakt igenom präglas utskottet dock inte av enighet. När det gäller forskning om skadeverkningar av amalgam utanför munhålan uppstod en viss oenighet. För flertalet människor ter det sig ganska logiskt att man inte kan stoppa in kvicksilver i kroppen helt utan bieffekter hos några av alla dem som utsätts för det. Kvicksilver påverkar många av kroppens mekanismer,

och ofta är det ganska svårt att peka på någon särskild orsak till sjukdomsbilden. Det krävs, herr talman, ökade kunskaper om kvicksilvrets eventuella skadeeffekter.

Ökad kunskap kräver ökad forskning om sjukdomsbilden. Även sjukdomar utan lättlokaliserade orsaker har rätt till ett erkännande och rätt till en seriös behandling och undersökning. Ökad kunskap kräver ökad forskning om möjligheterna att mäta halter av kvicksilver i kroppens olika organ. Först då kan prognoserna bli tillförlitliga. Viss forskning bedrivs redan i dag, bl.a. vid Metallbiologiskt centrum i Uppsala. Fortfarande finns dock många frågor som behöver besvaras, och därför måste riksdagen nu sända ut tydliga signaler om att forskningen kring kvicksilvret och amalgamet måste fortsätta och intensifieras. Vi ställer krav på regeringen om ökade forskningsinsatser. Tyvärr har vi inte lyckats enas om ett tillkännagivande i utskottet. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation om forskning kring amalgam som har avgivits av Bo Holmberg m.fl.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Amalgam m.m.

Anf. 122 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill först med glädje konstatera att det är äntligen i år som vi i Vänsterpartiet har kunnat få gehör i socialutskottet för de krav som vi har ställt i flera år på biverkningsregister och produktregister inom tandvården. Vi menar att det är mycket angelägna krav och att det därför är mycket bra att de har tillgodosetts.

Jag vill instämma i det som Martin Nilsson sade om reservationen från socialdemokraterna om forskningen. Jag har svårt att förstå varför de borgerliga partierna, som varit överens med oss om betydelsen av biverkningsregister och produktregister, stannar där. Ni är också väl medvetna om behovet av ytterligare forskning på det här området och borde därför ha tillstyrkt kravet om forskningen.

Utom reservationen från socialdemokraterna vill jag yrka bifall till meningsyttringen från Vänsterpartiet. Vi har där också tagit upp frågan om klassning av dentala material som läkemedel. Jag vill uttrycka en besvikelse över att vi inte heller på den punkten har kunnat åstadkomma enighet i utskottet, eftersom tandlagningsmaterialen, precis som läkemedel som tillförs kroppen, bevisligen har stor effekt på kroppen. I den läkemedelslag som kom 1992 har man inte undantagit dentala material. Det finns alltså möjligheter att klassa dentala material som läkemedel, och jag menar att det vore angeläget att göra det.

Man kan fråga sig vad som är anledningen till att det inte har blivit så. En fråga som jag ställer mig är: Beror det på att det är för stora kostnader för företagen som tillverkar materialen att få materialen godkända som läkemedel? Är det det som ligger bakom? Eller är det någonting annat?

Jag skall inte uppta tiden med ytterligare argumentation i ärendet utan bara hänvisa till att det finns flera forskare som har lyft fram det här området. Jag vill bl.a. hänvisa till Sten-Olof Grönkvist i Uppsala – han är en framstående forskare på det här området, och han har rik tillgång till material som kan styrka behovet av en klassning av dentala material som läkemedel.

Om vår meningsyttring inte blir bifallen i dag hoppas jag att vi från olika

partier skall kunna gå vidare på det här området framöver och att det blir nästa steg när det gäller amalgamfrågorna.

Anf. 123 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Det har ju varit en lång dag, men det här är ändå en mycket viktig fråga. Den har tillhört de kära debattämnen i riksdagen och kan ändå vara väl värd en mässa.

I betänkande nr 21 från socialutskottet har vi haft att ta ställning till amalgam. Det finns tre motionsyrkanden från allmänna motionstiden och ett yrkande med anledning av propositionen om den fortsatta kretsloppsanpassningen. I och med det betänkande som nu föreligger står vi vid vägs ände, och det här debattämnet är nära sitt slut. Det beslut som skall fattas kommer att avföra amalgam från diskussionsområdet.

Det har varit en mångårig och affekterad debatt om amalgamets eventuella skadeverkningar. Det har självfallet medfört att många människor har känt oro och osäkerhet inför amalgam. De undrar vad som är sanning. Vem kan tala om det? Beskeden är olika. Vad är det som gäller?

Trots ett omfattande forskningsarbete saknas det säkra belägg för att amalgam ligger bakom många av de påstådda generella hälsoeffekterna. Dessa påståenden orsakar dock oro. Bara blotta misstanken och existensen av oron hos så många människor är skäl nog för att avveckla amalgamet.

Utskottet ställer sig därför bakom regeringens förslag om att ta upp överläggningar med tandvårdshuvudmännen för att få till stånd en avveckling av amalgam för barn den 1 juli 1995 och för vuxna år 1997.

Herr talman! Amalgam har sedan mitten av 1800-talet varit det i särklass vanligaste tandfyllningsmedlet. Man beräknar t.ex. att det i hela världen gjordes 10 miljoner amalgamfyllningar per dag under perioden 1955–1980. Det är ofattbara tal, och antalet fyllningar totalt måste snarare räknas i miljarder än i miljoner.

En omställning till en mer amalgamfri vård har länge pågått. Amalgamets betydelse har minskat. Det beror dels på en allmänt bättre tandhälsa, dels på att det har utvecklats andra fyllnadsmaterial med acceptabla egenskaper som i allt högre grad har kunnat ersätta amalgam.

När en generell avveckling nu genomförs är det mycket viktigt att fortbildningen för tandläkare – liksom grundutbildningen – anpassas till det nya läget med en fördjupning av kunskaperna om dentala biomaterial och fyllnadstekniker. Detta poängterar utskottet.

Diskussioner med de odontologiska fakulteterna kommer också att upptas och planeras av regeringen. Naturligtvis måste forskningen om amalgam och dess påverkan på människors hälsa fortsätta. Det står också klart i utskottets betänkande. Under en mycket lång tid framöver kommer ju människor fortfarande att vara amalgambärare. En så djup kunskap som möjligt om materialet och dess verkningar är dessutom nödvändig, liksom om tungmetallers effekter på människan i övrigt. Det är uppenbart. Jag menar att s-reservationen och vänsterns meningsyttring i detta avseende slår in öppna dörrar. Forskning kommer att pågå.

Det vore också bra om representanterna var försiktiga med orden. Kviksilver är en *del* av amalgam. Kviksilver är inte amalgam. Det finns en ke-

misk förening, en legering med kristallbindningar. Kvicksilver har alltså inte samma effekter som amalgam. Det kvicksilver som frigörs har kvicksilvereffekter, men i stort sett har amalgam helt andra effekter. Att säga att man sätter in 50 % kvicksilver i munnen är ungefär lika klagande som att säga att natriumklorid till 50 % består av den dödade gasen klor, känd som stridsgas. Koksalt har ju inte klorgasens effekter. Det är faktiskt en nödvändig beståndsdel i vår föda. Man bör alltså veta någorlunda vad man pratar om.

Det är väsentligt att amalgamavvecklingen noga följs upp. Därför skall Kemikalieinspektionen och Socialstyrelsen följa avvecklingen och se vad det blir för konsekvenser av den. De skall lämna en rapport redan den 1 juli 1996.

Självfallet kan det finnas väl så stora risker med nya material som med det beprövade material som vi nu lämnar. Därför är det väsentligt att lagen om medicintekniska produkter från den 1 juli 1993 gäller för dentala material och att Socialstyrelsen i samklang med EU-direktiven senast den 1 januari 1995 utfärdar detaljerade föreskrifter som i allmänhet kommer att betyda att det blir krav på certifiering av de produkter som sätts in i munnen.

Socialstyrelsen kommer också att lägga upp en databas över olyckor och tillbud med dentalmaterial. Produktkontroll och registrering av produkter borde därmed vara avklarat. Utskottet har flera gånger under årens lopp framhållit att det har varit otillfredsställande att ett register över noterade biverkningar av dentala material inte har funnits. Det har varit otillfredsställande både ur patientsäkerhetssynpunkt och ur forskningssynpunkt.

1992 pågick en försöksverksamhet för att se omfattningen av biverkningarna. 209 000 människor i Malmöhus, Örebro och Västerbottens läns landsting deltog. 0,2 % av dessa 209 000 patienter registrerade biverkningar. Det är ett fantastiskt lågt tal, men detta innebär inte att ett biverkningsregister inte är nödvändigt. Det är synnerligen viktigt.

Herr talman! Utskottet anser att i samband med de föreskrifter om dentala produkter som nu utarbetas skall ett biverkningsregister upprättas och man skall ge regeringen ett tillkännagivande.

I samband med detta vill jag beröra att Vänstern i sin meningsyttring, som uppföljning till motion So478, vill klassa dentala material som läkemedel. I princip kan man säga att läkemedel tillförs kroppen för att förebygga, påverka, lindra och i bästa fall bota sjukdom. När något däremot erätts, byts ut, kompenserar en förlust, ändrar eller ersätter anatomin med ett konstlat material – det må vara en höft, en hand, ett blodkärl, en tuggyta eller en tand – är det en medicin-teknisk produkt och inte ett läkemedel. En höftprotes är definitionsmässigt inte ett läkemedel, och det är inte heller ersättningen för en skadad tuggyta. Det är då fråga om ett ersättningsmaterial, en medicin-teknisk produkt, som regleras i därför avsedd lag. Jag kan inte se att det skulle tillföra vården eller patienterna något om vi luckrar upp definitionen av vad som är vad. Möjligheterna till kontroll och registrering av biverkningar är precis lika stora med den lagstiftning som nu kommer att gälla.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationen och meningsyttringen.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Amalgam m.m.

Anf. 124 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av den senaste talarens anförande. Jag tycker att det är viktigt att vi kommer ihåg att amalgam bara är ett av alla de material som alltför okontrollerat sätts in i våra munnar. Nu har verkligheten hunnit i fatt motståndarna och Socialstyrelsen. I nästan alla landsting har man nu lagt upp planer på att avveckla framför allt amalgam. De människor som har blivit utsatta har insett allvaret och själva betalat utbyte av amalgam. Verkligheten har hunnit i fatt Socialstyrelsen.

Det gäller dock inte bara amalgam. Det gäller rotfyllnadsmaterial och tandersättningsmaterial såsom plast, guld och silver. Det är bedrägligt att man ställer krav på att t.ex. bokhyllan Billy inte får släppa ut formaldehyd mer än i viss begränsad omfattning samtidigt som man inte har någon kontroll på hur mycket formaldehyd en dåligt utarbetad plastinläggning ger.

Det är oerhört viktigt att man upprättar biverknings- och produktregister. Det är mycket glädjande att man äntligen har kommit fram till det. Varför är det så oerhört viktigt att man ser till att material som sätts in i vår mun klassas som läkemedel? Jo, jag tror inte att det blir någon ordning förrän dessa material klassas som läkemedel. Låt mig bara ta ett konkret exempel.

År 1974 förbjöds rotfyllnadsmaterialet N2. Man var mycket glad i att använda det då, eftersom det var supereffektivt. Det dödade så oerhört effektivt att det inte var ovanligt att patienterna blev förlamade i den sidan av ansiktet där materialet hade använts. Trots att det är många år sedan materialet förbjöds används det fortfarande illegalt. Det importeras i stora mängder, och tandläkare använder det illegalt.

Jag har bevis på att kontrollen av de innehållsförteckningar som finns för tandersättningsmaterial och rotfyllnadsmaterial är så dålig att det händer att innehållet inte stämmer med deklarationen.

Jag är övertygad om att vi inte kommer att få ordning fullt ut på det här området förrän vi klassar material som används i munnen – på samma sätt som sådant som sätts in i andra delar av kroppen – som läkemedel. Jag hoppas att socialutskottet nästa gång kan bli överens i denna viktiga fråga.

I detta anförande instämde Liisa Rulander (kds).

Anf. 125 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Det är inte så att material som sätts in i andra delar av kroppen klassas som läkemedel. Som jag sade så klassas inte en höftprotes som läkemedel. Det är fråga om en ersättning av en anatomisk defekt, en skada. Det är en medicin-teknisk produkt. Det kommer detaljerade regler. Vi har en lag från år 1992 på detta område.

I den nya lagen finns väl uppräknat vilka krav man kan ställa på produkterna. Om någon inte anger det, så tror jag inte att man undviker problemet genom att säga att det är ett läkemedel. Om man är skurkaktig kan man lika gärna försöka bluffa då. Det är helt klart. Det gäller att se till här, liksom på andra områden, att lagen efterlevs.

Det är faktiskt litet annorlunda när det gäller rotfyllnadsmaterialet N2. Det har nämligen läkemedelseffekt. Det är ett ämne med läkemedelseffekt som bl.a. innehåller antibiotika.

Nu talar vi i stället om att man ersätter en sliten tuggyta eller en bit som är borta. Definitionsmässigt sätter man in en medicin-teknisk produkt.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 126 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Även om N2 har förbjudits som rotfyllnadsmaterial använder man sig fortfarande av rotfyllnadsmaterial som ger besvärliga biverkningar och som vi kan bli sjuka av. Att så är fallet har höga vederbörande inom Socialstyrelsen, ett antal läkare och framför allt tandläkare svårt att acceptera.

Låt mig avslutningsvis konstatera att man ofta säger att man arbetar efter vetenskap och beprövad erfarenhet. Men man glömmer fortsättningen av den etiska regeln. Det står inte bara att man skall följa vetenskap och beprövad erfarenhet, det står också att man ständigt skall söka vidga sina kunskaper.

Anf. 127 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon som förnekar att material som ligger i kontakt med levande vävnad kan orsaka biverkningar och skador. Det finns inget medel som tillförs kroppen och som har effekt som inte också kan ha en bieffekt. Därför skall man ha ett biverkningsregister och ett produktregister. Då kan man så snabbt som möjligt få fram vilka biverkningarna är.

Frågan är om biverkningarna är av betydelse så att man måste ta bort preparatet eller om de är acceptabla i förhållande till den nytta preparatet gör. Det skall nu göras ett tillkännagivande om ett biverkningsregister. Jag tycker att vi nu har kommit så långt som det är möjligt.

Anf. 128 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Låt mig bara säga att vi inte har kommit så långt som det är möjligt att komma. Vi kan komma längre om vi vill.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 4 §.)

4 § Vissa socialtjänstfrågor

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU31 Vissa socialtjänstfrågor.

Anf. 129 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Dagen har varit lång. Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation nr 1 i det betänkande vi nu skall behandla.

Sverige befinner sig i en akut kris. Den svenska socialtjänsten är i akut kris. Det är då anmärkningsvärt att det kommer fler reaktioner utanför denna riksdag om det verkliga läget än från regeringen och den på detta om-

Vissa socialtjänst-
frågor

råde ansvarige ministern. Trots utredningar är bevarandepolitiken inom socialtjänsten kvar. Man har enorma svårigheter att förändra någonting.

Jag har tillsammans med min kollega Leif Bergdahl lagt fram yrkanden om ett flertal besparingsförslag. Samtliga förslag avstyrks.

Det torde vara uppenbart att Sverige måste spara inom socialtjänsten. Det överutnyttjande och det bidragsfusk som förekommer sticker i ögonen på folk. Man får en moralisk nedrustning när det gäller behovet av socialtjänst. Vem som helst accepterar i dag socialbidrag. Det har blivit en utgångsväg. Nu har det gått så långt att socialbidragen på årsbasis snart uppgår till tio miljarder. För några år sedan var de sex miljarder. Ökningen går med en förfärlig hastighet.

Kommunerna protesterar och vägrar att betala ut pengar till vad de anser vara överkonsumtion. Men skickliga socialbidragstagare överklagar till länsrätten, och besluten ändras. Pengarna betalas ut, och ruljangsen är i full gång.

Herr talman! Detta är en ohållbar situation. Det får inte vara så att smarta bidragstagare suger ut alltmer ur samhället. Staten lånar ju i själva verket till detta. Sedan använder alltså fiffiga medborgare den sociala välfärden maximalt.

Förra året avslöjades sanningar om verksamheten inom Tensta socialkontor. Bidragstagare semestrade i sina hemländer som de flytt ifrån och kvitterade genom ombud ut sina sociala bidrag här. Pengarna räcker som bekant kanske tio gånger längre med deras hemländers konsumtionsnivå. Människorna kommer ju ofta från länder som har väldigt låga konsumtionspriser.

Bidragsfusk har vi börjat ta itu med i denna kammare, men vi har inte kommit någon vart. Det har inte hänt något.

Herr talman! Ebberöds bank är öppen dygnet runt. Översatt betyder det att det är Sverige som åtminstone varje vardag lånar en miljard just till ofinansierad verksamhet.

Trots detta lånande, som man skjuter på framtiden för kommande generationer att betala, blir ändå allt fler personer i Sverige fattiga. I tidningarna talar man nu om att ungdomar, invandrare och ensamstående föräldrar drabbas i högre grad än andra grupper.

Var femte 20–24-åring har problem med sin ekonomi. Samtidigt vet vi att siffran på ett ungefär motsvarar arbetslösheten. Den ligger på den nivån för 20–24-åringar. Det finns givetvis en koppling mellan syselsättning och socialbidrag. Därför behöver vi en förändring av hela arbetsmarknadspolitiken. Den påverkar ju socialpolitiken i stor utsträckning.

Man nämner också att var fjärde svensk lever på marginalen och inte kan skaffa fram pengar till oförutsedda utgifter. Det är allvarligt i vårt Sverige, där vi enligt vissa ministrar är så rika att vi kan unna oss en hel del politiska beslut som saknar konsekvens när det gäller följdändringar av de sociala kostnaderna. Jag tänker framför allt på den flyktingpolitik som har tillämpats.

Men fattigdomen har inte grundlagts i dag; den har sina rötter i tiden då Socialdemokraterna hade makten. Klyftorna började öka i mitten av 80-talet, så både regeringen och Socialdemokraterna har ansvar för detta.

Jag nämnde i början att man reagerar utanför denna kammare. I boken

Aldrig mer, aldrig nog har författaren Anders Isaksson påpekat att kaos snart är nära inom våra välfärdssystem. Allt fler medborgare kräver bidrag och ersättningar ur alla de möjligheter som finns, och allt fler människor får det. Det är ett politiskt dilemma. Samtidigt har vi allt färre medborgare som betalar in pengar till systemet. Det är alltså ohållbart.

Herr talman! Det är många andra frågor som jag skulle vilja tala om. Det gäller t.ex. missbruksvården, som i många fall förefaller kosta oerhört mycket för samhället, genom att man använder sig av en mängd bidragssystem.

Jag har sett exempel där en enda person fått bidrag till fickpengar, busskort, workout-kort, kläder, arbetskläder, att ha roligt med barnen, körtkort, mat för äldrebesök – ja, jag vet inte allt! Dessutom har vederbörande assistenthjälp, fri läkarvård, fri tandvård, fri medicin, startbidrag för bostad plus hyra för en bostad eftersom han inte kan flytta till sin sambo.

Vissa personer använder bidragssystemet bortom all kontroll. Det är fullständigt sjukt! Denna församling kan inte dra åt skruvarna när det gäller socialbidragen, utan systemet expanderar.

Jag vill göra en rättelse angående boken som jag nämnde. Den heter alltså Alltid mer, aldrig nog, av Anders Isaksson. Jag rekommenderar ledamöterna att läsa den.

Anf. 130 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är intressant att lyssna till Claus Zaar som företrädare för Ny demokrati. Det är intressant att se hur Ny demokrati tar diverse felgrepp, som självfallet förekommer inom den offentliga sektorn inom systemet för socialbidrag, till intäkt för ett totalt angrepp på vårt välfärdssystem. I det systemet utgör socialpolitiken och socialbidragen det yttersta nätet för de människor som inte har något annat skyddsnät att tillgå.

Claus Zaar hänvisade till Anders Isakssons bok om att pengarna inte räcker. Jag har läst den boken. Men jag tror att det skulle vara nyttigt om Claus Zaar utvidgade sin lektyr och även läste de LO-rapporter som har kommit, bl.a. Orättvisans ansikten. Den beskriver hur människor som inte har något annat än socialbidrag att leva på upplever den förnedringen.

Jag skulle vilja uppmana Claus Zaar att närmare prata med de människor som inte har något annat val för sin försörjning, detta för att se hur de faktiskt har det och för att se om människor i allmänhet av fri vilja väljer att leva på bidrag i stället för att arbeta och försörja sig. Jag har själv arbetat inom socialtjänsten, och jag har träffat många människor som har en utsatt situation. Jag hävdar att min erfarenhet, och många andras erfarenhet som arbetar inom den sociala sektorn, är den att det naturligtvis finns ett litet antal människor som missbrukar systemet. Det finns ett litet antal människor som faktiskt sätter missbruk i system. Men det är ju inte det stora antalet människor. Det stora antalet är djupt bedrövade över att inte kunna försörja sig själva och att inte på annat sätt kunna ta ansvar för sin ekonomi. Det är inget man väljer därför att det är mer bekvämt. Det är direkt pinsamt att dessa enstaka exempel på missbruk används till intäkt för att misskreditera hela socialtjänstlagen.

Herr talman! Den fråga som jag tycker är viktig att ta upp är att social-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vissa socialtjänst-
frågor*

tjänstlagen kan behöva provas och ses över – på så vis är vi överens – men med ett helt annat syfte än det som Ny demokrati har. Från Vänsterpartiets sida anser vi att Socialtjänstkommitténs förslag om en riksnorm borde fullföljas. Socialbidraget ligger nämligen på mycket olika nivåer runt om i vårt land. Det är inte alls lika högt i olika kommuner. Det skapar en orättvisa. Jag är bekymrad över att den majoritet som finns i Socialtjänstkommittén, bestående av Socialdemokraterna, Folkpartiet och Vänsterpartiet, inte finns i riksdagen, för att gå vidare på detta område. Jag menar att man mycket väl kan lyfta ut den frågan och avvakta med andra förslag till dess att Socialtjänstkommittén är färdig i dess helhet. Men just detta förslag är mycket bra, och det borde genomföras snarast möjligt.

Jag vill också ta upp frågan om ett enhetligt namn för distriktsnämnder, barn- och ungdomsnämnder, områdesstyrelser, socialnämnder osv. Det är en rik flora av namn som finns. Man kan tycka att det är en petitesse vad verksamheten kallas. Men det har praktiska konsekvenser. Det som nämligen har hänt är, att när människor ibland överklagar till den ena eller den andra instansen har de fått hänvisningen att de använt fel namn på instansen eller att just den instans som de vänt sig till inte har det yttersta ansvaret. De har alltså blivit hänvisade, och överklagningen har helt i onödan avvisats på grund av detta. Man borde alltså se över detta system och förenkla det.

Herr talman! Jag vill också ta upp frågan om familjerådgivningen. Riksdagen fattade ju för inte så länge sedan beslut om att kommunerna skulle åläggas skyldighet att sörja för familjerådgivningen. Det var ett mycket bra beslut, och jag är glad över att det kravet finns ute i kommunerna i dag. Men jag är särskilt förundrad över de borgerliga partierna, som ju annars i nästan alla debatter, inte minst i dag, talar om familjens betydelse. I de flesta familjer uppstår det ju faktiskt kriser till och från. De flesta kanske klarar det utan familjerådgivning eller andra professionella insatser. Men det finns faktiskt uppenbara exempel på hur familjerådgivningen har kunnat rädda äktenskap och familjer. I vissa fall har det skett på så sätt att familjen fortsätter att leva tillsammans, i andra fall genom att familjen upplöses på ett sätt som är någorlunda drägligt både för de vuxna och för de barn som finns i familjen. Familjerådgivningen har alltså en väldigt viktig uppgift. Vårt förslag i socialutskottet har inte varit särskilt långtgående, utan vi har bara krävt en plan om hur denna verksamhet skall utökas. De som är familjens försvarare i alla andra sammanhang borde kunna vara det även på detta område.

Herr talman! Jag vill också ta upp frågan om familjehemsvården, som är ett utsatt område. Tusentals familjeföräldrar i vårt land gör ett oerhört värdefullt arbete. Många av familjehemsföräldrarna gör detta utan att ha någon speciell utbildning; de har lång erfarenhet och egna kunskaper. Det är naturligtvis mycket viktigt. Andra har däremot en viss utbildning eller skaffar sig den gemensamt med andra familjehemsföräldrar. De kan också ha ett sådant yrke i bakgrunden. Jag tror dock att det skulle vara värdefullt att få en bättre grundutbildning för socialarbetarna, där familjehemsvården tas in på ett helt annat sätt och där familjehemsföräldrarna själva får mer utbildning. Därför tycker jag att den motion som Liisa Rulander har väckt på detta område är bra, vilken jag biträder. Jag biträder alltså utskottets majoritet i vad gäller

att man bör avvakta det utredningsarbete som pågår. Jag ser fram mot det resultatet, därför att jag tror att detta är mycket angeläget.

Herr talman! Vad gäller frågan om narkotikamissbruket har vi i Vänsterpartiet väckt en motion. Vi har krävt ett mycket starkt avståndstagande från alla former av legalisering av narkotika. Vi anser att det är mycket viktigt att lägga fast att Sverige har en restriktiv narkotikapolitik och att inte någon form av narkotikamissbruk accepteras. Man kan tycka att detta är att slå in öppna dörrar, att det finns en sådan politisk konsensus i riksdagen. Vi i utskottet har ju också blivit helt ense på den punkten, vilket är bra. Jag menar dock att det inte är att slå in öppna dörrar. Runt om i vårt land, runt om i Europa, pågår ju en debatt om att en legalisering skulle vara receptet för att minska missbruket och för att missbrukarna skulle få en draglig livssituation. Jag tror inte på det. Det är viktigt att riksdagen fastlägger de kraven.

I det sammanhanget är det också viktigt att betona att Sverige har en restriktiv narkotikapolitik, med vilken legalisering inte accepteras, men med vilken det samtidigt krävs goda behandlingsmöjligheter, och att vi i Sverige tror att detta måste kombineras med förebyggande insatser och en offensiv narkomanvård. Med tanke på att mycket av resurserna inom narkomanvården har privatiserats tror jag att det är oerhört viktigt att poängtera detta på samma gång.

Vänsterpartiet har i sin meningsyttring lyft fram behovet av en kartläggning av narkotikasituationen och narkomanvården och att den bör göras permanent. Under årens lopp har vi haft olika kartläggningar, bl.a. UNO, Utredning om narkotikamissbrukets omfattning, i slutet av 70-talet och under 80-talet. Och vi har haft uppföljning av detta. Men vi har ingen permanent organisation som bevakar detta och som tillvaratar statistik på området. Det vore viktigt för att ytterligare tränga narkotikamissbruket tillbaka.

Till slut, herr talman, vill jag ta upp frågan om social verksamhet i kooperativ form. På den punkten är vi också politiskt ense om hur bra det är med kooperativ verksamhet och kooperativa insatser inom det sociala området. Det finns ju en hel del på detta område, både inom psykiatri och inom social övrig verksamhet. Det är positivt, precis som majoriteten säger, att det skjuts till kommunala medel för att åstadkomma ytterligare försöksverksamheter, exempelvis i den anda som San Patrignano drivs i Italien. Men det krav som Vänsterpartiet ställt i en motion om en lagstiftning, vilket vi har upprepats i vår meningsyttring, borde ha fått bifall. En lagstiftning är ju en helt annan sak. Jag tror att vi skulle behöva titta närmare på detta och inte bara säga att vi är positiva till verksamheten.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till min meningsyttring på de områden som jag här angett.

Anf. 131 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Jag fick några kommentarer som jag inte kan låta bli att besvara, även om timmen är sen. Eva Zetterberg, jag har varit i kontakt med socialtjänstemän som bytt yrke därför att de tyckt att socialtjänsten varit så överutnyttjad och att det förekommit så mycket mygel med och hot om utbetalningar att de inte orkat jobba kvar inom yrket.

Jag har också läst den bok som nämndes. Men den bok som jag refererade

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vissa socialtjänst-
frågor*

till heter Alltid mer, aldrig nog. Den boken har kommit ut senare. Jag vet inte om den boken kommer att delas ut här i riksdagen också. Den andra delades ju ut på någons initiativ; det var väl en klok person såg till att så skedde.

Vad som gäller för Ny demokrati är att Sverige i dag måste spara. Det gäller då på alla områden, framför allt på de områden där systemet är överutnyttjat. Det är på dessa områden som sparbetningen måste ske. Inom denna utredning verkar man inte ha intresse av att spara, utan det är bara att köra på i gamla hjulspår. Det verkar vara särintressen som styr. Det måste vara i medborgarnas intresse att vi sparar.

Anf. 132 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att Claus Zaar anser att de hundratusentals människor som inte har något annat alternativ än socialbidrag, på grund av arbetslöshet och andra faktorer, är ett särintresse. Det är ett märkligt påstående, som får stå för sig självt.

Ja, vi behöver spara pengar, Claus Zaar – jag delar den uppfattningen. Vi behöver minska budgetunderskottet. Men Ny demokrati blir inte särskilt trovärdigt, efter den debatt som vi har ägnat större delen av dagen åt, där man i stället för att gå med på Vänsterpartiets och Socialdemokraternas förslag och krav på att avvisa vårdnadsbidraget ånyo ställer sig vacklande och börjar diskutera återremiss, som ju antyder att man kan tänka sig att gå med på detta. Då är man inte särskilt trovärdig, Claus Zaar.

Anf. 133 CLAUD ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Den sista delen av Eva Zetterbergs replik vill jag inte kommentera just nu, eftersom läget är känsligt.

Däremot vill jag säga: Kom och visa besparingsförslag när det gäller det sociala! Då är vi tacksamma, och då skall vi diskutera. Som det nu låter, finns inte det intresset i praktiken. Det är det som jag menar är särintresset, dvs. inte de 100 000 människor som får socialbidrag, utan de som är sysselsatta inom den här branschen.

Anf. 134 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet har angivit en rad olika områden där det går att spara i statens utgifter. Det finns många exempel på det. Jag menar att socialbidragen inte ligger på en särskilt hög nivå. Jag skulle bli överraskad om Claus Zaar själv klarade att leva på socialbidrag på den nivå som det handlar om.

Ja, visst förekommer det hot och utpressning – jag är medveten om det. Jag beklagar det naturligtvis, och jag anser att det måste stävjas. Men det är inte det som är vardagen. De allra flesta människor är inte socialbidragstagare. Jag menar att den bild som Claus Zaar målar upp av människor som inte har något annat än socialbidraget för att klara sin försörjning är skrämmande, och det visar på en människosyn som inte är värdig en riksdagsledamot.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på såväl reservation som meningsyttring.

I det här betänkandet tas en rad viktiga motionsyrkanden upp som berör vitala frågor. Vid utskottets behandling har de flesta motionerna avstyrkts med motiveringen att det pågår utredningsarbete. Det handlar framför allt om utredningsarbetet inom ramen för Socialtjänstkommittén.

Jag vill understryka att vi från utskottets sida är helt eniga när det gäller en viktig sak, och det är bekämpandet av narkotika. Det framgår mycket klart av utskottets skrivning att målet för oss alla är ett narkotikafritt samhälle och att vi klart tar avstånd från allt bruk av narkotika. Vi säger också att vi skall intensifiera och högprioritera bekämpandet av narkotikabrott och narkotikamissbruk.

Vi pekar också på behovet av ett vidgat internationellt samarbete, likaså ett vidgat samarbete i Norden i de här frågorna. Vi gör gemensamt en mycket klar och bestämd markering att vi tar avstånd från legalisering. Det finns särskild anledning att peka på den breda enighet som råder i socialutskottet på den punkten.

Herr talman! Förslaget i reservationen från Ny demokrati har berörts i utskottsbetänkandet i olika sammanhang, med hänvisning till pågående utredningsarbete. Jag skall inte ytterligare fördjupa mig i motiveringen för att avstyrka motionerna på den här punkten. Vi återkommer till diskussionen när Socialtjänstkommitténs arbete är klart, när handläggningen i regeringskansliet är avslutad och när vi får propositioner med anledning av de förändringar som föreslås med utgångspunkt i utredningsförslaget.

När det gäller vänsterns meningsyttring vill jag bara ta upp några frågor, bl.a. synen på den flexibla kommunala organisationen för socialtjänsten. Det har visat sig att den flexibilitet som nu finns, som skapar möjlighet för kommunerna att själva bestämma organisation, är mycket positiv, inte minst för dem som behöver nå kommunen i olika sammanhang. Ta bara en sådan sak som barnomsorgen, där man nu har möjlighet att kombinera barnomsorg med utbildning. Utifrån den nu rådande ordningen kan man faktiskt på kommunal nivå ordna den bästa organisationen.

Jag tror att det skulle vara ett steg tillbaka om vi band upp oss och sade att man måste ha en gemensam vokabulär för de nämnder och förvaltningar som skall betjäna kommuninvånarna inom ramen för socialtjänsten.

Frågan om biståndsnivåer och inriktningen av biståndet har tagits upp i Socialtjänstkommittén i ett delbetänkande, och ärendet ligger nu hos Socialdepartementet.

Familjerådgivning är en annan viktig fråga. Jag delar Eva Zetterbergs syn på vikten av familjerådgivning. Givetvis delar jag också hennes syn på respekt för de kriser som uppstår i samlevnadsrelationer. Vi har nu fått ett beslut om familjerådgivning, och det är ett positivt beslut. Vad vi nu menar från utskottsmajoritetens sida är att vi skall avvakta och se utvecklingen på det här området innan vi fattar beslut om nya inriktningar, på vägen mot att bygga upp familjerådgivningen utifrån tidigare fattat beslut.

Jag vill också peka på familjerådgivning som sker i annan regi än den kommunala, som också kan vara viktig, både som komplement och som enhet.

Vi är eniga om familjerådgivningens betydelse, men låt oss nu se hur det tidigare beslutet förverkligas inom ramen för det nya kommunala ansvaret.

Det är precis samma sak med familjehemsvården. Vi har från utskottets sida klart markerat vikten av familjehemsvården. Det är ett arbete som nu pågår inom ramen för Socialstyrelsens aktivitet och kommunernas aktivitet. Utbildning på det här området är ett viktigt steg i rätt riktning för att stärka familjehemsvården.

När det gäller vården av missbrukare har det hänt ganska mycket under den senaste tiden, med förändring och förnyelse, med inriktning på nya, öppna vårdformer, som också är angelägna i det här sammanhanget. Om vi nu tittar ut över kommunerna och det sätt på vilket de handlägger dessa frågor, ser vi att det kommer en rad nya inriktningar på öppna former av missbrukarvård. Det är någonting som vi skall ta vara på.

Precis som Eva Zetterberg säger och som vi i utskottsmajoriteten har pekat på, finns det också risker i förändringsarbete. Det får givetvis inte vara så att man rustar ner den slutna vården. Det måste vara balans mellan öppen och sluten vård, beroende på enskilda missbrukares behov av vård och rehabilitering i olika sammanhang. Vi pekar också på detta. Utskottsmajoriteten säger att regeringen nog måste följa utvecklingen på det här området, så att vi inte avhänder oss resurser som är nödvändiga och viktiga i framtiden.

Jag tror också att vi är eniga på den punkten, men vi menar från majoritetens sida att det inte nu krävs några ytterligare bindande beslut gentemot kommunerna. Socialstyrelsen och regeringen skall nog följa utvecklingen inom ramen för vad vi tidigare har sagt i kammaren och inom ramen för det utvärderingsarbete som pågår.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservation och meningsyttring.

Anf. 136 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! På den första punkten, som gäller enhetligt namn på kommunala organ som handlägger biståndsärenden enligt socialtjänstlagen, hävdade jag inte att man nu skulle riva upp och ifrågasätta den kommunala kompetensen att själv avgöra hur man organiserar sig. Det handlade om namnet, som alltså har skapat förvirring. Det borde man kunna se över och utforma någon typ av riktlinjer för.

Det är bra att vi är överens om vikten av familjerådgivningen, men det hade varit på sin plats att också gå med på Vänsterpartiets krav på hur en plan för utvidgad verksamhet skall se ut.

När det gäller narkomanvården menar jag att de besparingar som sker i kommunerna i dag faktiskt har drabbat narkomanvården och en stor del av den öppna narkomanvården. Jag beklagar det och menar att man borde till skapa en permanent grupp som följer upp narkomanvården och ser både på statistiken och på hur behandlingsformerna ser ut.

Claus Zaars anförande föranledde inte Göte Jonsson till någon kommentar eller något avståndstagande. Att man inte har någon annan uppfattning i de frågorna får väl stå för den borgerliga majoriteten.

Till sist, herr talman, vill jag förtydliga mig. Jag hänvisar till meningsytt-

ringen men yrkar bifall till densamma bara vad gäller mom. 1 beträffande bistånd enligt socialtjänstlagen.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 137 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Beträffande det enhetliga namnet och förvirringen vill jag säga att vi från majoritetens sida menar att det snarare finns risk för förvirring om riksdagen skulle ställa krav på ett enhetligt namn.

Sedan visade det sig att innehållet i den nämndorganisation eller den förvaltning som har haft ansvar för de här frågorna inte är enhetligt. Då skulle det verkligen kunna uppstå förvirring. Vi har i stället förtroende för att våra kommunalpolitiker inom olika partier kan göra bedömningen och sedan via information till kommuninvånarna se till att man når rätt förvaltning och rätt nämnd, när det gäller frågor som rör den sociala servicen.

Besparingar drabbar narkomanvården. Det kan vara svårt att veta om det är besparingar eller organisationsförändringar som påverkar narkomanvården i dagsläget. Från majoritetens sida har vi sagt att Socialstyrelsen och regeringen noga skall följa utvecklingen så att den inte får negativa effekter. Socialstyrelsen har gjort ett utvärderingsarbete, och nu ser vi till att detta utvärderingsarbete fullföljs och att vi har en god beredskap att fatta beslut, om det visar sig att det behöver fattas beslut på central nivå.

Vi menar att det inte krävs någon ny permanent grupp för att arbetet skall utvecklas, därför att Socialstyrelsen har det uppdraget. De grupper som är nödvändiga kan ordnas inom ramen för Socialstyrelsens ansvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

SoU21 Amalgam m.m.

Mom. 2 (forskning)

1. utskottet

2. res. (s)

Votering:

176 för utskottet

140 för res.

1 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 75 m, 25 fp, 28 c, 24 kds, 23 nyd, 1 -

För res.: 126 s, 1 fp, 11 v, 2 -

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 12 s, 5 m, 7 fp, 3 c, 1 kds, 3 v, 1 -

Mom. 4 (klassning av dentala material som läkemedel)

1. utskottet

2. men. (v)

Vissa socialtjänst-
frågor

Votering:
305 för utskottet
13 för men.
1 avstod
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 75 m, 27 fp, 28 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -
För men.: 1 fp, 11 v, 1 -
Avstod: 1 kds
Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 fp, 3 c, 1 kds, 3 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU31 Vissa socialtjänstfrågor

Mom. 1 (bistånd enligt socialtjänstlagen)

1. utskottet
2. res. (nyd)
3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

31 för res.
16 för men.
272 avstod
30 frånvarande
Kammaren biträdde res.
Huvudvotering:
283 för utskottet
23 för res.
12 avstod
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 124 s, 75 m, 28 fp, 28 c, 25 kds, 3 -
För res.: 1 s, 22 nyd
Avstod: 1 nyd, 11 v
Frånvarande: 13 s, 5 m, 5 fp, 3 c, 1 kds, 3 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1993/94:KU44 Valperiodens längd och vissa andra grundlagsfrågor (förnyad behandling) (prop. 1993/94:115).

*Valperiodens längd
och vissa andra
grundlagsfrågor*

Anf. 138 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Riksdagen beslöt den 29 mars 1994 att till konstitutionsutskottet återförvisa ärendet "Valperiodens längd och vissa andra grundlagsfrågor (förnyad behandling)" samt motioner. Anledningen till återförvisningen var att vissa brister i det framlagda lagförslaget hade uppmärksamats inför kammarbehandlingen.

Jag vill nu för kammararen redovisa de ändringar som konstitutionsutskottet gjort i det återförvisade betänkandet KU22 och som återfinns i det betänkande, KU44, som vi i dag behandlar.

I regeringens proposition 115 föreslogs

att ordinarie val till riksdagen skall hållas vart fjärde år i stället för vart tredje år (3 kap. 3 § regeringsformen) samt

att ledamöter och ersättare i kommuners och landstings fullmäktige skall väljas för fyra år i stället för tre år (5 § kommunallagen).

I konstitutionsutskottets betänkande KU22 föreslogs – utöver de ändringar som föreslagits i propositionen – att

mandattiden skulle förlängas till fyra år även för ledamöter och ersättare i kommuners och landstings styrelser (6 kap. 12 § kommunallagen)

samt för ledamöter och ersättare i förbundsfullmäktige i kommunalförbund (2 kap. 7 § kommunalförbundslagen).

I konstitutionsutskottets betänkande KU44 föreslås nu – utöver i KU22 angivna ändringar – fyra ytterligare ändringar:

för det första att den tid för vilken fasta valkretsmandat fördelas förlängs till fyra år (3 kap. 6 § regeringsformen),

för det andra att den tidsrymd som gäller för förläggningen av ett ordinarie riksdagsval efter det att riket har befunnit sig i krig eller krigsfara (13 kap. 12 § regeringsformen) anpassas till förlängningen av riksdagens ordinarie valperiod,

för det tredje att mandatperioden förlängs till fyra år för borgarråd (4 kap. 24 § kommunallagen) och

för det fjärde att mandatperioden förlängs till fyra år för revisorer och revisorsersättare i kommuner och landsting (9 kap. 1 § kommunallagen).

Förlängningen av riksdagens ordinarie valperiod och mandattiderna inom kommunerna kan ha betydelse i ytterligare hänseenden. Inom utskottet har uppmärksamats och från andra håll har påpekats bl.a. så olika företeelser som beräkningen av det statliga stödet till de politiska partierna och mandat-tider för styrelseledamöter i allmänna försäkringskassor.

Konstitutionsutskottet utgår från att regeringen i dessa och i andra frågor, som har anknytning till riksdagens ordinarie valperiod och de kommunala

mandattiderna, noga överväger behovet av ändringar och lägger fram de förslag för riksdagen som anses erforderliga.

I fråga om val till kyrkliga församlingar hänvisar utskottet till behandlingen av kyrkoberedningens slutbetänkande.

Herr talman! Jag ber nu att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 44 med undantag av mom. 13, där jag vill yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 139 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! Utrikesnämnden är ett forum för fortlöpande och förtroligt samråd mellan regeringen och riksdagen i alla utrikesfrågor av större vikt och betydelse för vårt land. Ny demokrati har i en motion reagerat mot bestämmelserna för Utrikesnämndens sammansättning, som gör det svårt om inte omöjligt för små partier att få en plats i Utrikesnämnden. Ny demokrati och Vänsterpartiet är som alla vet inte representerade i Utrikesnämnden.

Vi ifrågasätter i en motion om inte nämnden har spelat ut sin roll i en modern demokrati och anser att dess åligganden lika väl kan klaras av inom utrikesutskottet. Vi tycker därför att Utrikesnämndens konstitutionella funktion och betydelse bör bli föremål för en särskild utredning.

Jag ber att få yrka bifall till vår reservation nr 5, som tar upp de här frågorna.

Jag vill också yrka bifall till vår reservation nr 2, som berör sambandet mellan mandat och parti.

Anf. 140 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Debatten om det nu föreliggande betänkandet har redan förts i kammaren den 28 mars. Den debatten behöver vi inte upprepa nu. Då hette betänkandet KU22. Anledningen till att det betänkandet återremitterades var att Vänsterpartiet och konstitutionsutskottet var för sig i efterhand upptäckte att betänkandet innehöll förslag som gjort olika formuleringar i regeringsformen motstridiga. Betänkandet var alltså inte i färdigt skick när det förelades riksdagen.

Efter den noggranna genomgång som nu gjorts, och som Thage G Petersson redovisat, anser vi oss övertygade om att det här betänkandet är konsistent.

Ännu sämre bearbetad än betänkandet anser jag att regeringens proposition var. Den byggde i sin tur på partiledaröverläggningarna. I den förra debatten refererades också den kritik som riktats mot regeringens sätt att leda partiledaröverläggningarna och de något kaotiska förhållanden som rådde under de här överläggningarna.

Vi kunde från vårt parti knappast föreställa oss annat än att de förslag som fördes fram av regeringen var genomarbetade och stod på stabil författningsmässig grund.

Efter motionstidens utgång stod det alltmer klart att det fanns brister i mer än ett avseende. Sakkunniga i konstitutionella frågor ifrågasatte det rimliga i att i praktiken låta riksdagsledamöterna i valet 1994 väljas för en ordinarie period på fyra år samtidigt som den gällande regeringsformen säger att tiden mellan två ordinarie val är tre år. Vi försökte gå till botten med detta pro-

blem och klargöra om det fanns en risk för att den kommande riksdagen skulle löpa risk att bli olagligförklarad.

Ingen, inte ens Vänsterpartiet, kan räkna med något översvallande beröm efter hanteringen av förslaget att förlänga tiden mellan ordinarie val. Vi har emellertid efter motionstidens utgång och efter förra återremissen kommit till den övertygelsen att det bästa hade varit om förlängningen hade fått träda i kraft först efter ett ordinarie val 1997. Då hade alla diskussioner om att beslutet inte är förenligt med grundlagens anda varit omöjliga. Vi menar att varje grundlagsändring måste genomföras så att dess giltighet inte kan ifrågasättas. Jag noterar också att två talare i den förra debatten uttryckte tveksamhet just inför detta förfarande.

Vänsterpartiet har försökt att få till stånd nya partiledaröverläggningar i frågan, och jag har också verkat för ett KU-initiativ och ett hörande av lagrådet. Något gehör för våra synpunkter har vi inte nått.

Herr talman! Vi är nog alla medvetna om att den ärftliga monarki som vi har kvar i Sverige strider mot de demokratiska grundvärderingar som säger att hela folket i fria val skall utse sina företrädare. Den ärftliga monarkin är en rest från det feodala ståndssamhället och strider mot de grundläggande principerna om människors lika värde.

Även om den svenska statschefens roll är starkt begränsad saknar inte monarkin betydelse för hur makten utövas i vårt land. I flera debatter har vi från vårt parti utvecklat argument mot hur detta sker, och jag skall inte upprepa dem nu. Delvis fördes också den argumentationen fram av Johan Lönnroth den 28 mars.

De förslag till förändringar av regeringsformen från år 1999 och slopande av successionsordningen som återigen föreslås från vår sida innebär att riksdagens talman från och med detta år skulle vara rikets statschef.

Herr talman! I går kom Socialstyrelsens rapport om växande klassklyftor och det ökande antalet fattiga i Sverige. Den rapporten har också tidigare under dagen berörts. Sveriges marsch in i tvåttredjedelssamhället fortsätter. Denna marsch påbörjades som bekant när den s.k. kanslihusögern på 80-talet tog kommandot i socialdemokratin och finansvalpen med cabriolet och hund blev symboler på vissa valaffischer. För vänstern är Socialstyrelsens rapport bara en bekräftelse på att vi har haft rätt när vi har varnat för ökade klassklyftor.

Vi hör i dag också på nyheterna att i USA är mellan 6 och 10 miljoner människor bostadslösa. Brottsligheten i USA är enorm. Varje kvart mördas en människa på USA:s gator. Det är också USA:s dominerande ekonomiska och politiska teori som de nu dominerande konservativa krafterna i Sverige efterapar. Sedan Ernst Wigforss, Gunnar Myrdals och Bertil Ohlins dagar förekommer mycket litet av nyskapande ekonomisk-politiskt tänkande i Sverige. Den ekonomiska politiken tar sina förebilder från Amerikas förenta stater. Det är också den politik som hårdhänt bedrivs inom den europeiska unionen, som vi nu står i begrepp att driva in landet i.

Vänsterpartiet menar för sin del att växande klassklyftor med fler rika och fler fattiga också innebär ökade skillnader i möjligheter och förmåga att påverka samhällets utveckling. Den som ges ökade möjligheter att äga aktier och fastigheter och som kan köpa reklam och inflytande stärker givetvis sin

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Valperiodens längd
och vissa andra
grundlagsfrågor*

makt över andra. Den som tvingas leva under fattigdomsstrecket måste snåla in t.o.m. på prenumerationer och bokinköp, på medlemsavgifter till parti och fackförening och har inte råd att fara på möten och konferenser.

En välmående överklass och stora delar av medelklassen struntar uppenbarligen i dag i dessa hot mot demokratin. Därför har vi till regeringen velat göra ett tillkännagivande om vikten av social rättvisa för att demokratin skall kunna utvecklas och fördjupas. Konstitutionsutskottet har tyvärr avvisat ett sådant tillkännagivande.

Vi lovar att komma igen i denna fråga med syndens envishet. Riksdagens möjligheter är för övrigt inte uttömda den här gången heller förrän efter voteringen.

Jag vill, herr talman, slutligen yrka bifall till meningsyttringen i mom. 3 och 15.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

6 § Ändrad deklarationstidpunkt m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU32 Ändrad deklarationstidpunkt m.m. (prop. 1993/94:152).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

7 § Ändring av konventionen om förenkling av formaliteterna vid handel med varor

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU41 Ändring av konventionen om förenkling av formaliteterna vid handel med varor (prop. 1993/94:204).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

8 § Tilläggsbudget

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU22 Tilläggsbudget (prop. 1993/94:125 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU24 Instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna (prop. 1993/94:133).

*En brottsofferfond,
m.m.*

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

10 § En brottsofferfond, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU25 En brottsofferfond, m.m. (prop. 1993/94:100 delvis och 1993/94:143).

Anf. 141 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! På initiativ av den socialdemokratiska regeringen inleddes i mitten på 1980-talet en ambitiös satsning på att förstärka brottsoffrens ställning. Åtgärderna har successivt vidgats och byggts ut. Statlig brottsskadeersättning, målsägandebiträde, besöksförbud, möjligheter för hotade kvinnor till livvaktsskydd eller tillgång till s.k. trygghetspaket är exempel på sådant som införts sedan mitten av 1980-talet och framför allt sedan brottsofferprogrammet presenterades 1988.

En omfattande satsning har gjorts för att förbättra informationen till brottsoffren om deras rättigheter och möjligheter till stöd. Utbildningen har väsentligt förbättrats för dem som inom rättsväsendet, socialvården, sjukvården och hälsovården arbetar med dessa frågor. Nya metoder för samverkan mellan berörda rättsliga och andra instanser har utvecklats. Brottsoffer- och kvinnojourerna har getts ett successivt ökat stöd.

Det är viktigt att det här arbetet, som alltså inleddes i mitten på 1980-talet och som tog sig uttryck i 1988 brottsofferprogram, nu fullföljs. Socialdemokraterna anser att det är särskilt betydelsefullt att lokalt förankrat stöd till brottsoffren ökas och att brottsofferjourerna m.fl. kan ges ett ökat stöd i deras arbete med den viktiga uppgiften att ge brottsoffren stöd och hjälp.

Vi menar dock att det förslag som regeringen har lagt fram har klara brister. Det är i och sig bra att det inrättas en brottsofferfond, men den brottsofferfonden föreslås byggas upp på ett sådant sätt att finansieringen kan ifrågasättas. Enligt regeringens proposition beräknas intäkterna via brottsofferavgifter till fonden bli ca 19 miljoner. Riksskatteverket har räknat ut att kostnaderna för indrivning av avgifterna netto kommer att uppgå till 17,2 miljoner årligen. Därutöver tillkommer kostnader för Rikspolisstyrelsen, för dataprogramanpassning och kostnader för ungefär 1 miljon hos riksåklagaren.

Det förslag som läggs fram i regeringens proposition om inrättandet av en brottsofferfond är enligt vår mening ofullständigt när det gäller finansieringsfrågorna. Vi presenterar från socialdemokraternas sida i reservation 1 en

annan väg att gå för att finansiera de nödvändiga insatserna för att stärka brottsoffrens ställning och bygga upp lokala projekt samt öka stödet till brottsofferjourer och kvinnojourer.

En lösning som bör vara tilltalande är att öka bötesbeloppen och att den fasta avgiften 100–200 kr i månaden dras från de intagnas avsättningar till permissions- och frigivningskonton. På det sättet skulle vi få fram betydligt mer medel till brottsoffersatsningarna utan att få motsvarande kostnader som enligt regeringens förslag.

Vi är också mycket kritiska till att regeringen nu lägger fram ett förslag om att inrätta en brottsoffermyndighet. Nuvarande Brottskadenämnden har bedrivit ett bra arbete och har vunnit respekt hos både de frivilliga organisationer som sysslar med brottsofferfrågor och rättsliga instanser samt också bland de enskilda som söker ersättning för sitt lidande.

Vi tycker att det är naturligt att man bygger ut Brottskadenämnden och ger den de arbetsuppgifter som föreslås i propositionen, att förvalta brottsofferfonden, ge stöd till organisationer som jobbar med brottsofferfrågor och stimulera forskning på området.

Därför avvisar vi regeringens förslag att inrätta en brottsoffermyndighet och menar i stället att Brottskadenämnden bör tillföras nödvändiga resurser, att nämnden bör omorganiseras och anförtros de uppgifter som föreslås i propositionen.

Vi har i våra reservationer tagit upp frågan om utvärdering av lagen om målsägandebiträde. Lagen om målsägandebiträde har varit i kraft omkring fem år. Det finns nu anledning att se över om den lagstiftning och den ordning som nu gäller är ändamålsenliga från effektivitetssynpunkt, om satsade medel används på bästa sätt. Vi tycker att det är naturligt att den sittande Rättshjälpsutredningen får i uppgift att göra en utvärdering. Det är hög tid att göra det nu efter det att lagen har varit i kraft i fem år.

I reservation 9 föreslår vi en utvärdering av de åtgärder som har vidtagits i syfte att motverka våld mot kvinnor, en utvärdering på bredden när det gäller hela samhällets insatser mot kvinnovåldet.

I en annan reservation menar vi att myndigheternas handläggningsrutiner när det gäller stödet till brottsoffren och samverkan mellan myndigheter, brottsoffren och kvinnojourer bör ses över.

Vi stöder alltså i princip förslaget att inrätta en brottsofferfond. Vi tycker att det är ett fullföljande av den politik som under den senaste tioårsperioden bedrivits i syfte att stärka brottsoffrens ställning. Men vi menar att finansieringen bör bli annorlunda. Vi avvisar förslaget om att inrätta en brottsoffermyndighet och vill i stället att man bygger på nuvarande Brottskadenämndens verksamhet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1 och 3 och, under förutsättning att reservation 3 bifalls, till reservationerna 4 och 5. Dessutom yrkar jag bifall till reservationerna 7 och 10.

Anf. 142 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! I detta betänkande har utskottet tagit ställning till inrättandet av en brottsofferfond, till glädje för brottsoffren och alla som har arbetat engagerat med dessa frågor. Till dessa sällar sig Ny demokrati. Alltsedan

vårt parti bildades samt under denna mandatperiod har vi försökt agera för att stärka brottsoffrens ställning.

Den tänkta myndigheten fyller väl den funktion som vi föreslagit, dvs. att utvidga verksamheten med en eller flera brottsofferombudsmän. Det har vi skrivit i vår partimotion. Därför känns det riktigt att stöda regeringens proposition, även man inte får precis som man själv föreslagit. Att en brottsofferfond bildas kan dock räknas som en seger för vår politik, eftersom vi får avgöra detta i kammaren.

Jag delar inte Lars-Erik Lövdéns uppfattning om Brottskadenämndens arbete. Många menar att man inte lyft fram brottsofferfrågorna, utan man har utrett sina ärenden rent rutinmässigt. Jag har senast nu i helgen träffat många som arbetar engagerat inom brottsofferjourer. De har den uppfattningen att det behövs något ytterligare. Därför ser de fram emot den tänkta brottsoffermyndigheten.

De flesta brottsoffer får inte hjälp eller orkar inte ansöka om ersättning i dag. Det säger många inom Brottsofferjourernas riksförbund, där jag känner många i ledande ställning och haft kontakt med många långt innan jag blev politiker.

Målsättningen med brottsofferfonden är enligt Ny demokrati att brottsoffren och deras familjer skall ges full ekonomisk ersättning för i princip varje negativ konsekvens av betydelse som brottet har medfört.

När det gäller mer resurser till brottsofferjourerna vill vi dock gå längre än regeringen. Jourverksamheten kan behöva kompletteras med kriscentrum där både brotts- och olycksoffer kan få hjälp. Staten, landstingen och försäkringsbolagen skulle tillsammans kunna svara för verksamheten. Men vi förstår att dessa frågor kan bli aktuella för den nya brottsoffermyndigheten att lösa.

Herr talman! Målsägaren har en svag ställning i en förundersökning. Myndigheterna är inriktade på skuldfrågan. I 23 kap. 2 § rättegångsbalken står det: "Under förundersökningen skall utredas, vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om tillräckliga skäl föreligga för åtal mot honom --."

Förundersökningen syftar inte till att utreda omfattningen av brottsskadorna. Eftersom den enskilde prioriterar sitt enskilda intresse, dvs. skadeståndsanspråket, kommer från hans synpunkt förundersökningen att vara bristfällig när skadans omfattning inte utretts.

Varje civilrättslig skadeståndstalan, där anspråket kan härledas ur en brottslig gärning, kommer att gillas så länge ersättningsanspråket icke överstiger det belopp som gärningsmannen har medgivit i brottmålet. Om emellertid käranden skulle få för sig att presentera ett skadeståndsanspråk som är högre men motsvarar den verkliga skadan kommer sannolikt bevisbördan att bli denne övermäktig. Risker att gå förlorande ur en sådan process är mycket stor. Förloraren betalar som bekant motpartens rättegångskostnader. Därför föreslår vi i Ny demokrati att målsägarens rätt att bevaka sina enskilda intressen stärks.

Enligt 23 kap. 18 § och 23 kap. 19 § rättegångsbalken tillförsäkras den misstänkte en möjlighet att komplettera förundersökningen med förhör och annan utredning. Vi föreslår att målsägaren skall ges samma rätt som brotts-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*En brottsofferfond,
m.m.*

offer. Det vore ganska naturligt att stärka målsägarens ställning så, att han kommer på samma nivå i processen som den tilltalade.

Herr talman! Anonymitetsskyddet för vittnen måste stärkas. Dagligen finner man artiklar i dagspressen som tyder på att vittnens rädsla är ett allvarligt problem. Detta har framkommit i många aktuella rättegångar, inte minst när mycket grov kriminalitet är inblandad. Rikspolischefen har uttalat sig i frågan, vilket han förvisso brukar göra i angelägna ärenden. Men det är angeläget att hjälpa vittnen så att polisen kan få utrett vem som är rätt gärningsman. Det är också angeläget att åklagaren, när man har utrett vem som är gärningsman, får den hjälp som han behöver för att leda åtalet i bevis i rättegångssalen.

På senare tid har det hänt att även poliser avstår från att ingripa och från att fullgöra sin skyldighet att ställa upp och vittna i domstolarna, detta på grund av att de själva, deras familjer eller deras barn har blivit hotade. Man talar i dag om att poliser skall bära masker – sådana skyddsmasker som man använder mot tårgas – för att de inte skall bli igenkända när de gör ett ingripande. Vart är vi på väg någonstans när poliser måste skydda sin identitet vid själva ingripandet för att de inte skall bli trakasserade? Det är dags att ta ställning till detta.

Rikspolisstyrelsen hade en KRIPUT-grupp som gjorde en utredning för några år sedan. Den hade en del förslag som var bra. Jag tycker att man skall tillsätta en utredning som skall utveckla dessa förslag, så att vittnen och andra får ett förstärkt skydd. Annars kommer vi att förlora kampen dels på gatorna, dels i tingssalarna.

Herr talman! Med anledning av den omfattande debatten kring övergreppen mot våra barn och kvinnor är det angeläget att riksdagen tar itu med den frågan och förklarar att övergrepp mot dessa generellt skall förklaras som förtursärenden.

Det finns oerhört stora fördelar med en snabb handläggning när det gäller denna typ av brott. Särskilt må framhållas den brottsförebyggande effekten. Kvinnomisshandel kännetecknas ju av att det ofta är fråga om ett upprepat och upptrappat våld. Bevisläget är ofta besvärligt, då det ligger i sakens natur att brotten inte begås inför vittnens närvaro. Det finns många som under den här mandatperioden och tidigare har motionerat om detta.

Det finns regler om vilka brott som skall ges förtur, men i praktiken fungerar inte dessa. Därför föreslår vi att riksdagen tar ställning och ger regeringen i uppdrag att se till att det tillsätts någon som ger stöd och kanske ser till att det blir möjligt att hämta en gärningsman inom 24 timmar enligt det system som man har i Kanada var än gärningsmannen må befinna sig, i hemmet, på arbetet, på Rotaryklubbens möte eller på andra tillställningar. Detta har visat sig få en mycket stark preventiv effekt i Kanada, där systemet "a call to action" har prövats. Jag tycker att det är dags att riksdagen funderar på detta och ger regeringen i uppdrag att utreda dessa frågor, så att hanterandet påskyndas.

Anf. 143 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Frågan om brottsoffrens ställning är en fråga som under mina sex år i riksdagen har utvecklats på ett mycket positivt och glädjande

sätt. När det gäller vårt gemensamma ansvarstagande, vår gemensamma om-
tänksamhet om de människor som oförskyllt drabbas av brott har medveten-
heten och åtgärderna under dessa år på ett konkret sätt väsentligt förbättrat
situationen just för brottens offer.

Bakom varje brott finns det ett brottsoffer. Det man främst då tänker på
är kanske den enskilda människan som råkar ut för ett våldsbrott, som råkar
ut för ett inbrott i sitt hem eller för stöld av sin egendom. Men när det gäller
andra typer av brott – t.ex. miljöbrott, arbetsmiljöbrott eller vissa ekono-
miska brott – kan dessa drabba större eller mindre grupper av människor.
På det området finns det fortfarande många frågor som behöver diskuteras
och åtgärder som behöver vidtas för att man skall kunna åstadkomma för-
bättringar för dem som blir offer för den typen av brott.

I dagens betänkande framläggs ett förslag om att inrätta en ny statlig myn-
dighet, förslag om finansiering av denna och förslag om hur en fond som
skall komma brottsoffren till godo skall skapas.

Redan riksdagsåret 1990/91 hade Vänsterpartiet en motion dels om att
man skulle se över brottsskadelagen med inriktningen att det skulle bli lät-
tare att få ersättning från Brottskadenämnden, dels med ett förslag om att
man skulle tillföra medel till Brottskadenämnden genom att ta i anspråk en
viss procent av bötesmedlen.

Vi är därför öppna för att förbättra möjligheterna för brottsoffer att få
ersättning för de förluster som går att ersätta som har uppstått till följd av
brott.

De organisationer som i dag finns när det gäller att omhänderta de drab-
bade i ett akuteskede – brottsofferjourer och kvinnojourer – börjar bli väl
utbyggda. Samarbetet mellan polis och jourer fungerar på en del håll mycket
bra. På andra håll fungerar det mindre bra, men även där är det utvecklings-
bart, eftersom det ofta handlar om utbildning och samarbetsutveckling.

Forskningen på området bedrivs i dag både i BRÅ:s regi och vid olika fa-
kulteter. Naturligtvis behövs det mer forskning, vilket jag tror att det också
kommer att bli. I och med att man i Uppsala inrättat en professur för kvinno-
forskning kommer säkert denna forskning att fortsätta.

De huvudönskemål som återstår är möjligheten att på ett bättre sätt än
hittills ekonomiskt kompensera brottsoffer samt att fördela medel till åtgär-
der i förebyggande syfte och för åtgärder som förbättrar för brottsoffer gene-
rellt.

Vi anser i detta perspektiv att en något utbyggd brottsskadenämnd kan
administrera en sådan verksamhet och tillstyrker därför inte inrättandet av
en ny statlig myndighet. Målet måste vara att så litet pengar som möjligt går
till byråkrati och så mycket som möjligt till ändamålet brottsoffren.

Vi har också motsatt oss utskottsmajoritetens förslag om varifrån peng-
arna till fonden skall tas. Det kan synas vara pedagogiskt riktigt att de som
begått brott också skall vara med och betala till dem som har drabbats. Men
verkligheten är – om man är medveten om den – att merparten av dem som
befolkar våra fängelser i dag inte har eller på länge har haft någon inkomst
och inte någon förmögenhet eller andra tillgångar som kan tas i anspråk för
fondmedel. De flitpengar som fångarna får är egentligen skattemedel som
man i så fall skulle få omfördela med en administrativ kostnad till fonden.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*En brottsofferfond,
m.m.*

Därför anser vi att det är en bättre, säkrare, effektivare och enklare metod att ta fondmedel motsvarande en viss procent från bötesbeloppet.

Här måste man liksom så många andra gånger väga nytta mot kostnader. Att ta ut en avgift som går till en för en brottsling väldigt diffus fond utan någon direkt koppling mellan det brott som han har begått och den avgift som han får betala tror vi inte har så stor pedagogisk nytta att det kompenserar kostnaderna för att administrera och omfördela skattemedlen.

Herr talman! Vänsterpartiet kommer att rösta för reservationerna 1, 3, 4, 5 och 10.

Vi anser att det inte ännu finns anledning att utvärdera institutet målsägarbiträde, eftersom det under årens belopp har byggts på till att gälla även andra grupper. I dagsläget anser vi det inte heller relevant att utvärdera åtgärder som vidtagits vad gäller våld mot kvinnor utan anser att det är en uppgift för den utbyggda brottsskadenämnden att ta initiativ till.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.54 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

10 § (forts.) En brottsofferfond, m.m. (forts. JuU25)

Anf. 144 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! I det här betänkandet behandlar vi regeringens proposition om inrättandet av en brottsofferfond m.m. och dessutom ett antal motioner som huvudsakligen handlar om att stärka brottsoffrens ställning. Till betänkandet har fogats ett antal reservationer.

Under en följd av år har den kriminalpolitiska debatten huvudsakligen handlat om gärningsmannen och hans situation. Först på senare år har brottsoffren och deras utsatta position lyfts fram i debatten.

På senare år har också ett antal lagförslag antagits av riksdagen, vars huvudsyfte varit att skydda brottsoffren och stärka deras ställning. I detta syfte har riksdagen beslutat om lagstiftning när det gäller besöksförbud, målsägandebiträde, försöksverksamhet med livvaktsskydd, förbättrade skadeståndsregler m.m.

Riksdagen har också beslutat om straffskärpningar för ett antal brott i syfte just att öka skyddet för brottsoffren. Som ett led i den utvecklingen kommer nu ett förslag om en brottsofferfond. Vi har i utskottet tidigare behandlat motioner om att en brottsofferfond skall bildas och att den skall fi-

nansieras med avgifter som de som döms för brott får betala. Utskottet har ställt sig positivt till en sådan fond.

Det förslag som vi nu behandlar bygger på att de som döms för brott för vilka fängelse ingår i straffskalan får betala en avgift på 300 kr. Avgiften skall användas för att bygga upp en brottsofferfond. Det skall enbart utgå en avgift för varje dom och alltså inte en avgift för varje brott. En person som döms för ett flertal brott där vart och ett är sådant att fängelse finns i straffskalan behöver ändå bara erlägga en avgift om 300 kr.

Domstol eller åklagare skall i samband med dom eller strafföreläggande se till att ålägga gärningsmannen den här betalningsskyldigheten. Att ålägga gärningsmannen att betala till brottsofferfonden har ett pedagogiskt inslag som avser att medvetandegöra hos gärningsmannen att han har ett ansvar för sitt handlande gentemot den som blivit brottsoffer på grund av det av honom begångna brottet. Avgiften på 300 kr är inte heller särskilt betungande.

När det gäller hanteringen av avgiften menar regeringen att arbetet med indrivningen är av begränsad omfattning vid sidan av övrig verksamhet inom exekutionsväsendet. Riksskatteverket har instämt i att handläggningen av fondavgifterna i och för sig är just av begränsad omfattning i förhållande till exekutionsväsendets mycket stora totala ärendemängd.

Riksskatteverket menar att regeringens beräkningar av verkets merkostnader till följd av fondavgiftsärendena, nämligen 2,2 miljoner kronor, är korrekt. Det är också den kostnad som Riksskatteverket faktiskt beräknar att hanteringen av de här ärendena kommer att uppgå till. Uppbörd och indrivning av fondavgifter skall enligt förslaget ske på samma sätt som uppbörd och indrivning av böter.

I och med inrättandet av en brottsofferfond skapas utrymme för att ge ekonomiskt stöd till olika former av brottsofferinriktat arbete. Brottsofferfondens inrättande kan ses som en tydlig markering av att statsmakterna nu klart vill stödja brottsoffren och deras situation.

Socialdemokraternas avstyrkande av inrättandet av brottsofferfonden visar att socialdemokraterna har en ljummen inställning till att fortsätta att utveckla brottsofferfrågor. I reservationen säger socialdemokraterna att de i och för sig vill ha en brottsofferfond men att den skall finansieras med skattemedel. I ett läge när Sveriges ekonomi är synnerligen ansträngd och det finns ett förslag som ändå ger möjlighet att bygga upp en fond – som dessutom har ett pedagogiskt inslag – är socialdemokraternas inställning avslöjande. Det tycks vara så att gärningsmännen alltjämt står i centrum för dem. De vill inte att gärningsmannen skall betala och därmed bidra till uppbyggnaden av en sådan här fond.

När det sedan gäller administrationen av fonden finns det ett förslag som går ut på att det inrättas en brottsoffermyndighet. Det är den gamla Brottsskadenämnden som då skall ombildas till ett enrådighetsverk. Denna nya myndighet skall dels pröva ärenden enligt brottsskadelagen, dels dela ut pengar ur brottsofferfonden, dels utgöra ett expertorgan för brottsofferfrågor. Det intressanta är att när vi hade en hearing i justitieutskottet där företrädare för Brottsskadenämnden var närvarande var deras inställning densamma, nämligen att en brottsoffermyndighet var en lämplig ordning såväl

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*En brottsofferfond,
m.m.*

för att handlägga ärenden enligt brottsskadelagen som för att dela ut medel ur brottsofferfonden. Brottsskadenämnden i sig har inte invänt mot att få en annan och ny organisation när den tilldelas nya uppgifter.

Det övergripande målet för denna myndighet kommer att vara att främja brottsoffrens rättigheter, behov och intressen. När det gäller ärenden enligt brottsskadelagen kommer det att finnas en nämnd som är sammansatt som i dag, vars uppgift kommer att vara att besluta i brottsskadeärenden som är av principiell betydelse eller annars av större vikt. Men det stora flertalet ärenden kommer ändå att avgöras efter delegation.

Medel ur brottsofferfonden kommer att efter ansökan utdelas till forskning inom brottsofferområdet men också till utbildning och information. Det har vidare angetts att medel ur brottsofferfonden också skall användas för att skapa ökade möjligheter till ekonomiskt stöd till ideella organisationer, brottsofferjourer och kvinnojourer.

I propositionen behandlas förutom brottsofferfond och brottsoffermyndighet ett antal frågor, bl.a. förbättrat skydd för målsägande och vittnen genom att förundersökningsprotokollet normalt inte skall innehålla uppgifter om målsägandes eller vittnes ålder, yrke och bostadsadress. Vidare skall rättegångsbalken ändras så att de här uppgifterna inte heller skall framgå av stämningsansökan, vadeinlaga, revisionsinlaga och genmäle.

En annan fråga gäller utvidgade möjligheter att ha med sig en stödperson. Det föreslås en rätt för målsäganden att själv avgöra om en stödperson skall följa med vid förhör och under rättegång.

Ytterligare en fråga som behandlas gäller att underlätta för målsäganden att få ut av domstolen fastställt skadestånd, och slutligen föreslås att målsäganden i fall där brott har riktats mot någons liv, hälsa eller frihet skall tillfrågas om han eller hon vill bli informerad om den intagnes vistelse utanför anstalt.

I betänkandet finns tre reservationer som handlar om målsägande. Det är reservationerna 6, 7 och 8.

I reservation 6 yrkas av Ny demokrati att målsäganden måste ges en starkare ställning under förundersökning med bl.a. möjlighet till full insyn för att kunna begära kompletterande utredning. Regeringen konstaterar i propositionen att målsäganden redan enligt gällande rätt har långtgående möjligheter att ta del av uppgifter från förundersökningen och att en utvidgning av den rätten skulle komma i konflikt med sekretesslagens regler. Dessutom blir målsägande som framställt enskilt anspråk, väckt talan eller biträdd talan part i rättegången. En målsägande som är part i en rättegång har samma ställning som den tilltalade, och därför delar utskottet regeringens ståndpunkt, att det inte behövs någon utvidgad rätt för målsäganden att ta del av förundersökningsprotokollet.

I reservation 7 yrkar socialdemokraterna att lagen om målsägandebiträde nu skall utvärderas i syfte att få reda på om lagens regler utnyttjas på ett effektivt sätt. Där säger vi i utskottsmajoriteten att lagen ändrades så sent som i december 1993 och att ändringen inte trädde i kraft förrän den 1 april i år.

Ändringen innebär bl.a. att målsägandebiträde skall kunna förordnas i samtliga mål om brott enligt brottsbalken under förutsättning att fängelse

kan följa på brottet och att målsäganden har ett särskilt starkt behov av biträde. Eftersom den sista ändringen knappt har hunnit träda i kraft menar vi att det är för tidigt att nu starta en utvärdering. Vi anser också att en utvärdering behöver göras men att den bör anstå så att den nyligen gjorda förändringen hinner verka innan resurser satsas på utvärdering.

I reservation 8 talas det om anonymitet för målsäganden och vittnen. Reservanten från Ny demokrati menar att vittnen och målsägande i vissa fall skall kunna tillförsäkra sig anonymitet under förundersökning och rättegång. I denna fråga menar utskottets majoritet att det med hänsyn till den tilltalades rättssäkerhet inte är möjligt att begränsa den tilltalades insyn i processen. Dessutom måste det också beaktas att Europadomstolen har avisat möjligheten att använda anonyma vittnen med hänvisning till att den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna inte tillåter detta.

Till sist tänkte jag kommentera reservation nr 9 som handlar om utvärdering av åtgärder angående våld mot kvinnor. Socialdemokraterna pekar i denna reservation på att en rad åtgärder har vidtagits i syfte att motverka våld mot kvinnor. Socialdemokraterna vill nu ha en grundlig och samlad utvärdering av samhällets åtgärder på detta område.

Tyvärr måste jag säga att den bild som växer fram av socialdemokraternas syn på brottsoffer har en ganska negativ underton. Som jag redan har pekat på har gärningsmännen under en följd av år alltid stått i centrum för debatten. Förbättringar för brottsoffren har låtit vänta på sig.

Nu börjar vi äntligen närma oss en lagstiftning till förmån för brottsoffer. Då vill socialdemokraterna säga nej till en brottsofferfond som skall ge ytterligare utrymme för att lyfta fram brottsoffrens situation. Trots att det i övrigt är en begränsad lagstiftning som kommer till stånd för att stärka brottsoffren och att den här lagstiftningen ännu inte har mer än några få år på nacken kräver socialdemokraterna redan nu en utvärdering av målsägandebiträdesreglerna, som just tillkommit för att stödja framför allt misshandlade och sexuellt kränkta kvinnor.

Dessutom kräver socialdemokraterna en utvärdering av de åtgärder som har vidtagits för att stödja kvinnor som har utsatts för våld. Det är inte en utvärdering som behövs för att stödja brottsoffer utan en fortsatt utveckling till stöd inte minst för incestoffer och sexuellt kränkta kvinnor. Dessutom finns det fortfarande mycket att göra när det gäller brottsoffren rent generellt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 145 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det sista som Britta Bjelle sade är ganska anmärkningsvärt.

I reservationerna om utvärdering av lagen om målsägandebiträde och om insatserna mot kvinnovåld kräver socialdemokraterna en utvärdering för att se vilka effekter de åtgärder som har vidtagits har haft och vad som behövs för att ytterligare flytta fram positionerna. Det är inte alls fråga om någon restriktiv eller negativ inställning när det gäller insatser för brottsoffer. Dessa reservationer har kommit till för att den nuvarande lagstiftningen och

åtgärderna skall utvärderas så att vi kan se hur vi kan flytta fram positionerna.

Britta Bjelle talar om en negativ underton. Det stämmer inte. Socialdemokraterna gav i mitten på 80-talet – framför allt genom 1988 års brottsofferprogram – signaler till kraftigt ökade insatser för att stärka brottsoffrens ställning. Därefter har en rad åtgärder vidtagits. Jag nämnde en del av dem i mitt anförande.

Vi är också positiva till inrättandet av en brottsofferfond. Jag trodde att det framgick både av mitt anförande och av våra reservationer. Vi är kritiska mot det sätt på vilket man tar in pengar för att finansiera brottsofferfonden. Vi är kritiska till att man inrättar en brottsoffermyndighet med en generaldirektör och en ökad administration. Pengarna skulle i stället användas till nytta för brottsoffren.

Vi kan ha olika synpunkter på kostnaderna för att driva in den brottsofferavgift som regeringen har föreslagit. Riksskatteverket säger att det kostar 17,2 miljoner. Om denna målgrupp skall bära sina kostnader fullt ut, vilket är rimligt, kostar det 17,2 miljoner för att få in 19 miljoner. Det kan inte vara en riktig samhällsekonomisk avvägning.

Vi har lagt fram ett förslag till en annan finansiering som innebär att man i första hand höjer bötesbeloppen. På det viset kan vi få in 40–50 miljoner. Då blir det en effekt som kan medverka till en finansiering av brottsofferfonden utan att det påverkar budgetunderskottet och den statsfinansiella situationen.

Jag tycker att Britta Bjelle, framför allt i den sista delen av anförandet, skjuter över målet. Det kan inte vara rimligt att en brottsofferfond inrättas till stora kostnader och med en ökad administration till följd när man kan bygga vidare på den nuvarande Brottskadenämnden. Den åtnjuter ett stort anseende både hos brottsofferjourerna och hos enskilda sökanden av skadeersättning. Den kan man bygga vidare på till låga administrativa kostnader. Med vår avgift kan vi få in betydligt mer medel än vad regeringen har föreslagit, och vi slipper de dyra administrationskostnaderna.

Anf. 146 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att en del av den lagstiftning som vi har talat om kom till under 1988. Men jag vill faktiskt hävda att det inte var socialdemokraternas förtjänst. Den opinionsbildning som hade ägt rum i riksdagen med hjälp av brottsofferfonder och kvinnojourer utmynnade så småningom i att ett antal lagstiftningsärenden kom till riksdagen.

De första förslagen som kom till riksdagen hade många defekter, enligt mitt sätt att se. De har vi justerat genom åren.

Alla de lagar som både Lars-Erik Lövdén och jag har nämnt i våra anföranden har förändrats flera gånger sedan 1988. Ingen av lagarna har funnits särskilt länge i den tappning de för närvarande har. Det är fel att redan nu tala om en utvärdering, innan de har funnits tillräckligt länge.

Vi har i riksdagen i omgångar krävt att 1974 års kriminalvårdsreform skulle utvärderas. Det har vi gjort i motion efter motion, år efter år. Ingen av socialdemokraterna tyckte att det var rimligt. Reformen kom ändå till

1974. Först under den sista tiden av denna regeringsperiod har en sådan utvärdering kommit till stånd.

Det är ganska säregat att tala om en ökad administration beträffande den här brottsoffermyndigheten. Brottskadenämnden har i dag 15–16 personer som handlägger ärenden. Dessa personer räcker inte till. Man har stora balanser av ärenden enligt brottsskadelagen. Det förslag som är framlagt innebär att ytterligare två personer enbart skall handlägga sådana ärenden. Dessutom skall två personer utgöra en expertmyndighet. Kostnaderna för detta torde stanna på någonstans kring 1,5 miljon.

Man pratar om att detta är enormt stora förändringar och att det medför ökade administrativa kostnader. Brottskadenämnden tyckte själv att man skulle bli en myndighet, eftersom man fungerar som en domstol. Då skulle man även få administrativa ärenden. Även om det inte blir någon förändring beövs det ett persontillskott. Det behöver finnas ca 20 personer. Det enda nya blir i så fall att man kallar det för en brottsoffermyndighet.

Lars-Erik Lövdén säger att detta medför ökade administrationskostnader. Det vore intressant att veta hur många personer han anser att brottsofferfonden jämte Brottskadenämnden behöver ha för att handlägga ärendena.

Jag vill avsluta med att ta upp Riksskatteverket. Jag har redan talat om att Riksskatteverket har sagt att den faktiska kostnaden utgör 2,2 miljoner kronor.

Anf. 147 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Riksskatteverket har också sagt att det är rimligt att räkna på det sätt som man där gör. Där räknar man med att denna målgrupp fullt ut får bära sina kostnader för indrivningen. Det är Riksskatteverkets ståndpunkt. Den har man också deklarerat i sitt remissyttrande över detta förslag.

Det här förslaget är mycket illa berett av regeringen. Det gäller särskilt frågan om inrättandet av en brottsoffermyndighet, som över huvud taget inte har blivit föremål för remissbehandling. Det kom till mycket hastigt och presenterades snabbt efter årsskiftet efter en kort utredningstid utan remissförfarande.

Vi tycker att det är orimligt att inrätta en brottsoffermyndighet med en generaldirektör och 20 personer. Pengarna som då går till administrativa kostnader skulle kunna komma brottsoffren till del på ett betydligt bättre sätt om man bygger på nuvarande Brottskadenämnden.

Ärendet är också mycket illa berett när det gäller de ekonomiska konsekvenserna. På några få rader i propositionen behandlar man de finansiella frågorna. Man går inte på djupet med kostnaderna för indrivning, administration och andra åtgärder. Vi har försökt beräkna dessa kostnader. Fondavgifterna ger 19 miljoner, och sänkt fångersättning ger ungefär 9 miljoner. Detta ger 28 miljoner i intäkter. Indrivningskostnaderna är 17,2 miljoner, administrationskostnaderna för den nya myndigheten är 2,8 miljoner, Rikspolisstyrelsen drar 0,6 miljoner och Riksåklagaren 1 miljon. Vad själva flyttningen från Stockholm kommer att kosta har vi inte kunnat beräkna. Det blir inte särskilt mycket över ur statsfinansiell synpunkt att satsa på brottsoffren.

Vårt förslag har en annan uppläggning. Vi vill höja bötesbeloppen för att få in pengar så att vi kan göra denna satsning på brottsoffren med skatteme-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*En brottsofferfond,
m.m.*

del. Det ger ungefär 40–50 miljoner i ökade insatser. Vi tycker att det är ett rimligare förslag, särskilt i det statsfinansiella läge som vi nu befinner oss i.

Anf. 148 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Det intressanta är att Lars-Erik Lövdéns resonemang inte håller om han överger Riksskatteverkets remissvar. Vi hade faktiskt en hearing i utskottet. Vid den hearingen tillstod Riksskatteverket att av verkets 3 miljoner ärenden utgör de ärenden som skulle komma från den här fonden ca 30 000. Bland dessa 30 miljoner ärenden är det fråga om en marginalkostnad att hantera 30 000 ärenden. Såväl enligt Riksskatteverket som enligt regeringen skulle det kosta 2,2 miljoner kronor.

Socialdemokraterna hakar upp sig på en kostnad på 17,2 miljoner. Det är den kostnad som skulle uppstå om man startade från scratch. Om man inte har någon verksamhet i övrigt blir kostnaden säkert så stor. Så är emellertid inte fallet. Regeringen har inte menat att det här skall starta från scratch. Det här har lagts ut på en verksamhet som redan tidigare har 3 miljoner ärenden.

Problemet är att socialdemokraterna inte vill erkänna att de gillar den pedagogiska tanken att den som gör sig skyldig till ett brott och som faktiskt döms för det brottet skall betala en avgift som skall gå till en brottsofferfond. Man vill att det skall vara skattemedel. Eftersom det blir ganska svårt att föra en sådan debatt, håller man sig till dessa 17,2 miljoner kronor för att visa att det här är ogörligt. Riksskatteverket menar att marginalkostnaden för verkets del, mot bakgrund av de enormt stora hanteringskostnaderna för andra ärenden, är begränsad. Detta faktum innebär att det här förslaget är bra ur pedagogisk synvinkel.

Det sades att man inte har låtit organisationsfrågan gå ut på remiss. Jag har dristat mig till att se på hanteringen av andra organisationsfrågor. Organisationsfrågor brukar inte gå på remiss. Frågan om brottsofferfonden har varit ute på remiss. Det var detta som var det intressanta. Brottskadenämndens hantering av ärenden förändras inte. Det är fortfarande samma typ av nämnd som kommer att dra upp de principiella riktlinjerna för skadereglering. Nämnden kommer också att behandla ärenden av svårare slag. I övrigt kommer frågorna att hanteras på samma sätt som i dag. I dag arbetar ca 16 personer. De behöver påbackning, eftersom de inte hinner med alla ärenden. Att säga att 20 personer skulle medföra en överadministrativ kostnad tycker jag faktiskt är litet väl magstarkt.

Anf. 149 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! I mitt anförande glömde jag att yrka bifall till reservationerna nr 8 och 11, vilket jag härmed gör.

I sitt anförande kommenterade Britta Bjelle vår reservation nr 6 om målsägandens insyn i förundersökningen. Ny demokrati delar inte utskottets uppfattning i den frågan. Vi anser att myndigheterna är alltför mycket inriktade på skuldfrågan. Vi vill att målsäganden skall ha samma rätt att bevaka sina enskilda intressen som den tilltalade har. Detta är skillnaden.

Utskottsordföranden hade också kommentarer beträffande anonymiteten för målsäganden och vittnen. Vi har hänvisat till den utredning som Rikspo-

lisstyrelsen har gjort om vittnesskydd – en rapport från KRIPUT-gruppen. Däri kommenteras vad EG-domstolen har sagt. Det gäller två ärenden. Det finns ett ärende mot staten Österrike och ett mot Kostovski, mot Nederländerna. Man var kritisk mot att vittnena inte kom till huvudförhandlingen. Med utgångspunkt från den vittnesskyddsutredning som har gjorts, vill vi att man skall försöka finna vägar. Det får inte bli så, som jag sade i mitt anförande, att de poliser som anser att de måste skydda sig med gasmask vid ingripanden ute på fältet skall sitta med gasmask i rättegångssalen för att bevara sin anonymitet. Det är möjligen ett sätt. Då är man i huvudförhandling. Vittnen som sitter i rättsalen kanske skall bära mask för att behålla sin anonymitet. Den tilltalade och advokaten får då möjlighet att ställa frågor.

Vi tycker att det är viktigt att denna fråga som är stor och allvarlig för vittnen och för polismän ute på fältet skall utredas så att rättvisan kan ha sin gång. Som det är nu vinner den andra sidan, dvs. de som skrämmar målsäganden, vittnen och poliser till tystnad. Det är otillfredsställande i dagens Sverige.

Anf. 150 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! När det gäller anonymiteten för målsäganden och vittnen vill jag minnas att Våldskommissionen gjorde en utredning om hur vanligt det var att vittnen och målsäganden blev hotade och kände sig otrygga. Det visade sig att en och annan faktiskt kände sig illa till mods men att allvarliga incidenter var mycket sällsynta. Eftersom de var så sällsynta, ansåg inte Våldskommissionen att det fanns skäl att göra några större förändringar av de regler vi har i dag.

Det är möjligt att vi går mot en utveckling där man kanske måste tänka till ännu en gång. Men som läget är i dag finns det i alla fall inte skäl att göra någon förändring.

Beträffande målsägandens möjlighet till insyn i förundersökningen är det onekligen så att när ärendet är färdigutrett av polisen och åklagaren har fattat sitt beslut, har man möjlighet att vidta de åtgärder som man önskar för att t.ex. påkalla ytterligare vittnesförhör. Om man dessutom har en skadeståndstalan i målet och anmäler att åklagaren skall föra målsägandens talan, så blir man också part i målet. Därmed kan man begära kompletteringar m.m.

De regler som finns i dag är ändock ganska vida. Det är sällan jag hör talas om att någon anser att deras rättsverkan har kommit i kläm på ett eller annat sätt därför att de inte har haft tillgång till det material som de har behövt.

Anf. 151 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Britta Bjelle säger att det är möjligt att det nu är annorlunda än när Våldskommissionen utredde frågan för ett antal år sedan. Jag har för mig att det var i början av 90-talet. Det är faktiskt möjligt att verkligheten har förändrats. Det har den. Därför anser vi att det är nödvändigt att man ser över frågan igen. Britta Bjelle känner också till det här, eftersom hon har deltagit i olika sammankomster med Rikspolisstyrelsen. Senast i den gångna veckohelgen drog man upp det här problemet. Det är alltså möjligt. Det är

faktiskt så att verkligheten har förändrats sedan Vårdskommissionen gjorde sitt konstaterande. Att så är fallet möts vi dagligen av i detta land.

Anf. 152 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag sade fel eller om Karl Gustaf Sjödin hörde fel. Vad jag menade var i alla fall att det är möjligt att man framöver kommer att ha en annan syn på detta. Jag tror inte att vi är där i dag, utan jag anser att de regler som finns i dag är till fyllest.

Anf. 153 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Jag har i min motion, med anledning av den proposition som vi nu behandlar, framhållit att jag är positiv till en brottsofferfond. Men jag tycker, liksom en rad remissinstanser, att den skall administreras av Brottsskadefonden. Därmed går jag emot förslaget att en ny myndighet, brottsoffermyndigheten, inrättas.

Det finns flera skäl för mitt ställningstagande.

Jag anser att om en borgerlig regering, som enligt regeringsförklaringen bl.a. vill minska statlig administration och byråkrati och sänka statens utgifter, skall inrätta en ny myndighet så måste det föreligga mycket starka skäl härför. Sådana skäl anser jag inte finns. Dessutom anser jag att det är alldeles fel tidpunkt att göra det nu.

Vi vet alla – inte minst av kompletteringspropositionen – att vi måste göra ytterligare mycket kraftiga nedskärningar i statens utgifter. Lyckas vi inte härmed kan vår statsskuld, när vi i slutet av 90-talet går in i nästa lågkonjunktur, ha ökat till gigantiska 2 000 miljarder kronor, eller ca 250 000 per invånare i landet. Då har vi fortsatt att konsumera på kommande generationers bekostnad, och vi är i ekonomiskt avseende närmast att betecknas som en s.k. bananrepublik.

I propositionen redovisas kostnaden för den nya myndigheten till några miljoner, som skall tas fram genom omDispositioneringar av medel inom Justitiedepartementets ram. Men departementet har inget att disponera om. Vi har i en tid med ökande brottsutveckling och minskande uppklarandegrad för nästa år tvingats att skära ned polisverksamheten med över 500 miljoner kronor.

En ny myndighet kommer enligt min uppfattning att kosta statsverket betydligt mer, därför att den på ett menligt sätt kommer att påverka arbetet för brottsoffren.

Detta arbete har byggts upp från gräsrotsnivå på ideell basis av engagerade människor, som av kärlek till sina medmänniskor har ställt sig i spetsen för kvinnojourer, brottsofferjourer och andra organisationer. De har i viss omfattning fått hjälp av kommuner, landsting, polis- och åklagarmyndigheter, bl.a. med lokaliteter, men verksamheten bygger på oavlönat arbete.

För att vi skall kunna behålla ett mänskligt samhälle kommer vi i framtiden att vara än mer beroende av ideella insatser. Det är varken önskvärt eller möjligt att genom en offentlig sektor tillgodose allt mänskligt behov i olika krissituationer.

Att under sådana förutsättningar ovanifrån applicera en ny myndighet med en generaldirektör som symbolfigur kommer att få en negativ effekt på

intresset för fortsatt ideell verksamhet. Denna kommer enligt min uppfattning att i stor omfattning få ersättas med avlönat arbete av psykologer och psykoterapeuter.

Jag läste, herr talman, rapporten om den nya brottsoffermyndigheten och påståendet på s. 36 i denna: "Generaldirektören kan också ha en statusbetydelse för organisationen och verksamheten som inte skall förringas". Då gick mina tankar till en företeelse som har samband med de då aktuella olympiska spelen.

Det gäller det stora missnöje som de aktiva idrottsmännen brukar uttrycka när IOK:s president eller andra s.k. pampar försöker ta åt sig äran av de idrottsliga prestationerna. Dessa är, som alla vet, inte resultat av beslut på hög nivå utan en frukt av målmedvetet, uppoffrande träningsarbete på gräsrotsnivå.

Låt mig härefter, herr talman, få övergå till att kommentera det beredningsarbete som har föregått denna proposition. På departementet har man tagit fram två promemorior, Brottsoffer i blickpunkten och Brottsofferfond, i vilka det föreslås att en brottsofferfond bör inrättas.

När det gäller administrationen av denna slås det fast: "Verksamheten bör i första hand knytas till någon befintlig organisation för att de organisatoriska och administrativa kostnaderna skall hållas nere". I linje med detta synsätt och andra praktiska överväganden föreslås att fonden skall administreras av Brottskadenämnden.

Promemoriorna blev föremål för remissförfarande. Jag har läst svaren och har härifrån noterat att det inte förekom några invändningar mot nämnda förslag. Brottskadenämnden framhåller i sitt remissvar att nämnden behöver ytterligare två medarbetare för att administrera brottsofferfonden.

Det kom därför mycket överraskande när regeringen efter remissförfarandet i slutet av förra året förordnade justitieutskottets ordförande att snabbutreda Brottskadenämndens organisation och ta fram förslag till organisation av en ny myndighet med ett övergripande ansvar för brottsofferfrågor.

Utredningsrapporten har sedan – utan remissförfarande – tre veckor efter det att den presenterades lett fram till ett regeringsförslag om en ny myndighet, som skall inrymma Brottskadenämndens verksamhet och utlokaliseras från Stockholm. Brottskadenämndens personal uppgår i dag till 15; den ökade myndigheten skall ha 20 årsanställda.

Bara detta förfaringssätt i sig innebär att allmänheten kan undra hur det står till med arbetsplaneringen på Justitiedepartementet. När sedan ryktet sprider sig från departementet att den nye generaldirektören redan är utsedd, när personalen på Brottskadenämnden skriver protestbrev till konstitutionsutskottets och justitieutskottets ledamöter och när massmedia börjar att intressera sig för de egendomliga sammanträffandena, då måste vi vara medvetna om att politikerföraktet ökar.

Jag anar statssekreteraren på Justitiedepartementet bakom uppläggningsen, ty det påminner om en tidigare fråga som jag har erfarenhet av. Jag var under cirka tre år ledamot av Domstolsverkets styrelse. Domstolsverket är som bekant en servicemyndighet inom domstolsväsendet som främst har till uppgift att effektivisera administrationen och se till att domarna i största möjliga utsträckning får ägna sig åt dömande verksamhet.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*En brottsofferfond,
m.m.*

I en promemoria från Justitiedepartementet föreslog man att Domstolsverket skulle avskaffas. Promemorian gick ut på remiss, och över 90 % av remissvaren var kritiska; domstolarna önskade ha kvar Domstolsverket.

Då kom från departementet ett förslag om att byta ut den allsidigt tillsatta styrelsen i Domstolsverket – där bl.a. kanslipersonalen, i huvudsak kvinnor, som utgör ca 70 % av personalen inom domstolsväsendet, var representerad – mot en styrelse som endast skulle bestå av höga domare.

Domstolsverkets styrelse fick yttra sig över förslaget, och jag skrev bl.a. att det kunde liknas vid att samla landets ledande hjärnkirurger till en styrelse och låta denna administrera hela den svenska sjukvården. En sådan styrelse skulle förmodligen kunna lika litet om kostnadseffektiv administration av stora organisationer som en styrelse bestående av höga domare.

Det finns, herr talman, en bred samsyn i vårt land om att vi skall slå vakt om en hög rättssäkerhet. Det präglar arbetet i våra domstolar, där såväl åklagare som domare skall se till att alla omständigheter blir allsidigt belysta. Fortfarande utgör Olaus Petri domarregler högsta norm, och man behöver bara läsa domareden i 4 kap. 11 § rättegångsbalken för att få klart för sig vilken betydelse vi tillmäter en hög rättssäkerhet.

Eftersom Justitiedepartementet är den myndighet som har det högsta ansvaret för utvecklingen på rättsområdet och skall utgöra garanten för att vårt land förblir en rättsstat har man anledning att ställa höga krav på departementsarbetet.

Då kan vi, enligt min uppfattning, inte acceptera att man – som i detta fall – på Justitiedepartementet upprättar promemorier, som man låter remissbehandla och får ett brett stöd för, för att sedan i hast ta fram ett helt nytt förslag, som man utan remissförfarande låter bli föremål för en proposition. Eller som det var i fallet med Domstolsverket; när remissinstanserna går emot ett förslag från departementet, försöker man genomföra en variant av förslaget utan remissförfarande. Jag vill gärna ställa den frågan till Britta Bjelle, som utskottsmajoritetens företrädare, om hon tycker att det är bra arbetsmetoder.

Avslutningsvis, herr talman, vi har en myndighet, Brottskadenämnden, som alla är eniga om att den åtnjuter ett mycket högt förtroende. Det framgår bl.a. av justitieutskottets betänkande. Eftersom Brottskadenämndens avgörande inte går att överklaga är det nödvändigt att detta höga förtroende bibehålls. För sin verksamhet behöver nämnden få vara kvar här i Stockholm, där samarbetande myndigheter och experter på de stora försäkringsbolagen finns. Vi bör låta denna myndighet administrera brottsofferfonden, ty den har den seriösa men ödmjuka profil som behövs för att intresset för ideellt arbete för brottsoffren skall fortsätta att öka.

Jag tycker, herr talman, att det är otillständigt att genom utlokalisering ta jobben från Brottskadenämndens mycket kompetenta personal att låta den bli offer för ett lika hastigt påkommit som ogenomtänkt förslag från Justitiedepartementet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Anf. 154 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! I en motion som behandlas i detta betänkande har jag yrkat på en utredning av problemet med hotade vittnen och hotade målsäganden.

Jag vill också i en sådan utredning ha förslag på vad man bör göra åt detta problem. Utskottet hänvisar nu till Vårdskommisionen, som ganska nyligen – säger man – kartlagt problemet. Nyligen är i detta fall år 1990. Vårdskommisionen menade då att det inte var så vanligt med fysiskt hot mot vittnen och målsäganden. Nu säger visserligen utskottet också att det under senare år förekommit oroande incidenter och utgår från att regeringen noga följer utvecklingen.

Jag vill bara här i kväll säga, herr talman, att jag tyvärr tror att både regering och riksdag får återkomma i denna fråga. Dessa hot blir trots allt vanligare. De är ett hot mot själva rättssamhället, och de får inte accepteras.

Anf. 155 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Jag har begärt tid för ett extra anförande för att något förklara bakgrunden till var vi i Ny demokrati står i dessa frågor.

Ett parti som sade: Straffa brottslingarna och skydda brottsoffren, inte tvärtom, var bl.a. ett av de skäl som gjorde att jag engagerade mig i politiken. Med min bakgrund som polis under 23 år har jag kommit i kontakt med många brottsoffer som drabbats. Det fick mig att engagera mig. En brottsofferfond och detta att hjälpa brottsoffren har därför varit en central fråga i Ny demokratis kriminalpolitik när det gäller brottsbekämpning. Ny demokrati föreslog t.o.m. en annan verksamhet med en eller flera brottsofferombuds män, ett slags myndighet – hör och häpna. Ny demokrati är ju emot myndigheter. Men trots allt är det oerhört centralt för Ny demokrati att stödja brottsoffren. Denna fråga har förekommit i Ny demokratis partimotion.

Lars-Erik Lövdén och Bengt Rosén säger att man är nöjd med brottsofferfondens arbete. Jag skall inte kritisera det. Men trots allt har jag med min bakgrund fått tillfälle att prata med många. Tillsammans med den som är förbundssekreterare i BOJ, Brottsofferjourernas Riksförbund, gick jag kvarterspolis kurs år 1982. Och jag känner flera av dem som är med i BOJ ganska väl. Jag har pratat med dem för att få reda på vad de tycker. De vill faktiskt att brottsofferfrågorna lyfts fram, något som inte Brottskadenämnden gjort.

Man har dock skött utredningarna. Vi var på en utfrågning om brottsoffermyndigheten och utlokaliseringen. Holger Romander, som har varit med och haft synpunkter på utredningen – som har varit en enmansutredning – hade då endast synpunkter på utlokaliseringen. Det kan jag förstå. Men riksdagen fattade i fjol beslut om att nya myndigheter och liknande verksamhet skall utlokaliseras om inte starka skäl talar emot.

Jag frågade Per Svensson, förbundssekreterare på BOJ i Södertälje om han, som arbetade så nära Stockholm, ansåg att det spelade någon roll om brottsoffermyndigheten utlokaliserades från Stockholm. Han svarade att det var av underordnad betydelse. Det hade ingen betydelse för BOJ:s verksamhet. Man måste ju prata med dem som kanske närmast kommer i kontakt med denna nya myndighet.

Jag har talat med andra kolleger. De säger att de anser att brottsofferfrågan kommit i skymundan och att den måste lyftas fram. Jag har pratat med dem som jobbar ute på fältet med dessa frågor. Det finns säkert de som har andra uppfattningar. Men jag grundar mitt ställningstagande på deras upp-

fattning, nämligen att denna myndighet är nödvändig för att lyfta fram dessa frågor.

Det är ju nämligen så, att en brottsling som för en månad hamnar i fängelse skall enligt kriminalvårdslagen behandlas med aktning för sitt mänskovärde. Brottsoffermyndigheten kanske agerar för en aktning för brotts-offren, och det behövs i dagens läge.

Anf. 156 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Karl Gustaf Sjödin anser inte att intrycket från Brottskadenämndens verksamhet är odelat positivt. Han har hört kritik från folk som är verksamma i brottsofferjourer och kvinnojourer. Det är möjligt. Brottsskadenämnden har ju inte haft till huvuduppgift att ge dessa organisationer service utan att döma ut ersättningar till brottsoffer. Om man fick ta hand om administrationen av den nya brottsofferfonden skulle man ha möjlighet att klara detta på ett helt annat sätt. För detta ändamål har Brottskadenämnden begärt ytterligare två medarbetare.

När det gäller utlokaliseringen kan det från regionalpolitisk synpunkt inte ha någon stor betydelse om en myndighet med 20 personer utlokaliseras. Men denna myndighet som innehåller den främsta expertisen inom domstolsväsendet vad gäller skadeståndsjuridiken behövs här i Stockholm för ett nära samarbete med dem på BRÅ, med dem på Socialstyrelsen och med juristerna på de stora försäkringsbolagen, vilka också är mycket duktiga på skadeståndsjuridik.

Precis som jag tidigare framhöll, är det otillständigt att bara ta jobben från dem som nu utgjort personal i Brottskadenämnden därför att man plötsligt kommit på att denna fråga skulle vara en stor regionalpolitisk sådan.

Anf. 157 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det är inte särskilt märkligt att Ny demokrati även i det här ärendet säger en sak och gör en annan. Det är mycket vanligt när det gäller Ny demokratis sätt att hantera de politiska frågorna.

Ny demokrati är mot ökad administration och mot nya myndigheter. Man vill skrota ett antal myndigheter. Det står i Ny demokratis program. Men nu går man med på inrättandet av en ny myndighet, på att utöka administrationen, på att dra på samhället och staten större kostnader för administration, som i det här fallet inte kommer brottsoffren till del.

Det finns en brottsskadenämnd i dag, som åtnjuter ett mycket stort förtroende bland rättsvårdande myndigheter och hos brottsofferjourerna. Brottsskadenämnden har emellertid inte haft i uppdrag att syssla primärt med att stödja och hjälpa brottsofferjourer, utan med att hantera skadeärenden.

Det är fullt möjligt – det visade den ursprungliga promemorian i Justitiedepartementet om inrättandet av en brottsofferfond – att bygga på den nuvarande Brottskadenämnden. Det är möjligt att ge den en viss personalförstärkning – Bengt Rosén har nämnt två handläggare – för att den skall kunna ta sig an de utökade arbetsuppgifterna med att hantera brottsofferfonden och ge stöd till brottsofferjourer, kvinnojourer, lokala projekt och forskningsprojekt. Det är fullt möjligt att göra det, utan att gå en omväg och inrätta en ny myndighet på 20 personer med en generaldirektör i spetsen. Det

är för övrigt en egenartad myndighet, med en generaldirektör för 20 anställda.

Som vanligt pratar alltså Ny demokrati om en sak och gör en annan.

Anf. 158 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Jag får rikta min replik till Lars-Erik Lövdén. Det finns ju ingen regel utan undantag. Om Lars-Erik Lövdén hade tittat i våra partimotioner under hela den här mandatperioden skulle han ha sett att vi har föreslagit en utredning om en verksamhet med en eller flera brottsofferombudsmän. Vi har föreslagit en organisation med ett slags myndighetsfunktion. Vi anser nämligen att det är så oerhört viktigt att få en balans mellan brottsoffren och dem som åsamkar brotten. Det här är inget nytänkande, ingenting som vi kommer med helt plötsligt. Jag antar att regeringen har sett det när man har tillskapat den här myndigheten.

Jag sade i mitt anförande att vi inte får precis som vi vill, men att det är åt rätt håll.

Det man säger ute i landet beträffande den här myndigheten är att man vill ha ett nytänkande. Det är möjligt att den här verksamheten skulle kunna fungera inom Brottskadenämnden, men folks uppfattning är att det behövs ett nytänkande. Därför välkomnar man den här myndigheten, trots allt.

Det skulle ha varit att ändra ståndpunkt om vi hade gått ifrån det som vi har drivit väldigt hårt sedan vi kom in på den politiska banan, dvs. att vi vill ha en verksamhet med en eller flera brottsofferombudsmän. Vi är medvetna om att det också skulle ha blivit en liten myndighet. Men det finns ingen regel utan undantag. Vi har fört en konsekvent politik när det gäller just brottsoffren.

Anf. 159 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén gör sig lustig över att en myndighet inrättas som skall ha en chef. Han tycker att det är särskilt intressant att nämna att det möjligen skulle vara en generaldirektör.

I februari 1992 tillsatte regeringen en utredning, och dess uppgift var att se över förvaltningsmyndigheternas ledningsfunktion. Denna utredning levererade ett betänkande i juni 1993 som hette Effektivare ledning i statliga myndigheter. Hela det betänkandet går ut på att man framöver skall åstadkomma en styrning som gör att chefen för en myndighet blir ansvarig för verksamheten och där det faktiskt är enklare att utkräva ansvar i den händelse regeringen skulle vara missnöjd.

Jag kan nämna några myndigheter som har beslutats under den här våren. Det är Bankstödsnämnden, Radio- och TV-verket och Granskningsnämnden. Statens institutionsstyrelse inrättades före jul. Antalet anställda i Bankstödsnämnden är 6–7 personer. Granskningsnämnden är en ny myndighet, som är liten. Radio- och TV-verket har ungefär 15 anställda. Alla dessa myndigheter leds på ensidigt sätt.

Anf. 160 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det sistnämnda gör mig inte mera lugn. Det är klart att det finns ett förslag och en inriktning från regeringens sida om att ombilda alla

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*En brottsofferfond,
m.m.*

nuvarande myndigheter till s.k. enrådighetsverk. Nästa steg från den nuvarande justitieministern och hennes statssekreterare blir förmodligen att också göra om Brottsförebyggande rådet till ett enrådighetsverk och att avskaffa den nuvarande styrelsen. Det skulle inte förvåna mig om det blir nästa steg i deras åtgärder på det rättspolitiska området.

Jag tror inte att det är särskilt bra. Det är inte bra att hantera frågorna om brottsbekämpningen på det sättet. Jag tror inte heller att det är bra när det gäller den här typen av verksamhet – i Brottskadenämnden eller i den kommande brottsoffermyndigheten, som man vill driva igenom – att ha ett enrådighetsverk, som sväljer administration och som blir en byråkratisk hybrid.

Den nuvarande Brottskadenämndens verksamhet har bedrivits på ett mycket positivt sätt. Med en mycket liten personalutökning kan den också ta hand om de uppgifter som tillkommer genom inrättandet av brottsofferfonden. Det är en rimligare väg att gå än den väg som Britta Bjelle och regeringen här beträder.

Anf. 161 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Eftersom Britta Bjelle inte har velat gå in i ett replikskifte med mig, har jag begärt att få tid för ytterligare ett anförande. Jag skall försöka fatta mig kort.

Det är intressant att Britta Bjelle för in rollen som generaldirektör i den nya brottsoffermyndigheten. För ett halvår sedan ledde hon den borgerliga grupp som ville avskaffa generaldirektören för Domstolsverket – en myndighet med 150 anställda. Nu lyckades man inte i det avseendet, men där passade det uppenbarligen inte med en generaldirektör.

Herr talman! När det inom mitt parti stod klart att jag önskade väcka en motion som gick emot inrättandet av en särskild brottsoffermyndighet, bad man mig inom partiet att tänka över frågan, om det jag hade att komma med verkligen var värt en offentlig debatt. Det hävdades att det ju i alla tider har företagits taktiska dispositioner inom departementen och att det hör till att det manipuleras. Det var inte bättre på Socialdemokraternas tid, framhölls det, snarare sämre – flera justitieministrar fick avgå.

Men jag har inte, herr talman, kommit ifrån ett behov av att reagera mot de här taktiska dispositionerna, som undergräver förtroendet för politiken och för politiker. Jag tror att det är nödvändigt, om vi skall få ordning på de här problemen, att vi inte bara låter det stanna vid politisk retorik över blockgränserna. Vi behöver också öppet diskutera förhållandena inom blocken och inom partierna. Jag tycker för övrigt att My Persson hade en mycket bra artikel i Svenska Dagbladet i dag, om just rätten för en riksdagsledamot att ha en egen uppfattning.

Jag nämnde några exempel på konstig handläggning inom departementet, och Britta Bjelle vet att det finns flera sådana exempel. Förra året tillsattes förre justitieministern Håkan Winberg att utreda polisens organisation. Han presenterade sin utredning. Gun Hellsvik förklarade här i kammaren att hon efter en snabbremiss avsåg att inom kort lägga fram en proposition med Winbergs förslag som utgångspunkt.

Britta Bjelle förklarade inför vår riksdagsgrupp att Winbergs förslag var mycket genomtänkta och att vårt parti borde ställa sig bakom upplägg-

ningen. Men då uppstod det en kraftig opinion mot att hantera en så stor organisationsfråga på ett så lättvindigt sätt. Det var slutligen moderaterna Gösta Bohman och Jerry Martingers rakryggade hållning som fick departementet att backa och låta en allsidigt tillsatt utredning få ta hand om frågan. Det skulle vara intressant att få Britta Bjelles kommentar till denna omsvängning.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Elektronisk
övervakning*

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

11 § Ansvarsfrihetsgrunder m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU27 Ansvarsfrihetsgrunder m.m. (prop. 1993/94:130).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

12 § Elektronisk övervakning

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1993/94:JuU28 Elektronisk övervakning (prop. 1993/94:184).

Anf. 162 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande 28 för innevarande riksmöte som vi nu skall behandla har utskottet berett en proposition från regeringen med innebörden att man på försök skall genomföra intensivövervakning med elektroniska hjälpmedel.

Frågan om elektronisk övervakning i samband med kriminalvård har diskuterats av och till under ett antal år. På våren 1992 fick den då tillsatta Straffsystemkommittén i uppdrag att utreda frågan om intensivövervakning, att studera erfarenheter av vad man har gjort i bl.a. USA och att komma fram till om det skulle vara möjligt att i svensk kriminalvård använda intensivövervakning.

Syftet med att pröva detta var tvåfaldigt. Dels ville man undvika de skadliga effekter av fängelsestraffen som obestridligen fångarna drabbas av genom att vistas i fängelse. Man såg också en möjlighet till besparing, med hänsyn till det statsfinansiella läget. Man såg också till den ökade användningen av fängelsestraff, som har medfört att budgeten för kriminalvården har vuxit under senare år trots det ansträngda statsfinansiella läget.

Förutsättningen för att man skall få delta i försöksverksamheten, som också är geografiskt begränsad, är att man inte har dömts till ett längre fängelsestraff än två månader, att man frivilligt ställer upp på det hela, att man

har bostad och att man disponerar över en telefon. Jag kan också tillägga att man dessutom skall kunna betala för sig, i alla fall i huvudläget.

Straffsystemkommittén har den här frågan under beredning, men mitt under beredningen meddelade plötsligt regeringen att den avsåg att föreslå försöksverksamhet med elektronisk övervakning. Det var alltså ingenting som den av regeringen tillsatta utredningen informerades om eller diskuterade. Det beslöts av regeringen att man skulle lägga fram förslaget som nu har nått riksdagens bord.

Erfarenheterna i USA har studerats av företrädare för en del partier. Vi andra har haft möjlighet att ta del av rapporterna från bl.a studieresor som har gjorts i USA med anledning av den här frågan. De rapporterna och andra överväganden har inte lett fram till att Socialdemokraterna finner anledning att avstyrka förslaget om elektronisk övervakning.

I vår motion med anledning av propositionen har vi tagit upp och pekat på det angelägna i att finna alternativa påföljder till det skadliga fängelsestraffet. Vi delar i princip regeringens uppfattning, även om regeringen gör en rad straffskärpningar som faktiskt leder till längre vistelser i fängelse och till att ett ökat antal människor döms till fängelsestraff. Vi vill att Straffsystemkommittén skall fortsätta att utreda vilka möjligheter som finns till alternativa påföljder och påföljder, som inte bara kommer före ett fängelsestraff utan som verkligen ersätter vistelsen i fängelse.

Uppläggningsen av intensivövervakningen är gjord på ett sådant sätt att den skall vara ett alternativ till fängelse. I motionen har vi också pekat på att vi ser stora möjligheter att använda elektronisk övervakning i ett s.k. back-door-system, som innebär att man kan förkorta fängelsevistelsen och låta en fängelsedömd avtjäna en del av sitt fängelsestraff i form av elektronisk övervakning.

Vi har opponerat oss mot avgifterna som nämns i regeringens förslag. Vi anser att de är för höga. Vi motsätter oss i och för sig inte att även den som får verkställa sitt fängelsestraff i form av intensivövervakning skall delta i finansieringen av brottsofferfonden, men vi anser att den avgift som nu gäller, 50 kr per dag, vilket alltså kan innebära 15 000 kr för en månads fängelse och dubbelt upp för två månader, är en för hög avgift. Den ger försöksverksamheten en felaktig inriktning.

I linje med vad som nu uppenbarligen kommer att gälla beträffande de fängelsedömdas deltagande i finansieringen av brottsofferfonden, anser vi att avgiften borde sättas någonstans mellan 100 och 200 kr.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till betänkandet beträffande mom. 2.

Anf. 163 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Under många år diskuterades här i kammaren samhällstjänst som en påföljd. Det var innan den infördes, först som försöksverksamhet och sedan som en påföljd som används över hela landet. Jag är väl medveten om att även vårt parti under ett antal år var emot införande av samhällstjänst. I det fallet kan jag bara säga till mitt försvar att det var före min tid i riksdagen.

I dag tänker jag inte hålla något långt anförande om fängelsestraffets ne-

gativa sidor, utan bara konstatera att det är en ganska allmän uppfattning att fängelsestraffet är den dyraste och sämsta påföljden. Vi är därför positiva till den försöksverksamhet med elektronisk övervakning som nu skall inledas.

Att det först blir en försöksverksamhet är mer viktigt nu än när samhällstjänsten infördes, eftersom det finns fler frågetecken och osäkerhetsfaktorer med den här formen än vad som fanns med samhällstjänst.

I den motion som vi skrev till propositionen har vi ansett att de dömda inte skall betala någon avgift under verkställighetstiden under försöksverksamheten. Det har två orsaker. Dels skall inte elektronisk övervakning bara användas av dem som har ett arbete och en inkomst, dels är det en försöksverksamhet. Om försöksverksamheten utfaller på ett sätt som gör det möjligt att permanenta den som påföljd, kan man även få svar på frågor om hur realistiskt det är med en avgift, om avgiftens storlek och om den skall sättas i relation till en inkomst.

Med propositionens och utskottets förslag blir avgiften densamma, även om det skulle skilja med 10 000 kr i månadslön.

Jag tycker att det fanns andra viktiga frågor att ha med redan under försöksverksamheten. Det gäller tankar och förslag om hur man skall kontrollera andra berusningsmedel än alkohol. Jag tänker då på olika sorters droger och även på den betydelse som stora avstånd kan ha.

I exempelvis Luleå verksamhetsområde, som är ett av de områden där den här försöksverksamheten skall bedrivas, kan avståndet mellan den dömdes hem, arbetsplatsen och frivårdsmyndigheten vara ganska stort.

Herr talman! Jag yrkar inte bifall till min motion, eftersom vi hade funderingar kring och synpunkter på den avgift som nämns där. I stället yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Inte heller konstruktionen på den avgift som det talas om i Socialdemokraternas reservation tycker jag verkar vara särskilt bra.

Anf. 164 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Fängelsestraffet har under lång tid stått i centrum för den kriminalpolitiska debatten i Sverige. Det finns de som anser att fängelse utdöms i alltför stor omfattning och att denna påföljd mer eller mindre borde utmönstras ur påföljdssystemet och ersättas med någon form av behandling i frihet. Men det finns också de som menar att påföljden fängelse borde användas i större utsträckning än som sker i dag.

En uppfattning som de flesta torde kunna ansluta sig till är att det under alla omständigheter är angeläget att finna fler alternativ till fängelse.

Kriminalvården har under årens lopp varit föremål för ett stort antal experiment. I många fall har det bakomliggande motivet varit just att finna nya påföljdsformer, inte minst som alternativ till fängelse. Problemet har emellertid varit att sådana alternativ ofta har visat sig få motsatt effekt jämfört med den som varit avsedd med fängelsestraffet. I stället för att upprätthålla respekten för lag och ordning och skydda medborgarna från brott genom att hålla brottslingarna borta från samhället har exempelvis påföljden skyddstillsyn under många år lett till att tilltron till rättssystemet urholkats genom att de som döms till denna påföljd ostört kunnat fortsätta sin brottsliga verksamhet ute i samhället.

Det har varit svårt att finna alternativ som på samma gång som de utgör en mänskligare behandling av den dömda också innebär ett effektivt straff genom inskränkning av friheten.

Den elektroniska övervakningstekniken har emellertid i hög grad ökat möjligheterna att finna ett bärkraftigt alternativ till fängelse. De erfarenheter som gjorts i Förenta staterna visar att tekniken gör det praktiskt möjligt att ordna en effektiv kontroll av att den dömda uppehåller sig på den plats han anvisats, t.ex. i bostaden eller på arbetet.

Den elektroniska övervakningen gör det följaktligen möjligt att uppnå en påtaglig frihetsinskränkning utan att den dömda behöver tas in i anstalt. Genom den elektroniska kontrollen kan man få en övervakning som är så intensiv att den företer betydligt större likheter med fängelse än med den nuvarande skyddstillsynspåföljden. På det sättet kan kravet på en straffrättslig reaktion i ordets egentliga mening tillgodoses, samtidigt som de goda effekterna av kriminalvård i frihet utnyttjas.

Eftersom utskottet är enigt om att införa en försöksverksamhet med intensivövervakning innefattande elektronisk kontroll avser jag inte att här närmare gå in på själva huvudfrågan i den proposition som vi nu behandlar. Jag vill bara kort kommentera de yrkanden som framförs i de motioner som väckts i anledning av propositionen.

Det har bl.a. yrkats att alternativa påföljder skall utvecklas med särskild inriktning på alternativ till fängelse och att Straffsystemkommittén skall ges tilläggsdirektiv med denna inriktning. Jag vill då bara säga att de här frågorna redan ingår i Straffsystemkommitténs uppdrag.

På s. 9 i kommitténs direktiv står bl.a. följande: "Utgångspunkten bör vara att begränsa användningen av fängelsestraff till sådana fall där detta framstår som särskilt påkallat." På s. 16 står vidare att "det är angeläget att söka utveckla alternativ som på ett bättre sätt främjar förutsättningarna för att dömda inte skall återfalla i brott och även i övrigt förmås att anpassa sig i samhället".

Den som deltar i försöksverksamheten med elektronisk övervakning kommer att kunna avtjäna sitt fängelsestraff utan att detta i princip påverkar hans möjligheter att erhålla inkomst under avtjänandetiden. Många anställda kommer under verkställigheten att fortsätta att arbeta och få sin lön på vanligt sätt till skillnad från dem som avtjänar sitt straff i anstalt.

I motionerna yrkas avslag på propositionens förslag om en särskild avgift på 50 kr per dag för den som deltar i försöksverksamheten. Göran Magnusson och Berith Eriksson har här också talat emot propositionen i detta avseende.

Herr talman! Jag tycker inte att det finns någon anledning att på den här punkten frånga propositionen, i synnerhet som vi alla är överens om huvuddragen i förslaget och det, som sagt, handlar om en försöksverksamhet som man dessutom deltar frivilligt i.

Det framgår klart och tydligt av propositionen att den dömda skall betala avgiften enbart om det är motiverat med hänsyn till hans möjligheter att erhålla inkomst. I de fall där det föreligger tveksamhet rörande den dömdes ekonomiska förutsättningar att betala skall avgift inte tas ut. På s. 20 i propo-

sitionen understryks att ingen skall tvingas att avstå från att delta i försöksverksamheten av ekonomiska skäl.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Elektronisk
övervakning*

Anf. 165 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag vill ta upp två saker i den här repliken. Det gäller dels frågan om skyddstillsynen, dels frågan om avgifterna.

Jerry Martinger talade inledningsvis om skyddstillsynen och kritiserade den som påföljd, därför att den har för litet innehåll och för liten verkan. Det kan väl ligga en del i det resonemanget. Men å andra sidan har jag svårt att förstå vilket samband det har med den här frågan. Här är ju inte avsikten att det skall bli en allmän straffskärpning genom att den som skall dömas till skyddstillsyn skall få elektronisk övervakning. Det är ju i stället den som faktiskt skall dömas till fängelse som skall kunna verkställa fängelsestraffet i form av elektronisk övervakning. Eller är det Jerry Martiners och regeringens uppfattning att det skall ske en "net widening" här, så att det blir en straffskärpning?

Skyddstillsynen, som är kriminalvård i frihet, skall alltså ges ett sådant innehåll att den blir lika kännbar som fängelsestraffet. Men det är i varje fall inte det som står i propositionen, och det är heller inte så vi socialdemokrater ser på den elektroniska övervakningen. Den skall alltså vara till för att det skall kunna undvikas att ett ådömt fängelsestraff verkställs i fängelse. Det är det som är själva poängen här. Det skyddstillsynsresonemang som Jerry Martinger förde har kanske mer att göra med att vi närmar oss valrörelsen – det gäller väl att återkalla en del ställningar från 1991 års valrörelse för Moderaterna.

Herr talman! Om avgifterna kan man naturligtvis ha olika meningar. Vi socialdemokrater anser att det är rimligt att den som döms till fängelse och verkställer straffet i form av intensivövervakning deltar i finansieringen av brottsofferfonden på det sätt som andra dömda skall göra. Men vi tycker att den avgift som föreslås i propositionen och som majoriteten vill ha är för hög och att den kan leda till att folk måste avstå från att delta i den här försöksverksamheten.

Jerry Martinger säger, och det är bra att det understryks, att ingen skall behöva avstå från att verkställa sitt fängelsestraff i form av intensivövervakning på grund av kostnaden.

Frågan är alltså om inte försöksverksamheten hade gett ett bättre och mer rättvisande resultat om man hade sluppit hanteringen med avgiften och i stället valt att avvika från propositionen på sådant sätt som Socialdemokraterna har föreslagit.

Anf. 166 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Som Jerry Martinger sade är inte frågan om en avgift det viktigaste under den tvååriga försöksperioden. Det är dessutom enbart de som har en inkomst som skall betala. Men om man har en inkomst skall avgiften vara 50 kr per dag, står det. Med de mycket olika nivåer på inkomst som kan förekomma för de dömda måste det upplevas som ganska orättvist. För en del kan avgiften bli mycket kännbar, medan det för andra, som kan-

ske har en hög inkomst, över huvud taget inte märks så mycket med en avgift på 50 kr.

Detta är inte heller någon fråga som gör att jag yrkar bifall till motionen. Jag har heller inte yrkat bifall till reservationen. Jag tycker att man hade kunnat vänta med frågan om avgiften och fått fram en mer realistisk avgift, som i så fall hade stått i relation till den dömdes inkomster.

Anf. 167 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Med mitt exempel om skyddstillsyn ville jag bara visa att det har gjorts en mängd misslyckade experiment på kriminalvårdens område, och att man hittills före förslaget om elektronisk övervakning ännu inte lyckats hitta någon effektiv påföljdsform mellan fängelse och vistelse på fri fot.

För att ytterligare förtydliga det som gäller avgiften kan jag läsa upp det som står på s. 20 i propositionen:

”Enligt regeringens mening bör den dömda vara skyldig att betala en avgift bara om det är motiverat med hänsyn till hans möjligheter att erhålla inkomst under verkställigheten utanför anstalt. Omständigheterna kan således många gånger vara sådana att verkställigheten utanför anstalt inte medför några påtagligt förbättrade ekonomiska förhållanden för den dömda. I sådana fall bör någon avgift inte tas ut. Avsikten är givetvis inte att avgiften skall betalas genom att den dömda först får bistånd enligt socialtjänstlagen. Med anledning av vad instanserna framfört bör i denna del det förtydligandet göras att en mot den dömda generös tillämpning är avsedd. Någon avgift bör således inte tas ut i fall då tveksamhet föreligger om det finns ekonomiska förutsättningar för att betala avgiften. Ingen skall således tvingas att av ekonomiska skäl avstå från att delta i försöksverksamheten.”

Anf. 168 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jerry Martinger säger nu att hans resonemang om skyddstillsynen som påföljd hänger samman med att man tidigare inte har kunnat finna några former för effektiva påföljder före fängelset. Här finns naturligtvis en del svårigheter. Jag vill ändå peka på att kontraktsvården och framför allt samhällstjänsten är framgångsrika påföljder där man undviker fängelsevistelsen. Särskilt gäller detta beträffande samhällstjänsten, som inte heller skall vara en straffskärpning före fängelset. Samhällstjänsten skall också ersätta ett fängelsestraff. Där tycker jag att Jerry Martinger har fel.

Jag vidhåller att skyddstillsynsresonemanget i det här sammanhanget mest handlade om att försöka peka på allt dåligt som finns inom kriminalvården enligt Moderaterna och sedan berömma sig av att den elektroniska övervakningen är mycket bra och revolutionerande. Det återstår faktiskt att se om den elektroniska övervakningen kommer att kunna fungera på ett sådant sätt att den blir ett verkligt alternativ till fängelse och att den uppfattas på ett sådant sätt också av allmänheten. Det är det som är själva tanken med den elektroniska övervakningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

13 § Tilläggsbudget inom Försvarsdepartementets område

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1993/94:FöU11 Tilläggsbudget inom Försvarsdepartementets område (prop.
1993/94:125 delvis).

*Vissa jordbruks-
politiska frågor*

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

14 § Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94, m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU34 Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för
budgetåret 1993/94, m.m. (prop. 1993/94:125 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

15 § Avveckling av Handelsflottans pensionsanstalt

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1993/94:TU31 Avveckling av Handelsflottans pensionsanstalt (prop.
1993/94:223).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

16 § Vissa jordbrukspolitiska frågor

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU26 Vissa jordbrukspolitiska frågor (prop. 1993/94:236).

Anf. 169 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! 1990 fick svensk jordbrukspolitik i stort sett en helt ny inriktning. I nästan total enighet i riksdagen beslöts att målen för politiken skulle vara:

- bort med överproduktion av spannmål,
- slut med de dyrbara exportsubventionerna,
- mindre kemikalier,

- bättre djurhållning,
- stöd till bra omställningsåtgärder och landskapsvård,
- stöd till regional produktion i norra Sverige.

Detta var vi politiskt överens om. Notan för denna kursändring låg på mellan 13 och 14 miljarder kronor.

Budskapet till Sveriges bönder var klart: Detta har ni att rätta er efter under överskådlig tid. Det skulle bönderna kunna lita på. Nu skulle bönderna driva sina företag som andra företagare.

Ett år senare fick vi en moderatledd regering, och den ändrade omgående kurs. Plötsligt fick bönderna i stort sett rakt motsatta signaler. Regleringarna började att införas direkt efter regeringsskiftet.

Varför ville man då göra denna helomsvängning, som naturligtvis har skapat förvirring bland många lantbrukare? Som bekant är jordbruk en långsiktig näring och behöver ha fasta spelregler.

Varför hade regeringen så bråttom att gå tillbaka till ett gammalt och föråldrat system? Nu skyller regeringen på att EU har detta system och att man var tvungen att anpassa sig till det. Men man inledde en förtida anpassning.

Från socialdemokraternas sida är vi naturligtvis väl medvetna om att det vid ett EU-inträde kommer att vara deras politik som i stor utsträckning kommer att gälla även i vårt land. Det vi protesterar emot är den snabba omkastningen, som ställer till så mycket förvirring och så mycket oreda.

Vi menar från socialdemokraternas sida att det är märkligt att vi inte kunde ta litet mer tid på oss och återupprepa breda överläggningar, precis som fallet var med 1990 års uppgörelse. Detta kan jag bara beklaga, framför allt därför att det handlar om mycket stora pengar, miljardbelopp på utgiftsidan.

Detta sker i en tid när regeringen inte klarar av delar av de mest självklara välfärdsfrågorna: arbetslöshetsförsäkringen, pensionerna, sjukförsäkringen. Uppräkningen kan utökas ytterligare.

Herr talman! Jordbrukspolitik är svårt. Det är många gånger svåra avväganden som skall göras. Jordbruk, vad som händer med vår mark och vår landsbygd, engagerar många människor, och det är ganska självklart, eftersom sättet att producera maten, livsmedlen, berör i stort sett varje enskild människa. Produktionsskålen kommer naturligtvis främst, men miljön och naturvården berörs också. Därför gäller det att vara noggrann när de politiska besluten fattas på detta område.

När det gäller omställningsarealen och återbetalningsskyldigheten har vi kritiserat regeringen för att lägga fram förslag som vida avviker från 1990 års uppgörelse. Riksrevisionsverket har också påpekat i sin rapport Omställningsstöd till jordbruket att jordbruket redan två gånger fått ersättning för åtgärder som begränsar produktionen motsvarande ungefär två tredjedelar av arealen i Omställningsprogrammet inom ramen för Omställning 90 i samband med 1990 års beslut. På detta sätt blir regeringens förslag på något sätt tredje gången gillt. Det är otillfredsställande för dem som verkligen lagt ner både arbete och pengar för att nå en varaktig omställning, som vi var överens om i 1990 års beslut.

Det betänkande som vi nu skall ta ställning till, JoU26 Vissa jordbrukspo-

litiska frågor, behandlar bl.a. Norrlandsstödet och villkoren för vegetabilieproduktionen vid ett svenskt medlemskap i EU. Vår kritik har vi tidigare framfört angående budgethanteringen. Det är politiskt ohållbart att, som man gjort i det här fallet, sprida ut förslag som belastar budgeten över en lång tid i olika tappningar. Det omöjliggör en samlad politisk bedömning. Kritiken kvarstår, men vi avstår av formella skäl från att reservera oss. Vi tar upp detta i ett särskilt yttrande.

Ett annat motionsförslag från oss gällde stöd till odling av bär och grönsaker. Vi socialdemokrater hade i vår motion förslag om stöd med 3 miljoner kronor till norra Sverige. Pengarna skulle tas från befintlig ram. Vi finner det mycket angeläget att frågan löses för framför allt den s.k. frilandsodlingen. Eftersom vi fått positiva skrivningar i betänkandet avstår vi även här från att reservera oss. Det är nu regeringens uppgift att återkomma med förslag till hur frågan skall lösas.

Som framgår av den socialdemokratiska motionen innebär regeringens förslag försämrad lönsamhet för det norrländska jordbruket genom att man tagit bort kobidraget och höjt inlösenpriset på spannmål. Det löfte som Norrlandsjordbrukarna fick i 1990 års beslut var att den livsmedelspolitiska reformen inte fick leda till försämrad lönsamhet. Vi menar att regeringens material för beräkningsgrunderna visar att man underskattar kostnaderna för att upprätthålla lönsamheten i det norrländska jordbruket.

Med hänvisning till den osäkerhet som föreligger bör riksdagen nu anvisa ytterligare 50 miljoner kronor. Detta förslag ligger i linje med de beräkningsgrunder som vi antagit och varit överens om.

Man bör ställa sig frågan: Hur kan det komma sig att Centern nu inte är berett att följa spelreglerna? I opposition visste man nästan inga gränser för hur långt man skulle sträcka sig när det gällde att höja anslagen till Norrlandsjordbruket.

Mjölkkvoterna är en fråga som debatteras flitigt inför ett eventuellt EU-medlemskap. Jag skulle vilja ställa frågan till utskottets företrädare: Hur skall kvoterna fördelas? Blir det försäljning, vart kommer kvoterna då att gå? Blir kvoterna regionaliserade, eller på vilket sätt tänker man lösa frågan?

Jag yrkar bifall till socialdemokraternas reservation. Vi ställer oss naturligtvis också bakom de särskilda yttranden som vi lämnat.

Herr talman! Det här är den sista debatt som jag deltar i här i kammaren. Jag vill därför tacka för mina tolv år som jag har haft förmånen att tillhöra riksdagen. Jag vill naturligtvis också rikta ett tack till mina utskottskamrater. Det har varit mycket stimulerande att jobba tillsammans med er. Detsamma gäller kanslipersonalen, som jag tycker gör ett mycket bra jobb. Det har varit stimulerande, men vi har naturligtvis inte alltid varit överens i alla frågor. Kanske har debatten ibland varit litet tuff, men vi har också kunnat se ihop olika kompromisser och fatta bra beslut i svåra frågor. Ni skall ha tack i utskottet.

Jag vill än en gång yrka bifall till socialdemokraternas reservation.

Anf. 170 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Få förhållanden har varit så reglerade som det svenska jordbruket. Det här är också en internationell erfarenhet. I Europa har det varit

liknande förhållanden. I EU i dag är jordbrukspolitiken ett av de områden där det är besvärligast att komma fram till en samsyn. Det är naturligtvis ingen slump utan en följd av decenniernas anpassning i de olika länderna för att upprätthålla en produktion som man av olika skäl har bedömt vara nödvändig, inte bara för att försörja den vid varje tidpunkt befintliga befolkningen utan också av andra skäl, exempelvis beredskapshänsyn.

Det är alltså inte konstigt att en reglerad produktion har växt fram. Det är inte konstigt att den fortfarande är och förmodligen för lång tid framöver kommer att vara en knäckfråga när det gäller internationella förhållanden.

Svensk jordbrukspolitik fick ett genombrott i detta i och med 1990 års överenskommelse. Nu är vi i EU-sammanhang tillbaka i en mycket snårig situation. Jordbrukspolitiken har sedan ett par år varit inriktad mot en anpassning till den europeiska unionen. Det har kritiserats i många sammanhang, men en aspekt har ofta glömts bort, och det är ett nej vid folkomröstningen. Här menar utskottet att man givetvis måste ha beredskap att vidta åtgärder som kommer att behövas vid ett nej till medlemskap vid folkomröstningen. Men utskottet säger att man inte har underlag för att gå närmare in på vilka alternativa handlingsvägar som bör prövas i en sådan situation.

Det här är naturligtvis litet knepigt. Man kan ha förståelse och tycka att det går att fortsätta ungefär som förut och i lugn takt anpassa sig till den situationen. Näringen behöver en långsiktighet. Det är få förhållanden i samhället som bygger på långsiktighet på samma sätt som just jordbrukssektorn. Det är svårt att från den ena växtsäsongen till den andra anpassa sig till förändrade villkor. Ändå är det sådant som svenskt jordbruk och även internationella motsvarigheter har fått brottas med.

De förväntningar som nu finns kring ett EU-medlemskap verkar vara sådana att man inom svenskt jordbruk ser framtiden an med tillförsikt. I Dagens Industri av i går redovisades hur fastighetspriserna på jordbruksfastigheter stiger. Detta tolkas som ett tecken på att ett EU-medlemskap skulle gynna jordbruksnäringen. I vilken utsträckning de som sysslar med fastighetsaffärer har tagit i beräkning att vi inte kommer med i EU vet jag inte, men tydligt är att marknaden räknar med ett medlemskap.

Att fortsätta som förut efter ett eventuellt nej i folkomröstningen kommer att erbjuda en hel del svårigheter. Det är inte helt enkelt att förutse vilka förändringar som kan behövas och i vilken takt åtgärderna måste vidtas. Regeringen har inte analyserat situationen. Riksdagen har inte underlag för att ta ställning, och detta är allvarligt.

Något som däremot inte påverkas av ett medlemskap i Europeiska unionen är behovet av en elitplantstation i norra Sverige. I det sammanhanget säger utskottet att i avvaktan på utredningsarbetet rörande olika stödformer inom ramen för Norrlandsstödet vill inte utskottet uttala sig till förmån för en elitplantstation i norra Sverige. Det må vara sant, men frågan är vad det har med saken att göra. Man kan utgå ifrån att elitplantstationer liknande den i Balsgård i Skåne finns på många ställen i Europa. Det finns alltså ett behov av sådana plantstationer för att tillgodose södra Sverige med växtmaterial. Däremot finns det mycket få motsvarigheter för det klimat som vi har i norra Sverige. På lång sikt finns således ett klart behov, vilket i sig inte har att göra med ett utredningsarbete när det gäller Norrlandsstödet i stort.

Jag anser att riksdagen mycket väl nu utan utredningsarbete borde kunna inse behovet av en sådan elitplantstation. Det påverkas, som sagt, inte alls av om Sverige blir medlem i EU eller inte.

Herr talman! Jag står givetvis bakom min meningsyttring, men jag avstår från att yrka bifall till den. Jag ansluter mig till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 171 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 26 behandlas regeringens förslag om stöd till jordbruket i norra Sverige och socialförsäkringsskyddet för jordbrukare. Vidare tas förändringar av vegetabilieproduktionens villkor upp i samband med vad ett svenskt medlemskap i EU innebär. I det sammanhanget tas också det svenska omställningsprogrammets utväxling mot EU:s trädesprogram upp till behandling.

Herr talman! Åke Selberg och socialdemokraterna kritiserar här i kammaren och i en till betänkandet fogad reservation regeringens förslag när det gäller stödet till jordbruket och stödet till livsmedelsindustrin i norra Sverige. Man menar att förslaget försämrar lönsamheten i det norrländska jordbruket, och man pekar på att kobidraget har minskat och att inlösenpriset för spannmål har höjts.

Vidare menar Åke Selberg att riksdagen, då beslut om ny livsmedelspolitik fattades 1990, lovade att den reformen inte fick leda till försämrad lönsamhet inom det norrländska jordbruket.

Herr talman! Jag måste här erinra om att det har hänt en hel del sedan det beslutet fattades 1990 som försvårat bedömningarna av vad som har påverkat lönsamheten och hur mycket. Exempelvis drog förhandlingarna inom GATT ut på tiden, varför aldrig några avstämningar av gränsskyddet länderna emellan har kunnat ske, vilket aviserades i beslutet 1990.

Under sommaren 1991 sänkte den dåvarande socialdemokratiska regeringen gränsskyddet – som vi ser det – i strid mot beslutet, vilket bidrog till att oroa och försvåra produktionsbalanssträvandena med påfrestningar på lönsamheten som följd.

Vidare inlämnades en ansökan om medlemskap i EG, vilket starkt påverkade förutsättningarna för omställnings- och avregleringsbeslutet.

Nuvarande borgerliga regering har sett detta att föra in Sverige i EG/EU som en av de viktigaste frågorna under mandatperioden. Därför har vi från regeringssidan också föreslagit – som vi ser det – nödvändiga anpassnings- och infasningsåtgärder när det gäller EU:s jordbrukspolitik. Vi menar att dessa åtgärder är nödvändiga för en näring som måste ha betydande framförhållning.

Den socialdemokratiska oppositionen har emellertid inte ställt upp på dessa förslag. Tvärtom har man hävdat att det inte bör fattas några anpassningsbeslut före folkomröstningen i höst. Som exempel på brist på realism i den socialdemokratiska politiken kan nämnas det förhållandet att man helt ville ta bort arealersättningarna, som regeringen har föreslagit, samtidigt som man ville sänka spannmålspriset och dessutom höja produktionskostnaderna genom nya handelsgödsels- och växtskyddsmedelsavgifter.

Denna lilla redogörelse visar att det har hänt mycket sedan riksdagsbeslu-

tet 1990 som har förändrat förutsättningarna i grunden för den då beslutade livsmedelspolitiken.

Om man ser på prisutvecklingen från 1991 och fram till mars 1994, kan man kostatera att konsumentpriserna på s.k. jordbruksreglerade livsmedel inklusive moms sjunkit med 6,9 %. Detta är en betydande sänkning, då konsumentprisindex totalt visar en ökning med 8,6 %.

Producentpriserna har sjunkit med 1,3 %, och produktionskostnaderna har ökat med 3,4 %. Det är uppenbart att de producenter som inte har orkat rationalisera eller effektivisera har fått en lägre lönsamhet under perioden i fråga.

Herr talman! Jag vill här ta denna redovisning som intäkt för att det har varit mycket svårt att uppnå lönsamhet inom jordbruket och livsmedelsproduktionen, oavsett var i landet produktionen har bedrivits. Det är också svårt att göra en rättvisande bedömning av vad och hur mycket av effekterna på lönsamheten som beror på avregleringsbeslutet 1990 eller på någonting annat.

Det faktum att förhandlingsuppgörelsen nu träffats med EU om villkoren för Sveriges medlemskap bl.a. när det gäller stödet till norra Sverige har bidragit till regeringens förslag till i princip oförändrat stöd under kommande budgetår. Kostnaden beräknas uppgå till totalt 995 miljoner kronor, varav 927 miljoner kronor avser jordbruket och 68 miljoner kronor livsmedelsindustrin.

Överenskommelsen med EU innebär att EU medfinansierat ett s.k. bergsjordbruksstöd eller stöd till s.k. mindre gynnade områden, LRF-stöd, som får utbetalas i stödområden. Därutöver har Sverige möjlighet att ge nationellt stöd i områdena 1–3 för att fylla upp resterande stödbehov. EG:s miljöstöd skall också kunna användas för att möta de specifika problemen i norra Sverige.

För närvarande pågår en översyn av på vilket sätt stöden med hänsyn till EU-uppgörelsen i framtiden skall utformas. Utformningen blir av allt att döma något annorlunda än i dag. Dock kommer det totala stödet att bli minst vad som gäller i dag.

Socialdemokraterna skapar motsättningar mellan norr och söder genom sitt förslag om höjningar av stödet med ytterligare 50 miljoner och sitt resonemang om att överföra medel till Norrland på det sydsvenska jordbrukets bekostnad. Detta är djupt olyckligt. Jag är förvånad över att Åke Selberg kan försvara en sådan utveckling och en sådan politik.

Jan Jennehag tycks vara bekymrad för vad som sker om folkomröstningen skulle innebära ett nej till EU. Det är jag också. Dagens beslut, inte minst när det gäller vegetabilieproduktionens förutsättningar, gäller under förutsättning att det blir ett ja i folkomröstningen. Vad som skulle ske efter ett nej är att nya beslut om en ny jordbruks- och livsmedelspolitik återigen måste formos. Min bedömning är att den politiken i högre grad än vad som i dag gäller måste närma sig den som bedrivs i vår nära omvärld. Skulle inte så ske, hotas landets livsmedelsproduktion och därmed den levande landsbygden.

Problemen, Jan Jennehag, kan undvikas. Ställ på samma sätt som företrä-

daren i utskottet, Annika Åhnberg, upp för ja-sidan i folkomröstningen den 13 november! Då löser vi problemen.

Herr talman! Det är glädjande att utskottet enigt har kunnat sluta upp kring överenskommelsen med jordbrukarna om överföring av ansvaret för socialförsäkringsskyddet till jordbruksnäringen.

Herr talman! Det är också bra att beslut nu kan fattas om vegetabilieproduktionens förutsättningar och att det svenska omställningsprogrammet kan utväxlas mot EU:s trädprogram. Det är mycket angeläget att svenska lantbrukare framöver får chansen att på så lika villkor som möjligt konkurrera med lantbrukarna i övriga EU-länder.

Omställningsprogrammet gick i stå i och med att ansökan om medlemskap i EG inlämnades. Därför blev omställningen inte fullt ut av den omfattning som man kunnat förutse. Möjligheten att satsa på alternativ fick inte fullt ut genomslag. Vi får därför nu hoppas att medlemskapet också blir verklighet.

Socialdemokraterna menar nu i sitt särskilda yttrande att dagens förslag till beslut enbart gäller under förutsättning av ett svenskt medlemskap i EU. Vi har på regeringssidan ingen annan uppfattning. Men vi förutsätter dock att också andra partier är beredda att ta sitt ansvar för att ge jordbruksnäringen rimliga villkor framöver, oavsett folkomröstningens resultat. Tyvärr finns det anledning att tvivla på Socialdemokraternas ambition i detta avseende. Detta omdöme baseras på de offentliga utspel som framträdande socialdemokrater har hängt sig åt under våren.

Herr talman! Jag vill också direkt bemöta Åke Selberg, som tog upp frågan om hanteringen av Norrlandsstödet. Han riktade viss kritik mot regeringen för att ha gjort en uppdelning genom en särskild proposition. Men jag kan konstatera att det när det gäller t.ex. Norrlandsstödet länge har varit mer en regel än ett undantag att förslag om detta framlagts i särproposition och ej i budgetpropositionen. Det har visserligen, kan man säga, också funnits vissa fördelar med detta. Man har haft bättre beräkningsunderlag att tillgå. Det är det som är orsaken till att så har skett också detta år.

Åke Selberg berörde mjölkkvoterna. Jag vill bara säga att arbete pågår, och jag vill inte föregripa detta. Jag har dock en tro på att man skall klara av detta just i samarbete mellan bönderna och myndigheten. Det är viktigt att vi kan lösa problemet på ett vettigt sätt framöver. Selberg tog också upp frågan om det skulle vara regionaliserade kvoter eller ej. Jag förutsätter att den diskussion som tidigare gällt Norrland också gäller i dag. Där har vissa hänsyn tagits till att de kvoter som man haft skall kunna förbehållas just detta område, som är särskilt beroende av mjölkproduktionen.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande och avslag på reservationen.

Herr talman! Eftersom Åke Selberg i dag framträder i sin sista riksdagsdebatt i och med att han efter denna valperiods utgång lämnar riksdagen, vill jag tacka för den tid som varit.

Åke Selberg har varit här i tolv år och hela tiden suttit med i jordbruksutskottet. Jag har också själv haft förmånen att delta i utskottet under dessa år. Jag vill tacka för de många dialoger och debatter som han deltagit i såväl i utskottet som här i kammaren. Jag har lärt känna Åke Selberg som en poli-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Vissa jordbruks-
politiska frågor*

tiker präglad av realism och eftertänksamhet. Hans vänliga och kamratliga sätt har gjort honom till en populär ledamot av jordbruksutskottet.

Vi tackar alla Åke Selberg för det som varit och önskar honom lycka till när han nu återvänder till den egna torvan i Gunnarsbyn i hemlandet Norrbotten.

Anf. 172 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Ingvar Eriksson tog upp många synpunkter i sitt anförande. Jag skall börja med Norrlandsstödet och den försämrade lönsamhet som vi kan konstatera blir fallet om ingenting görs. Också regeringen pekar i propositionen på att så kan bli fallet.

Vi har försökt att hålla en linje som vi har varit överens om i utskottet. Vi har varit överens om nivåerna, om hur man skulle räkna på Norrlandsstödet. Det är det som vi har vidhållit.

När det sedan gäller förändringarna av gränsskyddet är ju Ingvar Eriksson väl medveten om att också ni i regeringsställning har vidtagit sådana åtgärder.

Att en ansökan till EG eller EU skulle innebära att vi brådstörtat måste börja förändra och åter gå över till regleringspolitiken tyckte vi inte var nödvändigt. Vi är väl medvetna om, som jag sade i mitt inledningsanförande, att vi naturligtvis måste ta upp diskussionen och göra de förändringar som är nödvändiga. Men att det skulle ske från ett år till ett annat har utan tvekan skapat många frågetecken hos såväl lantbrukare som andra människor.

Vi handskas med mångmiljardbelopp. Det gäller därför att vinna förståelse och respekt hos de enskilda människorna. Vi handskas ju också med mycket samhällspengar.

Vi har inte, Ingvar Eriksson, sagt att man skall ta bort arealbidraget. Vi ville behålla inkomststödet. Vi ville behålla så mycket som möjligt av 1990 års beslut för att kunna göra en övertänt förändring inför ett eventuellt EU-medlemskap.

Ingvar Eriksson tog själv upp frågan om medlemsavgiften och hur den skall betalas. Han riktade kritik mot socialdemokratiska företrädare. Jag skulle vilja rikta frågan tillbaka: Hur tänker ni finansiera det? Rykten går att det pågår ett arbete här. Det är ju inte bara medlemsavgiften utan också annat som skall finansieras.

Anf. 173 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Åke Selberg tog upp den gränsskyddsförändring som skedde några månader efter det att beslutet trädde i kraft sommaren 1991. Vi hävdar att det var en olycklig gränsskyddssänkning, som inte bidrog till att skapa förtroende hos dem som är beroende av beslutet.

Vi hade gemensamt målsättningen att vi skulle få bort överskottet, och om näringen bidrog till att få bort överskottet genom att skapa balans skulle den få tillgodoräkna sig de vinster som detta skulle ge genom att exportförlusterna då sjönk. Men i stället gjorde den förändringen att det blev lättare för livsmedel utifrån att komma in över gränsskyddet som var sänkt.

Det bidrog självfallet inte till att skapa mer av balans. Det innebar i stället påfrestningar när det gällde jordbruksproduktionen. Man fick nya överskott

i och med att det flöt in mer, och jordbruket fick självt stå för de exportför-lusterna, eftersom exportstödet på den svenska sidan var borttaget. Det var av det skälet som vi menade att den gränsskyddssänkningen var olycklig och – hävdade vi också – stod i strid med intentionerna i riksdagsbeslutet.

Åke Selberg påstod att vi vill gå över till regleringspolitiken igen. Vi har inte velat gå över till regleringspolitiken, men vi har medvetet försökt anpassa oss till den politik som gäller inom EU. Åke Selberg har själv sagt att kommer vi med i EU är det den jordbrukspolitiken som får gälla.

Vi menar att jordbrukarna i stort sett ett år i förväg måste ha reda på vad som gäller för vegetabilieproduktionen för att kunna planera sin produktion. Det får de inte om man, som socialdemokraterna här, inte vill ge några så-dana besked i tid. Det gäller att stegvis anpassa sig till det system som EU har när det gäller vegetabilieproduktionen, och det är det regeringen har gått in för. Det gäller alltså att skapa bästa möjliga förutsättningar för att klara detta på ett vettigt sätt med så liten reglering som möjligt.

Anf. 174 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Ingvar Eriksson kunde inte svara på mina frågor om kvo-terna och det som hör till den problematiken, och inte heller om finansie-ringen. Vi får en del uppgifter om att det finns förslag som ligger färdiga, och det vore intressant att få klarhet i det, så att vi slipper få olika signaler som sedan skapar missförstånd, osv. Jag hoppas att jordbruksministern kan gå in och skapa klarhet på de punkterna.

Så några ord om vad jag menar med att man så snabbt gick över från den uppgörelse vi hade. Man får vara litet försiktig med att först träffa uppgörel-ser och sedan hoppa av dem och börja skapa nästintill nya förutsättningar. När vi satt i regeringsställning fick vi mycket kritik för att vi förde en ryckig politik och för att vi genomförde förändringar med kort varsel. Därför såg jag verkligen med stor tillfredsställelse på 1990 års beslut, som vi kunde fatta gemensamt och som innebar kompromisser; jag anser att alla bjöd till för att göra det absolut bästa av den reformen. Därför tycker vi socialdemokrater att vi borde ha tagit litet tid på oss för att få resonera om hur vi skulle för-ändra och hur vi tillsammans skulle fasa in mot ett eventuellt EU-medlem-skap.

Anf. 175 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller resonemanget kring kvoterna har jag svarat vad jag kan säga. Jag vill inte föregripa den debatten. Det är ett mycket grannliga arbete som just nu pågår litet grand bakom kulisserna när det gäl-ler både kvoterna och finansieringen.

Det gäller här att på rätt sätt utnyttja de möjligheter som det avtal som vi har fått med EU skapar för att bidra till att svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri skall kunna hävda sig väl i framtiden. Därför vill jag inte föregripa detta – det kommer i sinom tid.

Det är märkligt att Åke Selberg har så bråttom när det gäller detta, när han inte alls har bråttom när det gäller att anpassa det vi vet att vi måste anpassa inför EU-inträdet, t.ex. arealstöd och annat.

Selberg sade i sitt förra inlägg att socialdemokraterna visst inte vill ta bort

arealstödet. Men man hade ju en motion där man direkt ville ta bort det nuvarande arealstödet och ersätta det med ett inkomststöd, och hur det inkomststödet skulle fördelas vet vi ingenting om. Det har man inte direkt sagt, men mycket tydde på att det i hög grad skulle få sin tyngdpunkt i Norrland. Det är därför jag har framhållit att man har bidragit till att det kan komma att skapas motsättningar mellan norr och söder.

Det är uppenbart att mycket var bra med 1990 års jordbrukspolitiska beslut. Men vi måste konstatera att verkligheten i grunden har förändrats mycket snabbt sedan vi fattade det. Det enda regeringen har gjort är att försöka korrigera de besluten, så att vi kan göra en infasning som stämmer bättre med den verklighet som vi nu lever i. Jag har tidigare lämnat en ganska omfattande redogörelse för vad förändringarna berodde på.

Mycket av det som sker i EU i dag är intressant. Det kommer antagligen också att ske förändringar i jordbrukspolitiken framöver. Vi är beredda att arbeta för den förändringen. Men som jag sade i min förra replik är det viktigt att jordbruket och livsmedelsindustrin i Sverige så snabbt som möjligt får arbeta på samma villkor som de näringsgrenarna inom EU, detta för att kunna hävda näringen och även fullfölja sin uppgift gentemot konsumenterna i Sverige.

Anf. 176 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Jag kan instämma helt i en del av Ingvar Erikssons huvudanförande, och det gäller de vänliga orden till Åke Selberg.

Ingvar Eriksson uppmanade mig att ändra åsikt vad gäller medlemskapet i EU. "Då löser vi problemen", sade Ingvar Eriksson. Det är nog att övervärdera min betydelse. Det är svenska folket som – tror jag – kommer att rösta nej till EU. Det jag är bekymrad över är frånvaron av handlingsberedskap i det läget. Jag anser att vi skall stå utanför EU av många skäl, och det är inte i första hand förhållanden som har med jordbruket att göra, även om de naturligtvis också kommer med i bilden.

Det slår mig att Ingvar Eriksson tydligen också är bekymrad över att vi inte tillräckligt har förberett oss för ett nej till EU. Men då kan ju inte medicinen vara att framhärda i den politik som förutsätter ett ja till EU. Det råder en brist på alternativa handlingsvägar – svenskt jordbruk behöver såväl en förutsägbarhet som ett agerande från statsmakterna som innebär att man faktiskt också tar alternativa utfall av folkomröstningen med i beräkningen.

Anf. 177 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Många bäckar små gör onekligen en stor å, Jan Jennehag. Därför tror jag att varje röst kan ha betydelse när det gäller denna folkomröstning. Jag delar naturligtvis uppfattningen att det är människorna i folkomröstningen som avgör vilket resultat det blir.

Om det skulle bli ett nej är jag bekymrad. Det erkänner jag gärna. Det är alldeles uppenbart att Jan Jennehag talar om alternativa handlingsvägar. Jag nämnde i mitt huvudanförande litet grand om hur jag ser på detta. Men Jan Jennehag har inte bidragit till att skapa någon större klarhet i vad jordbrukspolitiken skulle innebära i framtiden om det skulle bli ett nej. Han har ett

stort ansvar att tala om hur det då skall se ut. Det ligger närmast på hans ansvarssida och inte på min.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 178 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att många bäckar små gör en stor å. Vi har fått höra av regeringens företrädare att det, om det blir en rösts övervikt åt ena eller andra sidan, kommer att gälla som ett resultat. I den meningen kan jag inte bortse från att även min åsikt har en betydelse. Jag hävdar dock att man övervärderar mig om man säger att problemen blir lösta om jag ändrar åsikt.

Självfallet har vi som företrädar ett nej till medlemskap i den europeiska unionen – och inte ja-anhängarna – i första hand ett ansvar att formulera en politik. Det bekymrar mig att vi hamnar i ett läge då det är svårt att undvika en fortsatt regleringspolitik av det svenska jordbruket. Detta är något som vi måste lösa, inte bara på varsin sida av skiljelinjen mellan detta ja eller nej. Det är ett gemensamt ansvar för oss alla att betrakta olika utfall, vare sig vi gillar dem eller inte.

Detta ansvar finns naturligtvis hos regeringen. Det är fel att påstå någonting annat. Jag menar att regeringen har försummat att analysera situationen. Jordbruksutskottet konstaterar att det inte finns underlag för att göra något ytterligare. Det är ett bekymmer. Om det vore så enkelt att Vänsterpartiet kunde ställa upp med en politik som Ingvar Eriksson kunde ansluta sig till tror jag att vi skulle kunna lösa den detaljen. Det gäller framtiden för en näring som naturligtvis kommer att betyda mycket, inte minst för Norrlands möjligheter att överleva. Det tas också upp i detta betänkande.

Anf. 179 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jan Jennehag säger att vi, om det blir ett nej, hamnar i ett läge då det blir svårt att undvika nya regleringar. Jag har den uppfattningen att det inte blir exakt samma politik som vi fattade beslut om 1990 om vi skulle hamna i den situationen, men självfallet går det att fatta snabba beslut om det värsta – sett från min utgångspunkt – skulle hända. Det innebär av allt att döma att vi får anpassa oss, så att vi kommer närmare våra grannländer.

När vi fattade 1990 års beslut utgick vi från att utvecklingen mot avreglering och marknadsanpassning skulle gå snabbare än vad det i praktiken gjorde. Vi ser nu att GATT-förhandlingarna på detta område först under de senaste månaderna har avslutats. Vi beräknade att det skulle vara avklarat före den 1 januari 1991. Det visar att det tar lång tid innan beslut i den stora världen verkligen leder fram till något konkret.

Vi upplever också att EU försöker förändra sin jordbrukspolitik, men det kommer att gå betydligt långsammare än i Sverige. Detta måste vi dra vissa slutsatser av. Om vi skulle hamna utanför EU måste vi fatta beslut som är någorlunda samstämmiga med den inriktning som man i EU och i vår närmaste omvärld planerar för.

Vi har givetvis alla ett gemensamt ansvar för att göra det som är nödvändigt i olika situationer. Men, Jan Jennehag, jag är optimist. Jag är ganska övertygad om att det blir ett ja i folkomröstningen när svenska folket får

*Vissa jordbruks-
politiska frågor*

klart för sig vad ett ja-alternativ innebär i jämförelse med ett nej-alternativ. Då behöver vi inte bekymra oss om detta. Vi skall givetvis ta i de problem som då uppstår.

Jag vill inte säga att detta är problemfritt, men det är betydligt färre problem om vi kommer med i den europeiska gemenskapen än om vi hamnar utanför.

Anf. 180 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i debatten. Låt mig möjligen säga till Åke Selberg och alla andra norrlänningar att det säkert också finns centerpartistiska norrlänningar som vill ha ett högre Norrlandsstöd. I den rådande ekonomiska situationen har vi gjort bedömningen att det som är föreslaget i propositionen är det rimliga.

Låt mig också säga att det från min utgångspunkt är välmotiverat med en regionalisering av mjölkkvoterna. Hur det kommer att utformas skall vi se så småningom när de arbeten som vi nu håller på med blir färdiga.

Jag begärde ordet för att säga någonting med anledning av Åke Selbergs inlägg. Han tillkännagav det för mig hittills okända att han kommer att lämna riksdagen i och med denna mandatperiods slut. Det gjorde att det kändes angeläget för mig att säga någonting.

Ledamöter som Åke Selberg – som har kunskap, förståelse och känsla för de frågor som han arbetar med – har vi behov av i riksdagen. Vi är glada så länge de är med men har också förståelse för om de vill göra någonting annat.

Åke Selberg och jag har samarbetat i jordbruksutskottet i sex år. Det är en stor förmån att ha fått de åren tillsammans med honom.

Jag skulle också vilja säga att vi i dagsläget behöver ökade internationella kontakter, en ökad internationell samverkan. Därför har vi förhandlat med den europeiska unionen. Därför står vi i beredskap att gå in i den europeiska unionen fullt ut också med jordbrukspolitiken från den 1 januari 1995. Jag tror att det i det perspektivet blir möjligt att t.o.m. ge Norrlandsjordbruket en bättre ställning än i dagsläget.

Vi behöver också en nationell sammanhållning. Vi behöver vänner över partigränserna. Det kanske blir ännu mer utmärkande i framtiden. Därför vill jag utnyttja detta tillfälle till att säga tack till vännen Åke Selberg.

Anf. 181 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! Jag får börja med att tacka för de vänliga orden. Jag måste också få uttrycka att det har varit mycket angenämt att få jobba tillsammans med Karl Erik Olsson. Vi har många gånger funnit fina beröringspunkter i vårt arbete.

Vi tycker att det är angeläget att man så snart som möjligt får ett förslag till ett kvotsystem. Det glädde mig naturligtvis när jordbruksministern sade att han gärna ser en regionalisering på det här området. Det är angeläget att vi bringar klarhet i den här frågan så att vi kan föra en så ren diskussion som möjligt i dessa frågor. Det får inte bli något konstigt här.

Jag tog upp frågan om finansieringen. Vi har fått signaler om att det lär finnas ett färdigt förslag hos finansministern. Det vore välgörande om vi

kunde få veta vad det innehåller. Jag vet inte om det är möjligt att få ett sådant besked i kväll, men jag vill uttrycka en förhoppning att det sker så snabbt som möjligt så att vi kan få en så bra debatt i dessa frågor som det över huvud taget är möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Bank- och
försäkringsfrågor*

17 § Bank- och försäkringsfrågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1993/94:NU18 Bank- och försäkringsfrågor (prop. 1993/94:100 delvis och skr. 1993/94:238).

Anf. 182 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Riksdagen bestämde tidigare att regeringen fortlöpande skulle hålla riksdagen informerad om de åtgärder som vidtogs för att komma till rätta med bankkrisen. Regeringen har nu återkommit med en skrivelse. I den redogör man för bakgrunden till och förloppet av själva bankkrisen. Vidare beskriver man hur bankkrisen har slagit för de olika banker som har varit berörda. I skrivelsen kan man också se att kreditförlusterna ackumulerade från 1990 till 1993 uppgår till den ofattbara summan av 180 miljarder kronor. I skrivelsen kan man också se att kulmen är nådd, vilket är hugnesamt och glädjande. Den akuta krisen i det svenska banksystemet är över.

Man konstaterar också i skrivelsen att intjäningsförmågan i bankerna nu har ökat ganska drastiskt från att under 1991 och 1992 ha varit mycket låg. I de flesta fall har förmågan angetts med röda siffror. Det finns naturligtvis olika orsaker till att intjäningsförmågan nu har stärkts kraftigt. I bankväsendet har man varit tvungen att genomföra en mycket hårdhänt rationalisering av verksamheten. Man har infört nya rutiner för kreditgivning. Man har fått ägarna till vissa banker att gå in med nya pengar för att stötta det egna kapitalet i bankerna. Det stora stöd som staten har gått in med på olika sätt har naturligtvis också bidragit till att bankerna visar ett bättre resultat än tidigare.

Ett problem i detta sammanhang, som vi tidigare har tagit upp i näringsutskottet och påtalat flera gånger även här i kammaren, är den stora skillnaden mellan in- och utlåningsräntorna – det man kallar för räntegapet. Räntegapet har varit och är fortfarande för stort. Vi har uttalat att det verkligen ankommer på bankerna att se till att det stora gapet minskar. I skrivelsen redovisas att Riksbanken har gjort en undersökning. Det konstateras att räntegapet minskade med 1,1 procentenhet under år 1993. Det är glädjande. Det är också glädjande att gapet har fortsatt att minska under de två första månaderna av detta år. Det tycker vi pekar på att bankerna ändå har tagit fasta på den kritik som har riktats mot dem. Det kan naturligtvis också vara så att bankerna själva upptäcker att om de skall kunna fungera bra måste de ha en

bättre utlåning. Om utlåningsräntorna är för höga, så minskar utlåningen, och resultatet blir sämre.

Socialdemokraterna har tagit upp den här frågan i en motion. Jag tycker att det är en stor styrka att Socialdemokraterna och de borgerliga partierna har varit överens om de åtgärder som staten måste vidta för att komma till rätta med bankkrisen. Jag vill hävda att vi fortfarande är överens om praktiskt taget alla de åtgärder som vidtas i dag. På den här punkten har dock Socialdemokraterna, som tidigare har stött vår uppfattning, kommit med en avvikande uppfattning i en motion. Motionen har följts upp i utskottet. Man menar att räntegapet fortfarande är otillfredsställande, trots att det minskar. Man tycker att riksdagen bör göra regeringen uppmärksam på detta. Man begär att regeringen skall återkomma med åtgärder för att man skall kunna komma till rätta med detta.

De borgerliga partierna i utskottet anser att både riksdagen och regeringen väl känner till problemet. Vi hävdar bestämt att nu börjar åtgärderna och vår tidigare kritik att ge resultat. Därför anser vi att vi nu inte behöver begära att regeringen skall ta just denna fråga under förnyat övervägande.

Vi har fogat en reservation till betänkandet där vi framför vår åsikt. Jag yrkar bifall till vår reservation nr 1.

I betänkandet finns tre reservationer från Ny demokrati. De är kända sedan tidigare. Vid varje tillfälle när vi har diskuterat bankstödet har Ny demokrati haft avvikande meningar i marginalen av det komplexa problem som århundradets bankkris utgör. Ny demokrati kommer med förslag när det gäller småsaker. Dessa förslag är ibland inte så väl genomtänkta. Jag har en känsla av att tanken bakom förslagen kanske mera är att man skall inhösta några partipolitiska poäng. I reservation nr 2 menar man att regeringen skall skicka ut folk till exempelvis Japan och Hongkong för att göra sig av med Nordbanken. Man undrar ju om denna reservation bygger på en allvarligt menad riksdagsmotion. Utskottet har naturligtvis avvisat denna tanke som Ny demokrati har framfört.

Nydemokraterna tycker att regeringen skulle ha en striktare ordergivning till Bankstödsnämnden för hur garantiavgiften i de enskilda avtalen skall utformas. Det grundar man på en uppgift som finns i skrivelsen från regeringen. Där står det att de banker som återbetalar snabbare får en lägre avgift.

Detta är fullt naturligt. Man måste ge bankerna den moroten, det incitamentet, genom att sänka den avgift som man tar ut så att staten snabbare får tillbaka pengarna. Därför finns det ingen anledning för riksdagen att lägga sig i den detaljen i avtalet mellan i första hand Bankstödsnämnden och en enskild bank.

I sin sista reservation tar Ny demokrati upp möjligheten att tillsätta ytterligare en utredning, som framför allt skulle inrikta sig på Finansinspektionens verksamhet och tillsyn.

På den punkten hjälper det inte att vi i utskottet redovisar att Finansinspektionen har omorganiserats och blivit effektivare, att de enskilda bankerna har infört helt nya kontrollrutiner, att internrevisionen i bankerna har förbättrats, att kreditkontrollerna avgjort har blivit bättre eller att vi har två utredningar som ännu inte har avlämnat sina betänkanden. Där finns det

möjlighet att återkomma om man upptäcker att det fortfarande finns brister i Finansinspektionens arbete eller i bankernas interna kontrollsystem.

Därför avstyrker utskottet Ny demokratis framställan, men de har alltså sin reservation 4. Den yrkar jag avslag på. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 18.

Prot. 1993/94:106

18 maj 1994

*Bank- och
försäkringsfrågor*

Anf. 183 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det är en del olika saker som har lagts samman i betänkandet och som behandlas ihop. Det är motioner från allmänna motionstiden som rör bank- och försäkringsfrågor, det är frågor som hör samman med den s.k. bank- och finanskrisen och det är den förhoppningsvis sista skrivelsen från regeringen, en summering av bankkrisen.

Jag tänkte börja med det lilla först och ta upp några försäkringsfrågor som har återkommit ett antal år. Vänsterpartister och enstaka kvinnliga ledamöter från andra partier har visat på missförhållanden i försäkringsrörelselagen, nämligen att man när det gäller pensionsförsäkringar främst gör skillnad i avgifter mellan män och kvinnor, så att kvinnorna diskrimineras.

Denna fråga behandlades så sent som i november 1993, men återkommer som sagt var nu. Jag vill göra samma ställningstagande som jag gjorde i november: Regeringen bör ge tilläggsdirektiv till Försäkringsutredningen, så att den kan lägga fram ett förslag som upphäver denna diskriminering, dvs. ett förslag till könsneutrala försäkringsvillkor.

Den stora frågan är regeringens summering av bankkrisen. För det första kan jag glädja mig åt att vara på majoritetens sida när det gäller de viktiga synpunkterna på regeringens ansvar för att creditsystemet fungerar. Kritiken av regeringens hittills otillräckliga åtgärder för att minska räntegapet och främja konkurrensen inom banksektorn har återkommit i många olika sammanhang under de senaste åren, i princip under hela bankkrisen.

Jag ser med tillfredsställelse att det nu finns en majoritet för ett tillkännagivande till regeringen i dessa frågor.

Man kan också glädja sig åt det som är bra.

En sak är regeringens sätt att rapportera vad som görs och för riksdagen redovisa den information som finns och har funnits om bank- och finanskrisens förlopp. Jag tycker att de skrivelser som kommit har varit utomordentliga. De har varit informativa och, såvitt jag har kunnat se, heltäckande. De har varit till mycket stor nytta, och det har funnits en mycket stor vilja att debattera frågorna på ett konstruktivt och seriöst sätt. Det har varit alldeles utmärkt.

En annan sak att glädja sig åt är att bank- och finanskrisen inte föll så illa ut som vi hade anledning att frukta för några år sedan. Det verkar nu som om det värsta är över. Även om kostnaderna är mycket höga och lärdomarna bör sitta djupt, tycker jag att vi skall glädja oss åt att det inte blev så illa som det hotade att bli.

Men jag undrar: Hur djupt sitter egentligen lärdomarna i bankvärlden?

Jag minns en föredragning i näringsutskottet av Anders Sahlén, som då var chef för Finansinspektionen. Han sade att sådana här bank- och finanskriser uppkommer ungefär vart trettionde år. Det är inte samma kris som

återkommer, utan det är någon ny kris, något nytt misstag och något nytt fel som begås.

Nu finns det signaler i affärs- och industripressen, både den svenska och den internationella, som tyder på att det kanske inte går 30 år mellan kriserna. Kanske ser vi ett nytt ökat ansvarslost risktagande växa fram hos bankerna. Jag menar då det som skrivs och sägs om den s.k. derivatmarknaden och olika typer av högt risktagande där.

Det är viktigt att påpeka att de fel, den spekulationslusta och vårdslöshet som ledde fram till finanskrisen inte får göra sig breda igen inom bankerna. Det får inte bli en ny spekulationsbubbla.

Att jag anser att det finns en ökad risk för detta nu beror på att staten ger bankerna ett skydd som de inte hade tidigare i och med att de kan agera under den statliga bankgarantins skugga. Deras affärer är så att säga säkrade av staten, och det är olyckligt om det leder till ökat risktagande, till nya spekulationer och till att man ger sig in på områden som är okända för både ägare och dem som hanterar det. Det finns varningar, både i Sverige och internationellt, för det som pågår nu.

Med detta tänker jag nöja mig, och jag yrkar bifall till meningsyttringen som gäller diskrimineringen på försäkringssidan.

Anf. 184 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Låt mig först notera att Rolf L Nilson är mycket tillfreds med det sätt som Finansdepartementet och statsrådet Bo Lundgren skött dessa frågor och med den rapportering som kammaren kontinuerligt fått. Jag tror att jag framförde precis samma uppfattning förra gången vi hade ärendet uppe. Det gläder mig att Rolf L Nilson delar den uppfattningen. Det finns skäl i, även om man från oppositionens sida från riksdagens talarstol ofta vill kritisera regeringen för dess handläggning, att verkligen ge positiv kritik i de fall där det är befogat; det uppskattar vi.

Rolf L Nilson tar i sin senare del av sitt anförande upp en viktig fråga, nämligen om det föreligger risk att man inom bankvärlden relativt snabbt glömmer den läxa som man borde ha fått, en läxa som borde sitta väldigt hårt. För min del tror jag inte att risken är så stor. Man har ju verkligen fått känna på hur en sådan här bankkris slår mot dem som arbetar inom banken.

Rolf L Nilson pekar på bankgarantin som en form av fallskärm för en enskild banks agerande. Vi skall komma ihåg att bankgarantin har använts dels av statliga banker, dels av Sparbankerna och Föreningsbanken. Efter förfrågan om stöd av S-E-Banken, och efter kontakterna med Bankstödsnämnden, backade däremot S-E-Banken ur och gick till sina ägare, för att på det viset få in nytt eget kapital som hjälpte banken över krisen. S-E-Banken avstod alltså från den statliga bankgarantin. Det pekar på att man från banksidan inte kommer att utnyttja bankgarantin för att i framtiden på så sätt föra någon vårdslös utlåning.

Anf. 185 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det stöd som staten ställde upp med inbegriper två delar. Det finns ett direkt ekonomiskt stöd till vissa behövande banker. Det är ett fåtal banker som har varit tvungna att använda sig av detta stöd, medan

några stora banker som S-E-Banken och Handelsbanken har klarat sig utan det. Det finns också en allmän garanti, där staten garanterar betalningssystemet och går i god för bankernas affärer. Det är detta paraply, detta skydd, som jag menar kan få den verkan att det stimulerar till ett för högt risktagande. Det som skulle behövas från Bankstödsnämndens sida är en strategi att trappa ned garantin och att avveckla den så snabbt som möjligt för att undvika onödigt risktagande. På så sätt skulle man också undvika onödigt skydd mot konkurrens.

Ett annat moment i det som majoriteten föreslår är den oligopolsituation som vi har i den svenska bankvärlden och som regeringen haft svårt att hantera. Jag tycker inte att den situationen är löst ännu, och det verkar som om vi får dras med den framöver. Jag har sett att ytterligare en bank i dagarna har fått oktroj och kan starta sin verksamhet. Men det behövs framför allt aktörer utifrån som inte "tillhör familjen". Det är nämligen en begränsad krets av människor och ett begränsat kunnande som behöver blandas upp med ett inflytande utifrån; det är en svensk tradition som är problematisk.

Anf. 186 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Ambitionen är att staten skall avveckla sitt ägande i banker och att vi i framtiden får banker som är privat- eller föreningsägda. Det finns ingenting som säger att staten kommer att hålla alla banker under armarna i ett skede framåt. En bank kan i framtiden mycket väl kunna få gå i konkurs. Det som staten kommer att garantera är insättarnas medel. Den risk som Rolf L Nilson påtalar är, åtminstone under den tid som är kvar av detta århundrade, säkerligen en onödig ängslan.

Jag vill också påminna om att det inte är så länge sedan som Rolf L Nilson pläderade för att alla banker borde vara statliga. Men då skulle vi få det verkliga problemet, vilket alla förstår.

Anf. 187 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag har aldrig gjort en sådan pläderytelse i riksdagen. Det måste ligga längre tillbaka i tiden.

Jag vill påminna Rolf Dahlberg om hur det gick när man skulle privatisera Gota bank, som staten fick ta över. Den andra statliga banken, Nordbanken, fick då ta hand om Gota bank. Av de rapporter som nu kommer verkar det som om det som vi från bl.a. Vänsterpartiet var intresserade av, nämligen ett regionalt fungerande bankväsende, kan åstadkommas inom det statliga ägandet. Jag anser därför att det inte är något stort problem att staten under en överskådlig period äger en bank. Det som är det principiella och viktiga är om konkurrensen fungerar eller ej. Jag har den uppfattningen att konkurrensen inom banksektorn kan fungera med en eller flera statliga banker.

Jag har sagt detta många gånger, och jag vill upprepa det en sista gång: Jag tror att det som är avgörande för att bankerna skall kunna fungera bra är konkurrens utifrån, från banker som agerat i en annan miljö och som inte tar de hänsyn som etiketten i Sverige bjuder.

Anf. 188 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 18 behandlas i princip tre olika delar. För det första är det bil. 8 till budgetpropositionen, i vilken en

11 Riksdagens protokoll 1993/94. Nr 106

del anslag anvisas, som behandlas. För det andra är det regeringens skrivelse, om de åtgärder som vidtagits med anledning av den finansiella krisen, som behandlas. För det tredje är det 23 motioner som behandlas i detta betänkande.

Det har väl redan konstaterats att betänkandet präglas av en betydande enighet. Det finns därför inte anledning för mig att ta kammarens tid i anspråk för en mer utförlig kommentar till betänkandet. Jag hade också tillfälle att något kommentera regeringens skrivelse i samband med att den avlämnades till riksdagen. Jag behöver därför inte heller återkomma i den frågan.

Jag inskränker mig till att endast kommentera den fråga som berör konkurrensförhållandena på bankmarknaden. Utskottets majoritet har i anledning av den socialdemokratiska motionen N 305 beslutat att ge regeringen till känna vad som majoriteten anför om att det är nödvändigt att bankerna nu svarar upp mot de statliga stödinsatserna genom att de sänker räntegapet och ökar utlåningen.

Vidare skriver utskottet att det får ankomma på regeringen att snarast återkomma med förslag till hur konkurrensen inom banksektorn kan förbättras.

Vi har sedan lång tid tillbaka orimligt höga marginaler mellan in- och utlåningsräntor här i Sverige, både vid en internationell jämförelse och vid en historisk jämförelse. Marginalen överträffar för närvarande den ränta som ges på insatt kapital i en bank. Man får betala större marginal när man lånar pengar än vad den gör som håller i pengarna, tack vare detta stora räntegap. Det är ingen rimlig situation. Marginalen har visserligen gått ner något i nominellt belopp, som Rolf Dahlberg påvisade, men om man ser räntegapet i relation till räntan, dvs. gör en relativ bedömning, har marginalen inte gått ner, utan snarare tvärtom. Därför är det som hitintills har skett inte tillräckligt.

Vid en kammardebatt här i måndags redovisades en beräkning som har gjorts av några konsekvenser av räntan och räntegapet. Om man utgår från att räntegapet höjer realräntan med 1 %, skulle det enligt utredningen betyda att man på två tre år har tappat 3 % i investeringar, att BNP har gått ner med 0,5 % och att det har kostat staten ytterligare 7 miljarder för att betala kostnader på statsskuld och annat. Dessutom leder det till mindre sysselsättning, eftersom minskade investeringar normalt beräknas leda till minskad sysselsättning.

Därutöver har de som antingen är låntagare eller har satt in pengar förlorat utomordentligt stora belopp. Vi har för närvarande en utlåningstopp på 2 000 miljarder. 1 % på det betyder 20 miljarder kronor för dem som är låntagare. Även om marginalen, eller räntegapet, är lägre på fastighetskrediter än den som vi eljest talar om blir beloppet inte i den storleksordningen, men det anger ändå att det är betydande belopp som ligger i detta räntegap.

Vi kunde alla ha en viss förståelse för att marginalerna tilläts vara höga under den period då bankkrisen pågick, då det gällde att återfinansiera bankväsendet och komma till rätta med följdverkningarna av den finansiella systemets haveri. Men nu har bankerna återkapitaliserats och återvunnit rimlig stabilitet. Problemerkrediterna har i stor utsträckning förts åt sidan. Staten har lämnat en avgiftsfri garanti för insättarnas medel i alla banker med

svensk oktroj. Lönsamheten är god, t.o.m. mycket god. På ett enda år, mellan 1992 och 1993, har kapitaltäckningsgraden i de svenska bankerna genomsnittligt ökat från 9 till 11 %. Det har alltså varit en osedvanligt god period ur lönsamhetssynpunkt.

Det är alltså inte i det läge som jag redovisar nödvändigt att upprätthålla så stora marginaler som nu sker. Vi vet inte vad statens insatser för att komma till rätta med bankkrisen kan komma att kosta skattebetalarna, men utöver de kostnader som de kan drabbas av skall de alltså betala dessa utomordentligt höga marginaler. Det är inte någon särskilt tydlig uppskattning av statens insatser för att rädda bankerna, när de envist bibehåller detta stora räntegap. Staten har åtagit sig att satsa ett belopp på 90 miljarder, varav 60 miljarder hittills har belastat statsbudgeten. Vi vet inte, varken jag eller någon annan, hur mycket av detta som slutligen kommer att drabba skattebetalarna, men det är utomordentligt tydligt att staten har gjort en stor insats, och det borde belönas, i det läge som nu råder, med att räntegapet minskade.

Detta som nu sker är också ett uttryck för att det föreligger en oligopolliknande situation i Sverige. Det gör det nödvändigt, som utskottet har föreslagit, att anmoda regeringen att snarast återkomma till riksdagen med förslag till hur konkurrensen inom banksektorn kan förbättras. Det är inte så enkelt att man bara kan säga, att eftersom två tre banker till får oktroj ökar konkurrensen. Det är klart att bankerna, även nya banker, har samma intresse av att upprätthålla höga räntegap, för att därmed ha god lönsamhet i sin rörelse. Det fordras antingen ett starkt konsumenttryck eller en påverkan från samhällets sida för att få banksystemet att reagera.

Det är ingen som föreslår att vi skall lagstifta om att det skall vara ett visst räntegap, men regeringen bör, bl.a. med utgångspunkt i de insatser som är gjorda, kunna ta upp överläggningar med bankerna i syfte att minska marginalerna mellan in- och utlåningsräntorna och, som utskottet har föreslagit, snarast återkomma med förslag till konkurrensförbättrande åtgärder. Vid dessa överläggningar bör också villkoren för bankernas utlåningsverksamhet till mindre och medelstora företag tas upp till diskussion.

Om man sänkte räntegapet med 1 eller 1,5 %, vilket inte alls är en realistisk utgångspunkt, skulle det sannolikt vara den bästa hjälp vi kunde ge svensk ekonomi och sysselsättning i det nuvarande läget. Det vore långt överlägset alla tal som hålls i talarstolarna om denna konkreta åtgärd kunde genomföras. Det skulle verkligen ha utomordentligt stor betydelse. Därför är det så viktigt att vi verkligen försöker använda de medel som vi har för att få ner räntegapet till en rimlig nivå.

Reservanterna består i det här fallet av företrädare för de fyra regeringspartierna. Jag kan inte när jag läser reservationen finna annat än att de i princip delar utskottsmajoritetens uppfattning, både när det gäller räntegapsfrågan och när det gäller konkurrensen. Det är bara när det gäller att göra något åt det som vi har skiljaktiga meningar. Reservanterna tycker inte att man skall göra ett tillkännagivande till regeringen, men det tycker vi. Reservanterna vet, lika väl som vi, att allmänna uttalanden sällan leder någonstans. I den skrivelse som skatteministern har lämnat till riksdagen, som åberopades av Rolf Dahlberg, har han inte heller redovisat att det har vidtagits en enda åtgärd från regeringens sida med anledning av näringsutskottets för-

slag och riksdagens beslut i föl när det gällde ett allmänt uttalande om räntegapet.

Vi måste nu försöka få ett kraftfullare agerande från regeringens sida. Vid de debatter som jag har haft med skatteministern här vid ett par tillfällen har jag inte funnit att han har någon annan uppfattning än att man bör göra vad man kan för att dels pressa ned räntegapet, dels öka konkurrensen. Men det är klart att han har tillräckligt mycket att jobba med ändå, och han kan behöva en direkt anmodan från riksdagen att ta itu med det här. Jag tror också att en sådan anmaning från riksdagen stärker skatteministern i de överläggningar som vi anser bör ske med bankerna i det här sammanhanget.

I själva sakfrågan, dvs. räntegapet och konkurrensförhållandena, tycks majoriteten och reservanternas i utskottet vara helt överens. Därför hade det varit bra om vi också hade varit överens om att tala om detta för regeringen. Det finns fortfarande goda möjligheter för reservanternas att ansluta sig till utskottsmajoriteten på den punkten.

Herr talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 18.

Anf. 189 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Konkurrensen på bank- och kreditmarknaden har ju alltid, historiskt sett, varit mycket dålig. Den är fortfarande inte bra. Vi har samma uppfattning i sakfrågan som Hans Gustafsson har redovisat.

Vi har tidigare år lagt fram eniga betänkanden från näringsutskottet i den här frågan. Det som nu skiljer oss åt är att socialdemokraterna tillsammans med nydemokraterna har kommit på att det är bra att man då och då gör tillkännagivanden till regeringen när man är i opposition. När man sitter på andra sidan bordet, vilket Hans Gustafsson har gjort i många år, är man inte riktigt lika snabbfotad med tillkännagivanden.

Men om vi ser till sakfrågan har vi – som jag sade i mitt inledningsanförande – sett klara, konkreta resultat av den kritik som vi har riktat mot bankerna. Under 1993 minskade räntegapet med 1,1 procentenheter. Det har fortsatt med ytterligare 0,2 procentenheter under de två tre första månaderna i år. Jag tror att bankerna inser att detta är oerhört viktigt för deras egen skull. Dessutom tillkommer nu genom EES-avtalet att alla banker som har oktroj inom EES-länderna får möjlighet att utan vidare komma till Sverige och här starta bankverksamhet i t.ex. filialform.

Numera är det också tillåtet för banker att bedriva begränsad verksamhet, vilket gör att det blir lättare för många att starta delar av bankverksamhet. Vi vet dessutom att det finns ett antal banker som nu antingen är framme med en oktrojansökan hos regeringen eller ligger i startgroparna. Hittills har det bara beviljats en, nämligen Postgiro Bank AB. Men vi vet att det kommer flera. Jag tror att regeringen har ytterligare två eller tre ärenden på sitt bord. Hos Finansinspektionen finns också ett par ärenden.

Allt detta gör att man ser att vi i framtiden kommer att få en helt annan konkurrens på bankmarknaden. Detta är naturligtvis oerhört nyttigt att veta för de nu befintliga bankerna. Nu flåsar nya konkurrenter dem i nacken och det gäller att kunna behålla gamla och skaffa nya kunder. Jag tror inte att de

slår sig till ro med stora räntegap när konkurrensen hårdnar. Jag tror som sagt var, att man är väl medveten om den kritik som vi tidigare har framfört.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Anf. 190 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Såvitt jag vet har jag inte beskyllt reservanterna för att vara snabbfotade när det gäller att ställa upp på tillkännagivanden. Jag har viss förståelse för att man överväger mycket, innan man går med på tillkännagivanden när man företräder regeringen i riksdagen.

Det här är en fråga som har lyfts över partistriderna. Det har skett hela tiden. Rolf Dahlberg tyckte att det var bra att vi hade kunnat komma överens om detta. Det tycker också jag. Det har gått utomordentligt bra tack vare att vi har kunnat samarbeta i den här frågan.

Genom att åberopa framlagda utredningar försökte jag påvisa att detta är en så oerhört viktig och övergripande fråga för oss att vi alla borde använda de metoder vi kan för att få ett bättre förhållande. Att vi inte har gjort det lika kraftfullt tidigare beror på att vi har befunnit oss i en uppbyggnadsfas efter finanskrisen.

Men nu har vi en kapitaltäckningsgrad på 11 %, vilket är väldigt bra eftersom reglerna är 8 %, som Rolf Dahlberg vet. Den har ökat med en hel procentenhet bara på ett enda år. Bankerna befinner sig nu i en sådan situation att vi inte behöver ha samma syn på detta.

Jag tror att det vore väldigt bra för skatteministern, om han skall driva den här frågan, att ha ett riksdagsuttalande med sig där vi säger att vi vill att man tar itu med den här frågan. Bankerna sänker inte frivilligt marginalerna – jag skyller inte på dem, det är helt förståeligt – så länge de kan ha dem som de är. De sänker dem bara om de känner ett tillräckligt starkt tryck från konsumenterna. Konsumenterna har ingen organisation. Därför har vi föreslagit inrättandet av en bankombudsman. Konsumenterna har ingen organisation för att utöva påtryckningar. Den möjlighet som de har är att via riksdagen utöva den påtryckning som behövs.

Rolf Dahlberg sade slutligen att vilka banker som helst kan komma hit och starta sin verksamhet. Men Rolf Dahlberg vet lika väl som jag att det krävs en oerhörd insats om man skall starta en ny bank i Sverige. Man måste bygga upp lokalkontor och en verksamhet över hela landet. Det är verkligen inte någon konkurrens som hotar bakom husknuten.

De banker som nu ställer upp på vissa områden med specifika insatser som bara kan utnyttjas av vissa kundkategorier har inget intresse av att riva ned marginalerna. De har intresse av att ha så god lönsamhet som möjligt i verksamheten. Därför tycker jag, Rolf Dahlberg, att det borde vara en rimlig uppoffring från regeringspartierna att ställa upp på det här tillkännagivandet.

Anf. 191 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att skatteministern har exakt samma uppfattning som Hans Gustafsson och jag i själva sakfrågan – om behovet av att sänka räntegapet. Vi i näringsutskottet har skrivit om detta i betänkande efter betänkande. Skatteministern har skrivit om det i artiklar och svarat på frågor här i kammaren. Det finns ingen anledning för Hans Gus-

*Bank- och
försäkringsfrågor*

tafsson och mig att upplysa skatteministern om det problemet. Han är väl medveten om det.

Jag ser en rad ljuspunkter. Konkurrenstrycket ökar nu. Det är klart att man som Hans Gustafsson säger tar vissa delar av verksamheten när man kommer in i den och att det är svårt att starta. Det råder en fullständigt negativ inställning. Hur i hela friden skall en regering, oavsett hur den ser ut, och en skatteminister kunna åstadkomma någonting, om det är så oerhört besvärligt som Hans Gustafsson nu gör gällande?

Jag tror, med ganska stor optimism, att vi inom ett år är nere på det med 1–1,5 procentenheter minskade räntegap som Hans Gustafsson efterlyste. Det är realistiskt att tro det. Därför var krumeluren som ni gjorde ihop med Ny demokrati onödig.

Anf. 192 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag gjorde verkligen inte mitt inlägg i syfte att kritisera skatteministern. Jag har inte någon invändning mot honom. Han har säkert gjort vad han har kunnat både på detta område och på andra områden när det gäller finanskrisen. Detta är inte vad saken gäller. Saken gäller att denna kris är en börda för svensk ekonomi, för svensk sysselsättning och för svenska konsumenter. Vi bör använda alla möjligheter som vi har för att påverka detta. Såvitt jag förstår finns det ingen annan möjlighet.

Jag är inte alls pessimistisk när det gäller möjligheten att öka konkurrensen i det svenska bankväsendet. Men hur man skall åstadkomma denna ökade konkurrens, som vi hittills inte har lyckats åstadkomma, är en strategiskt mycket viktig fråga. Det är ingen fråga som man löser nästa månad eller nästa halvår. Det krävs ett långsiktigt strategiskt arbete för att öka konkurrensen i det svenska bankväsendet. Det är säkert både jag och Rolf Dahlberg villiga att medverka till. Jag betvivlar inte det.

Men nu befinner vi oss i den situationen att pengarna rinner undan när investeringarna hålls tillbaka, när sysselsättningen minskar. Rolf Dahlberg vet mycket väl vilken politik som behövs för att med andra åtgärder åstadkomma en räntesänkning med 1 procentenhet. Det skulle fordra ingrepp i statsbudgeten.

Vi låter bankerna i onödan suga till sig för stora marginaler i det här läget. Det borde vara en rimlig uppoffring från reservanternas sida att ställa upp på ett gemensamt uttalande. Det måste vara kraftfullt gentemot bankväsendet. Det måste underlätta skatteministerns möjligheter att agera, och det kan verkligen inte leda till några nackdelar, vare sig för regering eller för reservanter.

Vi har allt att vinna och inget att förlora på att göra ett uttalande. Vi har ju gjort uttalanden tidigare utan att följa upp dem med tillkännagivanden som inte har lett någonstans. Nu har vi en möjlighet. Jag tycker att det vore rimligt av reservanterna att ställa upp för majoritetens förslag. Ni skulle göra en god gärning för Sverige och hjälpa skatteministern. Det borde vara angeläget för er.

Anf. 193 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Denna sena timme kan man, när man kommer upp i talarstolen efter så här goda talare, göra det lätt för sig. Det mesta har ju redan sagts.

Jag skulle faktiskt vilja något beröra det som vi debatterade under sju timmar tidigare i dag, nämligen vårdnadsbidraget, och då mot bakgrund av att det under nämnda sju timmar förts diskussioner om att eventuellt öka statskulden med ytterligare 3,7 miljarder. Det handlar alltså om ett ofinansierat bidrag. Detta skall ses i belysning av vad i varje fall jag ständigt upprepar, dvs. att vi har ett budgetunderskott om 200 miljarder kronor och en statskuld om 1 200 miljarder kronor.

Men när man sedan kommer fram till ärendebehandlingen glömmar man gärna proportionerna här. Därför skulle jag litet grand vilja återkalla varför vi egentligen hade bankkrisen, som enligt i varje fall vår uppfattning – och det har vi också sagt i våra motioner – egentligen har orsakats av att först och främst Riksbanken i mitten av 80-talet inte verkställde sin funktion och tog det ansvar för kretitpolitiken som är dess uppgift. Man släppte krediter fullständigt fritt. Resultatet är bl.a. det som vi debatterar här i kväll.

En brist i den uppföljningen, det vet vi, är att inte heller Finansinspektionen, i varje fall i sin tidigare skepnad, fullgjorde sin uppgift och utövade de kontroller som den är skyldig att göra. Jag skulle vilja återge något av det som står i Finansinspektionens instruktioner, av vilka det framgår att det gäller: att det finansiella systemet värnas och att allmänhetens förtroende för systemet upprätthålls, att enskilda finansinstitut har en betryggande soliditet, att strukturomvandlingen i det finansiella systemet sker i ordnade former, att finansmarknadens aktörer tillämpar sunda metoder i sin verksamhet och att allmänhetens insyn i och överblick över förhållandena i det finansiella systemet underlättas.

För oss är det uppenbart att Finansinspektionen inte fullföljt det uppdrag som den har. Om de här två institutionerna, alltså Riksbanken och Finansinspektionen, hade skött sina åtaganden som de enligt lagliga instruktioner skall sköta, skulle vi kanske inte ha haft bankkrisen och staten inte ha haft den här extra utgiften. Men framför allt är det alla, både då och i dag, oskyldiga människor – småsparare, vanligt folk och särskilt företagare av alla kategorier – som har fått, och får, betala i det här sammanhanget, bortsett från de stora belopp som staten har betalat. Det är nämnda kategorier som får betala det hela genom det onaturligt stora räntegapet. Nog finns det alltså en anledning till att det har blivit som det har blivit. Det får vi aldrig glömma. Därför tycker vi när det gäller Finansinspektionens förändring, som vi har fått positiva uppgifter om och som vi hoppas kommer att leda till en bättre kontroll, att det är synnerligen viktigt att man verkligen får ett kvitto på detta.

Vi har inte föreslagit – jag tror att det var Rolf Dahlberg som nämnde den saken – någon ny utredning. Däremot tycker vi att det skulle vara intressant att få ett delbetänkande från den utredare som nu arbetar med de här uppgifterna.

Jag tycker faktiskt att det hade varit av intresse att åtminstone någon av de två aktuella och ansvariga statsråden deltog i den här debatten. Jag vet inte hur man skall tolka deras frånvaro. Kanske tycker man, som Rolf Dahlberg sade, att krisen är över och att det inte längre är nödvändigt att ta så allvarligt på det här. Själv tycker jag att man fortfarande skall ta allvarligt på detta. Krisen är enligt min mening inte alls över. Så länge räntegapet är

som nu är krisen definitivt inte över. Krisen är heller inte över förrän bankerna har betalat tillbaka ansemliga belopp av det som har betalats ut.

Jag kan, som sagt, göra det lätt för mig, t.ex. genom att göra en liten summering av det som har sagts här. Jag nämnde att Rolf Dahlberg anser att krisen är över. Jag har angett en motsatt uppfattning. Rolf Dahlberg sade också ungefär att Ny demokratis reservationer är litet grand att peta i marginalen och att det handlar om att ta partipolitiska poäng. Jag tycker att det resonemanget är ganska billigt. Om man vill försöka plocka partipolitiska poäng skall man ju inte angripa de finansiella frågorna så kraftfullt som vi faktiskt har gjort ända sedan vi kom in i riksdagen.

Jag vill påminna om att vi varje år har visat på de största besparingsmöjligheterna. Jag vet att övriga partier har synpunkter på de saker som vi föreslår och menar att de är omöjliga att röra. Men vi kommer ändå att fortsätta att hävda den möjligheten. Vi kommer alla dithän att vi måste ta i alla utgifter – var så säkra!

Rolf L Nilson nämnde till min stora glädje ordet derivathandel. Annars tror jag att vi var först om att nämna den i en motion, nämligen i en motion i anledning av kompletteringspropositionen. Som Rolf L Nilson påpekade har vi i det avseendet en ytterligt allvarlig begynnande kris i bankväsendet. Det har redan smält i en fransk bank. Det rör sig om i storleksordningen 30 miljarder kronor. Härefter hörde jag att något liknande har skett i en amerikansk bank.

De belopp som det i dag talas om, och då är de svenska bankerna inblandade, uppgår till totalt ca 5 500 miljarder i derivathandeln. Jag tror därför att det är ytterst angeläget att regeringen och Riksbanken börjar se över dessa saker.

I övrigt tycker jag att Hans Gustafsson väldigt fint har belyst vårt gemensamma ställningstagande när det gäller att på ett litet allvarligare sätt påtala detta för regeringen. Jag tror också att regeringen gör vad den kan, men det går kanske att göra litet mera.

Rolf Dahlberg sade att det skulle vara något lustigt med vårt förslag om att man skall tala med banker på andra sidan jorden. Men det finns faktiskt en allvarligt menad poäng när det gäller detta vårt förslag. De europeiska bankerna är ju så sammanknutna med de svenska bankerna att det finns ett gemensamt historiskt intresse. Vi kan därför inte räkna med att vi, om de bankerna mot förmodan blev spekulanter på Nordbanken, skulle se någon större förändring.

Jag är helt övertygad om att vi, om vi kunde intressera banker från Japan, Taiwan osv. som har en helt annan kultur – jag tror att Rolf L Nilson var inne på en liknande tanke – skulle kunna få en helt annan räntenivå. Man är ju van vid en helt annan räntenivå och vid att arbeta på ett helt annat sätt. Personligen är jag helt övertygad om att vi så att säga i de här ländernas släp-tåg skulle kunna få med en del av deras industrier som skulle kunna göra intressanta investeringar i Sverige. Vad som här framförts är en allvarlig tanke från vår sida. Jag tror att det ligger en del i den.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till vår reservation nr 2. Naturligtvis står vi också bakom övriga reservationer, men vi tänker inte begära votering i fråga om dessa.

18 § Provning och kontroll

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1993/94:NU21 Provning och kontroll (prop. 1993/94:100 delvis och
1993/94:161).

Anf. 194 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Betänkande 21 från näringsutskottet, som vi nu skall behandla, gäller frågor om provning och kontroll av produkter.

Ett i huvudsak enigt utskott står bakom förslaget till riksdagen. Men i två avseenden råder det delade meningar, som också framgår av de bägge socialdemokratiska reservationer som fogats till betänkandet.

Den första reservationen gäller de risker för jäv som ligger i den av regeringen föreslagna och av utskottsmajoriteten tillstyrkta organisationen för marknadskontroll. Enligt förslaget kan en och samma myndighet få ansvaret både för typgodkännande av en produkt och för marknadskontrollen inom samma produktområde.

Därför föreslår vi i reservation 1 att detta problem undanröjs genom att öppna för möjligheten att i särskilda fall låta provningsorganet också svara för typgodkännandet. En sådan ordning menar vi också skulle bidra till att den höga kompetens som i dag finns i våra nationella certifierings- och provningsorgan kan bibehållas, vilket är viktigt ur näringspolitisk synpunkt.

Herr talman! Den andra frågan i betänkandet där den socialdemokratiska uppfattningen skiljer sig från utskottsmajoritetens gäller storleken på anslaget till Elsäkerhetsverket för nästa budgetår. Utskottsmajoriteten stöder regeringens förslag om en sänkning av anslaget till drygt 39,6 miljoner kronor. I vår andra reservation föreslår vi oförändrat anslag till Elsäkerhetsverket för nästkommande budgetår på 45 miljoner kronor.

Vi menar att det är rimligt att anta att Elsäkerhetsverkets engagemang i marknadskontrollen av elprodukter kommer att öka som en konsekvens av att det nuvarande registreringssystemet för elektrisk materiel avskaffas. Den nödvändiga provningen av elprodukter kommer att förskjutas från produktionsledet till marknaden, där Elsäkerhetsverkets ansvar ligger.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till de båda socialdemokratiska reservationer som är fogade till detta betänkande och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 195 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Som redan nämnts behandlar det här betänkandet regeringsförslag om riktlinjer för organisation av en marknadskontroll av produkter. Den här typen av organisationer är också under uppbyggnad i övriga länder som är anslutna till EES-avtalet.

Det som riksdagen skall ta ställning till är ett förhållandevis okomplicerat,

flexibelt system för marknadskontroll av produkter, ett system där framtida förändringar och anpassningar – vid eventuella behov av sådana – relativt enkelt kan göras.

Betänkandet behandlar också förslag i budgetpropositionen om anslag till Styrelsen för teknisk ackreditering – SWEDAC –, provnings- och mätteknisk forskning och utveckling, m.m. Anslag till Elsäkerhetsverket behandlas också i detta sammanhang.

Som föregående talare redan sagt är utskottet enigt om huvudinnehållet och inriktningen i regeringens förslag, även om det finns två reservationer. Regeringens förslag tillstyrks alltså.

Den ena reservationen är av viss principiell karaktär. Den andra är av mer finansieringsteknisk karaktär.

Det nu aktuella ärendet följer upp beslut om en ny lag från 1992 och den process som en EU-anpassad kontrollverksamhet kräver. Det vi nu skall besluta om gäller ett system för marknadskontroll med inriktning på redan marknadsförda produkter. Det är viktigt att det fungerar bra. Det är en statlig efterkontroll av att tillverkare och importörer har fullgjort sina förpliktelser. Det gäller bl.a. att säkerhetskrav verkligen är uppfyllda.

SWEDAC föreslås bli samordnande myndighet. Man hade i och för sig kunnat stanna för Kammarkollegiet, men det handlar i första hand om tekniska frågor och inte om handelspolitiska. Därför är valet av SWEDAC ganska naturligt.

Axel Andersson vill att riksdagen stöder reservationerna som är fogade till betänkandet. Det som den socialdemokratiska reservationen tar upp i fråga om eventuella risker för jäv behöver inte behandlas här och nu. Den diskussionen bör föras när konkreta ställningstaganden till ansvarsfrågor om typgodkännande är aktuella. Resonemanget är i alla fall tills vidare högst hypotetiskt.

Till detta kan man också lägga att systemet bygger på att ackreditering innefattar prövning av förtroende och integritet även hos dem som söker ackreditering.

Den andra reservationen rör finansieringen av Elsäkerhetsverket. Här delar alltså inte utskottsmajoriteten reservanternas bedömning. Ett eventuellt bortfall av vissa uppgifter hos Elsäkerhetsverket bör resultera i en motsvarande minskning av anslagen till verksamheten. Här finns också medbakat ett produktivitets- och effektiviseringskrav på ca 3 %, ett krav som utskottets majoritet anser vara rimligt.

Utskottsmajoriteten anser alltså att det inte finns anledning att nu anslå vad som kan uppfattas som extra pengar i förväg. Att handla på det sättet ger inte de rätta signalerna. Det kan bidra till att försvaga incitamenten för en rationell och optimal verksamhet.

Herr talman! Mot denna bakgrund, och med hänvisning till vad som för övrigt framförts i betänkandet yrkar jag bifall till näringsutskottets betänkande nr 21 och avslag på reservationerna.

Anf. 196 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är alldeles säkert en hart när övermänsklig uppgift att försöka övertyga Roland Lében och utskottsmajoriteten om det riktiga i att

byta sida före voteringen och stödja reservationerna. Men med anledning av det Roland Lében sade måste jag ändå konkretisera och förtydliga litet varför vi tycker att dessa delfrågor i hela omdaningsprocessen av provnings- och kontrollverksamheten är så pass viktiga att vi skriver reservationer. Det gör vi inte bara för att vi tycker att det är kul att skriva reservationer.

Det är kvaliteten på det här viktiga arbetet som vi på det här sättet vill värna om. Roland Lében säger att tidpunkten inte är inne, att vi kan avvakta och se och att det är lämpligt att återkomma senare. Sedan säger Roland Lében också att det vore felaktiga signaler.

Jag tycker precis tvärtom. Den här kammaren skall ge tydliga signaler om hur viktigt kammaren anser att det är att provningsverksamheten också framgent, i den nya organisationen, håller samma höga kvalitet som den har gjort tidigare. Det menar vi att man gör genom att peka på de möjligheter till jäv som ändå föreligger i regeringsförslaget. Det är inte bara fordonskontrollen vi tänker på.

Det är en riktig signal att säga att Elsäkerhetsverket bör få behålla fjolårets anslag oförändrat även nästa budgetår. Det är den signal som säger till Elsäkerhetsverket att riksdagen förväntar sig att Elsäkerhetsverket mer aktivt går in på marknadskontrollen när vi nu får en sådan och att den delen väl motsvarar det bortfall som omorganisationen medför från den andra funktionen.

Anf. 197 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Att omdaningsprocessen är viktig är vi fullkomligt överens om. Att kvaliteten är viktig är vi också överens om. Det är naturligtvis självklarheter. Det här handlar om den principiella organisationen. Axel Andersson konstaterar mycket riktigt att han redan inser det orimliga i att begära att vi här och nu ändrar ett ställningstagande som vi gjort och tänkt igenom. Som jag sade tidigare prövar man även integriteten och förtroendet när man prövar de här sakerna. Skulle vi verkligen hamna i en ordning som medför missbruk eller dissonans, kommer man naturligtvis att vara beredd att ompröva dels den berörda provningsinstansen, dels systemet som sådant. Men där är vi inte, och troligen kommer vi inte att hamna där heller. När man tar ställning till de aktuella frågorna får man ta upp också de här sakerna.

När det gäller Elsäkerhetsverket och pengarna är det inte sannolikt att marknadskontrollen, även om den är mycket aktiv, kommer att motsvara den aktivitet som verksamheten nu har, utan det blir ett bortfall av verksamheten.

Anf. 198 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag sade inte orimligt utan omöjligt. Det är litet skillnad i betydelsen på ord. Ibland tar realpolitikern över, särskilt när timmen är sen.

Jag skall för min del inte förlänga kammarens sammanträde något mer än att jag, bara för att bevisa för Roland Lében och andra att jag är lika envis som Roland Lében, kommer att stå fast vid mitt yrkande om bifall till reservationerna 1 och 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

19 § Handräckning inom ramen för EES-avtalets konkurrensregler

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1993/94:NU24 Handräckning inom ramen för EES-avtalets konkurrensregler (prop. 1993/94:211).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

20 § Lag om arbetsförmedlingsregister

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1993/94:AU24 Lag om arbetsförmedlingsregister (prop. 1993/94:235).

Anf. 199 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Det här betänkandet tar upp en viktig fråga. Det handlar om att effektivisera arbetsförmedlingarnas arbete, att få fram jobb till arbetslösa, att få fram jobb som passar och insatser som kan stärka den enskildes situation på arbetsmarknaden. Men det tar också upp frågan om att göra det i ett ADB-system. Därmed har vi omedelbart en konflikt som uppstår i alla sådana här situationer mellan effektivitet hos en förvaltning i en verksamhet och integritetskravet och rättstryggheten för den enskilde. Då tycker jag att man skall komma ihåg att det vi här talar om och de fall som vi här tänker på gäller människor som har en svag position. De kan ha arbetshinder, det kan vara av fysiskt slag, av psykiskt slag, sociala eller ekonomiska problem som gör att de behöver en särbehandling, att man behöver jobba litet extra och vidta specifika åtgärder, söka med ljus med lykta efter platser som kunde passa.

Vi var inte från Vänsterpartiets sida nöjda med propositionen. Vi tycker att den, i likhet med väldigt många propositioner på arbetsmarknadens område, inte är alldeles väl genomarbetad. Här tyckte vi att det fanns synpunkter som just handlade om försvaret av den enskildes integritet och rättstrygghet.

Det var på tre punkter som vi motionerade. Den ena berör hur den enskilde skall få klarhet i vilken information som hamnar i registret. Vi menar att det måste vara mycket tydliga signaler. Vi bör använda en skriftlig form. Vi vill se till att när det blir tvister och tolkningssvårigheter skall man kunna gå tillbaka till det som hände. Det skall finnas en skriftlig markering.

Det andra var att vi ville ha en precisering av känsliga uppgifter om sociala och ekonomiska villkor. Som det står nu är det ett mycket vitt begrepp. Vi menar att det kan leda till svårigheter när det gäller att upprätthålla integriteten.

Det tredje är att när dataregistren från den enskilda arbetsförmedlingen lämnas ut till t.ex. länsarbetsnämndens centrala kansli måste man ställa samma krav så att inte uppgifter som inte är avidentifierade skall kunna fin-

nas i register på centrala kanslier. Precis samma uppfattning har Datainspektionen uttryckt.

Låt mig då bara säga helt kort att jag är glad och också tacksam över att det gick att få en konkret och saklig diskussion i utskottet. Det är inte ofta man som motionär från en tyvärr fortfarande liten minoritet kan få igenom ett förslag, kan få gehör för ett förslag. Men är det ett sakligt bra förslag som inte är politiskt alltför kontroversiellt, så går det tydligen. Jag tycker att vi här vann en bättre lagstiftning och ökad integritet för de arbetslösa. Utskottet gick med på förslaget om skriftligt godkännande.

Jag tycker att man borde ha preciserat begreppen sociala och ekonomiska villkor. Det ville man inte göra. Man menar att det var svårt och att det inte skulle behövas, eftersom det finns övergripande restriktioner i lagstifningen som säger att inga andra uppgifter än de som är av väsentlig betydelse för förmedlingsarbetet skulle tas med. Skärpningen med skriftligt godkännande väger man också in i bilden. Jag tycker fortfarande att lagstiftningen skulle ha vunnit på en precisering, rättssäkerheten skulle ha ökat, men utskottet ville inte gå med.

När det gäller frågan om utlämnande av uppgift på ADB-medium till länsarbetsnämnds centrala kansli var Datainspektionen ganska tydlig. Man sade att i den mån man inte hade en lagreglering måste man ha avidentifierade uppgifter. Men i propositionen blir inte det kravet tillfredsställt. Man säger att så långt som möjligt bör uppgifterna vara avidentifierade. Där säger utskottet klokt att utskottet gärna hade sett att propositionen närmare redovisat vilka överväganden som gjorts i frågan om lagreglering av registren av uppgifter hos länsarbetsnämndens centrala kanslier. Men i avsaknad av sådana uppgifter och i avsaknad av att vår motion tillräckligt tydligt exemplifierat det menar utskottet att man får nöja sig med nuvarande situation. Jag tycker att det i det här fallet är väl motiverat att i den mån man har icke avidentifierade uppgifter skall man också ha en lagreglering även på detta område.

Herr talman! För att spara kammarens tid i vanlig ordning säger jag så här: Jag står bakom min meningsyttring, men jag nöjer mig med att yrka bifall till meningsyttringen i mom. 3, som avser registrering av uppgifter hos länsarbetsnämndernas centrala kanslier. I övrigt är jag nöjd med utskottets behandling av frågan och mycket glad över att mycket i vår motion tillstyrkts.

Anf. 200 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Hans Andersson betygar sin tacksamhet och glädje ett par gånger om och motiverar utskottets tillstyrkan av det ena yrkandet med att det har varit kloka åsikter från Vänsterpartiet. Möjligen skulle det kunna förklara varför det andra gånger inte blivit tillstyrkan till v-motioner. Nu vet vi det.

Jag har inte mycket att tillägga i sak. Här är det en ordning med dispens. Nu har regeringen genom förslag fört fram hur man vill ha det. Det har utskottet tillstyrkt med den skillnad som Hans Andersson uppehöll sig vid, nämligen att samtycket skall medges skriftligt.

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Lag om arbets-
förmedlingsregister*

Ett enhälligt utskott har funnit att detta var en förbättring som det fanns anledning att göra. Det råder inga tvivel om att det är nog så grannliga när det gäller integritetsfrågor av den här arten. Därför är det viktigt att det inte kan uppstå missförstånd. Samtycket måste verkligen vara helt klart.

Därför, herr talman, vill jag lika lågmält, för att inte säga ödmjukt, yrka bifall till hela hemställan i betänkande 24.

Anf. 201 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Låt mig bara notera att logikens lagar kan lära en något. Kloka förslag och åsikter är tyvärr inte ett tillräckligt villkor för att de skall beaktas av ett utskott, men det kan ibland vara ett motiv för att kloka åsikter blir beaktade. Man kan alltså inte vända på kuttingen, Elver Jonsson, vare sig enligt logiska lagar eller här i kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

21 § Riksdagens revisorers förslag angående arbetsmarknadspolitiken

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1993/94:AU25 Riksdagens revisorers förslag angående arbetsmarknadspolitiken (förs. 1993/94:RR9).

Anf. 202 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Det är tyvärr en sen timme, och jag står ensam på talarlistan. Ärendet är viktigt, men om man granskar hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU25 om riksdagens revisorers förslag angående arbetsmarknadspolitiken, finner man att den har en ganska originell slutkläm. Utskottet hemställer att riksdagen lämnar revisorernas förslag samt motionerna utan vidare åtgärd. Det kan i och för sig finnas motiv för detta, t.ex. att det är tillsatt en arbetsmarknadspolitisk utredning som skall se över hela det fält som arbetsmarknadspolitiken berör.

Från början vill jag säga att jag vid diskussionen i utskottet aviserade en meningsyttring, men jag hade inte alldeles klart för mig hur den skulle se ut. Visserligen hade Vänsterpartiet vinnlagt sig om att skriva en ambitiös motion, där vi hade sållat bland alla åsikter. Motionen utmynnade i sex yrkanden som anslöt sig till de diskussioner som fanns i revisorernas rapport, om än inte i deras förslag. Det innebar att man gav regeringen till känna en serie synpunkter som berörde viktiga frågor när det gäller arbetsmarknadspolitiken.

Herr talman! Jag har begärt ordet i dag inte minst därför att riksdagen nyligen ett flertal gånger har betonat granskningens vikt och vikten av utvärderingar och revision. Det har funnits förslag om att förstärka revisorernas ställning. På ett av de allra största och tyngsta områdena, arbetsmarknadspolitiken, kommer här nu en välmatad revisionsrapport, ett område där riks-

dagen "bränner av" – det beror på hur man räknar – 30–40 miljarder kronor, om inte mer. Det berör mycket tunga bitar när det gäller den ekonomiska politiken och också människornas välfärd.

Den diskussion som fördes i arbetsmarknadsutskottet gjorde mig ganska betryckt. Det fördes egentligen ingen diskussion om revisorernas synpunkter eller om synpunkterna och uppslagen i motionerna, trots att där fanns mycket kritiska kommentarer på såväl regeringens och riksdagens som Arbetsmarknadsverkets handläggning. I stället fördes en animerad diskussion om hur arbetslösheten brakade i väg 1989, 1990 och 1991 och om vilken regering som var skyldig till den utveckling som vi har. Utan att gå in på vad som exakt sades i utskottet var det en orgie i partipolitiskt käbbel, och det fanns ett mycket litet intresse för granskningsuppgiften. Hade jag varit en av revisorerna och hade hört detta hade jag blivit besviken. Nu var jag en av motionärerna, och jag blev besviken.

Vad berodde detta på? Jag vet inte. Det blir väl lätt käbbel när ett utskott – vi är nu upptagna med att behandla kompletteringspropositionens förslag och synpunkter i förhållande till arbetsmarknadspolitik – skall diskutera brännheta frågor som inte är lätta att hantera. Därför vill jag understryka vikten av att riksdagen har denna revisorsfunktion. Jag tycker att det är en viktig bit. Riksdagsrevisorerna visade i sin rapport att man var förmögen att se litet grand över pottkanten på det partipolitiska kabblet. Man reste ett antal mycket viktiga frågor.

Däremot är jag inte överens på alla punkter. Jag menar att man i vissa fall har gjort en ytlig betraktelse medan man i andra fall har sett djupare. Man har väckt frågor, och man har kommit med en del förslag. Det finns i motionen redovisat vad vi i grunden är överens om och vad vi har en annan uppfattning om.

Det finns mycket kritiska uppfattningar. Det handlar bl.a. om ryckighet, om dålig framförhållning i politiken, om felaktiga avvägningar av åtgärder, om brister när det gäller finansiering – det finns ingen samlad finansiering inom området av åtgärder – om problem med gratis arbetskraft, om konkurrensneutralitet. Det redovisas brister i politikens strategiska uppläggning för att bekämpa arbetslösheten. Man är med all rätt mycket kritisk mot att det ges felaktiga drivkrafter. Den s.k. incitamentsstrukturen är felaktig. Det lönar sig bättre att ibland vara lat än att aktivt söka jobb och skola om sig. Det förs en diskussion om faran med att åtgärder sätts in bara för att skydda mot utförsäkring.

Det finns alltså en serie djupgående kommentarer och uppslag. Jag tycker nog ändå att det borde ha funnits utrymme för utskottet och riksdagen att diskutera detta.

Sedan är det en annan sak att en arbetsmarknadspolitisk utredning är tillsatt. Samtliga frågor som har väckts är naturliga delar i det utredningsarbetet. Det var väl nästan tur det – höll jag på att säga – därför att då slapp både utskott och kammare ta i de glödande bollarna.

Jag förutsätter att såväl revisorernas rapport som motionernas förslag och yrkanden kommer till regeringens kännedom – det var ju så yrkandena i vår motion var utformade. Det lönar sig föga att i det här läget votera. En utred-

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Riksdagens
revisorers förslag
angående arbets-
marknadspolitik*

ning är tillsatt. Frågorna skall penetreras, förhoppningsvis på djupet och i saklig anda.

Jag vill ändå notera att när det kom en omfattande och ganska djupgående rapport på ett mycket viktigt och kostsamt område, blev det faktiskt ingen diskussion alls. Beslutet kommer att bli att ärendet lämnas utan vidare åtgärd.

Jag hoppas att det inte skall se ut så här i framtiden när revisorerna lägger fram sina rapporter. Jag vill gärna deklarera att vi från Vänsterpartiet är glada över att riksdagen i fortsättningen kommer att lägga större vikt vid granskning, uppföljning och utvärdering av riksdagens beslut. Jag tycker att detta är mycket bra. Därmed har jag markerat ett visst missnöje, även om jag inte skall belasta kammaren med att framställa något yrkande.

Anf. 203 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Egentligen finns det inte så mycket att tillägga, för här handlar det mycket om att Hans Andersson blandar sin glädje och sitt missnöje. Han uttalar i och för sig goda truismen om granskningens värde och vikt. Om detta är vi ju helt ense, så det är inte det som det handlar om. Han klagade över sin ensamhet. Det må så vara. Han var ju så ensam att han inte ens kom fram med en särskild meningssyftning, vilket hade varit möjligt. Han har också beklagat bristen på diskussion här.

Men, herr talman, att diskussionen inte blir särskilt fyllig beror ju på att utskottet har en gemensam slutsats när det gäller de båda oppositionsmotionerna och riksdagsrevisorernas rapport, vilken för övrigt är ett utomordentligt dokument. Den visar just att riksdagens intresse för en mer aktiv granskning är av mycket stort värde. Därför tror jag egentligen inte att man skall ta så allvarligt på det som Hans Andersson sade om att utskottet slapp ifrån glödande bollar och att vi inte hade klart för oss hur vi ville ha det.

De konkreta frågor som påtalats om förbättringar när det gäller kassakontroller, internrevisioner och samspelet mellan olika områden överensstämmer med vad revisorerna har sagt, och de bör följas upp. Det är ingen tvekan om att Arbetsmarknadsverket redan har iakttagit en skärpning som har varit välgörande. Över allt detta kommer ju nu denna parlamentariska utredning som kommer att plöja mycket djupt i dessa frågor. Där är riksdagsrevisorernas rapport ett utomordentligt underlag.

Herr talman! Sedan är det ju genom försynen eller på annat sätt så vist ordnat att detta också skall läggas i Hans Anderssons knä och händer. Det betyder att det inte lär bli något försummat med tanke på den mycket höga, för att inte säga högtidliga, beaktelse till en noggrann granskning som Hans Andersson här har bekänt sig till.

Låt mig önska den parlamentariska kommittén god lycka i verksamheten. Det gäller självfallet också Vänsterpartiets ledamot Hans Andersson.

Anf. 204 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag vet inte om det lönar sig att argumentera. Men jag tycker att det fanns ironiska tonfall i Elver Jonssons anförande bara för att jag inte lade yrkanden och inte var hårdare i tonen.

Men jag är bekymrad. Jag tycker inte att detta var en särskilt bra behand-

ling. Elver Jonsson sade att det råder enighet, men jag är inte säker på det. Det fanns antydningar i den rudimentära diskussionen i utskottet som fick mig att tro att det inte var så särskilt stor enighet alls om vad som är lämpligt eller olämpligt att revisorer gör och hur man skall behandla den här typen av frågor och hela granskningsärendet.

Jag vill också tala om för den som inte har läst Vänsterpartiets motion att vi för fram mycket stark kritik mot den förda politiken. Det har funnits många tillfällen att ändra kurs. Gång på gång hade man, om man hade velat och insett saker, kunnat ändra sig i enlighet med vad revisorerna nu har konstaterat, vilket råkade överensstämma med viktiga delar i den argumentation som jag ofta för i arbetsmarknadspolitiska debatter.

Men jag är inte ute efter att knipa några poäng av den typen utan vill bara understryka att vi inte förmådde att föra en diskussion i utskottet. Kammaren har ingen diskussion. Okej, det finns en utredning som sätter i gång. Det var en räddningsplanka. Jag undrar hur det hade gått annars. Det hade intresserat mig. Jag är ganska missnöjd med hur diskussionen har förts.

Anf. 205 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Hans Andersson landar på känt maner, dvs. att missnöjet tar över. Det är möjligt att det lät ironiskt när jag sade att Vänsterpartiet inte har anmält vilket beslut det skulle vilja att riksdagen fattade. Det har de yrkanden som är framförda och som förvisso inte är originella, för de överensstämmer med vad rapporten har handlat om samt också med vad den parlamentariska utredningen skall syssla med, så de har egentligen inte tillfört så mycket.

Hans Andersson sade att den väldiga kritik som nu kommer från riksdagsrevisorerna hade Vänsterpartiet för länge sedan tänkt på. Det skulle vara intressant att få några exempel som Hans Andersson menar skulle ha varit borttappade under resans gång. Jag tror att Hans Andersson gör en efterhandskonstruktion för att kompensera det faktum att Vänsterpartiets meningsyttring helt saknas i detta betänkande.

Anf. 206 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Nu fick vi ett nummer i den partipolitiska käbbelskolan även här i kammaren.

Var och en som kan läsa motionen kan läsa de punkter som vi har tagit upp. Det handlar om det förkastliga i att ha en felaktig incitamentsstruktur när det gäller åtgärder och passivitet – det tycker revisorerna också. Det handlar om bristen på en långsiktig strategi och om ryckigheten och den dåliga framförhållningen. Det är på punkt efter punkt djupt kritiska frågeställningar.

Vad vi har yrkat på är att man ger till känna dessa punkter som vi tycker är viktiga och som ingår i revisorernas rapport. Men det blir nu aldrig framfört. Men jag förutsätter att departementen tar del av såväl rapporter och motioner som de debatter om arbetsmarknadspolitiken som förs här i kammaren.

Meningsyttringen har jag inte lagt helt enkelt för att utskottet i övrigt inte tyckte att man på något sätt skulle göra någonting åt revisorernas förslag och

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

*Riksdagens
revisorers förslag
angående arbets-
marknadspolitiken*

rapport. Eftersom Vänsterpartiets synpunkter och förslag relaterar sig till revisorernas, nöjer jag mig med att säga att de finns. De går att läsa för den som eventuellt har ett intresse, och de kommer att föras fram med kraft i utredningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

22 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser byggforskning

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1993/94:BoU23 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser byggforskning (prop. 1993/94:125 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

23 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser fastighetsdataverksamheten

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1993/94:BoU24 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser fastighetsdataverksamheten (prop. 1993/94:125 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

24 § Placering av medel som deponerats hos myndighet

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1993/94:BoU25 Placering av medel som deponerats hos myndighet (prop. 1993/94:226).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1993/94:250 Reformering av det allmänna pensions-systemet

1993/94:Sf52 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1993/94:Sf53 av Margareta Winberg och Maj Britt Theorin (s)

1993/94:Sf54 av Margareta Viklund (kds)

1993/94:Sf55 av Claus Zaar (nyd)

1993/94:Sf56 av Karin Wegestål och Nils Nordh (s)

1993/94:Sf57 av Harriet Colliander m.fl. (nyd)

1993/94:Sf58 av Sigge Godin och Tage Pålsson (fp, c)

26 § Anmälan om fråga

Anmälades att följande fråga framställts

den 18 maj

1993/96:524 av *Bengt Silfverstrand* (s) till miljöministern om miljösituationen i Öresund:

Miljöexperter har slagit larm om att kontrollen av denna vattenmiljö är synnerligen bristfällig. Av totalt ca 200 mätstationer längs Sveriges kuster finns endast ett mindre antal i de sydliga länen. Provtagningarna bygger på medelvärden men utförs inte vid potentiella utsläppskällor.

Miljödelegation Västra Skåne föreslog bl.a. en kraftigt utökad recepiënt-kontroll och att Öresundsområdet med stöd av miljöskyddslagen skulle förklaras som miljöskyddsområde. Förslag härom har också framförts i riksdagsmotioner.

Trots ett gediget beslutsunderlag och ett påtagligt behov av särskilda miljöinsatser i detta hårt belastade område har hittills inga särskilda åtgärder vidtagits för att förbättra situationen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga vilka initiativ miljöministern nu är beredd att ta för att komma till rätta med de allvarliga problem som präglar miljösituationen i Öresund.

27 § Kammaren åtskildes kl. 22.57.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 12 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. anf. 27 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 57 (delvis),

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 96 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. beslutet om uppskjuten votering,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.54,
av förste vice talmannen därefter t.o.m.16 § anf. 172 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1993/94:106
18 maj 1994

Onsdagen den 18 maj

1 § Förnyad bordläggning	1
2 § Vårdnadsbidrag, barnomsorg m.m.	1
Socialutskottets betänkanden SoU25 och SoU29	
Debatt	
Ingrid Hemmingsson (m)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Maj-Inger Klingvall (s)	
Lennart Rohdin (fp)	
Rosa Östh (c)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Göte Jonsson (m)	
Margareta Winberg (s)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Inger René (m)	
Martin Nilsson (s)	
Andre vice talmannen (om debattreglerna)	
Margareta Israelsson (s)	
Harry Staaf (kds)	
Inger Lundberg (s)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Roland Larsson (c)	
John Bouvin (nyd)	
Sten Svensson (m)	
Beslut	99
Beslut om samlad votering	100
3 § Amalgam m.m.	100
Socialutskottets betänkande SoU21	
Debatt	
Martin Nilsson (s)	
Eva Zetterberg (v)	
Leif Carlson (m)	
Siw Persson (fp)	
<i>Beslut fattades efter 4 §</i>	
4 § Vissa socialtjänstfrågor	105
Socialutskottets betänkande SoU31	
Debatt	
Claus Zaar (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Göte Jonsson (m)	

Beslut	113
Socialutskottets betänkande SoU21	
Socialutskottets betänkande SoU31	
Beslut om uppskjuten votering	114
5 § Valperiodens längd och vissa andra grundlagsfrågor	115
Konstitutionsutskottets betänkande KU44	
Debatt	
Thage G Peterson (s)	
Simon Liliedahl (nyd)	
Bengt Hurtig (v)	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
6 § Ändrad deklarationstidpunkt m.m.	118
Skatteutskottets betänkande SkU32	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
7 § Ändring av konventionen om förenkling av formaliteterna vid handel med varor	118
Skatteutskottets betänkande SkU41	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
8 § Tilläggsbudget	118
Justitieutskottets betänkande JuU22	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
9 § Instansordningen m.m i de allmänna förvaltningsdomstolarna	119
Justitieutskottets betänkande JuU24	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
10 § En brottsofferfond, m.m.	119
Justitieutskottets betänkande JuU25	
Debatt	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
(forts.)	
Ajornering	124
Återupptagna förhandlingar	124
10 § (forts.) En brottsofferfond, m.m. (forts. JuU25)	124
Britta Bjelle (fp)	
Bengt Rosén (fp)	
Lars Sundin (fp)	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
11 § Ansvarsfrihetsgrunder m.m.	139
Justitieutskottets betänkande JuU27	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
12 § Elektronisk övervakning	139
Justitieutskottets betänkande JuU28	
Debatt	
Göran Magnusson (s)	
Berith Eriksson (v)	
Jerry Martinger (m)	
<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	

13 §	Tilläggsbudget inom Försvarsdepartementets område	145	Prot. 1993/94:106 18 maj 1994
	Försvarsutskottets betänkande FöU11		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
14 §	Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budget- året 1993/94, m.m.	145	
	Kulturutskottets betänkande KrU34		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
15 §	Avveckling av Handelsflottans pensionsanstalt	145	
	Trafikutskottets betänkande TU31		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
16 §	Vissa jordbrukspolitiska frågor	145	
	Jordbruksutskottets betänkande JoU26		
	Debatt		
	Åke Selberg (s)		
	Jan Jennehag (v)		
	Ingvar Eriksson (m)		
	Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
17 §	Bank- och försäkringsfrågor	157	
	Näringsutskottets betänkande NU18		
	Debatt		
	Rolf Dahlberg (m)		
	Rolf L Nilson (v)		
	Hans Gustafsson (s)		
	Bo G Jenevall (nyd)		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
18 §	Provning och kontroll	169	
	Näringsutskottets betänkande NU21		
	Debatt		
	Axel Andersson (s)		
	Roland Lében (kds)		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
19 §	Handräckning inom ramen för EES-avtalets konkurrensregler	172	
	Näringsutskottets betänkande NU24		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
20 §	Lag om arbetsförmedlingsregister	172	
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU24		
	Debatt		
	Hans Andersson (v)		
	Elver Jonsson (fp)		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		
21 §	Riksdagens revisorers förslag angående arbetsmarknadspoliti- ken	174	
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU25		
	Debatt		
	Hans Andersson (v)		
	Elver Jonsson (fp)		
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>		

22 §	Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser byggforskning	178
	Bostadsutskottets betänkande BoU23	
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
23 §	Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 i vad avser fastighetsdataverksamheten	178
	Bostadsutskottets betänkande BoU24	
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
24 §	Placering av medel som deponerats hos myndighet	178
	Bostadsutskottets betänkande BoU25	
	<i>Beslut skulle fattas den 19 maj</i>	
25 §	Bordläggning	179
26 §	Anmälan om fråga	
	1993/94:524 av Bengt Silfverstrand (s) om miljösituationen i Öresund	179